

LILIJANA ŽNIDARŠIČ GOLEC

KARIERE DUHOVNIKOV NA SLOVENSKEM V ZGODNJEM NOVEM VEKU

vzvodi, okoliščine, (samo)reprezentacija

Thesaurus memoriae

Opuscula 9

ZALOŽBA
Z R C

Thesaurus memoriae

Series Opuscula 9

Uredniki zbirke Boris Golec, Katarina Keber, Miha Kosi

LILIJANA ŽNIDARŠIČ GOLEC

Kariere duhovnikov na Slovenskem v zgodnjem novem veku

<i>Urednik knjige</i>	Matjaž Bizjak
<i>Recenzenta</i>	Aleš Maver, Jure Volčjak
<i>Jezikovni pregled</i>	Rok Janežič
<i>Prevoda povzetka</i>	Andrea Leskovec (nemščina), Verena Koršič Zorn (italijanščina)
<i>Oblikovanje in prelom</i>	Brane Vidmar
<i>Fotografije</i>	Marija Flis, Andrej Furlan (ZRC SAZU, UIFS), Božidar Premrl
<i>Kartografija</i>	Mateja Rihtaršič
<i>Izdajatelj</i>	Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU
<i>Za izdajatelja</i>	Petra Svoljšak
<i>Založnik</i>	Založba ZRC, ZRC SAZU
<i>Za založnika</i>	Oto Luthar
<i>Glavni urednik</i>	Aleš Pogačnik
<i>Tisk</i>	Collegium Graphicum, d. o. o.
<i>Naklada</i>	300
	Prva izdaja, prvi natis
	Ljubljana 2019

Izid knjige je finančno podprla Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. Raziskave, katerih rezultati so objavljeni v knjigi, so večinoma potekale v okviru raziskovalnega projekta Družbena in identitetna mobilnost v slovenskem prostoru med poznim srednjim vekom in razpadom Habsburške monarhije (J6-7069), delno pa v okviru raziskovalnega programa Slovenska zgodovina (P6-0235) in v okviru raziskovalnega projekta Umetnina kot odsev znanja in povezovanja. Pomen izobrazbe in družbene vpetosti umetnikov in naročnikov v poznem srednjem in zgodnjem novem veku (J6-9439). Program in oba projekta financira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Slika na naslovnici:
Škof podeljuje
obhajilo prejemnikom
mašniškega posvečenja
(Vir: Jure Volčjak,
*Ordinacijska protokola
goriške nadškofije
1750–1824*, 2. del.
Ljubljana, 2012, str. 3)

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

272-722.53(497.4)*15/17*

ŽNIDARŠIČ Golec, Lilijana

Kariere duhovnikov na Slovenskem v zgodnjem novem veku : vzvodi, okoliščine, (samo) reprezentacija / Lilijana Žnidaršič Golec ; [prevod povzetka Andrea Leskovec, Verena Koršič Zorn ; fotografije Marija Flis, Andrej Furlan, Božidar Premrl ; kartografija Mateja Rihtaršič]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2019. - (Thesaurus memoriae. Opuscula, ISSN 2232-3430 : 9)

ISBN 978-961-05-0220-3
COBISS.SI-ID 301675776

LILIJANA ŽNIDARŠIČ GOLEC

**KARIERE DUHOVNIKOV
NA SLOVENSKEM
V ZGODNJEM NOVEM VEKU**

VZVODI, OKOLIŠČINE,
(SAMO)REPREZENTACIJA

KAZALO

O zasnovi in izsledkih monografije	7
Duhovništvo in pogoji za prejem mašniškega posvečenja	13
Pomembnejši karierni dejavniki	25
Ožje družinsko in lokalno okolje	25
Širše sorodstvene, prijateljske in interesne mreže	35
Sposobnosti, izobrazba, izkušnje	51
<i>Glasbene sposobnosti</i>	51
<i>Znanje in izobrazba s področij cerkvenega prava</i> <i>in (moralne) teologije</i>	58
<i>Znanje jezikov vernikov, različne izkušnje in ugled</i>	65
Alumnatske in štipendijske ustanove ter beneficiji zasebnih ustanoviteljev	70
<i>Alumnati in štipendije</i>	70
<i>Beneficiji zasebnih ustanoviteljev</i>	78
Karierna nazadovanja in zastoji	85
(Samo)reprezentacija in karierni dosežki v izbranih (avto)biografskih virih	95
Zapuščinski inventarji	95
Oporoke	108
Nagrobni in drugi napisi	122
Slikovne priloge	129
Seznam virov in literature	175
Seznam slikovnega gradiva	191
Zusammenfassung	193
Riassunto	199
Imensko kazalo	205

O ZASNOVI IN IZSLEDKIH MONOGRAFIJE

Raziskovati kariere duhovnikov na Slovenskem v obdobju zgodnjega novega veka je zanimivo, vendar ne prav lahko delo. Slovensko ozemlje ni pripadalo zgolj različnim državnim entitetam (habsburškim dednim deželam v okviru Svetega rimskega cesarstva, Ogrskemu kraljestvu in Beneški republiki),¹ ampak je bilo močno razdeljeno tudi v cerkvenoupravnem smislu. Delilo se je na več škofij, pri čemer sta imeli na tleh današnje Republike Slovenije sedež le škofiji v Kopru in Ljubljani, vse druge pa zunaj slovenskih meja: v Ogleju (Aquileia) oziroma Vidmu (Udine) ter od sredine 18. stoletja v Gorici, v Salzburgu, Šentandražu v Labotski dolini (St. Andrä im Lavanttal), Trstu ter Zagrebu in Gyóru oziroma od leta 1777 naprej v Sombotelu (Szombathely).² Še neobjavljene podatke o duhovnikih, delujočih na Slovenskem v zgodnjem novem veku – od okoli leta 1500 do okoli leta 1780 – moramo tako iskati po arhivih v Sloveniji in predvsem v sosednjih državah, že objavljene pa v različnih domačih in tujih publikacijah. Glede na to, da v nekajletno raziskavo ni bilo mogoče zajeti na tisoče duhovnikov, ki so v obravnavanem času in prostoru karierno napredovali (ali nazadovali), je karierna mobilnost duhovščine v monografiji predstavljena vzorčno, z vidika značilnejših vzvodov na eni in izrazov (samo)reprezentacije na drugi strani. Med vzvodi, ki so zgodnjenovoveški duhovščini omogočali vzpenjanje po hierarhični

¹ Prim. *Slovenski zgodovinski atlas*, str. 112–113, 118.

² Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 11. Prim. *Slovenski zgodovinski atlas*, str. 116, 122.

lestvici, študija izpostavlja družinsko in lokalno okolje, povezave z vplivnimi sorodniki in prijatelji, interesne vezi, osebne sposobnosti, izobrazbo in izkušnje, pa tudi (bodočim) duhovnikom namenjene ustanove. V samostojnem poglavju je nato govor o zaviralnih dejavnikih, o katerih večkrat pričajo viri: življenje v priložnosti, čezmerno uživanje alkohola, drugi disciplinski prekrški, bolezen, prostovoljna opustitev duhovniške službe. Kar zadeva (samo)reprezentacijski vidik, tega v ospredje postavlja analiza izbranih duhovniških zapuščinskih inventarjev in testamentov ter nekaterih nagrobnih in drugih napisov.

V središču raziskave so svetni (neredovni) duhovniki neplemiškega rodu, pozornosti so deležni tako večji kot manjši premiki v njihovih karierah. K manjšim premikom navzgor – ti so bili tudi najpogostejši – so spadala napredovanja z mesta duhovnega pomočnika ali kaplana na mesto župnika. Seveda doseženi župniški položaj v vseh primerih ni imel enake teže. Kdor je postal župnik starejše, obsežnejše in premožnejše župnije na podeželju ali župnije v večjem mestu, je naredil pomembnejši korak v karieri kot tisti, ki mu je bila dodeljena manjša podeželska ali mestna oziroma trška župnija. Podobno velja za imenovanja v kolegiatne in stolne kapitlje: prebende članov kapitljev pri sedežih škofij, tj. stolnih kapitljev, so bile imenitnejše od prebend članov kolegiatnih kapitljev.³ Tako se je duhovnik, imenovan na kanonikat v Ljubljani, denimo, povzpел višje od novoimenovanega kanonika v Novem mestu. Toda tudi znotraj kapitljev je obstajala hierarhija: prvi mož oziroma dignitar kapitlja je bil prošt, mesto tako imenovane druge dignitete je pripadalo dekanu, takoj za njima je častno prednost pred drugimi kanoniki užival kanonik starosta (*canonicus senior*). Nižje od stolnih kanonikov so se uvrščali stolni vikarji, ki pa s kanoniki niso delili pravice do sedeža v koru in glasovanja.⁴ Stolne kanonike večkrat srečamo tudi na funkciji generalnega vikarja škofije, torej škofovega namestnika, ali med samimi škofi. Med duhovniki neplemiškega rodu, ki se jim je uspelo zavihetati na škofovski sedež, so bili, na primer, Jurij Slatkonja, prvi rezidencialni škof na Dunaju (1513–1522), Tomaž Hren, škof v Ljubljani v letih od 1597/1599 do 1630, in Gašper Bobek, škof v istrskem Pičnu med letoma 1631 in 1634.⁵ Imenovanje za ljubljanskega škofa je leta 1579 doseglo tudi kmalu nato umrlega Baltazarja Radliča, ki je tri leta prej, ko je v Ljubljani še zasedal položaj stolnega dekana, od

³ Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 7.

⁴ Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 9–10, 12.

⁵ Pripadajoče navedke o duhovnikih, omenjenih v tem poglavju, je najti s pomočjo imenskega kazala.

nadvojvode Karla prejel plemiški naslov. Devet let pred odhodom v Pičen je bil v plemiški stan povzdignjen tudi Gašper Bobek. Medtem ko so v koprski škofiji duhovniki iz plemiških, natančneje patricijskih družin, polnili vrste višje duhovščine skozi celoten zgodnji novi vek,⁶ pa je v drugih delih slovenskega ozemlja delež plemičev po rojstvu med višjo duhovščino vidneje rasel od druge polovice 17. stoletja naprej.⁷ To dejstvo se zrcali tudi v knjigi, med drugim v razmeroma šibki zastopanosti klera koprške škofije. Skromnejša zastopanost duhovnikov onstran Mure je po drugi strani predvsem odraz odsotnosti večjih cerkvenih središč v Prekmurju in navzočnosti protestantskih skupnosti prav do konca obravnavane dobe.⁸ Karier protestantskih pridigarjev, ki so v 16. stoletju pustili precejšen pečat tudi na Kranjskem, Spodnjem Štajerskem in Koroškem, se raziskava ne loteva, temveč v prostorskem pogledu nemalokrat seže onkraj izhodiščnih okvirov, saj je kariera duhovnike lahko vodila razmeroma daleč. V monografiji tako najdemo podatke o domačih klerikih, ki so karierno pot sklenili ali jo deloma prehodili zunaj slovenskega prostora, kakor tudi nekaj zgledov tujih duhovnikov, ki so se ustalili na Slovenskem. Nekoliko več pozornosti je namenjene duhovnikom, o katerih je bilo v slovenskem zgodovinoписju do zdaj znanega le malo ali sploh nič.

Poleg ugotovitev, ki se nanašajo na posamezne duhovnike, pridemo na podlagi gradiva, predstavljenega v jedru knjige, tudi do več splošnejših dognanj. Tako glede vpliva domačega okolja ugotavljamo, da je bila rojstna župnija za velik del duhovščine prva dušnopastirska postaja in hkrati pomembno izhodišče za nadaljnje karierno napredovanje. Pri tem vpliv ožjega sorodstva v večji meri izkazujejo viri za duhovnike iz župnij s sedeži v mestnih naseljih, kjer je bilo število cerkvenih beneficijev navadno višje kot v drugih župnijskih središčih. Ugodno okolje za uspešno kariero je še zlasti dajala Ljubljana kot prestolnica dežele Kranjske. V mestu, kjer so stali deželna hiša (lontovž), škofijski dvorec, jezuitski kolegij, več samostanov ter kanoniške in bratovščinske hiše, so sposobnosti in ambicije mladega klerika lahko hitro opazili duhovniki in laiki, vpeti v širše sorodstvene, prijateljske in interesne mreže. Predvsem za klerike ljubljanske škofije je bilo v tem smislu spodbudno tudi okolje duhovniškega zavoda v Gornjem Gradu. Poleg bližine izobraževalnih središč, na primer ugledne

⁶ Naldini, *Cerkveni krajepis ali opis mesta*, str. 67–77, 98–106, 208–209, 246–248; Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, str. 25, 28–31. O razvoju tako imenovanega mestnega plemstva v Piranu 17. in 18. stoletja prim. Pahor, *Socialni boji v občini Piran*, str. 185–193.

⁷ Prim. Ambrožič, Prošti, dekanji in kanoniki, zlasti str. 88–93; Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 63–110.

⁸ Šebjanič, *Protestantsko gibanje panonskih Slovencev*, str. 17–60.

latinske šole v Rušah pri Mariboru, ne gre spregledati pomena bližine gradov in dvorcev, katerih gospodarji so imeli svojega grajskega kaplana ali pa jim je pripadala pravica do prezentacije duhovnikov na župnijo ali beneficij. Ta pravica je bila sicer pogosto v rokah cerkvenih ustanov (škofij, kapitljev, samostanov), ki so na njim vtelešene duhovnije neredko nastavljale prav duhovnike iz bližnje okolice. Glede sorodstvenih vezi in krajev službovanja kaže omeniti, da je na bolj ali manj donosnih beneficijih neke škofije sočasno ali v obdobju nekaj desetletij mogoče srečati več sorodstveno povezanih duhovnikov. V drugi polovici 16. in prvi polovici 17. stoletja so tak primer Tavčarji s koreninami na goriškem Krasu. Primarno nesorodstvene povezave med duhovniki in razmeroma široke možnosti vplivanja na njihove kariere – tudi prek umetnosti – na poseben način izpričuje duhovniška bratovščina v Mengšu z začetkom delovanja v letih od 1667 do 1668. Vplivi manjših duhovniških bratovščin, kot, denimo, ob izteku 17. stoletja obnovljene bratovščine v Kubeđu v slovenski Istri, ostajajo za zdaj neznanka. Karierne spodbude namreč razkrivajo članstva v jezuitskih kongregacijah ter združenjih, kot sta bili Družba sv. Dizme in Akademija delavnih.

Višje položaje v cerkveni hierarhiji so si duhovniki prislužili tudi s svojimi talenti. Poleg organizacijskih sposobnosti je v Cerkvi za pomembno veljala zlasti nadarjenost za glasbo. Kakovostno bogoslužno petje (in muziciranje) naj bi se razlegalo predvsem v imenitnejših župnijskih cerkvah oziroma cerkvah, pri katerih so imeli sedež arhidiakoni, dekani, stolni ali kolegiatni kapitlji ter (nad)škofje. V prvi polovici 18. stoletja je sloves sposobnega glasbenika na mesto ljubljanskega stolnega vikarja pripeljal Mihaela Omerzo. Kot nagrado za očitno vestno opravljanje službo glasbenika na španskem dvoru Karla VI. je kanoniško prebendo v Ljubljani leta 1727 prejel Anton Lakner. Odločitev, da življenje posveti izdelovanju orgel, je na drugi strani zavrila kariero »največjega slovenskega orglarja vseh časov«, Franca Ksaverja Križmana (1726–1795) iz župnije Rihemberk (Branik). Omembe vreden karierni dejavnik je bilo tudi dobro znanje jezikov, ki so jih govorili verniki, kar je prihajalo vedno znova do izraza na dvo- in večjezičnih območjih. Kot duhovnik, vešč slovenskega, madžarskega in nemškega jezika, je sredi 18. stoletja naredil lepo kariero Nikolaj Barbély (Borbely), najverjetneje doma iz Prekmurja. Kar zadeva izobrazbo, so imeli več možnosti za višja mesta vsekakor duhovniki, ki so študirali cerkveno pravo, moralno in spekulativno teologijo, pa tudi humanistične vede in filozofijo, v poznejših obdobjih posebno tisti, ki so študij kronali z akademskim naslovom. Marsikateremu gmotno šibkejšemu kleriku je izobraževanje, večinoma na jezuitskih kolegijih in univerzah, ter s tem uspešnejšo kariero omogočila katera od alumnatskih ali stipendijskih

ustanov. Razne oblike podpore so prihajale tako iz laiških kot iz duhovniških vrst. Sicer pa priporočila in prošnje za župniška in druga mesta neredko navajajo več duhovnikovih odlik skupaj: poleg izobrazbe npravno neoporečnost, pastoralne izkušnje, osebni ugled in podobno.

Karijerne poti duhovnikov so seveda vplivale na njihov način življenja in njihovo (samo)podobo. Analiza zapuščinskih inventarjev in oporok tridesetih duhovnikov, ki so se povzpeli različno visoko, kaže, da so se imetniki odličnejših beneficijev obdajali, pričakovano, z dragocenejšimi predmeti. Dragocenejša in prestižnejša so bila predvsem njihova oblačila, prstani in ure, pohištvo, posodje, nabožni predmeti, knjige, slike, tudi živila. Vendar pa razlike v vseh primerih niso odsevale statusnih razlik; povrhu tega so duhovniki puščali za seboj zelo različne količine gotovine. Leta 1758 umrl župnik v Šmarju pri Jelšah Matej Vrečer je po premoženju, ovrednotenem z dobrimi 9430 goldinarji, presegal prenekaterega pripadnika višje duhovščine in se hkrati lahko kosal z nemalo plemiči svojega časa. Večino duhovniških zapuščinskih inventarjev in oporok zaznamujejo tudi ruralne prvine, kar je posledica dejstva, da je velik del dohodkov in osebnega premoženja zgodnjenovoveške duhovščine temeljil na zemljiški posesti. V svojih testamentih se duhovniki sicer predstavljajo kot pobožne in radodarne osebe, ki v upanju na večno življenje del svojega imetja darujejo za maše, potrebe cerkva, pa tudi za pomoči potrebne posameznike. Leta 1678 župnik v Dobropolju Mihael Beltram precejšnjo količino žita zapušča, denimo, »nememu Janezu« in »invalidnemu Andreju«. Nekateri duhovniki v oporokah poleg tega poudarjajo, da so se morali za premoženje, ki ostaja za njimi, potruditi sami. Tako v svoji oporoki leta 1560 trdi radovljiški župnik in ljubljanski prošt Rupert Kupljenik. Da si je imetje pridobil z varčnim življenjem in gospodarnim upravljanjem družinske posesti, dobri dve stoletji pozneje zatrjuje župnik v Spodnji Idriji Janez Buratelli. Z vidika (samo)reprezentacije zanimiv, vendar še vedno premalo izkoriščen vir so tudi napisi na duhovniških nagrobnikih. V njih so navadno izpostavljene pokojnikove najvišje službe in časti, avtorji napisov, največkrat duhovniki sami, ob tem radi opozarjajo na minljivost vsega zemeljskega. Nagrobniki – od razkošnejših do zelo preprostih – nosijo poleg podobe, ki jo je duhovnik hotel posredovati o sebi, sledi časa, v katerem so nastali. Korenit odmik od baroka, tudi kar zadeva razumevanje duhovniškega poslanstva, izpričuje, na primer, epitaf Jožeta Fiderja. Ta je umrl kot župnik pri sv. Martinu na Pohorju leta 1777, njegov nagrobni napis nad reliefom keliha pa se je preprosto glasil: »Tukaj je pokopan župnik Jožef Fider.«

Glede na to, da je o karierni mobilnosti zgodnjenovoveške duhovščine na Slovenskem na voljo še veliko neuporabljenih arhivskih in drugih virov, naj ta

monografija služi tudi kot spodbuda za nadaljnje raziskave. K utiranju novih raziskovalnih poti naj prispeva z zbranimi biografskimi podatki, orisi kariernih pogojev in mehanizmov, razkritji povezav in okoliščin, ki so spremljale kariero posameznega duhovnika, kot tudi z vprašanji, ki jih postavlja na več mestih, ter, ne nazadnje, s slikovnim gradivom v prilogi.

DUHOVNIŠTVO IN POGOJI ZA PREJEM MAŠNIŠKEGA POSVEČENJA

Ker so napredovanja, zastoji in nazadovanja v karierah katoliških duhovnikov tesno povezani s specifično duhovništva ter sestavo in pravili Katoliške cerkve, se bomo v uvodnem poglavju najprej zadržali pri dveh vprašanjih: kako je duhovništvo definiral Tridentinski koncil (1545–1563) in katere pogoje so morali v skladu s tridentinskimi (in drugimi) določili izpolnjevati kandidati za duhovniški poklic. V nadaljevanju poglavja bodo predstavljeni različni zgledi iz virov, ki segajo delno tudi v čas pred *Tridentinumom*, pri čemer je treba poudariti, da zadevni koncilski sklepi glede vsebine niso prinesli večjih novosti. Odlok z »resničnim in katoliškim naukom o zakramentu svetega reda« je bil na 23. seji 15. julija 1563 sprejet predvsem v obsodbo tedanjih zmot, *ad condemnandos errores nostri temporis*.⁹

Koncilski očetje so v prvem poglavju tega odloka¹⁰ zatrdili, da je novozavezno duhovništvo (*sacerdotium*) skupaj z evharistijo ustanovil Jezus Kristus ter da je bila »apostolom in njihovim naslednikom v duhovništvu izročena oblast posvečevati [*consecrandi*], darovati in razdeljevati Njegovo telo in kri, pa tudi odpuščati in zadrževati grehe«. ¹¹ Duhovniška služba (*sancti sacerdotii ministerium*) je »nekaj

⁹ *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 742.

¹⁰ Odlok sestavljajo štiri poglavja in osem kanonov. Prim. prav tam, str. 742–744; Strle, *Vera Cerkev*, str. 376–380.

¹¹ Slovenski prevod štirih poglavij zadevnega koncilskega odloka je večinoma naveden po prevodu Antona Strleta v Strle, *Vera Cerkev*, str. 376–378 (poglavja 1–4). Vsebinsko kanonov,

božjega [*divina res*], zato je »primerno, da v kar najlepše razčlenjeni zgradbi Cerkve obstoje različni redovi (cerkvenih) služabnikov.«¹² Koncilski očetje imena teh redov, ki da so v Cerkvi »v rabi že od začetka«, znova navedejo.¹³ Gre za štiri nižje – akolitat, eksorcistat, lektorat in ostiariat – ter tri višje redove – subdiakoniat, diakonat in prezbiterat (mašništvo).¹⁴ Njihovo podeljevanje je podeljevanje zakramenta.¹⁵ Nihče naj ne dvomi, da je »sveti red v resničnem in pravem pomenu eden od sedmerih zakramentov svete Cerkve«,¹⁶ saj je »iz pričevanja Svetega pisma, iz apostolskega izročila in enodušnega soglasja cerkvenih očetov povsem jasno, da sveta ordinacija [*sacra ordinatio*], ki se izvrši z besedami in zunanji znamenji, podeli milost.«¹⁷ V »stopnjah redov« podeljeno posvečenje je zakrament, pri katerem se »kakor pri krstu in birmi vtisne neizbrisno znamenje, ki ga ni mogoče uničiti in ne odvzeti.«¹⁸

Na pogoje za vstop v duhovništvo se nanaša večji del določil reformnega dekreta, ki sledi odloku.¹⁹ Tako je v 4. kanonu dekreta govor o pogojih za prejem tonzure (*tonsura*), tj. v obliki kroga ali kolobarja do golega ostriženo ali obrito lasišče. Tonzura sicer ni štela za sveti red (*ordo*), je pa poleg kleriške obleke (*habitus clericalis*) na zunaj ločevala klerike od laikov.²⁰ Kdor se je namenil postati duhovnik, je moral tako najprej dobiti tonzuro, k njeni obredni podelitvi pa je bil pripuščen, če je že prejel zakrament birmе, če je bil poučen o temeljnih verskih

naperjenih proti »nepravovernim« trditvam oziroma njihovim izrekovalcem, puščamo ob strani.

¹² Strle, *Vera Cerkve*, str. 377, 2. poglavje; *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 742, Caput II/Kapitel 2.

¹³ Prav tam.

¹⁴ Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 191.

¹⁵ Glede (nekdanj) različnih pogledov na zakramentalnost nižjih redov posvečenja (in subdiakonata) glej Kušej, *Cerkveno pravo katoliške cerkve*, str. 134; Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 488.

¹⁶ O ozadju poimenovanja »zakrament svetega reda« (*sacramentum ordinis*) jedrnato *Katekizem Katoliške cerkve*, str. 403.

¹⁷ Strle, *Vera Cerkve*, str. 377, 3. poglavje; *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 742, Caput III/Kapitel 3.

¹⁸ Strle, *Vera Cerkve*, str. 378, 4. poglavje; *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 743, Caput IV/Kapitel 4. Glede stopenj posvečenja prim. Strle, *Vera Cerkve*, str. 372; *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 742, op. a.

¹⁹ *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 744–753, Canon I–XVIII/Kanon 1–18.

²⁰ Kušej, *Cerkveno pravo katoliške cerkve*, str. 133–134. Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 191, op. 286; Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 491.

resnicah ter je znal brati in pisati.²¹ Očetje Tridentinuma posebej izpostavljajo potrebno odsotnost suma, da bi kdo od kandidatov kleriški način življenja izbral zato, da bi se izognil svetni »roki pravice«. ²² Del zahtev v povezavi s potencialnimi prejemniki različnih stopenj posvečenja (ordinacije) navaja naslednji, 5. kanon reformnega dekreta. ²³ Medtem ko za tiste, ki bi radi prejeli nižje redove posvečenj(a), predpisuje pridobitev »dobrega spričevala od (domačega) župnika in vodje šole, v kateri se je šolal,«²⁴ prosilcem za prejem višjih redov nalaga, da se mesec dni pred posvečenjem oglasijo pri svojem škofu. Ta je nato dolžan prosilčevemu župniku ali komu drugemu, ki se mu zdi primernejši, naročiti, naj v (župnijski) cerkvi naznani prosilčeva ime in namen, se pri zaupanja vrednih osebah temeljito pozanima o njegovi družini, starosti, nramnosti in načinu življenja ter škofu čim prej pošlje poročilo (*litteras testimoniales*) z izsledki preiskave.²⁵ Nadaljnje zahteve in pričakovanja glede duhovniških kandidatov prinaša II. kanon.²⁶ Škofom kot posvečevalcem priporoča, naj prejem nižjih redov dovolijo tistim, ki »vsaj razumejo latinski jezik«, da bi jih tako lahko učinkoviteje usposobili za izvajanje njihovih nalog.²⁷ Klerike z nižjimi redovi naj k podelitvi višjih redov pripustijo šele eno leto po podelitvi zadnjega nižjega reda, torej ostiariata. Če škofje presodijo, da neka cerkev nujno potrebuje duhovnika, je vmesni čas lahko tudi krajši. V vsakem primeru pa naj kandidati v času do prejema višjih redov napredujejo v življenjski zrelosti (*vitae meritum*) in znanju. Napredovanje naj bi se kazalo, med drugim, »v večjem spoštovanju do mašnikov in [nosilcev] (drugih) višjih redov ter v pogostejšem prejemu Kristusovega telesa«. ²⁸

Kar zadeva minimalno starost, je ta izrecno opredeljena v 12. kanonu za tiste, ki bi želeli prejeti višje redove.²⁹ Subdiakon naj v prihodnje ne bi postal nekdo, ki še ni bil star 22 let, diakon nekdo, ki še ni dopolnil 23. leta starosti, mašnik

²¹ *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 746. Kanon govori o tako imenovani prvi tonzuri (*prima tonsura*).

²² Prav tam: »[...] et de quibus probabilis coniectura non sit, eos non saecularis iudicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum praestent, hoc vitae genus elegisse.«

²³ Prav tam, str. 746–747, Canon V/Kanon 5.

²⁴ Prav tam, str. 746.

²⁵ Prav tam, str. 746–747.

²⁶ Prav tam, str. 748, Canon XI/Kanon II.

²⁷ O nalogah nosilcev posameznih nižjih redov Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 491–492.

²⁸ Prav tam. Na nižje redove, zlasti na upravičenost njihovega podeljevanja, se nanaša tudi sedemnajsti kanon – *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 750, Canon XVII/Kanon 17.

²⁹ Prav tam, str. 748–749, Canon XII/Kanon 12.

(prezbiter) pa 25. leta starosti.³⁰ Glede na predtridentinska pravila, ki so za subdiakonata načelno zahtevala starost najmanj 18 let in za diakonata najmanj 20 let, se je torej pri prvih dveh višjih redovih spodnja starostna meja dvignila za štiri oziroma tri leta. Starostni pogoj za prejem mašništva je ostajal enak.³¹ Vendar pa tridentinski očetje v navedenem kanonu škofo hkrati opozarjajo, da ustrezna starost kandidatov ni dovolj in da morajo tudi ti zrelost izkazovati s svojim življenjem.³² Določilo o minimalni starosti 14 let srečamo v 6. kanonu, vendar se ta nanaša na podelitev beneficija – cerkvene službe oziroma dohodkov, povezane s to službo – tistim, ki so že imeli tonzuro in nižje redove.³³ Gre za službe oziroma naloge, opravljanje katerih ni zahtevalo višjih stopenj posvečenja.³⁴ Tako je bil leta 1635, denimo, za službo v cerkvi sv. Mavra v Izoli ob prejemu tonzure in nižjih redov »določen« domačin Paskal (Pasqualinus) Morato.³⁵ Poleg že omenjenega časa, ki naj bi pretekel med podelitvijo zadnjega nižjega in prvega višjega reda, so koncilski očetje časovne presledke (*interstitia*) potrdili tudi za podeljevanje diakonata in mašništva. Časovni presledek med podelitvama subdiakonata in diakonata naj bi trajal eno leto, enako dolg naj bi bil presledek med prejemanjem diakonata in mašništva. Škof je predpisane presledke lahko tudi skrajšal,³⁶ nikakor pa ni smel na isti dan posvetiti subdiakona v diakona in diakona v mašnika.³⁷ Ob tem kaže dodati, da *interstitia* niso merili matematično, temveč glede na cerkveno leto.³⁸ Škofje so klerike posvečevali na kvatrne sobote (sobote v tednu po prvi postni nedelji, v tednu po binkoštih, tednu po prazniku povišanja sv. Križa 14. septembra in tednu po prazniku sv. Lucije 13. decembra), soboto pred tiho nedeljo in veliko soboto.³⁹ Od 15. stoletja naprej so izbrani duhovniški kandidati

³⁰ Prav tam, str. 748.

³¹ Prim. prav tam, str. 748, op. 4; Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 196, op. 329.

³² *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 748–749.

³³ Prav tam, str. 747, Canon VI/Kanon 6.

³⁴ Prim. Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 491–492.

³⁵ ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, Vescovo Geronimo (Girolamo) Rusca, busta 29, fol. 66v: »Pasqualinus Moratus Insulae adscriptus seruitio eccl(esi)e S(an)cti Mauri.«

³⁶ *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 749, Canon XIII, XIV/Kanon 13, 14.

³⁷ Prav tam, str. 749, Canon XIII/Kanon 13.

³⁸ Zallinger, *Institutiones juris ecclesiastici*, str. 283. O cerkvenem letu in »svetih časih« cerkvenega leta Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 141–146.

³⁹ Ušeničnik, *Katoliška liturgika* str. 490. Več o kvatrnih dnevih oziroma tednih (quatuor tempora, angaria) prav tam str. 159–161, o tako imenovani tihi nedelji, str. 211.

višje redove navadno prejeli v treh zaporednih terminih.⁴⁰ Kaj naj škofje postorijo pred načrtovanim posvečevanjem v »sveto službo« (mašništvo), opisuje 7. kanon tridentinskega reformnega dekreta.⁴¹ V skladu s tem kanonom naj bi škof štiri dni ali v kakšnem drugem terminu pred napovedano ordinacijo ordinande sklical v kraj, kjer naj bi potekalo posvečenje, praviloma v stolno cerkev.⁴² Tu naj bi se na škofov poziv zbrali tudi duhovniki in drugi modri možje, izkušeni v božjem zakonu (*lex divina*) in cerkvenih odredbah; škofu naj bi svetovali pri preverjanju »rodu, osebe, starosti, izobrazbe, načina življenja, znanja ter vere« kandidatov.⁴³ Kdor po škofovi presoji ni bil koristen ali potreben domači Cerkvi, naj k posvečenju ne bi bil pripuščen.⁴⁴

Med pogoji za duhovništvo v zgodnjem novem veku moramo ob zgoraj navedenih izrecno omeniti vsaj še dva pogoja, namreč zakonsko rojstvo⁴⁵ in tako imenovani mizni naslov (*titulus mensae*). Izkazani mizni ali ordinacijski (kanonični) naslov⁴⁶ je bil pogoj za prejem prvega višjega reda posvečenja, subdiakonata, in sicer v primeru, ko kandidat ni imel (obljubljenega) beneficija (*titulus beneficii*),⁴⁷ s katerim bi se lahko preživljal. Ordinandom brez takega vira preživljanja – bili so v veliki večini – naj bi gmotno varnost nudili bodisi lastno ali družinsko premoženje (*titulus patrimonii*) bodisi premoženjski viri podelitelja miznega naslova.⁴⁸ V zgodnjenovoveških ordinacijskih zapisih srečujemo med podelitelji cerkvene ustanove, na primer samostane in kapitlje, svetne ustanove, kot so mesta in trgi, ter posameznike iz vrst duhovščine, plemstva in meščanstva. Sem ter tja naletimo na mizne naslove deželnega kneza, zlasti v 18. stoletju pa se med podelitelji pojavljajo tudi kmetje.⁴⁹ Ordinacijski viri zgodnjega novega veka nam po drugi strani postrežejo s podatki o spregledih ali dispensah (*dispensatio*) od raznih zadržkov in predpisov: od nezakonskega rojstva, neizpolnjenega starostnega pogoja ali, denimo, od časovnih presledkov.⁵⁰ Spregledi, ki so jih podeljevali papeži ali

⁴⁰ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 191.

⁴¹ *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 747, Canon VII/Kanon 7.

⁴² Prav tam, str. 747, Canon VIII/Kanon 8.

⁴³ Prav tam, Canon VII/Kanon 7.

⁴⁴ Prav tam, str. 749, Canon XVI/Kanon 16.

⁴⁵ Cerkenopravno je bilo nezakonsko rojstvo »zadržek«. O zadržkih *ex defectu* in *ex delicto* Kušej, *Cerkveno pravo katoliške cerkve*, str. 138–139.

⁴⁶ Prav tam, str. 142.

⁴⁷ O ožjem in širšem pomenu izraza *beneficium* prav tam, str. 157.

⁴⁸ Prav tam, str. 142–143.

⁴⁹ Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 191.

⁵⁰ Prim. Kušej, *Cerkveno pravo katoliške cerkve*, str. 140.

njihovi pooblaščenci ter v določenih primerih škofje,⁵¹ so prisilcem odpirali ne le pot do oltarja, ampak tudi do nadaljnje duhovniške kariere. V nadaljevanju si oglejmo nekaj zgledov.

Pogost spregled, ki so si ga morali pridobiti že kandidati za prejem največkrat na isti dan podeljenih tonzure in nižjih redov posvečenja, je zadeval nezakonsko rojstvo (*super defectum natalium*). Tako je bil 17. marca 1601, v soboto po prvi postni nedelji, v furlanskem Vidmu, pri sedežu oglejskega patriarha, na podlagi takega spregleda posvečen, na primer, Martin Silkovič iz Krškega. Ordinandu je spregled dodelil papeški nuncij v Gradcu.⁵² Pol leta pozneje, na kvatarno soboto, 22. septembra 1601, je na posvečenje v Videm listino s spregledom prinesel Kamničan Janez Murmajer. Murmajerju je po »apostolskem pooblastilu« 5. junija 1601 dispenzo od nezakonskega rojstva podelil takratni ljubljanski škof Tomaž Hren.⁵³ Z vidika obravnavane tematike so posebej dragoceni redki zapisi o spregledih za nezakonske sinove duhovnikov. Notica o prejemu tonzure in nižjih redov Matije Arzta v Marijini kolegiatni cerkvi v Gornjem Gradu 23. marca 1624 nam, denimo, pove, da je bil Matija sin nekdanjega župnika v Mokronogu Matije Arzta in da je spregled od nezakonskega rojstva dobil od (dunajskega) nuncija.⁵⁴ Brez izrecne omembe spregleda se kot prejemnik akolitata spomladi 1588 omenja Pliberčan Matija Gruden, nezakonski sin Jakoba Grudna, župnika župnije Vogrčce (Rinkenberg) na Koroškem,⁵⁵ župnije, ki je vse do jožefinskih reform spadala v ljubljansko škofijo. Dispenze zaradi nezadostne starosti pogosteje navajajo zapisi o posvečenjih v višje redove, predvsem o mašniških posvečenjih. V prvi polovici devetdesetih let 17. stoletja sta prezbiterat oziroma mašništvo v Vidmu med drugim

⁵¹ Glede možnosti, ki jo je škofom v zvezi s časovnimi presledki med posvečenji v zadnji nižji red in višje redove dajal Tridentinski koncil, glej *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 748, Canon XI/Kanon 11; 749, Canon XIII/Kanon 13.

⁵² AAU, ACAU, busta 630, Ordinationum [liber] 1600–1602, fol. 5: »Martinus Silcouiz Gurcfeldensis in Carniola dispensatus super defectum natalium a R(euerendissi)mo Nuntio Grecii.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2009, str. 83.

⁵³ Prav tam, fol. 10: »auc(tori)tate App(osto)lica per R(euerendissi)mum D(omi)num Epi(scop)um Labacen(sem), ut in litteris 5. Junii 1601 ibidem ostensis, Joannes Murmair Camnicensis in Carniola disp(ensatu)s.«

⁵⁴ Benedik – Kralj, Protokoli škofa Hrena, 1614–1630, str. 377: »Matthias Arzt, Filius Matthiae Sacerdotis, Parochi olim in Mokronogu, habens dispensationem Ill(ustrissi)mi D(omini) Nuntii Apostolici super defectu Natalium.« O nuncijih v Gradcu in nato na Dunaju prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 8.

⁵⁵ Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov, str. 23: »Matthias Gruden, Pleiburgensis, Diocesis Labacensis natus annos 23 [...] illegitimo thoro natus ex Parocho in Rinchenperg Domino Jacobo.«

prejela Jurij Novak iz Višnje Gore in Alfonz Posarelli iz Gorice; oba sta spregled od starostnega pogoja 25 let dokazovala s papeškim brevom.⁵⁶ V tistih ordinacijskih virih, ki vsebujejo navedbe o spregledih, sicer prevladujejo spregledi od časovnih presledkov, o katerih so smeli odločati škofje.⁵⁷ Maja 1723 so bili ob treh zaporednih posvečenjih v subdiakona, diakona in mašnika v Vidmu »povzdignjeni« Jožef Poppal iz Vipave, Jožef Ferdinand Obreza iz Cerknice in Štefan Rovšič iz Volč.⁵⁸ Vendar pa so imeli vsi trije dispenzo papeža, čemur je utegnilo botrovati dejstvo, da so prihajali iz habsburškega dela oglejskega patriarhata – z območja torej, kjer so vladali Beneški republiki in patriarhom kot njenim podanikom nenaklonjeni Habsburžani.⁵⁹ Habsburško omejevanje patriarhove jurisdikcije je bilo sicer različno intenzivno in je segalo na več področij.⁶⁰ Kar zadeva razloge za podelitve spregledov od časovnih presledkov, se ti omenjajo bolj poredko, a so zato toliko bolj zanimivi. V času protireformacije kot razlog za neupoštevanje časovnih presledkov izstopa pomanjkanje domače duhovščine. »Zaradi potrebe Cerkev in pomanjkanja duhovnikov« je bil 17. marca 1601 v diakona posvečen Janez Rusjan iz Dobrovelj na Štajerskem,⁶¹ 5. aprila 1608 pa kljub slabemu znanju Matej Skarle (Skerle) z Vrhnike.⁶² Zunaj predpisanih dnevov (*extra tempora*) je proti koncu istega stoletja, leta 1698, »v moči papeškega breva« višje redove posvečenja

⁵⁶ AAU, ACAU, busta 633, Ordinanze sacre 1691–1699; 27. september 1693: »Georgius Nouak Weixelburgensis, dispensatus super defectu etatis vigore brevis apostolici«; 18. september 1694: »Alphonsus Posarelli Goritensis, dispensatus super defectu etatis vigore brevis apostolici.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2016, str. 123 (Posarelli), 126 (Novak).

⁵⁷ Glej zgoraj op. 36.

⁵⁸ AAU, ACAU, busta 637, Ordinanze sacre 1721–1734, leto 1723: »Joseph Poppal Vipacensis«, »Joseph Ferdinandus Obresa«, »Stephanus Rovschiz Volzanensis«, »[dispensati] super interstitiis vigore brevis apostolici.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2014, str. 26.

⁵⁹ Več o posledicah v precejšnji meri slabih odnosov med Habsburžani in Benečani za Cerkev na avstrijskem ozemlju patriarhata v zgodnjem novem veku Žnidaršič Golec, Odsevi habsburško-beneških odnosov, str. 320–324.

⁶⁰ Prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 25–27.

⁶¹ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationum [liber] 1600–1602, fol. 7: »Joannes Russianus de Dobroule in Stiria dis(pensatu)s super interstitio temporis ob necessitatem ecclesiae et carentiam presbiterum.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2009, str. 83. Prim. prav tam več drugih zgledov, tudi v povezavi z izrecno omembo slovenskega jezika (fol. 3 in 7).

⁶² Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1606–1611, str. 70: »Matthaeus Skerle, ex Verhnika, Dioecesis Labacensis, annorum 25, doctrinae valde exiguae, sed ob penuriam sacerdotum, et quia eum Admodum Reverendus Dominus Praepositus Labacensis Andreas Crallius commendavit.« Poleg pomanjkanja duhovnikov se v tem primeru torej omenja tudi priporočilo ljubljanskega prošta Andreja Kralja. Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki župnije Preserje*, str. 157.

prejel Peter Burkelca iz Tuhinjske doline, ki je hkrati uveljavljal spregled od nezadostne starosti.⁶³

Pomemben vir informacij predstavljajo mizni naslovi. Njihovim podeliteljem je več pozornosti namenjene na drugih mestih, primeri, ki tu sledijo, podčrtujejo predvsem njihovo raznolikost. Na Kranjskem se je največ miznih naslovov »glasilo« na cisterco v Stični, ki je bila najpremožnejši samostan v deželi. Ob posvetitvi v subdiakona 27. februarja 1627 se je na mizni naslov stiške cisterce skliceval, na primer, Matej Kurinčič iz Žalca,⁶⁴ župnije, že več stoletij vtelesene samostanu Stična.⁶⁵ Pet let in pol prej, 24. septembra 1622, so Juriju Gurku (Gurck), prav tako Žalčanu, mizni naslov zagotovili kartuzijani v Žičah.⁶⁶ Razmeroma pogosto so kandidate za prejem subdiakonata podprli ženski samostani. Jeseni 1660 so sodeželanu Marku Hriberniku mizni naslov zagotavljale dominikanke v štajerskih Studenicah.⁶⁷ Na studeniški *titulum mensae* so bili sicer večkrat posvečeni tudi Neštajerci, tako 20. decembra 1659 Jurij Kramer iz Dolenjske.⁶⁸ Manj pogosto se med cerkvenimi ustanovami kot podelitelji pojavljajo stolni in kolegiatni kapitlji. Na podlagi miznega naslova prošta in kanonikov kolegiatnega kapitlja v Novem mestu je spomladi 1662 postal subdiakon, denimo, Primož Beriach iz Dobrnica.⁶⁹ Med miznimi »zagotovili« necerkvenih ustanov kaže navesti vsaj tri: mizni naslov, ki ga je 10. marca 1663 v subdiakona posvečenemu domačinu

⁶³ AAU, ACAU, busta 633, Ordinationi sacre 1691–1699, september 1698, »[...] promovendi ad tres sacros subdiaconatus, diaconatus, et presbyteratus ordines vigore brevium apostolicorum extra tempora«: »Petrus Burkelza de Valle Tucain, non obstante defectu etatis, super qua dispensatus existit, ad titulum mensę.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2016, str. 118.

⁶⁴ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] 1625–1633, fol. 12r: »Matheus Kurintschitsch ex Saxenfeldt ad titulum mensae mon(asterii) Sitticensis.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2014, str. 15.

⁶⁵ Mlinarič, *Stiška opatija*, str. 105.

⁶⁶ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] 1618–1625, fol. 30r: »Georgius Gurck ex Saxenfeldt ad titulum mensae conuentus carthusiae in Seitz.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2014, str. 14.

⁶⁷ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] (à Die 21 Septe(m)bris 1658 usque Ad Annum 1663 incl.): »Marcus Hribernik ex Styria disp(ensatus) super temporum interstitiis ob necessitatem eccl(esi)ae ad titulum mensae B(eatae) M(ariae) V(irginis) Fontis Gratiarum in Studeniz.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2015, str. 23.

⁶⁸ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] (à Die 21 Septe(m)bris 1658 usque Ad Annum 1663 incl.): »Georgius Cramer ex inferiori Carniolia dispensatus super temporum interstitiis ad titulum mensae monasterii B(eatae) M(ariae) V(irginis) Fontis Gratiarum in Studeniz.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2015, str. 21.

⁶⁹ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] (à Die 21 Septe(m)bris 1658 usque Ad Annum 1663 incl.): »Primus Beriach Dobernicensis ad t(i)t(ulu)m mensae Prep(ositi) et Cap(itu)li Rudolfsb(ertensi)s.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2015, str. 26.

Mateju Varhu (Varch) dalo mesto Kamnik;⁷⁰ tistega, ki ga je 9. februarja 1721 od mesta Ptuja prejel Karel Ignac Heipl, ter tistega, ki ga je 18. avgusta 1749 od ceha kosarjev in motikarjev v Tržiču dobil Franc Grahovar (Grochauer).⁷¹ V podelitveni listini je vseh dvaindvajset članov omenjenega ceha – vsi so bili hkrati tržiški tržani – Grahovarju obljubilo, da mu bodo, če se bo znašel v stiski, od svojega premičnega in nepremičnega imetja nudili potrebna sredstva za živež in obleko.⁷² Med posamezniki, ki so prihodnjim duhovnikom jamčili gmotni minimum, omenimo najprej plemiče, konkretnje barona Jurija Andreja Trileka in Janeza Pavla Edlinga. Njuna mizna naslova sta maja 1660 oziroma septembra 1661 omogočila subdiakonsko posvečenje Ribničanu Matiju Sešarku (Sessarich) in Vipavcu Janezu Čubeju (Zubei).⁷³ Tri desetletja pozneje je Janez Franc baron Plaz, tedanji vicedom na Koroškem, z dohodki od graščine Gradisch južno od Trga (Feldkirchen in Kärnten) »zavaroval« eksistenco Ožbolta Jožefa Windischa.⁷⁴ Enako je spomladi 1728 »na naslov štirinajstih kmetij ter desetini na območju Bresta« za Jakoba Bazarellija storil grof Franc Sigmund Engelshaus, gospodar gradu Ig (Zonek) in dvorca Matena.⁷⁵ V 18. stoletju pa so duhovniški kandidati

⁷⁰ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] (à Die 21 Septe(m)bris 1658 usque Ad Annum 1663 incl.): »Matheus Varch Lytopolitanus ad t(i)t(ulu)m Ciuit(ati)s Camnicensis.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2015, str. 28.

⁷¹ AAU, ACAU, busta 707/20-10, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik), Neumarkt o Novoforulo, str. 463: »[...] praefato Francisco Grochauer mensam ex opificii nostri tam mobilibus quam stabilibus bonis dare [...]« Volčjak, *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije*, 1. del, str. 52: »Carolus Ignatius Heipl, a reverendissima Viennensi nunciatura dimissus, ad titulum civitatis Pettoviensis.«

⁷² AAU, ACAU, busta 707/20-10, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik), Neumarkt o Novoforulo, str. 463: »[...] eidemque in omnem necessitatis euentum juxta mentem S(acro) S(ancti) Conc(ili) Trid(entini) Sess(io) 21 Cap(itulo) 2 de omnibus tam victus quam amictus necessariis modiis prouidere.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2017, str. 36.

⁷³ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] (à Die 21 Septe(m)bris 1658 usque Ad Annum 1663 incl.): »Matthias Sessarich Raifinicen(sis) uirtute Breuis Ap(osto)lici ad t(i)t(ulu)m mensae Georgii Andrae lib(eri) Bar(oni)s à Trillegh;« »Jo(annes) Zubei Vipacensis ad titulum mensae D(omi)ni B(aroni)s Jo(anni) Pauli ab E[d]lling Goritiensis.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2015, str. 22, 25.

⁷⁴ AES, Weihen 1698–1740, fol. 286r (14. april 1691): »Oswaldus Josephus Windisch natus ad S(anctum) Michaellem in Carinthia Dioec(esis) Salisburgensis, ordinatur ad titulum D(omi)ni Jo(ann)is Francisci liberi Baronis à Plaz Vicedomini in Carinthia et eiusdem Dominium Gradisch nuncupatum.«

⁷⁵ Volčjak, *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije*, 1. del, str. 87: »Jacobus Bazarelli, Labacensis, ad titulum 14 fundorum, et decimarum Brest domini comitis Francisci Sigismundi ab Englshaus.«

lahko vse bolj računali tudi na mizne naslove trdnejših kmetov. Iz dohodkov od kmetije Jožefa Čopa z Jesenic in njiv Antona Golmajerja iz Radovljice bi v primeru obubožanja zaradi izgube beneficijskih dohodkov ali drugih razlogov črpal, denimo, 1. aprila 1752 posvečeni Gašper Weviz (Bevec), doma iz Doba.⁷⁶ Obresti od glavnice v višini 2000 goldinarjev, ki jih je pri kranjskih deželnih stanovih »trajno in nepreklicno« naložil Tomaž Nagode, naj bi jamčile eksistenco Gregorju Mačku iz Logatca, posvečenemu v subdiakona 3. aprila 1725.⁷⁷

Po drugi strani je velika večina kandidatov iz zahodnega dela slovenskega ozemlja, zlasti iz dežele Goriške in slovenske Istre, subdiakonsko posvečenje prejela *ad titulum patrimonii*. Preživetje naj bi jim zagotavljalo lastno imetje oziroma delež pri očetovem ali družinskem premoženju. V ordinacijskih zapisnikih Nadškofijskega arhiva v Vidmu se decembra 1610 kot imetnika naslova »očetne posesti« omenjata, denimo, Simon Malič iz Solkana in Peter Bassa (Baša) iz Gorice,⁷⁸ v zapisnikih koprškega škofa Hieronima Contarinija pa je za 6. april 1613 izpričan *titulus patrimonii* Antona Krpača (Carpatius).⁷⁹ Med osmimi avgusta 1747 na podlagi enakega naslova v Vidmu posvečenimi subdiakoni iz slovenskih krajev srečamo Jožefa Rutarja iz Tolmina.⁸⁰ Kandidati, ki se niso mogli opreti na nobenega od naštetih miznih naslovov, so za slednjega lahko zaprosili deželnega kneza. Iz časa Marije Terezije (1740–1780) se je ohranilo več prošenj, katerih pisci so prihajali iz različnih socialnih okolij.⁸¹ Kandidatom iz vrst redovnikov, ki jih

⁷⁶ Prav tam, str. 193: »Casparus Weviz, Carniolus, Aichensis, ad titulum fundi Josephi Tschop, Asslingensis, et agrorum Antonii Gollmer, Rattmonstorfensis.«

⁷⁷ Prav tam, str. 76: »Gregorius Mazigkh, Loitschensis, ad titulum capitalis 2.000 florenorum a Thoma Nagde in quaestoratu provinciae Carnioliae in perpetuum, et irrenunciabiliter investiti.«

⁷⁸ AAU, ACAU, busta 630, Ordinationvm [liber] 1608–1617: »Simon Maliz de Salcano ad titulum sui patr(imonii)«; »Petrus Bassa Goritien(sis) ad titulum sui patr(imonii)«. Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2014, str. 11.

⁷⁹ ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, Vescovo Geronimo (Girolamo) Contarini, busta 20, fol. 38v: »Antonius Carpatius, Ad titulum patrimonii.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Trst, 2016, str. 75. O italijanski različici priimka Carpatius, namreč Carpaccio, pri znamenitem, leta 1525 ali 1526 v Kopru umrlem beneškem slikarju Vittoreju Carpacciu prim. <https://www.pokrajinskimuzejkoper.si/si/carpaccio/vittore-carpaccio/> (pridobljeno 19. 4. 2019).

⁸⁰ AAU, ACAU, busta 639, Ordinanze sacre 1742–1749, Clerici a parte Imperii examinandi pro sacris ordinibus de mense augusti 1747: »Joseph Ruthar, Carniolus (sic!), Tulminensis [...] ad titulum patrinis.«

⁸¹ Prim. ARS, SI AS 7/XI/269/2 Mizni naslovi, 1714–1769. Prim. <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=589417> (pridobljeno 20. 4. 2019).

raziskava sicer pušča ob strani, so subdiakonat podeljevali *ad titulum paupertatis*, na naslov (evangeljskega) uboštva.⁸²

Kot je bilo že rečeno, miznega naslova ni potreboval, kdor je imel beneficij ali mu je bil ta obljubljen, kar je bil v obravnavani dobi redek pojav. Leta 1588 je zaradi obljube beneficija, ki mu jo je dal njegov škof, subdiakonsko posvečenje prejel Gornjegrajčan Jurij Sernes.⁸³ Pod ljubljanskima škofoma Janezom Tavčarjem (1580–1597) in Tomažem Hrenom (1597/99–1630) so si razmeroma številni kleriki ljubljanske, pa tudi nekaterih drugih škofij, pridobili mizni naslov duhovniškega kolegija v zgodnjenovoveškem sosredišču ljubljanske škofije – Gornjem Gradu.⁸⁴ Obširnejše ordinacijske notice škofa Hrena vsebujejo poleg tega podatke o priporočilih za posamezne klerike. Priporočila resda niso bila pogoj za posvečenje, vseeno pa so dragocen vir za preučevanje karier duhovnikov. Na tem mestu naj zgolj opozorimo na opazni delež priporočil, ki jih je kandidatom za višje redove dajala karierno uspešnejša duhovščina.⁸⁵ Ne glede na morebitna priporočila in potrebna potrdila pa se je ordinandom pot v duhovništvo lahko tudi zaprla, če ti pri izpraševanju niso pokazali zadostnega znanja in sposobnosti. Posebej strogi so bili videmski izpraševalci v času patriarha Daniela Delfina (1734–1752).⁸⁶ Na seznamu zavrženih klerikov z avstrijskega območja oglejskega patriarhata najdemo, na primer, Janeza Jaketiča (Jachetich) iz Vinice in Matija Vugrina iz Poljan oziroma Starega trga ob Kolpi. Medtem ko je bil Vugrin leta 1749 zavržen »tretjič in zadnjič«, je Jaketiču istega leta po drugem neuspelem preizkusu ostajala še ena možnost.⁸⁷

⁸² Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2015, str. 21 (20. december 1659): »Fr(ater) Petrus Martyr Braida ord(inis) predicatorum ad titulum paupertatis.«

⁸³ Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov, str. 24: »Georgius Sernerus, Oberburgensis [...] beneficij spem a Reverendissimo nostro habens et promissionem.«

⁸⁴ Prim. Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1612–1613, str. 19, 6 in 20, 1.

⁸⁵ Prim. prav tam, str. 20 sl.

⁸⁶ Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2010, str. 37–38, 42–43, 47–49.

⁸⁷ Prav tam, str. 48: »Joannes Jachetich, Croata, Vinicensis, bis«; »Mathias Vugrin, Croata, Pellensis, tertio et ultimo.« Prim. prav tam, str. 44 (z zapisi za avgust in september 1748): »Joannes Jachetich, Croata, Vinizensis, scholaris, philosopha 3, semel reprobatas, annorum 24 – reprobatas«; »Matthias Vugrin, Croata, Pollanensis, scholaris, moralista 1, bis reprobatas, annorum 26 – reprobatas bis.«

POMEMBNEJŠI KARIERNI DEJAVNIKI

OŽJE DRUŽINSKO IN LOKALNO OKOLJE

Za marsikaterega duhovnika je bil rojstni kraj, zdi se, prva dušnopastirska postaja. Na neposredni ali posredni vpliv družine ali ožjega sorodstva pri tem lahko sklepamo predvsem v mestnih naselbinah, kjer je bilo število beneficijev navadno višje kot drugje. Kranjčan Filip Stokrat, ki mu je mizni naslov jeseni 1513 zagotovilo rodno mesto, je na predlog oziroma prezentacijo kranjskih mestnih oblasti z dne 24. maja 1530 prejel, denimo, beneficij sv. Jurija v domači župnijski cerkvi.⁸⁸ Beneficiju se je navedenega dne, pomenljivo, odpovedal Tomaž Stokrat, očitno Filipov starejši (ožji) sorodnik.⁸⁹ Svojo duhovniško kariero je v rojstnem mestu Kranju kot beneficiat sv. Rešnjega telesa v letih od 1516 do 1521 začel tudi Gregor Kreuzer, sin Janeza Kreuzerja.⁹⁰ Zanimivo je, da se je Gregorjev oče Janez iz Kranja preselil v Ljubljano, kjer si je pridobil meščanstvo, Gregor sam pa je v začetku dvajsetih let 16. stoletja v Ljubljani napredoval na mesto dekana stolnega kapitlja.⁹¹ Medtem je del družine Kreuzer še naprej živel v Kranju. Tako je 5. avgusta 1543 nastala listina, s katero je ljubljanski škof Franc Kacijanar nekaj zemljišč in desetnin zastavil tamkajšnjemu mestnemu sodniku Janezu Kreuzerju.⁹² Na še

⁸⁸ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 282.

⁸⁹ Prav tam, str. 283.

⁹⁰ Prav tam, str. 131, 171.

⁹¹ Več prav tam, str. 130–132.

⁹² Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana, ŠAL I*, str. 225.

višji, tj. najvišji položaj v ljubljanskem kapitlju se je leta 1547 povzpел v Radovljici rojeni Rupert Kupljenik. Za Kupljenika, ki je pripadal stari radovljiški družini,⁹³ resda ne vemo, ali je dobil kakšen radovljiški beneficij že na začetku duhovniške poti, mu je pa domačo župnijo prineslo imenovanje za prošta v Ljubljani.⁹⁴ Ljubljanski prošti so bili namreč v skladu z ustanovnimi listinama ljubljanske škofije hkrati »pravi« radovljiški župniki.⁹⁵ Med duhovniki ljubljanske škofije je bil v svojem rojstnem mestu sicer karierno najuspešnejši Tomaž Hren (1560–1630). Njegov protestantsko opredeljen oče Lenart Hren je v Ljubljani več let opravljal najprej službo mestnega sodnika in nato še župana, iz ljubljanske meščanske družine je prihajala tudi njegova mati Uršula, roj. Žitnik.⁹⁶ Pot je Tomaža sprva vodila k stricu Gašperju Žitniku na Dunaj, v štajerska Admont in Gradec ter zatem znova na Dunaj,⁹⁷ dokler ni leta 1588 v Ljubljani prejel kanonikat, ki ga je do prestopa v protestantizem užival Primož Trubar.⁹⁸ Kanonikat je ostajal nezaseden vse do Trubarjeve smrti leta 1586. Konec leta 1596 je Hren postal dekan ljubljanskega kapitlja, manj kot leto dni pozneje pa ga je nadvojvoda Ferdinand imenoval za ljubljanskega škofa. Škofijo s sedežem v mestu, kjer se je rodil, je Hren dokončno prevzel po papeški potrditvi 29. marca 1599.⁹⁹

Razmeroma velik pomen prepleta (ožjega) družinskega in lokalnega okolja v karierah duhovnikov kaže nemajhen del primarnih zgodovinskih virov. Med starejšim gradivom naj omenimo vizitacijsko poročilo Agostina Valiera iz leta 1579 za koprsko škofijo, kjer naletimo, denimo, na priimek Beltram (Beltramo). V latinski obliki Beltramus ga imata Sebastjan iz Izole in Jožef, stolni kanonik v Kopru.¹⁰⁰ Dobrih sto let pozneje opazimo Sebastjana Beltrama v vrsti duhovnikov izolske kolegiate cerkve.¹⁰¹ Med priimki, ki ga takrat nosijo duhovniki in laiki večinoma slovenskega dela koprške škofije, je, denimo, priimek Gregorič. Ob prvi generalni vizitaciji škofa Paola Naldinija v letih od 1686 do 1687 je v Marezigah

⁹³ Prim. Gestrin, Radovljica – vas, trg in mesto, str. 537.

⁹⁴ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 114–115.

⁹⁵ Prim. prav tam, str. 37–38, 40; Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 46–47.

⁹⁶ Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 111; Valenčič, Žitnik Gašper (biografsko geslo).

⁹⁷ Podrobneje o življenjski poti Tomaža Hrena do njegovega škofovskega posvečenja Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 111–112.

⁹⁸ Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 289–290.

⁹⁹ Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 112.

¹⁰⁰ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera*, str. 127: »D(ominus) Iosephus Beltramus [...] l(itte)ras sui canonicatus ualoris, et obligationis ut sup(r)a;« prav tam, str. 165: »Mag(nificus) Christoforus calcearius condan Sebastiani Beltrami de Insula.«

¹⁰¹ »Collegiata di Isola [...] D(omino) Bastian Beltrame« – ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, busta 45, prva generalna vizitacija škofa Paola Naldinija iz let 1686–1687, fol. 12r.

župnikoval Jurij (Zorzi) Gregorič, Anton (Antonio) Gregorič pa je bil takrat gastald bratovščine presvetega Rešnjega telesa v Sočergi.¹⁰² Čeprav gre za današnje hrvaško ozemlje, ni odveč omeniti še priimek Jurjevič, ki ga v Valierovem vizitacijskem poročilu zasledimo pri dveh duhovnikih, Andreju in Jakobu. Andrej Jurjevič je bil tedaj na čelu župnije Kaštel,¹⁰³ kjer je imel pravico do imenovanja župnika kolegiatni kapitelj v Piranu.¹⁰⁴ Oba, Andrej in Jakob Jurjevič,¹⁰⁵ sta bila sicer doma s Sorbarja na območju Bujštine.¹⁰⁶

Do podatkov o starših in drugih bližnjih sorodnikih duhovnikov seveda lažje pridemo v arhivskem gradivu iz mlajših obdobij. Tako za eno pomembnejših župnij na Spodnjem Štajerskem, župnijo Laško, vemo, da je v 17. in 18. stoletju iz družin, bivajočih v trgu ali okolici, izviralo lepo število dušnih pastirjev. V 17. stoletju so dali vsaj dva duhovnika Kačiči:¹⁰⁷ Matijo, ki je med letoma 1619 in 1626 dokumentiran kot duhovni pomočnik v Laškem,¹⁰⁸ in Pavla, ki je v Laškem kaplanoval v petdesetih in šestdesetih letih 17. stoletja, tu nekaj časa vodil župnijo, zadnjih nekaj let pred smrtjo (1692) pa deloval kot špitalski kaplan.¹⁰⁹ Mihael in Tomaž Spreitzer, prvi vikar župnije Laško v letih od 1680 do 1685, drugi pa njen kaplan v letih od 1687 do 1700, sta bila, denimo, sinova trškega klobučarja Andreja Spreitzerja.¹¹⁰ Karierno pot od Celja preko Hoč in Ruš je v rojstni župniji 28. oktobra 1690 sklenil Laščanoma Janezu in Marini Marinc rojeni Adam Ignacij. Ugledni položaj laškega nadžupnika je zasedal zadnjih dvajset let svojega življenja, od pomladi 1734 do novembra 1764.¹¹¹ Da je bilo domače okolje večkrat zadnja duhovnikova postaja, kaže tudi zanimiva življenjska zgodba Petra

¹⁰² Prav tam: »D(omino) Zorzi Gregorich Pieuano di Maresege«; fol. 204r: »Venuto Ant(oni)o Gregorich Gastaldo del Sanct(issi)mo Sacram(en)to, disse goder d(ic)ta confraterina [...]«

¹⁰³ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera*, str. 104: »Rector est p(res)b(ite)r Andreas Iureuich de Sorbara dioecesis Emoniensis.« Glej še prav tam, str. 105–107.

¹⁰⁴ Valier sicer pravi, da je župnijo podeljeval koprski škof – prav tam, str. 104. Vendar je iz navedb škofa Pavla Naldinija v Naldini, *Cerkveni krajepis ali opis mesta*, str. 204, razbrati, da je to trajalo le nekaj časa.

¹⁰⁵ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera*, str. 145: »pre Giacomo Iuriouich della villa di Sorbar.«

¹⁰⁶ Prim. <http://www.istrapedia.hr/hrv/923/sorbar/istra-a-z/> (Sorbar), <http://www.istrapedia.hr/hrv/3102/bujstina/istra-a-z/> (Bujština) (pridobljeno 1. 5. 2019).

¹⁰⁷ O trški veji te družine glej *Orožnova zgodovina dekanije Laško*, str. 119, o Kačičih v bližnjih Radobljah prav tam, str. 121–122.

¹⁰⁸ Prav tam, str. 94.

¹⁰⁹ Prav tam, str. 89.

¹¹⁰ Prav tam, str. 100. Prim. podatke o duhovniku Andreju Spreitzerju prav tam, str. 101.

¹¹¹ Prav tam, str. 91.

Adama Zupančiča, katerega kariera je sicer dosegla vrhunec z imenovanjem na mesto generalnega vikarja prvega nadškofa v Gorici Karla Mihaela Attemsa.¹¹² 3. septembra 1699 rojeni Zupančič je prišel za župnika v rojstno župnijo Biljana v začetku šestdesetih let 18. stoletja; tu je umrl leta 1780.¹¹³ Razlog za vrnitev v domačo župnijo, ki je neredko pomenila korak nazaj v duhovniški karieri, sta bili lahko duhovnikova bolezen in utrujenost. Tako se je Rušan Henrik Žiga Jamnik leta 1719 odpovedal župniji Limbuš in se vrnil župnikovat v Ruše, a je moral zaradi slabega zdravja leta 1731 opustiti tudi to službo. Na domači župniji je ostal kot »rekonvalescent« vse do svoje smrti 11. septembra 1747.¹¹⁴

V Rušah, kjer je med letoma 1645 in 1760 delovala znamenita latinska šola, srečamo med tamkajšnjimi dušnimi pastirji precej domačinov, med njimi več s priimkom Jamnik. V prvi polovici 18. stoletja se poleg Žige Henrika omenjajo Štefan Jamnik, Henrik Jamnik, Luka Jamnik, Janez Advakt Jamnik in Jakob Jožef, brat Žige Henrika.¹¹⁵ Zgovoren je podatek, da sta tako Jakob Jožef kot njegov brat župnikovala v bližnjem Limbušu, resda zgolj kratek čas. Jakob Jožef je namreč kmalu postal župnik in arhidiakon v Celju (1726).¹¹⁶ Če pogledamo v Prekmurje, natančneje v župnijo Markovec, nedaleč od slovensko-madžarske meje, najdemo na seznamu njenih župnikov, ki so od štiridesetih let 18. stoletja živeli na Gornjem Seniku (Felsőszölnök), domačina Ivana Hanžka. V dvajsetih letih 18. stoletja rojeni Hanžek je v markovski župniji sprva pastiroval kot kaplan, v letih od 1753 do 1759 pa kot župnik.¹¹⁷ V poznih tridesetih letih 18. stoletja se kot markovski župnik navaja p. Mihael Hanžek, cistercijan opatije v Monostru (Szentgotthárd) in verjetno Ivanov bližnji sorodnik.¹¹⁸ Na jugu slovenskega ozemlja, v Beli krajini, kjer so župnije spadale pod patronat nemškega viteškega reda,¹¹⁹ sta v 18. stoletju na rojstni župniji izpričana po dva člana družin Lavrin in Anzl: Jakob in Jurij Lavrin, rojena leta 1708 oziroma 1721, ter dva Jakoba iz družine Anzl, rojena leta 1725 oziroma 1745. Na vse štiri naletimo med dušnimi

¹¹² Več primerov najdemo tudi v Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 316–720 (biogrami duhovnikov).

¹¹³ Stasi, *Pietro Adamo Suppanzigh*, str. 226, 233.

¹¹⁴ Mlinarič, *Ruška kronika*, str. 125; *Ruška latinska šola*, str. 217.

¹¹⁵ Prim. prav tam, str. 124–125; *Ruška latinska šola*, str. 188–189, 200, 207–208, 215, 217.

¹¹⁶ Mlinarič, *Ruška kronika*, str. 125. Prim. NŠAM, Župnijski fondii, Dobrna, šk. 13, p. e. 76 (Jacobus Josefus Jamnig).

¹¹⁷ Zelko, *Zgodovina Prekmurja*, str. 280. O obsegu in poimenovanjih markovske župnije prav tam, str. 277, 279.

¹¹⁸ Prav tam, str. 280.

¹¹⁹ Prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 48.

pastirji župnije Semič.¹²⁰ Pri tem je treba opozoriti, da moramo biti pri sklepanju o krajevnem izvoru duhovnikov na podlagi njihovih priimkov zelo previdni. V drugi polovici 18. stoletja v Beli krajini omenjeni duhovnik Gašper Lavrin je izviral, denimo, z Vipavskega; poleti 1761 je v Metliko prišel skupaj z goriškim nadškofom Attemsom.¹²¹

Sicer pa so duhovniki, ki so jih vezale ožje sorodstvene vezi, nemalokrat službovali v isti ali sosednji župniji, čeprav niso bili domačini in so prihajali od daleč. V župniji Kanal ob Soči rojena Jernej in Krištof Šuligoj sta, na primer, delovala na območju Jesenic in Bleda, pri čemer je mlajši, Krištof, sledil starejšemu, Jerneju. Prvič se je to zgodilo okoli leta 1650, ko je Krištof sprejel službo kaplana na (Stari) Savi, Jernej pa je župnikoval na Jesenicah, in drugič okoli leta 1660, ko se je Krištof kot kaplan v (Zgornjih) Gorjah naselil bliže Jerneju, tedaj pastirjuočemu na Blejskem otoku.¹²² Nekaj desetletij prej srečamo v ljubljanski škofiji več duhovnikov, ki so bili v ožjem sorodstvu s škofom Janezom Tavčarjem (1580–1597), po rodu Kraševcem.¹²³ V Starem trgu pri Slovenj Gradcu, eni uglednejših župnij ljubljanske škofije, je službo župnika še v času Tavčarjevega življenja opravljal njegov nečak Baltazar.¹²⁴ Leta 1590 se je škof Tavčar pri oglejskem škofu pomočniku (koadjutorju) Francescu Barbaru zavzel za drugega nečaka, Matijo, za katerega je želel, da bi mu bil kljub mladosti podeljen »kuratni beneficij« v Komnu.¹²⁵ Nekaj desetletij pozneje, leta 1638, je kot župnik in komisar v Starem trgu pri Slovenj Gradcu umrl Andrej, mlajši sorodnik škofovega nečaka Baltazarja.¹²⁶ V ordinacijskih protokolih Tavčarjevega naslednika škofa Hrena iz let od 1614 do 1630 se poleg sprva ne prav obetavnega Andreja Tavčarja iz Štanjela v tržaški škofiji¹²⁷ omenjata še Janez in Gabrijel Tavčar, oba rojena že na ozemlju ljubljanske škofije, natančneje na Rečici ob Savinji.¹²⁸ Iz Hrenove notice

¹²⁰ Volčjak, Dušni pastirji v Beli krajini, str. 754–755, 758.

¹²¹ Prav tam, str. 758.

¹²² Mugerli, *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji*, str. 247–248.

¹²³ Dolinar, *Ljubljanski škofoje*, str. 101.

¹²⁴ Lisac, Tavčar Baltazar (biografsko geslo).

¹²⁵ AAU, ACAU, busta 760, Lubiana 1500–1750 (1804). Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2011, str. 26.

¹²⁶ Prim. Čipić Rehar, *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana*, str. 238–239, št. 499; 253, št. 533; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 139.

¹²⁷ Benedik – Kralj, *Protokoli škofa Hrena, 1614–1630*, str. 248: »Ad praesbyteratum, sed non ad animarum curam sine secundo examine [...] Andreas Tautsher, natus apud S. Danielem in Carsio, Dioecesis Tergestinae.«

¹²⁸ Prim. prav tam, str. 291: »Ad primam tonsuram: Gabriel Tautscher ex Ryez Dioecesis Labacensis« (14. april 1618); 378: »Ad s(anctum) praesbiteratum: Joannes Tautsher ey Ryez,

o Gabrijelovem mašniškem posvečenju leta 1620, denimo, izvemo, da je bil Gabrijel pranečak škofa Janeza Tavčarja in nečak Baltazarja Tavčarja; ta je svojo kariero sklenil kot ljubljanski kanonik, župnik v Laškem ter oglejski arhidiakon v Savinjski dolini in na Dravskem polju.¹²⁹ In ko smo že pri nečakih. V zadnji tretjini 16. stoletja, v času, ko je protireformacija na Goriškem doživela vrhunec, je mesto goriškega arhidiakona zasedal Andrej Nepokaj, nečak katolištvu predanega državnika Janeza Kobenzla.¹³⁰ Andrej je sicer izviral iz Štanjela, tako kot družina ljubljanskega škofa Tavčarja.¹³¹ Približno sto let pozneje, leta 1686, je na položaju goriškega arhidiakona svojega strica Jakoba zamenjal Janez Krstnik Križaj (Crisai).¹³² Križaj, od leta 1662 naprej župnik v Gorici, se je podpisoval tudi kot opat sv. Nikolaja v (Gornjem) Cerovem. Ta častni naslov, povezan s pravico do nošenja mitre, si je očitno dodelil sam, saj ni znano, da bi v kraju kdaj obstajal samostan. Temveč je imel Križaj v Gornjem Cerovem posest.¹³³ Umrli je jeseni 1702 v Solkanu.¹³⁴ Skromnejšo karierno pot so po drugi strani prehodili Blaž in Jakob Tervisan ter Marko, Frančišek in Pavel Rustja, ki so vsi prihajali z Vipavskega in krajši ali daljši čas pastirovali v Preserju pri Vrhniku.¹³⁵ Blaž Tervisan in Jakob Tervisan, po vsej verjetnosti Blažev nečak, sta ob koncu sedemdesetih let 17. stoletja tu nekaj let delovala skupaj, prvi kot (župnijski) vikar in drugi kot njegov namestnik. Podobno velja za sorodstveno zagotovo ožje povezana Frančiška in Pavla Rustjo, službujoča v Preserju v drugem desetletju 18. stoletja. Starejšega sorodnika Marka Rustjo je kot preserski župnijski vikar ob koncu 17. stoletja sicer nasledil Frančišek, zaslužen za poznejši prezidavo in poslikavo župnijske cerkve sv. Vida, pa tudi podružnične cerkve na Žalostni gori.¹³⁶ Povezavam z Vipavsko

Nobilis [...]. Commendatus a Parocho & Commissario nostro Oberburgensi Jacobo Stoppar« (23. marec 1624).

¹²⁹ Prav tam, str. 321. Prim. Lisac, Tavčar Baltazar (biografsko geslo).

¹³⁰ Tavano, *Il Goriziano nella chiesa austriaca*, str. 103, 109. Prim. še Štuhec, Cobenzl, str. 77.

¹³¹ AAU, ACAU, busta 629, Ordinandorum Examen Annorum 1577–1583, fol. 8v: »[...] Andream Nepokai fil(ius) Gregorii de S(anc)to Dan(iele) in Carso, Aq(ui)l(ei)ensis dioc(esis)« (12. oktober 1578).

¹³² Rijavec, Križaj Janez Krstnik (biografsko geslo).

¹³³ Stasi, *Cerovo, sledovi preteklosti*, str. 19.

¹³⁴ Rijavec, Križaj Janez Krstnik (biografsko geslo). O Križaju kot gojencu zavoda Ferdinandeum v Gradcu in njegovem študiju glej poglavje »Alumnatske in štipendijske ustanove ter beneficiji zasebnih ustanoviteljev«.

¹³⁵ Žnidaršič Golec, *Duhovniki župnije Preserje*, str. 155–156 (Rustja), 158–159 (Tervisan/Tervižan).

¹³⁶ Prim. prav tam, str. 155–156; Kemperl – Vidmar, *Barok na Slovenskem*, str. 59–60.

so neredko botrovali vinogradi v posesti kartuzije Bistra, ki je bila »pravi župnik« vikariata oziroma župnije Preserje.¹³⁷

Glede vpliva lokalnih okolij na karierne poti duhovnikov se kaže nekoliko dlje zadržati pri vprašanju bližine vzgojno-izobraževalnih središč. V zgodnjem novem veku je na Spodnjem Štajerskem ob že omenjeni šoli v Rušah pomembno vlogo v tem pogledu odigral predvsem duhovniški zavod v Gornjem Gradu.¹³⁸ Tu je duhovniško pot začel in nadaljeval prenekateri klerik, doma iz gornjegrajske ali katere od sosednjih župnij. V začetku 17. stoletja se kot gojenec gornjegrajskega kolegija pojavlja Gornjegrajčan Martin Kozjek (Caprarius).¹³⁹ Čeprav je izkazoval skromno znanje, ga je škof Hren 25. marca 1617 posvetil v mašnika, in sicer na prošnjo ljubljanskega stolnega kapitlja in na podlagi Kozjekove zaveze, da mu bo kot duhovnik vedno na voljo.¹⁴⁰ Istega dne je mašniško posvečenje prejel Gornjegrajčan Janez Krstnik Griess (Gryess). Hrenu ga je priporočil župnijski vikar župnije sv. Peter pod Svetimi gorami (Bistrica ob Sotli), ki je Griessa potreboval za pomoč v dušnem pastirstvu.¹⁴¹ V Gornjem Gradu se je za duhovništvo usposabljal tudi, na primer, domačin Matej Tank, posvečen na mizni naslov gornjegrajskega kolegija v letu 1638. Po posvečenju je pastiroval v štajerskem delu ljubljanske škofije, v Škalah, Šentjanžu na Vinski Gori in Ljubnem ob Savinji.¹⁴² Na enak mizni naslov in podatke o službovanju v treh štajerskih župnijah, pripadajočih ljubljanski škofiji, naletimo prav tako pri štirinajst let prej posvečenem Jakobu Dobržaju. Ta je kaplanoval v župnijah Žusem in Mozirje ter nato napredoval na mesto župnika župnije sv. Vid na Planini pri Sevnici.¹⁴³ Seveda so bili s kolegijem v Gornjem Gradu povezani tudi kleriki z drugih območij ljubljanske škofije. Na naslov gornjegrajskega kolegija je višje redove posvečenja v letih od 1622 do

¹³⁷ Mlinarič, *Kartuzija Bistra*, str. 55–57, 80.

¹³⁸ Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 181–182; Benedik, *Teološko izobraževanje*, str. 71–78.

¹³⁹ O slovenski obliki priimka prim. Benedik, *Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1599–1605*, str. 42, op.*.

¹⁴⁰ Benedik – Kralj, *Protokoli škofa Hrena, 1614–1630*, str. 280: »Colegii Mariani Alumnus; mediocris doctrinae, aetatisque sufficientis, ad intercessionem totius Capituli Labacensis, datisque nobis Reversalibus ac obligationis de semper nostris dispositionis parendo est admissus.«

¹⁴¹ Prav tam, str. 281: »commendatus supplici prece a Vicario nostro S. Petri prope Kunigspergam R(everendo) Gregorio Wedalio pro Summa Eccleisae illius necessitate, hac conditione & obligatione ordinatur, ut eidem Ecclesiae constanter vigilanterque inserviat.«

¹⁴² Mugerli, *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji*, str. 248.

¹⁴³ Prav tam, str. 224.

1624 prejel Ljubljančan Jožef Šerbol (Scherboll),¹⁴⁴ čigar očeta ordinacijski zapisi označujejo za »ubožnega in slepega«. Vodstvo škofije je Šerbola sprva predvidelo za dušnopastirsko pomoč v gorenjski župniji Naklo, ob prejemu mašništva pa ga je določilo za služenje v bolj prestižni in hkrati z več duhovniki preskrbljeni ljubljanski stolni cerkvi.¹⁴⁵ V Gornjem Gradu je na duhovniško pot 13. junija 1629 stopil Mozirčan Jakob Stopar (Stopper),¹⁴⁶ poznejši kanonik ter (prvi) stolni župnik in ekonom ljubljanskega kapitlja.¹⁴⁷

Glede razumevanja karijerne mobilnosti duhovnikov v povezavi z lokalnim okoljem se moramo vsaj kratko ustaviti pri sedežih graščin in cerkvenih ustanov kot nosilcev patronatnih pravic, predvsem pravice do prezentacije duhovnika na neko župnijo oziroma beneficij.¹⁴⁸ V zgodnjem novem veku takšne povezave izpričuje ne tako malo življenjepisnih virov. Na odločilnost geografske bližine patrona kaže primer Janeza Karla Prešerna, vikarja pri sv. Andražu v Leskovcu, ki ga je leta 1766 za župnika starejše haloške župnije pri sv. Barbari v Cirkulanah prezentiral graščak graščine Borl, grof Vincenc Sauer.¹⁴⁹ Na Dolenjskem je v župniji Soteska pod patronatom tamkajšnjih zemljiških gospodov sredi 18. stoletja deloval Janez Krstnik Zupan, že od leta 1757 tudi kanonik kolegiatnega kapitlja v Novem mestu. Začetek Zupanove kariere sovпада z imenovanjem na beneficij sv. Erazma v Soteski, nad katerim so imeli kot lastniki soteške graščine do prodaje leta 1733 prezentacijsko pravico grofje Gallenbergi.¹⁵⁰ Kar zadeva patronatne pravice cerkvenih ustanov, je vredna omembe povezava med kariero duhovnika Mihaela Brenka in patronatom cistercijske opatije Stična. Brenk se je rodil v župniji Žalec leta 1698, ki je bila, kot že rečeno, vtelesena stiški cisterci, kar je močno zaznamovalo njegovo duhovniško pot. Pot od duhovnega pomočnika do župnika je namreč prehodil od Šmartnega pri Litiji preko Vač do Zagorja ob

¹⁴⁴ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 64, 163 (Jakob Šerbol).

¹⁴⁵ Benedik – Kralj, *Protokoli škofa Hrena, 1614–1630*, str. 340: »Patrem habet pauperum et coecum. [...] Ad Titulum Collegii Mariani, cui se ad nutum nostrum tradidit, Ecclesiae S. Petri in Nakles adscribendus.« Prav tam, str. 380: »: adscriptus est ad Cathedralis Ecclesiae servititia.«

¹⁴⁶ Benedik – Kralj, *Protokoli škofa Hrena, 1614–1630*, str. 321: »Jacobus Stoppar ex Praesperg. [...] Alumnus praefati Colegii nostri Mariani Oberburgensis. [...] Obligatus Ecclesiae nostrae Collegiate Oberburgensi.«

¹⁴⁷ Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 8, 57, 230.

¹⁴⁸ Glede nosilcev patronata na Slovenskem sumarno Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 50–51.

¹⁴⁹ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 593–594.

¹⁵⁰ Prim. prav tam, str. 707–708; Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, str. 455.

Savi,¹⁵¹ tj. župnij oziroma vikariatov, v katerih je patronat izvajala cisterca.¹⁵² V tem kontekstu kaže izrecno omeniti »zgodbo« Gorenjca Jožefa Zupana, rojenega leta 1739 v Velesovem, ki je v bližnji, samostanu velesovskih dominikank vteleseni cerkljanski župniji najprej služboval kot duhovni pomočnik (subsidiar), zadnji dve leti pred smrtjo na veliki šmaren 1771 pa kot kaplan oziroma župnijski vikar.¹⁵³ Pri župnijah, bolj oddaljenih od sedežev patronov, prihajajo poleg patronata sem ter tja do izraza tudi sorodstvene vezi. Tako je proti koncu 16. stoletja v župniji Maribor, nad katero so imeli v zgodnjem novem veku patronat škofje v Krki (Gurk), župnikoval sorodnik takratnega krškega pomožnega škofa, Tirolec Anton Manikor.¹⁵⁴

Kot smo deloma videli že predhodno, je več sorodnikov sočasno ali v obdobju nekaj desetletij lahko zasedlo razmeroma ugledne položaje znotraj posamezne škofije. Temu so pogosto botrovale specifične okoliščine, v času razcveta protestantizma predvsem upad števila duhovnikov kot posledica kritike katoliške duhovščine in duhovništva sploh. Tako srečamo v začetku šestdesetih let 16. stoletja na čelu ljubljanskega stolnega kapitlja dva pripadnika škofjeloške družine Steinmetzer (Latomus): Matijo na mestu prve dignitete v kapitlju, tj. prošta, in Matijevega brata Andreja na mestu druge dignitete, kapiteljskega dekana.¹⁵⁵ Še v prvi polovici istega desetletja naj bi postal generalni vikar ljubljanske škofije njun krvni sorodnik Jurij Steinmetzer.¹⁵⁶ Če se je Matija izkazal že kot župnik in komisar v Pliberku – pliberška župnija je v cerkvenoupravnem pogledu spadala pod škofe v Ljubljani¹⁵⁷ – in je Andrej že kot ljubljanski kanonik užival razmeroma velik ugled, pa so na Jurija leteli očitki tako s protestantske kot s katoliške strani.¹⁵⁸ Katolištvu zvesti, npravno pa ne ravno zgledni, vsaj ne vsi, so bili tudi duhovniški člani družine Škofič, ki so v 16. stoletju prav tako službovali pri ljubljanski stolnici. Nikolaj Škofič iz družine loškega meščana Mateja Škofiča in njegove žene Marjete

¹⁵¹ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 348.

¹⁵² Glede Šmartnega pri Litiji Mlinarič, *Stiška opatija*, str. 180–181; glede Vač in Zagorja, ki sta bili del leta 1668 Stični vtelesene (pra)župnije Mengeš, prav tam, str. 583–584. Prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 47.

¹⁵³ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 708.

¹⁵⁴ Mlinarič, Župnija Sv. Janeza Krstnika v Mariboru, str. 462–463.

¹⁵⁵ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 118, 136–137.

¹⁵⁶ Prav tam, str. 281–282.

¹⁵⁷ Prim. *Slovenski zgodovinski atlas*, str. 116; Žnidaršič Golec, *Vzroki in okoliščine*, str. 16–17.

¹⁵⁸ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 281. Janez Gregor Dolničar v svoji *Bibliotheca Labacensis publica* Steinmetzerja sicer hvali kot moža »kрасne kreposti«, ki da je bil »zaradi svojega značaja primeren za blago vodenje«. Dolničar, *Bibliotheca Labacensis publica*, str. 330.

je okoli leta 1550 prevzel zahtevno službo ljubljanskega generalnega vikarja, po letu 1560 pa sta pri sv. Nikolaju v Ljubljani delovala še njegova sinova Janez in Krištof.¹⁵⁹ Ne s sorodniki, ampak predvsem s »tujci« so si ob pomanjkanju duhovnikov zaradi zapoznele rekatolizacije pomagali v Prekmurju. Čeprav je bil Hrvat Ivan Tomec (Tomecz) po vizitatorjevi oceni iz leta 1698 preprost, kmečki mož – izviral je z območja karlovškega generalata – mu je bilo zaupano, denimo, mesto župnika na Tišini.¹⁶⁰ Sorodstveno povezane duhovnike, delujoče nedaleč od domače hiše ali bivališč svojih sorodnikov, sicer srečujemo tudi v obdobjih, ko je bilo število duhovščine visoko. V drugi polovici 18. stoletja je na blejskem gradu kot kaplan (sacelan) služboval Jurij Čop (Tschopp) s Koroške Bele.¹⁶¹ V letih od 1779 do 1780 naj bi dušnim pastirjem v blejski župniji nekaj mesecev pomagal Andrej Čop. Še v prvi polovici 18. stoletja, od 1739 do 1742, je omenjeni Jurij kaplanoval na Jesenicah, torej v župniji, v katero je spadal njegov rojstni kraj.¹⁶² Na Jesenicah je bil sicer doma Pavel Čop, v sedemdesetih letih 18. stoletja izpričan kot duhovni pomočnik ali subsidiar v Preddvoru.¹⁶³ Prav s Koroške Bele, od koder izvira kmečka rodbina Čopov, ki je dala »več znamenitih mož«,¹⁶⁴ pa naj bi tako kot Jurij prihajal tudi Luka Čop. Ta je bil leta 1770 član kongregacije Marije Vnebovzete in študent poetike pri ljubljanskih jezuitih, v virih iz let 1777–1784 pa se pojavlja kot duhovni pomočnik na Svibnem.¹⁶⁵ Da je Luka (kmalu) po posvečenju odšel pastirovat na svibensko župnijo, si lahko razložimo z dejstvom, da je imel dvorec Podšentjur v tej župniji tedaj v lasti Janez Jožef Čop.¹⁶⁶

¹⁵⁹ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 286–287.

¹⁶⁰ Zelko, *Gradivo za prekmursko cerkveno zgodovino*, str. 264: »Parochus est Joannes Tomecz, natione Croata, ex praesidio Carolostadiensi oriundus [...] est vir simplex, et ruralis.« Na duhovnike s Hrvaškega naletimo tedaj in pozneje tudi v dolnjem Prekmurju. Zagrebčan je bil, na primer, Juraj Tudor, duhovni pomočnik in nato župnik v Beltincih v letih od 1761 do 1764 oziroma od 1764 do 1789. Za posredovanje teh podatkov se zahvaljujem Jožefu Tomcu in p. Vinku Škafarju.

¹⁶¹ Za večji del gradiva o duhovnikih rodbine Čop, navedenih v tem odstavku, dolgujem zahvalo Borisu Golcu.

¹⁶² Prim. Höfler, *Gradivo za historično topografijo*, str. 41.

¹⁶³ Kidrič, Čop (biografsko geslo).

¹⁶⁴ Prav tam.

¹⁶⁵ Prim. ARS, SI AS 1073, II/51r, pag. 644; NŠAL 572, šk. 380, Svibno.

¹⁶⁶ Golec, *Iz življenja malih graščakov Čopov*, str. 185. »Čopovino« v Podkumu so Čopi ohranili vse do danes.

ŠIRŠE SORODSTVENE, PRIJATELJSKE IN INTERESNE MREŽE

V povezavi s prijateljskimi in interesnimi mrežami izstopa sorodstvo kot karierni dejavnik še zlasti v mestih, posebej tistih, v katerih so imele sedež politične, cerkvene, izobraževalne in druge ustanove. V zgodnjem novem veku je ugodne priložnosti za kariero v tem smislu dajala predvsem Ljubljana, prestolnica dežele Kranjske z lantovžem, škofijskim dvorcem, stanovanji kanonikov in drugih stolnih duhovnikov, jezuitskim kolegijem, bratovščinskimi in kongregacijskimi hišami, pa tudi s sedeži akademij. V 17. stoletju sta se v dveh sorodstveno povezanih ljubljanskih družinah rodila dva na cerkvenem in kulturnem področju izstopajoča duhovnika: leta 1618 Janez Ludvik Schönleben in leta 1662 Janez Anton Dolničar.¹⁶⁷ Janez Ludvik Schönleben, stric Janeza Antona,¹⁶⁸ je postal resda jezuit, a je leta 1653 iz reda izstopil in se pridružil škofijski duhovščini.¹⁶⁹ Konec leta 1653 je doktoriral iz teologije na univerzi v Padovi, bil v letih od 1654 do 1667 dekan ljubljanskega stolnega kapitlja, v letih od 1669 do 1676 župnik in arhidiakon v Ribnici, zadnjih nekaj let življenja pa je posvetil zgodovinopisju rodne dežele in podpori nauku o Marijinem brezmadežnem spočetju.¹⁷⁰ Z Janezom Antonom, sinom svoje sestre Marije Ane, se je Schönleben, čigar stolnični beneficij sv. Jurija je po njegovi smrti pripadel Janezu Antonu,¹⁷¹ dobro razumel. Schönleben je sicer stal ob strani še enemu svojemu nečaku duhovniku, namreč Janezu Ludviku Kronlehnerju, ki je leta 1702 umrl kot župnik na Vranskem.¹⁷² Višje od Kronlehnerja se je povzpel Janez Anton Dolničar, najmlajši sin večkratnega sodnika in župana Ljubljane Janeza Krstnika Dolničarja, avtorja kroniških zapisov o svoji družini in mestu Ljubljani, s pisanjem katerih je pozneje nadaljeval sedem let starejši brat Janeza Antona, Janez Gregor. Očetu in bratoma je bil leta 1688 podeljen plemiški naziv s predikatom *von Thalberg* (Thalnitscher von Thalberg).¹⁷³ Janez Anton Dolničar se je šolal pri jezuitih v Ljubljani in Gorici,

¹⁶⁷ Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*, str. 21; Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 49.

¹⁶⁸ Prim. Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*, str. 35.

¹⁶⁹ Prav tam, str. 84–86.

¹⁷⁰ Prav tam, str. 90, 100–178.

¹⁷¹ Da Janez Anton tedaj še ni bil posvečen, posebej opozarja Ana Lavrič v Lavrič, Janez Gregor Dolničar, str. 49, op. 233. Prim. Čipić Rehar, *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 361, št. 821.

¹⁷² Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*, str. 181; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 140.

¹⁷³ Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem*, knj. 4, str. 31–33.

študiral teologijo na Dunaju, v Salzburgu in Rimu, kjer si je leta 1685 pridobil doktorat iz filozofije in teologije. Po posvečenju je v »večnem mestu« ostal še nekaj časa in po pooblastilu ljubljanskega škofa Žige (Sigmunda) Krištofa Herbersteina oziroma njegovega pooblaščenca Antonia Leporija izpeljal vizitacijo liminum.¹⁷⁴ Leta 1689 mu je bila zaupana funkcija ljubljanskega generalnega vikarja, 1700 pa je v Ljubljani zasedel še položaj kapiteljskega dekana.¹⁷⁵ Bil je vnet član ljubljanskih Družbe sv. Dizme (Akademija združenih, *Societas unitorum*) in Akademije delavnih (*Academia operosorum*), idejno in gmotno (so)zaslužen za zidavo nove ljubljanske stolnice in semenišča, v zgodovino Slovencev pa se je zapisal tudi kot soustanovitelj prve javne znanstvene knjižnice na Slovenskem – Semeniške knjižnice (1701).¹⁷⁶

Še uglednejše mesto v cerkveni hierarhiji domače Kranjske je dosegel Janez Krstnik Prešeren, sin kmečkih staršev iz Hraš pri Radovljici (roj. 1655 ali 1656),¹⁷⁷ katerega življenjske postaje so se v pomembnem segmentu ujemale z Dolničarjevimi. Oba sta se začela formalno izobraževati v ljubljanskem jezuitskem kolegiju – resda z nekajletno razliko –, del teološkega študija sta oba opravila na Dunaju in v Salzburgu, se krajši ali daljši čas mudila v Rimu, dobro desetletje pa sta skupaj vodila tudi ljubljanski stolni kapitelj: Prešeren kot prošt, Dolničar kot dekan. V tem obdobju, ki je trajalo od jeseni leta 1692, ko je Prešeren prevzel ljubljansko proštijo,¹⁷⁸ do leta 1704, ko je umrl, sta opazno zaznamovala ne le cerkveno življenje v Ljubljani in ljubljanski škofiji, ampak tudi kulturni utrip in umetnostno podobo prestolnice Kranjske. Prešernovo stanovanje v »proštiji« na današnjem Ciril-Methodovem trgu 9 je v začetku leta 1693 postalo zbirališče članov novoustanovljene Akademije delavnih, Prešeren pa njen prvi (dosmrtni) predsednik.¹⁷⁹ Njegovo knjižno volilo je skupaj s knjigami, ki jih je poleg škofa Žige Krištofa Herbersteina daroval Dolničar, sestavljalo najstarejši fond že omenjene prve javne znanstvene knjižnice na slovenskih tleh.¹⁸⁰ Glede na tematiko pričujoče knjige si na tem mestu postavljamo zlasti vprašanje, kdo je Prešernu nudil oporo v prvih letih njegovega šolanja. Odgovor bi lahko iskali pri družini Peer in njenem

¹⁷⁴ Dolinar, *Poročila ljubljanskih škofov v Rim*, 2. del, str. 27–28.

¹⁷⁵ Prim. Čipič Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 396, št. 908.

¹⁷⁶ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 49–50; Vidmar, »Ad usum publicum«, str. 187–191.

¹⁷⁷ Prim. Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo); Sinobad, Janez Krstnik Prešeren, str. 204–206.

¹⁷⁸ Prim. Čipič Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 385, št. 880.

¹⁷⁹ *Akademske čebele ljubljanskih operozov*, str. 79, op. 1.

¹⁸⁰ Smolik, Janez Krstnik Prešeren; Vidmar, *Ljubljana kot novi Rim*, str. 162.

krogu, toda, zdi se, ne pri tisti veji, ki je bila po letu 1665 deležna plemiške časti.¹⁸¹ V delu spominske knjige jezuitske kongregacije Marije Vnebovzete v Ljubljani iz 17. stoletja nosi priimek Peer (Perr) več kongregacijskih članov – dijakov,¹⁸² tako na primer Pavel »iz Kočevja«, Janez Jurij in Elija »iz Ljubljane« ter Primož in Andrej Peer.¹⁸³ Neposredni stiki Peerov iz vrst radovljiških meščanov s Prešerni iz Hraš so po zdaj znanih podatkih sicer izpričani v virih s konca 17. stoletja, v katerih pa se srečamo tudi z družino Bobek, natančneje z Jakobom in Filipom Bobkom.¹⁸⁴ Tej tisti čas prav tako radovljiški meščanski družini je pripadal, denimo, Aleksander Bobek, prejemnik višjih redov posvečenja na naslov dominikank v Velesovem v drugi polovici šestdesetih let 17. stoletja. Dve desetletji prej, leta 1644, je kot župnik v Železnikih dokumentiran Luka Bobek.¹⁸⁵ Najiminentnejši kleriški predstavnik iz Kroke izvirajočih radovljiških Bobkov pa je bil zagotovo leta 1634 umrl Gašper Bobek, prošt v Ljubljani (in župnik v Radovljici) ter nazadnje škof v Pičnu.¹⁸⁶ Ob tem ni odveč poudariti, da je bil vsaj v mlajših letih očitno ne prav disciplinirani Gašper nečak doktorja obojega prava Andreja Kralja.¹⁸⁷ Kralj je do leta 1617 sam proštoval v Ljubljani, povrhu tega je sedem let prej zase in za svoje naslednike pridobil pravico do nošenja mitre.¹⁸⁸ Položaj ljubljanskega prošta si je Kralj prislužil (tudi) kot nekdanji učitelj nadvojvode Maksimilijana Ernesta.¹⁸⁹ Poleg sorodniških povezav kaže pri mladem Prešernu opozoriti še na naklonjenost,

¹⁸¹ Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem*, knj. 4, str. 111–114 (Pernburg/Peer pl. Pernburg).

¹⁸² Prim. Lavrič, *Ljubljanske baročne bratovščine*, str. 255.

¹⁸³ ARS, SI AS 1073, II/51r, pag. 127, 139, 145, 173, 207. V tem kontekstu kaže omeniti še jezuita Andreja Peera, učitelja *humaniora* v ljubljanskem in od konca tridesetih let 17. stoletja v goriškem jezuitskem kolegiju – Glonar, Peer Andrej (biografsko geslo).

¹⁸⁴ Gspan, *Prešeren, rodbina* (biografsko geslo). Prim. Sinobad, *Znamenite osebnosti*, str. 252–253 (z napačnim pripisom »pl.«; plemič je postal šele Prešernov nečak in soimenjak).

¹⁸⁵ Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 174, 250.

¹⁸⁶ Prim. Gašperšič, *Kroparske družine*, str. 11. O verjetni upodobitvi Bobka kot donatorja oltarja sv. Katarine s sliko iste svetnice nad kripto »Wobeckiana« v radovljiški župnijski cerkvi glej Resman, *Skica za umetnostnozgodovinski portret*, str. 281.

¹⁸⁷ Benedik, *Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1612–1613*, str. 39: »Casparus Bobek, Radmanstorffensis [...] nepos et commendatitius Andreae Cralii Praepositi Labacensis, sed male se gessit, uti quoque Praepositus ipse, recalcitrans« (Hrenov zapis ob Bobkovi posvetitvi v mašnika 22. marca 1613).

¹⁸⁸ Prim. Ambrožič, *Prošti, dekani in kanoniki*, str. 88. Kralj je stolnim proštom v Ljubljani leta 1610 pridobil pravico do nošenja mitre.

¹⁸⁹ NŠAL 100, Spisi, fasc. 6–14: »[...] presbyterum Andream Krälium, Iuris utriusque Doctorem, et charissimi fratris nostri Maximiliani Ernesti Archiducis Austriae Praeceptorem« (nadvojvoda Ferdinand prezentira Kralja na beneficij sv. Katarine v Lescah 31. decembra 1601). Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 47, 68, 229.

ki si jo je v ljubljanskem jezuitskem kolegiju pridobil pri predstojniku p. Janezu Mejaku in kranjskem deželnem glavarju Sigfridu Eggenbergu.¹⁹⁰

Če se vrnemo h krajem, kjer si je Prešeren nabiral učenost po šolanju pri ljubljanskih jezuitih, potem moramo najprej navesti njegov vpis na dunajsko univerzo 4. decembra 1674. Vpisna notica ga opredeljuje kot Kranjca in študenta logike.¹⁹¹ Sledila sta nekaj manj kot tri leta trajajoče seznanjanje s tako imenovanimi (višjimi) svobodnimi umetnostmi in pridobitev magisterija oziroma doktorata iz teh ved 26. avgusta 1677.¹⁹² Prešeren je nato na Dunaju še nekaj časa študiral teologijo, a je študij prekinil – morda zaradi kuge, kot meni M. Miklavčič¹⁹³ – in se 8. novembra 1680 vpisal na univerzo v Salzburgu. Vpisal se je skupaj s Francem Sigismundom baronom Apfaltrrjem,¹⁹⁴ ki ga izpostavlja tudi zapis o Prešernovem sprejemu v tamkajšnjo veliko akademsko kongregacijo 17. novembra 1680: »Reu(erendus) Do(minus) Joannes Baptista Prescherer [...] DD [Dominorum] Baronum ab Apfaltrern Praefectus.«¹⁹⁵ Zapis skupaj z imatrikulacijskima noticama razkriva, da je bil Prešeren še pred vpisom na univerzo oziroma v kongregacijo posvečen v duhovnika in da je v Salzburg prišel kot tutor mladeniča iz družine baronov Apfaltrr s Kranjskega. Gre za staro kranjsko plemiško družino, ki se je z baronstvom in predikatom »Apfaltrern« začela ponášati osem let prej in katere pomemben sedež v domači deželi je bila tedaj graščina Grmače pri Litiji.¹⁹⁶ Medtem ko je Prešeren poleg teologije v Salzburgu študiral cerkveno in civilno pravo,¹⁹⁷ naj bi mladi baron poslušal predavanja iz logike in civilnega prava.¹⁹⁸ Samo kot študenta teologije Prešerna sicer označuje seznam svetovalcev (*consultores*) omenjene akademske kongregacije za leto 1682, vendar ga opis po drugi strani hvali kot nadvse spoštovanega in učenega ter kot

¹⁹⁰ Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo).

¹⁹¹ *Die Matrikel der Universität Wien*, Bd. 5, str. 72: »Joannes Baptista Prescheren Carniolus log(icus).«

¹⁹² Miklavčič, Prešeren, Janez Krstnik (biografsko geslo).

¹⁹³ Prav tam.

¹⁹⁴ *Die Matrikel der Universität Salzburg*, Bd. 1, str. 141, št. 6855 (Apfaltrr) in 6856 (Prešeren).

¹⁹⁵ UAS, bA 125, Album Marianum, Bd. 1, 1655–1720, fol. 51r.

¹⁹⁶ Prim. Preinfalk, Apfaltrr, rodbina (biografsko geslo); Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, str. 177.

¹⁹⁷ UAS, bA 125, Album Marianum, Bd. 1, 1655–1720, fol. 51r: »Theol(ogie) & J(uris) Utr(iusque) Studiosus.« Prim. *Die Matrikel der Universität Salzburg*, Bd. 1, str. 141, št. 6856: »Jo(annes) Ba(ptista) Preschern sacerdos Carniolus. Theol(ogiae) et Inst(itutionum) [auditor/studiosus].«

¹⁹⁸ *Die Matrikel der Universität Salzburg*, Bd. 1, str. 141, št. 6855: »Illustris Franc(iscus) Sigism(undus) L(iber) B(aro) ab Apfaltrern Log(icae) et Inst(itutionum) [auditor/studiosus].«

poeta laureatus caesareus, torej pesnika, ki ga je z lovorom ovenčal cesar.¹⁹⁹ Med kranjskimi plemiškimi družinami, s člani katerih se je Prešeren srečeval med študijem na Dunaju in v Salzburgu, si posebno omembo zaslužita še dve družini: Schwizni iz Ljubljane ter Graffenwegerji s Pogonika in Slatne. Istega dne kakor Janez Krstnik Prešeren, na god sv. Barbare leta 1674, se je študentom logike na dunajski univerzi pridružil, denimo, Ljubljančan Franc Ignac a Schwiz,²⁰⁰ le dva meseca za Prešernom, 14. januarja 1681, pa je med na novo vpisanimi salzburškimi študenti teologije opaziti Franca Jožefa Schwiza pl. Schwizna.²⁰¹ Glede na to, da pozna pred nekaj leti izdelani rodovnik rodbine Schwizen²⁰² zgolj Franca Jožefa, ne pa Franca Ignaca, upravičeno domnevamo, da gre pri zapisu o imatrikulaciji Franca Ignaca za pomoto pri imenu Ignac. Kakor koli, z vidika vpliva poznanstev na kariere duhovnikov je za nas zanimiv Franc Jožef, saj je pozneje deloval kot župnik v Šentjerneju, župniji, vtešeni menzi ljubljanskega stolnega kapitlja.²⁰³ Francu Jožefu Schwizu v matrikah salzburške univerze za leto 1681 skoraj neposredno sledi še en plemič s Kranjskega, slušatelj logike Ernest Friderik Graffenweger pl. Graffenu,²⁰⁴ ki pa se ni odločil za duhovniški poklic.²⁰⁵ Podatek, da je v Salzburgu študiral sočasno s Prešernom in mladim baronom Apfaltrerjem, je tu vseeno vredno izpostaviti. Graffenwegerji in Apfaltrerji so bili namreč sosedje po svoji zemljiški posesti s sedežema na Grmačah oziroma Pogoniku.

Na univerzi v Salzburgu zasledimo plemenite in neplemenite Kranjce tudi v družbi leta 1683 v drugi letnik teologije vpisanega Janeza Antona Dolničarja.²⁰⁶ Med plemiči omenimo Janeza Erazma barona Engelshausa, ki se je namenil štu-

¹⁹⁹ UAS, bA 125, Album Marianum, Bd. 1, 1655–1720, fol. 55r: »Io. Mult(um) R(everendus) Ornat(issimus) et Doctiss(imus) D(ominus) Joannes Bapt(ista) Prescherer Poëta Laureatus Caesar(eus) [...] SS. [Sanctissimae] Th(eo)l(o)gie Stud(iosus).« Prim. Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo).

²⁰⁰ *Die Matrikel der Universität Wien*, Bd. 5, str. 72: »Franciscus Ignatius a Schwiz nob(ilis) Labacensis log(icus).«

²⁰¹ *Die Matrikel der Universität Salzburg*, Bd. 1, str. 142, št. 6904: »Nob(ilis) Franc(iscus) Jos(ephus) a Schwiz Carniolus Labacensis Theol(ogus).«

²⁰² Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem*, knj. 4, str. 161–164.

²⁰³ Prav tam, str. 164. O inkorporaciji šentjernejske župnije prim. Žnidaršič Golec, *Vzroki in okoliščine*, str. 20.

²⁰⁴ *Die Matrikel der Universität Salzburg*, Bd. 1, str. 142, št. 6906. Ob sprejemu v veliko kongregacijo 26. aprila 1681 je sicer naveden kot študent prava (jurist) – UAS, bA 125, Album Marianum, Bd. 1, 1655–1720, fol. 53r.

²⁰⁵ Več o Ernestu Frideriku, svaku Janeza Vajkarda Valvasorja, Golec, *Rodbina Graffenweger*, str. 236 (rodovnik), 247, op. 99, 270–272.

²⁰⁶ *Die Matrikel der Universität Salzburg*, Bd. 1, str. 151, št. 7338: »Jo(annes) Antonius Dolnitscher Carniolus Labacensis. 2di anni Theologus.«

dirati filozofijo, in Janeza Danijela Gallenfelsa, Jošta Bernardina grofa Barba ter Franca Jožefa Posarella, ki so se vpisali na študij prava.²⁰⁷ Med novopečenimi salzburškimi študenti neplemiškega rodu naletimo na Janeza Krstnika Čiča (Zhizh) z Iga, Jožefa Marna iz Škofje Loke, Simona Mraka iz Kranja, Marka Sterlekarja iz Ljubljane in Urbana Cavaliera z Bohinjske (ali Koroške?) Bele.²⁰⁸ V duhovniških vrstah je naredil vidnejšo kariero Cavalier, ki je prišel leta 1683 v Salzburg študirat moralno teologijo in kanonsko pravo in čigar ime se v tamkajšnjih univerzitetnih matrikah pojavlja takoj za Jožefom Karlom baronom Valvasorjem, vpisanim na študij (civilnega) prava.²⁰⁹ Deset let pozneje srečamo Cavaliera med novimi člani duhovniške bratovščine sv. Mihaela v Mengšu. Seznam bratovščinskih članov za leto 1693 ga predstavlja kot bakalavra teologije in župnika na Vranskem,²¹⁰ torej župnije, ki je spadala v ljubljansko škofijo. Kot pričajo v Nadškofjskem arhivu Ljubljana shranjeni reverzi, je Cavalier pozneje župnikoval še v treh pomembnejših župnijah te škofije: od leta 1697 v Škalah, od leta 1701 v Starem trgu pri Slovenj Gradcu in od leta 1715 v Šmartinu pri Kranju.²¹¹ Reverz ob prejemu župnije Stari trg pri Slovenj Gradcu je leta 1715 podal tudi (Anton) Jožef Maren,²¹² ki je v »severnem Rimu« od novembra 1683 študiral logiko. Kar zadeva salzburško semenišče, najdemo v popisih ordinandov iz osemdesetih let 17. stoletja med gojenci semenišča Janeza Vukoviča iz Dolenjskih Toplic.²¹³ Vukovič (Wukauiz) je sicer tudi po posvetitvi v mašnika ostal v salzburški nadškofiji; med drugim je pastiroval v Thalgauu, umrl pa je 25. aprila 1722.²¹⁴ Čeprav se je Dolničar že jeseni 1684 odpravil v Rim in se je Prešeren v letih od 1683 do 1684 mudil zunaj nadškofije,²¹⁵ moramo poudariti, da je salzburški nadškof Maksimilijan Gandolf

²⁰⁷ Prav tam, str. 151, št. 7326; str. 155, št. 7504 in št. 7519; str. 156, 7550.

²⁰⁸ Prav tam, str. 151, št. 7329; str. 152, št. 7360 in 7382; str. 155, št. 7520; str. 156, št. 7531.

²⁰⁹ Prav tam, str. 156, št. 7531: »Urbanus Cavalier Carniolus Vellachensis. Theol(ogiae) moralis et Can(onici juris);« št. 7530 (Jožef Karel baron Valvasor).

²¹⁰ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 399, leto 1693: »s(anctis)ime Th(eo)l(o)giae Baccalaureus formatus, Parochus in Franz.«

²¹¹ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 192, 237.

²¹² Prav tam, str. 193.

²¹³ AES, 10/81, Catalogus ordinandorum, Series Alumnorum in Seminarium Archiepiscopale susceptorum, Tom. I (1668–1736), fol. 49r: »Anno 1684 die 14. Augusti, ingressus Seminarium [...] Joannes Wukauiz Thermensis Carniolus, diaecesis Aquileiensis, annorum 24 completorum, Th(eo)l(og)iae moralis studiosus.«

²¹⁴ Prav tam.

²¹⁵ Po M. Miklavčiču se je Prešeren študijsko izpopolnjeval v Franciji, Nemčiji in Italiji ter »neznano kje in kdaj dosegel doktorat obojega prava. V tem času je nedvomno že bil v službi pri sekovskem škofu [in od 1687 salzburškem nadškofu] Janezu Ernestu grofu Thunu« –

Kuenburg (1668–1687) tisti čas razmišljal o arhitektu za svoje novoustanovljeno semenišče pri cerkvi sv. Kajetana, ki si jo je prav tako želel prezidati. Izbran je bil ugledni švicarski arhitekt Giovanni Gaspar Zuccalli, ki se je del v slogu rimskega visokega baroka lotil leta 1685,²¹⁶ v letu, ko je bil Prešeren imenovan za salzburškega konzistorialnega svétnika in kanonika pri Mariji Snežni.²¹⁷ Prva leta nadškofovanja Kuenburgovega naslednika, nadškofa Janeza Ernesta Thuna (1687–1709), so za Prešerna pomenila čas zahtevnega pravnškega angažmaja v korist Salzburga kot sedeža metropolije,²¹⁸ ki pa mu je prinesel tudi karierno napredovanje. Leta 1687 je namesto tako imenovane manjše kanoniške prebende (*praebenda minor*) dobil *praebenda maior*, v začetku leta 1689 mu je bila ta dodeljena dosmrtno.²¹⁹ Dobra tri leta pozneje je Prešeren postal prvi dignitar, torej prošt stolnega kapitlja v Ljubljani,²²⁰ pri čemer je z nadškofom Thunom, glavnim podpornikom salzburške baročne arhitekture, ohranil stik tudi po vrnitvi v rodno deželno. Vezi Ljubljane s Salzburgom na arhitekturnem področju – ob tem kaže dodati ime ljubljanskega škofa Franca Ferdinanda Kuenburga (1701–1711) – izpričuje koncept Karlovega kolegija v Ljubljani. Kolegij naj bi združeval »semenišče, dom za ostarele duhovnike in kolegij za plemiške gojence, podobno kot pri salzburškem 'Priesterhaus'«. ²²¹

V kulturno-umetnostnem pogledu so se načrtovalci prenove Ljubljane na prehodu iz 17. v 18. stoletje sicer večinoma ozirali v Italijo, predvsem v Rim in Benetke.²²² Že nekajkrat omenjena Akademija delavnih, katere nosilna stebra sta bila poleg njenega glavnega ideologa Janeza Gregorja Dolničarja prav Janez Krstnik Prešeren in Janez Anton Dolničar, je kranjsko deželno prestolnico (in s tem celotno deželo) sklenila povzdigniti z razkrivanjem in slavljenjem njenih starodavnih korenin, pa tudi s projekti, med katerimi izstopata pozidava nove stolne cerkve in vzpostavitev prve javne znanstvene knjižnice. Proštu Prešerna in dekanu Dolničarju, ki je še pred gradbenimi deli pri sv. Nikolaju vodil prenovo

Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo). Nekaj Miklavčičevih podatkov o Prešernovem življenju v prvi polovici osemdesetih let 17. stoletja ni povsem točnih. Prim. UAS, bA 125, Album Marianum, Bd. 1, 1655–1720, fol. 55r (leto 1682) in druge salzburške vire, navajane v Thaler, *Das Schneeberrenstift am Dom*, str. 287, op. 3.

²¹⁶ Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 57.

²¹⁷ Thaler, *Das Schneeberrenstift am Dom*, str. 287, op. 3.

²¹⁸ Prim. Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo).

²¹⁹ Thaler, *Das Schneeberrenstift am Dom*, str. 287, op. 3.

²²⁰ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 246.

²²¹ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 57, 58, op. 298.

²²² Prim. Vidmar, *Ljubljana kot novi Rim*, str. 178–180. O knjigah v lasti Janeza Antona Dolničarja in predvsem Janeza Krstnika Prešerna, povezanih z antičnim in sodobnim Rimom ter beneško zgodovino, prim. prav tam, str. 30, 32, 58–59, 80–84.

škofjskega dvorca, so se, zlasti kar zadeva podporo stolničnemu projektu, pridružili še drugi člani stolnega kapitlja.²²³ *Historia cathedralis Ecclesiae Labacensis* (1701) v tej zvezi izpostavlja kanonika in stolnega župnika Jurija Wetsteina (Wetzstein), ki je »v dokaz svoje vneme podaril v ta namen zlato verižico, ki jo je kot posebno priznanje prejel od srečno vladajočega cesarja Leopolda Velikega [I.]«. ²²⁴ Cesarjevo darilo Wetsteinu lahko pripišemo priporočilu Leopoldovega diplomata grofa Ferdinanda Bonaventure I. Harracha (1637–1706), pri katerem je Wetstein služboval kot vzgojitelj njegovih otrok. Eden od diplomatovih sinov, Franc Anton, je med letoma 1702 in 1705 zasedal škofovski sedež na Dunaju, bil nato do leta 1709 koadjutor salzburškega nadškofa ter v letih od 1709 do 1727 salzburški nadškof.²²⁵ Ljubljčan Wetstein, rojen leta 1645, je grofa Ferdinanda Bonaventuro (in njegovo družino) spremljal na diplomatskih potovanjih po Franciji, Španiji in Italiji. Na španskem delu poti naj bi celo izgubil potrdilo o posvečenju.²²⁶ Morda je Wetsteina k Harrachu pripeljal leta 1664 plemeniteni ljubljanski kanonik Janez Jernej Gladič,²²⁷ ali pa mu je vrata do vplivnega diplomata pač odprl Gladičev vojak in sorodnik Janez Andrej pl. Stemberg,²²⁸ po letu 1650 ljubljanski in pozneje novomeški prošt.²²⁹ Leta 1653 je dal Stemberg v Štepanji vasi pri Ljubljani postaviti posnetek jeruzalemskega Božjega groba, ustanovil pa je tudi pobožnost Kristusovega trpljenja s postajami po dunajskem zgledu, ki so stale ob poti od stolnice do štepanjske cerkve sv. Štefana.²³⁰ Simbolni vrh njegove duhovniške kariere predstavlja imenovanje za škofa v Skopju leta 1663, ki ga je podpisal Leopold I. kot kralj Ogrske. Ker takšne naslovne škofije na Ogrskem ni bilo, prava skopska škofija pa je že imela zakonitega škofa, je imenovanje ostalo

²²³ Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 445–446.

²²⁴ Prav tam, str. 223. Prim. Žnidaršič Golec, *Stolni kapitelj v Ljubljani*, str. 32.

²²⁵ Kratek biografski oris Franca Antona Harracha je najti na https://www.sn.at/wiki/Franz_Anton_F%C3%BCrst_Harrach (pridobljeno 1. 5. 2019). Prim. Franz Anton Fürst Harrach (biografsko geslo); Žnidaršič Golec, *Stolni kapitelj v Ljubljani*, str. 39, op. 76.

²²⁶ Žnidaršič Golec, *Stolni kapitelj v Ljubljani*, str. 31.

²²⁷ Prim. Dolinar, *Wetzstein Jurij* (biografsko geslo); Žnidaršič Golec, *Stolni kapitelj v Ljubljani*, str. 31, 39, op. 79.

²²⁸ Leta 1623 rojeni Gladič in desetletje starejši Stemberg sta prihajala z Reke. Lavrič, *Stembergov poskus ustanovitve škofije*, str. 79, 84, op. 2; ista, *Umetnostna dejavnost škofa Otona Friderika Buchheima*, str. 66–67. Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 161; Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 63.

²²⁹ Prim. Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 63–65.

²³⁰ Kemperl, *Cerkev sv. Štefana*, str. 37–39, 44–45 (beneficij), 48–51.

zgolj mrtva črka na papirju.²³¹ Med duhovniki, delujočimi v Ljubljani, je ostal s Stembergom izpričano povezan prav Janez Jernej Gladič, ki mu je Stemberg že kot prošt v Novem mestu podaril s komentarji humanista Beata Rhenana opremljeni izvod Tertulijanovih spisov, tiskan v Baslu leta 1521.²³² Kar zadeva začetke Wetsteinove kariere poti, je nanje vsekakor manj verjetno vplival Janez Ludvik Schönleben, ljubljanski stolni dekan med letoma 1654 in 1667. Za Schönlebna vemo, da si je dopisoval s Ferdinandom Bonaventuro I. Harrachom, vendar segajo njegova za zdaj znana pisma Harrachu šele v leti 1680 in 1681.²³³ V zvezi z Wetsteinom, ki je postal dvorni kaplan na Dunaju, leta 1684 pa kanonik v Ljubljani, kaže posebej omeniti njegovo delo »Zmaga pobožnosti« (*Pietatis victoria ludis theatralibus exhibita, das ist Ein geistlich Comedien, oder Freuden-Spiel*).²³⁴ Po navedbah Marka Pohlina (1735–1801) je ta »duhovna komedija ali veseloigra« izšla leta 1672 na Dunaju. Wetstein jo je posvetil »gospodu grofu Ferdinandu Bonaventuri pl. Harrach itd., katerega preplemenitim grofovskim sinovom je bil vodnik v Španiji in popotni Ahat«.²³⁵

Tesne vezi z ljubljanskim kapiteljem v času zidave nove stolne cerkve so pustile globok pečat tudi v karieri Ljubljančana Janeza Jakoba Schillinga.²³⁶ Ob javni predstavitvi članov Akademije delavnih konec leta 1701 – v letu, ko so pri sv. Nikolaju stekla gradbena dela²³⁷ – je Schilling župnikoval v Kranju, vendar je tudi kot operoz živahno spremljal cerkveno dogajanje v Ljubljani.²³⁸ Poleti 1706 mu je bila ob slovesnem prenosu relikvij mučencev sv. Vitala in sv. Varije v stolnico zaupana pridiga, v kateri je hvalil veličastnost sicer še ne povsem končanega svetišča in druga »velika božja dela« na pragu novega stoletja.²³⁹ Omeniti velja, da je najverjetneje pod njegovim vplivom oporočno volilo stolnici že leta 1700 namenil Janez Hörner, Schillingov duhovni pomočnik v Kranju.²⁴⁰ Pomemben

²³¹ Dolinar, *Prošti novomeškega kapitelja*, str. 66; Čipić Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 415, št. 953.

²³² Vidmar, *Prepovedane knjige na Kranjskem*, str. 240.

²³³ Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*, str. 167.

²³⁴ Dolinar, *Wetzstein Jurij (biografsko geslo); Žnidaršič Golec, Stolni kapitelj v Ljubljani*, str. 31.

²³⁵ Pohlín, *Kraynska grammatika, Bibliotheca Carnioliae*, str. 425, 578.

²³⁶ Miklavčič, *Schilling Janez Jakob (biografsko geslo)*.

²³⁷ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 281–283.

²³⁸ Prim. *Akademske čebele ljubljanskih operozov*, str. 24; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 192; Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 32, 282.

²³⁹ Schillingovo rokopisno pridigo v nemščini je poslovenila Ana Lavrič. Obj. v Ogrin – Lavrič, *Dve pridigi ob začetku bogoslužja*, str. 253–262.

²⁴⁰ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 448, op. 29; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 136. Prim. Lavrič, *Umetnostna podoba stolnice ob posvetitvi*, str. 197–198.

karierni korak je za Schillinga pomenil prevzem službe ljubljanskega generalnega vikarja za pokojnim Janezom Antonom Dolničarjem v letu 1715. Ob izteku drugega desetletja 18. stoletja je Schilling kot prvi zasedel tudi tako imenovani Codellijev kanonikat.²⁴¹ V naslednjih treh desetletjih življenja – dočakal je lepih 90 let – je posebno skrb posvečal ljubljanskemu semenišču, gmotni in pastoralni trdnosti župnij ljubljanske škofije ter revežem.²⁴² Z darovanjem knjig je obogatil fond Semeniške knjižnice, »javne, splošni uporabi namenjene biblioteke«, kot je to ustanovo sam imenoval v pridigi iz leta 1706.²⁴³ Članstvo v Akademiji *operosorum* je Schillinga zblížalo, med drugim, z Antonom Friderikom pl. Raabom, »Kranjcem iz Ljubljane«, prisednikom ograjnega sodišča in tajnikom kranjskega deželnega glavarja.²⁴⁴ Njun skupni projekt je bila ustanovitev zasebnega kanonikata pri sv. Nikolaju, ki pa je ostal neuresničen; namesto kanonikata je sredi 18. stoletja zaživel beneficij pri oltarju sv. Janeza Nepomuka, ustanova Schillinga in dedičev Antona Friderika.²⁴⁵ Oba, Schilling in Anton Friderik, sta bila sicer tudi člana Družbe sv. Dizme: Anton Friderik že od leta 1695, Schilling pa od leta 1716 naprej.²⁴⁶ V obeh združenjih sta imela pomembno vlogo tudi že večkrat omenjena Janez Anton Dolničar in Janez Krstnik Prešeren.²⁴⁷

Nadaljnje raziskovanje povezav med člani stolnih ali kolegiatnih kapitljev na Slovenskem in imetniki članstva v tej ali oni »imenitni združbi« bi nas zagotovo nagradilo z novimi vidiki karijerne mobilnosti zgodnjenovoveških duhovnikov. V tem smislu bi se utegnil izkazati za zanimivo osebo Janez Krstnik (Giovanni Battista) Francolo, stolni kanonik v Trstu ter član Družbe sv. Dizme in Akademije delavnih v Ljubljani.²⁴⁸ Z ustanovitvijo bratovščine in oltarja sv. Filipa Nerija v tržaški stolnici (1714) je po zgledu Ljubljane spodbudil čiščenje tega svetnika v Trstu.²⁴⁹ Iz za zdaj neznanih razlogov je bil Francolo »po letu 1714« iz Družbe sv. Dizme izključen.²⁵⁰ Med duhovniki s članstvom v tej družbi si izrecno omembo

²⁴¹ Ambrožič, Ustanovitve zasebnih kanonikatov, str. 65.

²⁴² Miklavčič, Schilling Janez Jakob (biografsko geslo).

²⁴³ Vidmar, *Ljubljana kot novi Rim*, str. 172; Vidmar, »Ad usum publicum«, str. 189–190.

²⁴⁴ *Akademске čebele ljubljanskih operozov*, str. 21.

²⁴⁵ Ambrožič, Ustanovitve zasebnih kanonikatov, str. 79.

²⁴⁶ Smolik, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe, str. 268–269, št. 39; 270–271, št. 91.

²⁴⁷ Prim. *Akademске čebele ljubljanskih operozov*, str. 74, 77 (Akademija delavnih); Smolik, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe, str. 268–269, št. 22 in 37 (Družba sv. Dizme).

²⁴⁸ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 31, op. 105; Smolik, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe, str. 266, 270–271, št. 62. Prim. Umek, *Erbergi in Dolski arhiv*, 2. del, str. 391: »Giovanni Batt. Francol, Opis tržaške dieceze [...]«

²⁴⁹ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 345, op. 724.

²⁵⁰ Smolik, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe, str. 271, št. 62.

zasluži vsaj še Urban Cavalier, o katerem je bilo že rečeno, da je študiral moralno teologijo in kanonsko pravo v Salzburgu. Ob sprejemu v družbo februarja 1701 je deloval kot župnik v Starem trgu pri Slovenj Gradcu.²⁵¹

Več operozov iz kleriških vrst se je včlanilo tudi v duhovniško bratovščino sv. Mihaela v Mengšu. Med člani te stanovske bratovščine, ustanovljene v letih od 1667 do 1668, srečamo poleg Urbana Cavaliera²⁵² še, na primer, Janeza Sigmunda de Benaglio (Benaglia), župnika v Moravčah,²⁵³ Prešernovega naslednika na funkciji predsednika Akademije delavnih Jurija Andreja Gladiča²⁵⁴ ter Janeza Jakoba Schillinga.²⁵⁵ Zgovoren podatek, kar zadeva karierna ozadja, prinaša bratovščinski zapis v zvezi z ljubljanskim stolnim vikarjem Luko Jamškom (Jambschigk). Članstvo v bratovščini je Jamšku 8. maja 1692 odstopil kanonik Janez Picchi,²⁵⁶ pri čemer je treba poudariti, da je Jamšek izviral iz družine »podobarjev Jamškov«²⁵⁷ in da se je Andrej Jožef Jamšek, Lukov brat, angažiral kot slikar pri stolnici najpozneje leta 1693, ko je za cerkev očistil sliko sv. Nikolaja.²⁵⁸ Neposredno na imatrikulacijo Luke Jamška nanašajoča se notica nam sicer pove, da je Luka 7. februarja 1698 umrl v Slovenskih Konjicah.²⁵⁹ Bratovščina, katere statut je članom nalagal udeležbo na slovesnih shodih v mengeški župnijski cerkvi na mihaelovo (29. septembra),²⁶⁰ je navzočim vsekakor dajala dodatne možnosti za karierno (in drugo) »mreženje«. V bratovščino, ki je nastala kot »branik pred hudicem in nehvaležnim svetom«, se je namreč do njenega zamrtja v letu 1799 vključilo več kot tisoč duhovnikov, večinoma s Kranjskega in Spodnjega Štajerskega. Zlasti v 18. stoletju se je bratovščini pridružilo več laikov obeh spolov, ki so bili po večini plemiškega rodu.²⁶¹ Na ozemlju koprške škofije so imeli duhovniki od leta 1624

²⁵¹ Prav tam, str. 270–271, št. 59.

²⁵² Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 399, leto 1693.

²⁵³ Smolik, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe, str. 270–271, št. 51; Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 26, stolpec 412, leto 1702.

²⁵⁴ Smolik, Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe, str. 268–269, št. 29; Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 26, stolpec 413, leto 1704.

²⁵⁵ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 400, leto 1695.

²⁵⁶ Prav tam, stolpec 394.

²⁵⁷ Prim. Cevc, Tintoretovski in drugi italianizmi, str. 178–179.

²⁵⁸ O nekaterih drugih delih Andreja Jožefa Jamška za ljubljansko stolnico Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 470–471.

²⁵⁹ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 399: »[...] D(omi)nus Lucas Jambschegkh, Vicarius ad S(anctum) Nicolaum in Cathedrali Eccl(es)ia Labacensi. Obiit 7. Febr(uarii) 1698. Gonouicii.«

²⁶⁰ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 21, stolpci 321–326; št. 22, stolpci 337–340.

²⁶¹ Prim. Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 31, stolpci 493–496.

svojo bratovščino pri župnijski cerkvi v Marezigah, vendar naj bi ta po obnovitvi konec 17. stoletja združevala samo dušne pastirje dekanije Kubed.²⁶² Če članstvo mareziške bratovščine še ni bilo deležno ustrezne pozornosti in moramo to bratovščino zato pustiti ob strani, pa nam objava imen bratovščinskih članov v Mengšu omogoča rekonstruiranje ali vsaj razmišljanje o mogočih povezavah, pomembnih za karierno napredovanje duhovnikov. Tako so med zgodnejšimi člani menseške bratovščine drug za drugim navedeni duhovni pomočniki oziroma kaplani v treh sosednjih župnijah s središči ob Savinji: Janez Gutnik (Guttnigk) v Mozirju, Andrej Maček (Matschigk) na Rečici in Matej Work na Ljubnem.²⁶³ Kot dobrotnik bratovščine je po hierarhični lestvici vidneje napredoval Andrej Maček, ki je po podatkih iz bratovščinskega seznama za okoli deset let preživel tako Gutnika kot Worka in postal župnik župnije Črna na Koroškem. Umril je v Slovenj Gradcu 21. januarja 1704.²⁶⁴ Na mesto župnika in komisarja se je v približno istem času povzpel še en bratovščinski dobrotnik, Matija Prešeren (Preshern). Prešeren je v bratovščino sv. Mihaela pripeljal tudi svojega kaplana Tomaža Bernarda Dolška (Dolseg). Medtem ko je Prešeren ob včlanitvi župnikoval v Trbovljah, pozneje pa opravljal funkcijo župnika in komisarja v Braslovčah ter tu umrl jeseni 1691, je kaplan Dolšek iz Trbovelj odšel za župnika župnije Griže.²⁶⁵ Personalno-lokalni vidik prihaja še zlasti do izraza v primeru župnij, do katerih je imel patronatne pravice (in dolžnosti) cistercijanski samostan v Stični. Ob ustanovitvi Mihaelove bratovščine so pod patronat stiške cisterce namreč prešli župnija Mengeš ter iz nje nastali župnijski vikariati Dol pri Ljubljani, Vače, Čemšenik in Zagorje ob Savi.²⁶⁶ V letu 1706 so si članstvo v menseški bratovščini pridobili, denimo, župnik v Zagorju Franc Anton baron Engelshaus, župnik v Čemšeniku Maksimilijan Anton baron Valvasor, duhovni pomočnik v Mengšu Jurij Žiga Koštnar (Koschtner), duhovni pomočnik v Žužemberku Franc Erazem Krajlnik (Krailnik),²⁶⁷ pa tudi dva stiška profesa: Peter Vehovec (Vehouiz) in Ignac

²⁶² Naldini, *Cerkveni krajepis ali opis mesta*, str. 280–281.

²⁶³ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 24, stolpec 382.

²⁶⁴ Prav tam.

²⁶⁵ Prav tam. Dolšek je umrl skoraj 27 let za svojim nekdanjim župnikom.

²⁶⁶ Prim. Höfler, *Gradivo za historično topografijo*, str. 14. Do tega leta (ali leta pozneje) je bila menseška pražupnija vtelesena cistercijanskemu samostanu v Dunajskem Novem mestu (Wiener Neustadt). Prav tam, str. 110.

²⁶⁷ Vse tu navedene župnije so bile od leta 1691 naprej del stiškega arhidiakonata. Höfler, *Gradivo za historično topografijo*, str. 93.

Tolmajner (Talmeiner).²⁶⁸ Že zgolj te navedbe – poleg dejstva, da je v Stični tisti čas opatoval Anton baron Gallenfels z Bleda²⁶⁹ –, kažejo, da bo treba pri nadrobnejših obravnavah karierne mobilnosti klerikov upoštevati možnost vpliva sorodstvenih in interesnih mrež tako (plemiških) duhovnikov kot (plemiških) laikov, torej v povezavi s funkcijami, ki so jih duhovniki ali laiki zasedali.

Kako pomembni so bili takšni prepleti, lahko zaslutimo pri sorodstveno povezanih Škerpinih (Skerpin), ki jih med novo sprejetimi člani bratovščine sv. Mihaela srečujemo v zadnjih desetletjih 17. in prvih desetletjih 18. stoletja. Najprej zasledimo Janeza Friderika Škerpina, bakalavra teologije, ob včlanitvi »beneficiata pri Blaženi devici Mariji na Homcu«; v bratovščini je opravljal delo tajnika.²⁷⁰ Leta 1710 se med novimi duhovniškimi člani bratovščine pojavi vikar v Hinjah Avguštin Jožef Škerpin, dvanajst let pozneje pa Janez Andrej Škerpin, stolni kanonik v Ljubljani.²⁷¹ Leta 1728 opazimo v bratovščinskih vrstah laika Sigmunda (Žigo) Konrada Škerpina pl. Oberfelda.²⁷² Najožje sorodstvo je zagotovo vezalo zadnja dva, Janeza Andreja in Žigo Konrada, ki sta se tako kot njun v slovenskem zgodovino pisju bolj znani brat Jurij Friderik rodila v družini uglednega kamniškega meščana Sigmunda (Žige) Henrika. Jurij Friderik (1689–1755), čigar boter Mihael Ferri je bil župnik v Kamniku in oglejski arhidiakon za Gorenjsko,²⁷³ je sicer postal frančiškan v Nazarjah na Štajerskem, pri čemer si je nadel redovno ime Žiga. Pater Žiga (Sigmund), širše znan po svojih teološko-filozofskih spisih, nam je zapustil otipljive sledi tudi z lepim številom dragocenih knjig, ki jih je nakupil za razcvetajočo se frančiškansko knjižnico v Ljubljani.²⁷⁴ Kamniški veji Škerpinov – del sorodstva je živel v Škofji Loki²⁷⁵ – sta prav tako pripadala v letu 1643 rojeni jezuit Janez Krstnik in že omenjeni Janez Friderik, ki je bil leta

²⁶⁸ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 26, stolpca 413 in 414. O Vehovcu in Tolmajnerju prim. Mlinarič, *Stiška opatija*, str. 939 in 941.

²⁶⁹ Mlinarič, *Stiška opatija*, str. 882, 884–885.

²⁷⁰ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 393: »Beneficiatus ad B(eatam) M(ariam) V(irginem) in Khleinkhallenberg seu Homez, tertius ab erecta congregatione Secretarius.«

²⁷¹ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 26, stolpec 415 (leto 1710); št. 27, stolpec 427 (leto 1722).

²⁷² Prav tam, št. 31, stolpec 494: »Sigismundus Conradus Skerpin de Oberfeldt.«

²⁷³ Miklavčič, Skerpin Žiga (biografsko geslo). Prim. Čipić Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 355, št. 808.

²⁷⁴ Miklavčič, Skerpin Žiga (biografsko geslo); Svolsjak, *Knjižna zbirka p. Žige Škerpina*, str. 11–30.

²⁷⁵ Rodbino Škerpin pl. Oberfeld v sklopu priprave nove monografije o plemiških rodbinah na Slovenskem raziskuje Miha Preinfalk. Na tem mestu se mu zahvaljujem za dopolnitev podatkov.

1673 posvečen na naslov domačega mesta.²⁷⁶ S predikatom pl. Oberfeld (Janez) Friderik nastopa, denimo, v listini, s katero frančiškanska provinca sv. Križa 9. julija 1721 potrjuje njegovo mašno ustanovo z glavnico v višini 500 goldinarjev.²⁷⁷ Istega leta je bil na tako imenovani Lambergov kanonikat pri ljubljanski stolnici kot prvi umeščen generacijo mlajši Janez Andrej, dotakratni beneficiat Lambergovega beneficija v Mengšu.²⁷⁸ O veliki naklonjenosti pl. Lambergov do Škerpinovih in posebej do Janeza Andreja priča dejstvo, da je ta od Jožefa Dominika pl. Lamberga, passauskega škofa in prihodnjega kardinala, dobil 1500 goldinarjev za ureditev stanovanja – resda z obveznostjo, da bi tako kot tudi vsi nadaljnji Lambergovi kanoniki »pri (stolničnem) oltarju sv. Andreja letno opravil tri sv. opravila zanj in za njegove sorodnike«. ²⁷⁹ Zaradi nemoralnega življenja je Janeza Andreja leta 1733 doletel opomin njegovega škofa,²⁸⁰ vendar je kanoniško prebendo vseeno obdržal do smrti. V začetku petdesetih let 18. stoletja mu je na kanoniškem mestu sledil Karel grof Lamberg.²⁸¹ Dodajmo, da je bil še v prvi polovici 17. stoletja rojen p. Nivard Škerpin, cistercijan in nekaj časa župnik v Trebnjem, ki pa naj bi bil Ljubljancan.²⁸²

Predstavnik dveh generacij iste družine bi utegnila biti tudi svetna duhovnika Gregor Martin Mikec in Janez Krstnik Mikec (Mikez).²⁸³ Oba sta župnikovala v Lembergu in bila člana mengerske bratovščine, prvi od leta 1713, drugi pa od leta 1744 naprej.²⁸⁴ Za Janeza Krstnika Mikeca vemo, da je bil rojen v župniji Žalec, da je po posvečenju pomagal v dušnem pastirstvu na Teharjah, v Lemberg, kjer je

²⁷⁶ Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 170, 174. Prim. Miklavčič, Škerpin Janez Krstnik (biografsko geslo).

²⁷⁷ Čipić Rehar, *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 423, št. 973. Več v Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem*, knj. 4, str. 194, op. 4.

²⁷⁸ Ambrožič, *Ustanovitve zasebnih kanonikatov ljubljanskega stolnega kapitlja*, str. 59; Ambrožič, *Prošti, dekani in kanoniki*, str. 96.

²⁷⁹ Ambrožič, *Ustanovitve zasebnih kanonikatov ljubljanskega stolnega kapitlja*, str. 59. Prim. prav tam, str. 81, op. 41 in 42.

²⁸⁰ Prav tam, str. 59.

²⁸¹ Prim. prav tam, str. 59–60; Ambrožič, *Prošti, dekani in kanoniki*, str. 96; Čipić Rehar, *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 453, št. 1045.

²⁸² Mlinarič, *Stiška opatija*, str. 938. Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 204. Povezave med posameznimi vejami Škerpinov še niso natančneje raziskane.

²⁸³ Z duhovniki iz družine Mikec (in cerkvijo na Sladki Gori) se v okviru priprave doktorske disertacije v zadnjem času bolj poglobljeno ukvarja umetnostna zgodovinarica Tina Bratuša.

²⁸⁴ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 26, stolpec 415: »Adm(odum) R(everen)du(s) D(omi)nus Gregorius Martinus Mikez, parochus in Lemberg;« št. 27, stolpec 432: »D(ominus) Joannes Bap(tista) Mikez, Parochus Lembergi.«

bil prva štiri leta kaplan, pa je prišel v začetku leta 1733.²⁸⁵ Ko je postal župnik, je pri Marijinem oltarju tedaj sv. Marjeti posvečene leंबरške podružnice na Sladki Gori ustanovil bratovščino Marijinega brezmadežnega spočetja in s tem okrepil romarske shode pri tej cerkvi. Leta 1743 je dal na njenem mestu po načrtih tisti čas vodilnega štajerskega arhitekta Mariborčana Jožefa Hofferja sezidati novo cerkev.²⁸⁶ V njeni veličastni bližini se je Mikec odločil preživeti zadnje obdobje svojega življenja.²⁸⁷ Če se vrnemo k Mikčevemu članstvu v Mihaelovi bratovščini in preletimo še druga imena duhovniških članov iz štiridesetih let 18. stoletja, potem našo pozornost vzbudi zlasti notica o vpisu Mateja Vrečerja (Vretscher), župnika v Šmarju pri Jelšah. Vrečer se je mengeški bratovščini pridružil leta 1745, torej nedolgo za Mikcem.²⁸⁸ Glede na to, da je Mikec sprva služboval v teharski župniji, od koder je bil doma Vrečer,²⁸⁹ je povsem mogoče, da sta se nadebudna župnika poznala že kot mlada duhovnika. Poleg tega naj bi leंबरški župnik po Vrečerjevi smrti prejel dobrih 95 goldinarjev za branje maš, nekaj več kot štiri goldinarje pa je Vrečer namenil mengeški bratovščini.²⁹⁰ Vsekakor se je tudi Vrečer močno angažiral na umetnostnem področju: proti koncu tridesetih let 18. stoletja se je lotil prenove cerkve sv. Roka nad Šmarjem, katere notranjščina sodi med najlepše baročne notranjščine na Slovenskem. V letu, ko se je vpisal v Mihaelovo bratovščino (1745), je začel graditi še kapele za Kalvarijo, ki velja za »najučinkovitejšo baročno scensko postavitev« v tedanji deželi Štajerski.²⁹¹ Ti podatki odpirajo seveda vrsto drugih vprašanj, segajočih, med drugim, na področje (samo)reprezentacije, o čemer bo več govora v zadnjem poglavju knjige. Tu naj predvsem opozorimo na specifične razsežnosti kariernih povezav, na katere moramo biti posebej pozorni pri duhovnikih, ki so tako kot Mikec in Vrečer naročali in (ali) financirali umetnostna dela, najsi so bila ta večje ali manjše kakovosti. Pri tem se niti v teh primerih ni mogoče izogniti pogosto težavnemu zbiranju biografskih podatkov. Navedimo nekaj (posrednih) zgledov.

Naročnik tako imenovanega črnega oltarja Škapulirske matere božje v župnijski cerkvi v Dobropolju iz prve polovice 18. stoletja, tamkajšnji župnik Anton Mažič/

²⁸⁵ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 115.

²⁸⁶ Kemperl, *Arhitekturna tipologija romarskih cerkva*, str. 147; Kemperl, *Korpus poznobaročne sakralne arhitekture*, str. 119–120.

²⁸⁷ Prim. Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 115.

²⁸⁸ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 27, stolpec 432: »D(ominus) Matthaues Vretscher, Parochus Samariae.«

²⁸⁹ Kemperl, *Matej Vrečer, dubovnik, matematik, urar*, str. 10.

²⁹⁰ Prav tam, str. 46, 48 (objava Vrečerjevega zapuščinskega inventarja).

²⁹¹ Prav tam, str. 13.

Mašič (Maschiz), je izviral z Vipavskega.²⁹² Pred prezentacijo na dobrepoljsko župnijo jeseni 1715 je služboval kot vikar v Velikih Laščah,²⁹³ še prej pa kot duhovni pomočnik v Škocjanu pri Turjaku. Že kot škocjanski kaplan – pisalo se je leto 1707 – se je včlanil v mengeško bratovščino,²⁹⁴ ki je svojim članom očitno ponujala spodbudno okolje tudi v umetnostnem pogledu. Mimogrede: v Mažičevo škocjansko obdobje sodi njegova pridiga o milosti in dobrih delih v slovenskem jeziku, napisana v počastitev zlate maše Mažičevega takratnega župnika Baltazarja Wurzerja.²⁹⁵ V kariernem, najbrž pa tudi v širšem umetnostnonaročniškem pogledu so pri Mažiču (u. 1737) določeno vlogo odigrali Auerspergi, zemljiški gospodje na Turjaku in Čušperku.²⁹⁶ Več desetletij za Mažičem srečamo med novimi člani mengeške bratovščine sv. Mihaela Antona Zeita, beneficiata pri sv. Jožefu v Krškem.²⁹⁷ Vendar pa Zeit ni bil naročnik, ampak nadarjen slikar, čigar upodobitve svetnikov so nastajale po naročilu tako laikov kot klerikov, še zlasti kapucinov.²⁹⁸ Kot lahko sklepamo iz njegove do zdaj znane biografije, se je Zeit veliko bolj kot za kariero sicer zanimal za slikanje.²⁹⁹ In še vprašanje naročnika(ov) z začetka zgodnjega novega veka, natančneje iz prvega desetletja 16. stoletja, ko sta bili poslikani severna in nekoliko za njo še južna ladja cerkve sv. Primoža in Felicijana nad Kamnikom.³⁰⁰ V luči naročništva narejene analize fresk, posebej prizorov Marije Zavetnice s plaščem ter Pohoda in poklona svetih treh kraljev, poleg povezav med kamniško Marijino bratovščino in ugledno Rožnovensko

²⁹² Žnidaršič – Volčjak, Videm, 2016, str. 116: »Antonius Maschiz [Anton Mašič] ex Vipaco (= Vipava).« O votivnem oltarju iz leta 1736 in napisu na njem Polajnar Frelih, *Baročni črni oltarji*, str. 121.

²⁹³ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 50, 67.

²⁹⁴ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 26, stolpec 414: »R(everen)dus D(omi)nus Antonius Maschiz, Coop(erator) ad S(anctum) Cancianum infra Auersperg.«

²⁹⁵ Prim. Ogrin, *Neznani rokopisi slovenskega slovstva*, Cerkevni govor Antona Možica (sic!) v Škocjanu pri Turjaku – http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:index_index_054/VIEW/ (pridobljeno 2. 5. 2019).

²⁹⁶ Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 55, 74–75 (tudi o pravicah Auerspergov kot čušperških gospodov pri inventarizacijah premoženja po smrti dobrepoljskih župnikov). Na prepletenost vezi med lokalnim plemstvom in duhovščino v primeru oltarnih slik Mojstra HGG iz štiridesetih let 17. stoletja v župniji Ribnica opominja Blaženka First – First, Ribniško obdobje Mojstra HGG, str. 493.

²⁹⁷ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 29, stolpec 464, leto 1771: »D(ominus) Antonius Zeit, Beneficiatus S(ancti) Josephi in Gurgfeld.«

²⁹⁸ Prim. Martelanc, *Kapucini in njihova arhitektura*, str. 213, op. 925.

²⁹⁹ Cevc, Zeit Anton (biografsko geslo).

³⁰⁰ Oter Gorenčič, *Auf den Spuren der Rosenkranzbruderschaft*, str. 51, 53; Šerbelj, *Sv. Primož nad Kamnikom*, str. 84.

bratovščino v Kölnu izpostavljajo imena štirih vplivnih duhovnikov takratnega gorenjskega arhidiakonata.³⁰¹ Gre za konec leta 1504 umrlega arhidiakona za Gorenjsko in ljubljanskega kanonika Lenarta Seidla, njegovega (poznejšega) naslednika na arhidiakonskem položaju Erazma Steyrerja (Steirer), župnika v Kamniku Jurija Hertenfeslerja in župnika v Kranju Matijo Operta.³⁰² Kar zadeva osebne vezi med navedenimi duhovniki, omenimo vsaj dva podatka: prvič, da je bil Seidel Steyrerjev stric po materini strani,³⁰³ ter drugič, da sta Hertenfesler in Operta skupaj študirala v Padovi.³⁰⁴ Ni odveč poudariti, da je bil Seidel Kamničan, najbrž sin kamniškega meščana in trgovca Jurlina (Jurija) Seidla, in da je Hertenfeslerjev oče zasedal mesto kranjskega deželnega vicedoma.³⁰⁵

SPOSOBNOSTI, IZOBRAZBA, IZKUŠNJE

Glasbene sposobnosti

Pomembno vlogo pri vzpenjanju po hierarhični lestvici zgodnjenovoveške Cerkve so imele duhovnikove osebne sposobnosti, med katerimi je zaradi velikega pomena pétega bogoslužja prednjačila nadarjenost za glasbo. Dober posluš in zavzetost za glasbo sta vse do škofovskega sedeža na Dunaju pripeljala Jurija Slatkonjo (1456–1522), najbrž rojenega v Ljubljani ali bližnji okolici.³⁰⁶ Na podlagi za zdaj znanega arhivskega gradiva lahko Slatkonjevi glasbeni in duhovniški karieri sledimo šele od sredine devetdesetih let 15. stoletja. Poleti 1495, ko se je počasi že bližal svojemu štiridesetemu letu, se Slatkonja omenja kot dvorni kaplan in kantor na Dunaju ter kanonik v Ljubljani.³⁰⁷ Ljubljanski stolni kanonikat kot tudi vrsta drugih cerkvenih beneficijev, ki jih je v naslednjih letih dobil večinoma

³⁰¹ Oter Gorenčič, *Auf den Spuren der Rosenkranzbruderschaft*, str. 57.

³⁰² Prim. Lavrič, *Kamniške bratovščine in njihova povezava*, str. 17; Oter Gorenčič, *Auf den Spuren der Rosenkranzbruderschaft*, str. 57. O Seidlu prim. Žnidaršič Golec, *Dubovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 275, o Operti prav tam, str. 267–268.

³⁰³ V dopisu Jakoba Skete (Sketa) oglejskemu generalnemu vikarju Bertrandu Rundulu iz Kranja 5. decembra 1504 je Erazem označen kot Seidlov »nepos ex sorore«. AAU, ACAU, busta 707, Carniola Superiore, Archidiaconato di Kamnik.

³⁰⁴ Prim. Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, str. 69–70; Simoniti, *Humanizem na Slovenskem*, str. 122, posebej op. 41.

³⁰⁵ Žnidaršič Golec, *Dubovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 275.

³⁰⁶ Prim. Žnidaršič Golec – Kokole, *Jurij Slatkonja*, str. 195.

³⁰⁷ Prav tam, str. 195, 200. Prim. Žnidaršič Golec, *Dubovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 109.

na Kranjskem, so bili predvsem nagrada za njegov glasbeni angažma na dvoru Maksimilijana I. Za glasbo navdušeni kralj in pozneje cesar je Slatkonji zaupal vzpostavitev dunajske dvorne kapele, formalno leta 1498.³⁰⁸ Slatkonjevi glasbena in duhovniška kariera sta se od tedaj tesno prepletali. Bodisi malo pred uradno ustanovitvijo kapele bodisi kmalu po njej je Slatkonja prejel ljubljansko proštijo, tako imenovano prvo digniteto v ljubljanskem kapitlju, ki jo je po pooblaščenju prevzel 10. februarja 1499.³⁰⁹ Sočasno z vse bolj uglednimi nazivi, povezanimi z dvorno kapelo – višji pevec (*obrister Cantor*), kapelnik (*Cappelmeister*) in višji kapelnik (*obrister Capellmeister*)³¹⁰ –, je Slatkonja kopicil cerkvene »naslove«. Poleg tega, da je postal župnik več župnij (Dobrnič, Žužemberk, Stari trg pri Ložu, Moravče), za katere so sicer skrbeli njegovi vikarji,³¹¹ kaže poudariti, da je bil na pragu 16. stoletja nagrajen s proštijo v Novem mestu in škofijo v Pičnu. Vrhunec Slatkonjeve duhovniške kariere je bilo, kot že rečeno, imenovanje za dunajskega škofa. V zgodovino »cesarskega mesta« se je Slatkonja torej zapisal kot prvi vodja znamenite *Wiener Hofmusikkapelle*, hkrati pa tudi kot prvi škof, ki je prebival v mestu.³¹² Dodamo naj, da je nekaj let po Slatkonjevi smrti naslov kapelnika na Dunaju začel nositi še en glasbenik, nagrajen s prebendo v Ljubljani, namreč v mestu Brugge na Flamskem rojeni Arnold von Bruck (ok. 1500–1554).³¹³ Drugo digniteto v ljubljanskem kapitlju, položaj dekana, ki ga je zasedal nekaj več kot desetletje in pol, mu je podelil nadvojvoda in kralj Ferdinand I. Kot dodatni vir dohodkov je von Brucku, ki velja za enega vplivnejših skladateljev svoje dobe, služil tudi beneficij Blažene device Marije v Lescah.³¹⁴

Če naj bi bil prav vsak klerik sposoben peti koralne napeve, torej enoglasno

³⁰⁸ Žnidaršič Golec – Kokole, Jurij Slatkonja, str. 196.

³⁰⁹ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 108. O nejasnostih glede časa Slatkonjevega prejema proštije prav tam, str. 107–108, op. 322.

³¹⁰ Žnidaršič Golec – Kokole, Jurij Slatkonja, str. 203.

³¹¹ Nekoliko bolj podrobno o Slatkonjevih cerkvenih beneficijah prav tam, str. 196–198. V zvezi z beneficijami na Dolenjskem kaže omeniti, da se sredi dvajsetih let 16. stoletja kot kanonik v Novem mestu in župnik v Dobrničju omenja Slatkonjev soimenjak (in verjetno njegov ožji sorodnik), kot vikar v Dolenjskih Toplicah pa Kolman Slatkonja (Slackhoynna) – ARS, SI AS 2048, 3. maj 1525.

³¹² Prim. *Die Wiener Hofmusikkapelle*. Nova dognanja glede Slatkonje si lahko obetamo od raziskovalnega projekta »Die Hofkapelle von Maximilian I. zwischen Kunst und Politik«, ki ga na dunajski univerzi do konca leta 2019 vodi Grantley McDonald.

³¹³ Schmidt-Beste, *Arnold von Bruck*. Von Bruckove življenjepisne podatke, nanašajoče se na Ljubljano oziroma Kranjsko, popravlja ali dopolnjuje Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 132–134, posebej v op. 515–517.

³¹⁴ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 132–133.

peti (latinska) molitvena besedila, pa so kleriki, ki so izkazovali nadpovprečno glasbeno nadarjenost, večkrat dobili uglednejšo cerkveno službo kot tisti manj nadarjeni. Na glasbene talente med klerom so bili posebej pozorni v cerkvenih središčih, še zlasti pri sedežih škofij, na ozemlju današnje Slovenije v Ljubljani in Kopru. Koprsko stolnico, tudi sicer »najpomembnejše glasbeno središče in zbirališče glasbenikov v mestu«, je živahna, kakovostna glasbena dejavnost opazneje zaznamovala pod škofom Pavlom (Paolom) Naldinijem v letih od 1686 do 1713.³¹⁵ V Ljubljani se je za dvig glasbene ravni po več desetletjih, posvečenih v precejšnji meri obrambi pred protestantizmom, prvi vidneje zavzel škof Tomaž Hren (1597/1599–1630). Seveda tudi škofje pred njim niso stali križem rok, kar zadeva kakovost liturgične glasbe. Hrenov predhodnik, Janez Tavčar (1580–1597), se je leta 1589 papežu, na primer, pohvalil, da pri svoji stolni cerkvi na lastne stroške hrani »učitelja, pevca ter šest alumnov ali šolarjev, ki se vsi posvečajo glasbenemu in cerkvenemu pouku«. ³¹⁶ Učitelji pri ljubljanski stolnici, ki so bili hkrati pevovodje, so sem ter tja postali člani stolnega kapitlja, pod škofom Konradom Glušičem (1570/71–1578), denimo, Sebastjan Zamujen.³¹⁷ Občuten korak naprej je naredil škof Hren, med drugim z vpeljavo intenzivnejšega glasbenega izobraževanja v duhovniškem kolegiju v Gornjem Gradu, za katerega je med letoma 1599 in 1606 kupil kar dvojce cerkvenih orgel.³¹⁸ Dar za glasbo je pri škofu Hrenu lahko odtehtal tudi pičlo versko znanje duhovniškega kandidata. Pliberčanu Juriju Hainelliusu (Hainin)³¹⁹ je Hren 20. aprila 1606 podelil mašniško posvečenje, kljub temu da se ta pri izpraševanju ni dobro odrezal. Hrenov ordinacijski zapis šestindvajsetletnega Hainelliusa, tedaj gojenca gornjegrajskega kolegija, označuje za »našega« glasbenika, za *musicus noster*.³²⁰ Zaradi pevskih sposobnosti naj bi Hren v svojo službo ob koncu 16. stoletja sprejel tudi Ljubljancana Adama Sontnerja.³²¹ Sontner se je v hierarhiji ljubljanske škofije povzpел do generalnega vikarja škofa Hrena in

³¹⁵ Kokole, *Glasba v koprski stolnici*, str. 49–73.

³¹⁶ Dolinar, *Zapisi škofa Janeza Tavčarja*, str. 70.

³¹⁷ Grabnar, *Glasbeno izobraževanje v ljubljanskih šolah*, str. 69; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 227.

³¹⁸ Trček Marušič, *Dinamika razvoja slovenske orgelske krajine*, str. 85. O glasbeno-izobraževalnih aktivnostih pri ljubljanski stolnici pod škofom Hrenom Grabnar, *Glasbeno izobraževanje v ljubljanskih šolah*, str. 69–70.

³¹⁹ Prim. Benedik, *Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1599–1605*, str. 58, 61; isti, *Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1606–1611*, str. 10, 37–38.

³²⁰ Benedik, *Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1606–1611*, str. 37.

³²¹ Miklavčič, *Sontner Adam (biografsko geslo)*. Prim. Snój, *Zgodovina glasbe na Slovenskem*, str. 75; *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 163, št. 144.

kapitularnega vikarja škofije v času nezasedenosti škofovskega sedeža po Hrenovi smrti.³²² Zgolj štiri leta po posvetitvi v mašnika spomladi 1602 je Sontner – širše znan po pismu škofu Hrenu v slovenskem jeziku in zbiranju redkih knjig – postal kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja.³²³ Vrsto let je bil Hrenova »desna roka«, v vlogi generalnega vikarja uradno od leta 1612.³²⁴ Sontnerjeva duhovniška pot sicer ne kaže, da bi se intenzivneje ukvarjal z glasbo,³²⁵ čeprav se je med njegovimi knjigami ohranil pasijonal z glasbenim zapisom iz 15. ali 16. stoletja.³²⁶ Poleg pevskih ter pozneje organizacijskih in drugih sposobnosti je razlog za Hrenovo dolgoletno podporo Sontnerju najbrž videti tudi v dejstvu, da sta oba izvirala iz ljubljanskega mestnega okolja.³²⁷ Že v čas po Hrenovi smrti datira listina, s katero Sontner ustanavlja dve dijaški štipendiji za šolanje pri jezuitih v Ljubljani. Prednost pri izbiri štipendistov naj bi imeli Sontnerjevi sorodniki, če med temi ne bi bilo primernih kandidatov, pa dečki iz siromašnejših ljubljanskih družin.³²⁸

Vidnejše duhovniško ime iz časa ustanovitve in začetkov delovanja Akademije filharmonikov v Ljubljani je Mihael Omerza (1679–1742), doma iz Kamnika.³²⁹ Po glasbenem talentu je izstopal že v času, ko je študiral pri ljubljanskih jezuitih.³³⁰ Leta 1703 se omenja kot basist in pevovodja (*regens chori*) v kolegiju.³³¹ Čeprav je bila njegova matična škofija oglejski patriarhat, je duhovniško kariero gradil v ljubljanski škofiji. Mesto ljubljanskega stolnega vikarja mu je najverjetneje prinesel

³²² Sontner je bil kratek čas tudi generalni vikar Hrenovega naslednika, škofa Rinalda Scarlichija (1630–1640) – Miklavčič, Sontner Adam (biografsko geslo).

³²³ Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov, 1599–1605, str. 43; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 48; Miklavčič, Sontner Adam (biografsko geslo).

³²⁴ Prav tam. Prim. še Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 51, 101, 104, 123, 137–138, 141, 184, 207, 232, 249; Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana, ŠAL I*, str. 63, 132.

³²⁵ Sontnerjevo nenaklonjenost do glasbenikov pri ljubljanski stolnici in »do vseh, ki so kakorkoli uživali Hrenovo podporo« v času, ko je bil generalni vikar, izpostavlja Höfler, *Glasbena umetnost pozne renesanse*, str. 23, op. 92.

³²⁶ Snoj, Eli, Eli, lamma sabacthani, str. 15; Snoj, *Zgodovina glasbe na Slovenskem*, str. 75. Rokopisni pasijonal s Sontnerjevim podpisom na notranji strani sprednje platnice in letnico 1620 hrani Narodna in univerzitetna knjižnica (Ms 248). Prim. Snoj, *Glasbene zvrsti v srednjem veku*, str. 95.

³²⁷ O njegovih starih in sorodnikih, pokopanih pri ljubljanskem sv. Petru, prepis njegove oporoke z dne 25. marca 1636 v NŠAL 100, Spisi, fasc. 39–18.

³²⁸ Čipič Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 256, št. 540 (izvirna listina z dne 21. marca 1631). Prim. Mlinar, Seminar za revne študente, str. 86.

³²⁹ Mantuani, Omerza Mihael (biografsko geslo; Dolinar, *Knjižnica izžanskega župnika Mihaela Omerza*, str. 333–334. Prim. <http://www.leksikon.si/Oseba/OsebaId/156> (pridobljeno 2. 5. 2019).

³³⁰ Höfler, *Glasbena umetnost pozne renesanse*, str. 75, 118.

³³¹ *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, str. 142: »Michael Omerza, Bassista, et Regens chori.« Prim. prav tam zapis o Omerzi kot slušatelju kazuistike in *Praefect(us) Studiorum, et musices*.

prav glasbenoučiteljski sloves. Za ljubljansko stolnico, kjer je leta 1714 deloval kot predstojnik figuralnega petja,³³² je v letih od 1709 do 1713 zložil pet oratorijev, namenjenih izvajanju na veliki petek, med njimi so *Diva Magdalena poenitens* (Božanska Magdalena spokornica), *Mater dolorosa* (Žalostna Mati) in *Christus baiulans crucem* (Kristus nosi križ).³³³ Latinska besedila za danes žal izgubljena dela je najbrž sestavil sam. Med njegovimi (rednimi) dušnopastirskimi opravili v okviru ljubljanskega stolnega kapitlja izstopata verski pouk otrok in spovedovanje dekana Janeza Antona Dolničarja.³³⁴ Leta 1715 se je Omerza iz Ljubljane preselil na Ig, kjer je vodil tamkajšnjo župnijo do svoje smrti spomladi 1742. Že v prvi polovici dvajsetih let je dal v Tomišlju po zgledu malo prej postavljenih »centralnih stavb« – kot, denimo, v bližnjem Preserju, na Dobrovi ali Šmarni gori – pozidati novo podružnično cerkev.³³⁵ Ta je nekoč že slovela kot božjepotna, zdaj pa so romanja v Tomišelj dobila nov polet. Ob koncu dvajsetih let 18. stoletja je bila pri cerkvi ustanovljena bratovščina sv. Rožnega venca, sledila je poslikava Marijine cerkve. Omerzo lahko identificiramo na eni od fresk Janeza Mihaela Reinwaltda na oboku ladje, ikonografsko povezanih z rožnovensko pobožnostjo, in sicer kot podpirajočega ravnokar posajeno rožnovensko drevo.³³⁶ V Tomišlju je Omerza ustanovil tudi beneficij in beneficiatom namenil hišo s knjižnico.³³⁷ Na čelu beneficija, iz katerega se je v času cesarja Jožefa II. oblikovala lokalija, je bil do svoje smrti leta 1768 Mihaelov sorodnik Baltazar Omerza.³³⁸ Posebno volilo za mašno ustanovo je Mihael zapustil rodnemu Kamniku,³³⁹ vsoto 70 goldinarjev nemške veljave pa ljubljanski Akademiji filharmonikov, da bi poskrbela za

³³² Höfler, *Glasbena umetnost pozne renesanse*, str. 85; Kokole, *Cerkvena glasba v ljubljanski škofiji*, str. 557.

³³³ Dolničar, *Bibliotheca Labacensis publica*, str. 258, 365. Prim. Mantuani, *Omersa Mihael* (biografsko geslo).

³³⁴ Dolinar, *Knjižnica izžanskega župnika Mihaela Omerza*, str. 335; Mantuani, *Omersa Mihael* (biografsko geslo).

³³⁵ Prim. Kemperl, *Arhitekturna tipologija romarskih cerkva*, str. 132 (o arhitekturnem zgledu nove Marijine cerkve v ljubljanskih Križankah); Lavrič, *Velike Marijine bratovščine*, str. 131.

³³⁶ Lavrič, *Velike Marijine bratovščine*, str. 131–134 (slika z motivom »Gojenje rožnovenskega drevesa« je na str. 132).

³³⁷ Steska, *Župnik Mihael Omerza*, str. 19; Dolinar, *Knjižnica izžanskega župnika Mihaela Omerza*, str. 335–341.

³³⁸ Zapuščinski inventar po smrti Baltazarja Omerze z dne 22. septembra 1768 v ARS, SI AS 309, šk. 78, lit. O, št. 23.

³³⁹ Steska, *Župnik Mihael Omerza*, str. 20. Različici Omerzovih oporok iz let 1734 in 1741 ter kodicil iz leta 1742 hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana – NŠAL 17, šk. 6.

glasbeni del pogrebnega obredja.³⁴⁰ Akademiji naj bi bil v celoti poravnani tudi letni prispevek, ki ji ga je Mihael očitno plačeval že vse od njene ustanovitve.³⁴¹

Tako kot Mihaelu Omerzi je glasbeno udejstvovanje omogočilo vstop v ljubljanski kapitelj Antonu Laknerju (Lackner), ki se je sprva nekaj časa sicer neuspešno potegoval za ljubljanski kanonikat, izpraznjen 24. februarja 1725 s smrtjo Jurija Andreja Gladiča.³⁴² Tedanji deželni vicedom Franc Sigfrid Thurn Valsassina kandidaturi »nekdanjega glasbenika na španskem dvoru« očitno ni bil naklonjen, saj ga je morala notranjeavstrijska dvorna komora 19. februarja 1726 posebej pozvati, naj končno le poroča o Laknerjevi vlogi. Iz tega dopisa izvemo, da je bil Lakner nekoč dvorni glasbenik, natančneje oboist na dvoru Karla VI. v Španiji, in da mu je vladar zagotovil mizni naslov,³⁴³ brez katerega ne bi mogel biti posvečen v duhovnika. Lakner je bil nedolgo zatem, 1. februarja 1727, dejansko prezentiran na stolni kanonikat v Ljubljani.³⁴⁴ Kapiteljski in vicedomski viri iz let 1740 in 1744 pričajo, da se je želel Lakner pozneje povzpeti še na mesto dekana oziroma prošta kapitlja, kar pa mu ni uspelo.³⁴⁵

Zanimanje za glasbo, še zlasti za cerkveno petje na župnijski ravni, je utegnilo biti eden pomembnejših dejavnikov tudi pri zgodnjem kariernem napredovanju Franca Mihaela Paglovca (1679–1759).³⁴⁶ Po komaj treh letih kaplanovanja v rojstnem Kamniku je namreč postal začasni, tri leta zatem pa stalni župnijski vikar sosednje župnije Šmartno v Tuhinju. Paglovčeve glasbenovzgojne in druge sposobnosti, ki naj bi po takratnih idealih krasile vsakega dobrega župnika, je opazil in s šmarsko župnijo nagradil Maksimilijan Leopold Rasp, vplivni kamniški župnik,³⁴⁷ pod okriljem katerega je leta 1731 v Kamniku nastalo tudi tamkajšnje

³⁴⁰ Prav tam, različica Omerzove oporoke z dne 31. avgusta 1741, točka 12.

³⁴¹ Prav tam: »Academiae Philharmonicorum Labaci teneor a multis annis annum pensum huic lego ut totaliter solvatur et adhuc pro exequiis meis peragendis aliquid remaneat ... fl 70 ger.« Prim. 5. in 7. člen pravil Akademije v Kokole, Academia Philharmonicorum Labacensium, str. 44. O zatonu delovanja Akademije kmalu po Mihaelovi smrti prav tam, str. 50, 53.

³⁴² NŠAL 100, Spisi, fasc. 15, 1–11. Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 77.

³⁴³ ARS, SI AS 1, šk. 36, fasc. I/19, Lit. L-XXI, 1–68. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 4, str. 151. Podatek, da je bil Lakner oboist, dolgujem kolegici Metodi Kokole.

³⁴⁴ Prim. Čipić Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 428–429, št. 986; Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana*, ŠAL I, str. 68, fasc. 4–41.

³⁴⁵ NŠAL 100, Spisi, fasc. 15–4 (v letih od 1740 do 1741); ARS, SI AS 1, šk. 34, fasc. 1/18, Lit. L-XX, 1–66, 1–67 (leto 1744). Prim. še ARS, SI AS 1, šk. 35, fasc. fasc. 1/18, Lit. L-XX, 2–92, 2–93, 2–95, 2–97, 2–105, 2–110; šk. 36, fasc. I/19, Lit. L-XXI, 1–68, 1–69, 3–6.

³⁴⁶ Kidrič, Paglovec Franc Mihael (biografsko geslo). Prim. Močnik, Paglovec – nesojeni pesmaricar, str. 48. O Paglovcu z več vidikov *Paglovčev zbornik*.

³⁴⁷ Prim. Lesar, Paglovčeva barokizacija cerkva, str. 127–128.

Akademsko združenje sv. Cecilije.³⁴⁸ Med sadovi Paglovčevega angažmaja na področju cerkvenega ljudskega petja naj omenimo njegovo rokopisno pesmarico *Cantilenae variae*, ki si jo je zamislil kot dopolnilo pesmarici Ahacija Stržinarja iz leta 1729.³⁴⁹ Ahacij Stržinar (1676–1741), po rodu s Suhe pri Škofji Loki, je svojo pesmarico *Catholisch Kersbanskiga Vuka Peissime* izdal v času župnikovanja v Gornjem Gradu, in sicer za romarje k milostni podobi sv. Frančiška Ksaverija na Straži (Radmirje). Stržinarjev uvod v pesmarico je »prvi slovenski katoliški teoretični tekst o vlogi nabožne pesmi«,³⁵⁰ njegov glasbeni čut (in pobožnost) pa so najbrž že zgodaj začeli ceniti v ljubljanski škofiji. Prihajal je iz oglejskega patriarhata, a ga je duhovniška pot po mašniškem posvečenju v furlanskem Vidmu vodila po krajih ljubljanske škofije.³⁵¹ V Gornjem Gradu, kjer je Stržinar deloval kot župnik v letih od 1713 do 1733, je njegova posebna skrb veljala prav usposabljanju duhovniškega naraščaja za dušno pastirstvo,³⁵² s katerim je bila tesno povezana (cerkvena) glasba. Avtor najstarejših tiskanih katoliških duhovnih pesmi v slovenskem jeziku je sicer v Kilovčah nad Premom rojeni Matija Kastelec (1620–1688). Njegove *Bratovske bukvice S. Roženkranca* so bile natisnjene leta 1678,³⁵³ ko je Kastelec že več kot desetletje zasedal položaj kanonika kolegiatnega kapitlja v Novem mestu. Za nekdanjega župnika v Dolenjskih Toplicah je bil novomeški kanonikat tudi zadnja postaja na njegovi s pastoralno vnemo zaznamovani poti.³⁵⁴

Intenzivnejše ukvarjanje z glasbo je za svetnega duhovnika sicer lahko predstavljalo tudi zaviralni element v njegovi karieri. Predvsem zaradi odločitve, da se posveti izdelovanju orgel, se kljub široki izobrazbi, pridobljeni pri jezuitih v Gorici, po hierarhični lestvici ni nikoli povzpел Franc Ksaver Križman (1726–1795), »največji slovenski orglar vseh časov«. ³⁵⁵ Križman, rojen v župniji Rihemberk (Branik), je po posvečenju leta 1750 nekaj časa še deloval v dušnem pastirstvu, večinoma kot duhovni pomočnik – med drugim v Vipavi in Črnem Vrhu nad Idrijo – a se je hkrati že konkretnje zanimal za orglarstvo, predvsem beneško. Prva

³⁴⁸ Prim. Kemperl, *Akademski bratovščina sv. Cecilije*, str. 34–40; Škrjanc, *Novo o Akademskem združenju*, str. 51–66; Škulj, *Akademija sv. Cecilije v Kamniku*, str. 133–139.

³⁴⁹ Smolik, *Odmev verskih resnic in kontroverz*, str. 16; isti, *Paglovčeva pesem o dekalogu*, str. 123–126.

³⁵⁰ Prim. Smolik, *Odmev verskih resnic in kontroverz*, str. 14.

³⁵¹ Prim. Jesenovec, *Ahacij Stržinar s Suhe*, str. 126–138.

³⁵² Kokole, *Cerkvena glasba v ljubljanski škofiji*, str. 549, 553.

³⁵³ Smolik, *Odmev verskih resnic in kontroverz*, str. 13; Kokole, *Cerkvena glasba v ljubljanski škofiji*, str. 554.

³⁵⁴ Prim. Glonar – Jevnikar, *Kastelec Matija (biografsko geslo)*.

³⁵⁵ Škulj, *Tri sinteze Križmanovih orgel*, str. 95.

pomembnejša naročila za izdelavo orgel je izpolnil v prvi polovici šestdesetih let 18. stoletja: leta 1760 za župnijsko cerkev v Ribnici, 1762 za ljubljansko stolnico, 1763 za ljubljansko uršulinsko cerkev in 1764 za frančiškansko cerkev v Novem mestu. V drugo polovico istega desetletja segajo njegove orgle za stolno cerkev v Gorici (1765) in tamkajšnjo semeniško cerkev sv. Karla Boromejskega (1768). Kot gostujoči orglar je Križman nato deloval v avstrijskem prostoru, večinoma v Zgornji Avstriji in na avstrijskem Štajerskem,³⁵⁶ kjer je ob župnijski cerkvi v Rottenmannu našel tudi svoje poslednje počivališče. Iz njegove zgodnje orglarske kariere se je ohranilo priporočilno pismo ribniškega župnika in arhidiakona Janeza Jakoba Bajca (Waiz); ta Križmana označuje kot »nadvse učenega« (*doctissimus*) svetnega duhovnika, še bolj pa hvali nove orgle.³⁵⁷ Edine v osnovi ohranjene Križmanove orgle na Slovenskem danes stojijo v župnijski cerkvi sv. Ane v Tunjicah.³⁵⁸

Znanje in izobrazba s področij cerkvenega prava in (moralne) teologije

Na kariere zgodnjenovoveških duhovnikov so spodbudno vplivale tudi njihove organizacijske sposobnosti, še posebej v povezavi s podkovanostjo v cerkvenem pravu. Akademska cerkvenopravna izobrazba je bila zaželeno, ne pa nujna, pri duhovnikovem napredovanju na položaj generalnega vikarja škofije. Če pustimo ob strani Mihaela z Iga in Lenarta Mertlica – prvi je leta 1499 doktoriral iz cerkvenega prava v Padovi, drugi neznano kdaj neznano kje³⁵⁹ –, naj med ljubljanskimi generalnimi vikarji neplemiškega rodu v 17. in prvi polovici 18. stoletja izpostavimo dva, Filipa Terpina in Janeza Jakoba Schillinga. Okoli leta 1605 v župniji Selca nad Škofjo Loko rojeni Terpin (Trpin) se je v pastoralni izkazal kot pomočnik župnika in nato župnik v Gornjem Gradu, od konca tridesetih let 17. stoletja naprej pa kot župnik v Kranju in Braslovčah ter nazadnje v Šmartinu pri Kranju.³⁶⁰ Na podlagi navedb v matrikah graške univerze, na kateri je leta 1628 magistriral iz filozofije, lahko sklepamo, da je pred vrnitvijo v domačo škofijo

³⁵⁶ Prim. Mantuani, Križman Fran Ksaver (biografsko geslo); Nassimbeni, Chrisman Francesco Saverio (biografsko geslo).

³⁵⁷ Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 183, 572 (op. 187).

³⁵⁸ Prim. Škulj, *Tri sinteze Križmanovih orgel*, str. 88.

³⁵⁹ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 265 (Mihael z Iga), 263–264 (Mertlic). Mertlic je bil sicer doktor obojega prava.

³⁶⁰ Smolik, Terpin Filip (biografsko geslo); Kos, *Ljubezen, greh in kazen*, str. 248.

vsaj nekaj časa pastiroval na Ptuju.³⁶¹ Vpogled v cerkvene razmere na tleh ljubljanske škofije si je Terpin pridobil na sinodah v Gornjem Gradu, sosredišču škofije, in kot spremljevalec ali samostojni škofov pooblaščenec med vizitacijami. Leta 1755 je postal generalni vikar škofije, s čimer je *de facto* prevzel predsedovanje najvišjemu sodišču v škofiji – škofijskemu konzistoriju. V času opravljanja te, takoj za škofovo, najpomembnejše službe na ravni škofije (v letih od 1655 do 1676) je skupaj s prisedniki odločal, med drugim, o tistih zaročnih, poročnih in ločitvenih zadevah vernikov, ki so prišle pred konzistorij.³⁶² Poleg zapisov v zvezi s procesi in rabsodbami pod Terpinovim predsedovanjem se je ohranilo več pisem, v katerih se na Terpina z vprašanji glede sorodstvenih zadržkov in drugih tako imenovanih matrimonialnih zadev obračajo župniki iz raznih delov škofije.³⁶³ Med drugimi Terpinovimi nalogami (cerkveno)pravne narave kaže izrecno omeniti vodenje preiskave proti čarovništvu obtoženemu župniku v Mošnjah, Andreju Novaku.³⁶⁴ Tako kot Terpin tudi ljubljanski generalni vikar Janez Jakob Schilling (1664–1754)³⁶⁵ ni imel akademskega naziva s področja cerkvenega prava, vendar pa zanj v nasprotju s Terpinom vemo, da je ob koncu osemdesetih let 17. stoletja v jezuitskem kolegiju v Gradcu obiskoval predavanja pri uglednem kanonistu Ferdinandu Krimerju.³⁶⁶ Dolžnosti generalnega vikarja je Schilling opravljal skoraj tri desetletja, med letoma 1715 in 1744.³⁶⁷ Z doktoratom obojega prava, cerkvenega in civilnega, se je namreč lahko pohvalil Janez Krstnik Prešeren (1655 ali 1656–1704),³⁶⁸ katerega uspešno duhovniško pot predstavljamo na več drugih mestih v knjigi. Tu omenimo le Prešernovi rokopisni deli pravne

³⁶¹ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 243, št. 1310 (leto 1625): »Philippus Terpin, Carniolus, Selcensis, annorum 20, Logicus, commendatus a P. Philippo Diuinar [...] 1632 in Nouembri iuit Petouium in Hospitali Capell(anus).« Zapisa o doseženih bakalavreatu in licenciatu oziroma magisteriju iz filozofije prav tam, str. 143, št. 1417; 146, št. 1539. Prim. Smolik, Terpin Filip (biografsko geslo); Južnič, Humanistične in jezuitske knjige, str. 58 (z nekaj netočnostmi).

³⁶² Prim. Kos, *Ljubezen, greh in kazen*, str. 426–427, 429.

³⁶³ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 253–256.

³⁶⁴ Volc, Mošenjski župnik Andrej Novak; Tratnik Volasko – Košir, *Čarovnice, predstave, procesi*, str. 205.

³⁶⁵ Miklavčič, Schilling Janez Jakob (biografsko geslo).

³⁶⁶ Znano je zlasti Krimerjevo delo »Quaestionum canonicarum, in quinque libros«, Augsburg: Schlüter & Happach, ki je izšlo v letih od 1702 do 1709.

³⁶⁷ Prim. Kos, *Zgodovina morale*, zv. 2, str. 34, op. III.

³⁶⁸ Prim. Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo); Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 49–50; NŠAL 100, Spisi, fasc. 203-1 (Prešernova oporoka z dne 27. septembra 1704).

vsebine, »Komentar o pontifikalnem in cesarskem pravu« (*Commentarius de Jure Pontificio et Imperiali*) ter »Zgodovinsko-pravno-politična razprava o avstrijskem pravu v zunanjih gospostvih« (*Tractatus historico-juridico-politicus. De jure Austriaco in exteris ditiones*).³⁶⁹ Univerzitetno kariero pravnika je, preden je leta 1576 sedel na škofovski sedež v Kopru, stoletje prej naredil Giovanni Ingenerio. Ta je sicer izviral iz beneške patricijske družine, vrhunec njegove pravniške kariere pa pomeni predstojništvo na katedri za pravo v Pavii.³⁷⁰

Določen obseg cerkvenopravnega védenja – v preučevani dobi in prostoru so ga v večji ali manjši meri nudili jezuitski kolegiji – je bil nujen tudi za duhovnike na arhidiakonski funkciji. Naročilo, naj imajo arhidiakoni, če je le mogoče, magisterij iz teologije ali doktorat iz kanonskega prava, vsebuje eden od reformnih dekretov Tridentinskega koncila (1545–1563).³⁷¹ Glede na podatke o študijskih poteh arhidiakonov, ki so na tej stopnji raziskav resda še zelo pomanjkljivi, se zdi, da so prihodnji arhidiakoni večinoma poslušali predavanja iz kanonskega prava v sklopu jezuitskega višješolskega in univerzitetnega študija. Zlasti v mlajših obdobjih so študij sklepali z akademskim naslovom iz teologije. Vipavec Martin Jožef Jabacin (1724–1789) se je izobraževal pri jezuitih v Gorici, Gradcu in na Dunaju, kjer je bil na tamkajšnji univerzi promoviran v doktorja teologije. Pridobljeno cerkvenopravno in teološko znanje, pa tudi organizacijske in druge sposobnosti so mu omogočili razmeroma hitro dvigovanje po hierarhični lestvici. Najprej je deloval kot ekspozit v Šentvidu pri Vipavi (Podnanos), bil nato imenovan za konzistorialnega svétnika in stolnega pridigarja v Gorici ter leta 1757 za rektorja novoustanovljenega goriškega semenišča. Od leta 1762 je bil dekan kolegiatnega kapitlja v Novem mestu in po letu 1774 oziroma 1775 še njegov prošt. Obenem je zasedal mesto arhidiakona na župnijah, vtelešenih novomeškemu kapitlju, nekaj časa pa je bil tudi na čelu savinjskega arhidiakonata.³⁷² Doktorat iz teologije sta imela prav tako Janez Andrej Lakner (1707–1759) in Janez Krstnik Kobal (1716–1788). Lakner je po posvečenju kaplanoval in zatem župnikoval v dolenskem Šentrupertu, postal nato župnik deželnoknežje župnije Dobropolje ter sredi

³⁶⁹ Dolničar, *Bibliotheca Labacensis publica*, str. 196, 310.

³⁷⁰ Naldini, *Cerkveni krajepis ali opis mesta*, str. 72. Prim. Malcolm, *Agenti dell'Impero*, poglavje »I Bruti e Bruni in Istria«.

³⁷¹ *Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, str. 766; Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 40–41.

³⁷² Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 425–426; Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 111–113.

petdesetih let 18. stoletja prevzel vodenje župnije in arhidiakonata v Ribnici.³⁷³ Kobal (Cobavio, Coballius), ki je ribniški arhidiakon vodil od leta 1763, je duhovniško pot začel v župniji Stari trg pri Ložu, pred prihodom v Ribnico pa je pastiroval na Goriškem kot župnik župnije Šempas.³⁷⁴ Doktorat iz civilnega in cerkvenega prava je, po drugi strani, »krasil« Lovrenca Tobijo Revca (Rojca), ribniškega arhidiakona v letih od 1745 do 1754.³⁷⁵

Med savinjskimi arhidiakoni z doktoratom iz teologije se kratko pomudimo pri Jakobu Jožefu Jamniku iz Ruš in Martinu Jožefu Sumpichlerju iz Krieglacha na Zgornjem Štajerskem. Jamnik je službo savinjskega arhidiakona (in celjskega župnika) opravljal od konca novembra 1726 do sredine avgusta 1731, ko je umrl v Zavrču. Notica o Jamnikovi smrti pokojnika hvali kot slavnega zaradi »učenosti, modrosti in védenja«.³⁷⁶ Sumpichler je v štiridesetih letih 18. stoletja služboval kot vikar v Šmartnem pri Slovenj Gradcu, med letoma 1749 in 1751 kot župnik pri sv. Barbari v Halozah (Cirkulane) in nato do leta 1755 kot (nad) župnik v Hočah. Tega leta 1755 je postal mestni župnik v Celju in »arhidiakon za Dravsko polje in Savinjsko dolino«, šest let pozneje pa je zase in za prihodnje celjske župnike pridobil še naslov »infulirani opat pri sv. Danijelu«.³⁷⁷ Leta 1756 je v imenu prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa izpeljal vizitacijo svojega arhidiakonata,³⁷⁸ med katero je posebno pri mlajših dušnih pastirjih poleg moralnoteološkega védenja preverjal tudi cerkvenopravno znanje.³⁷⁹

V tej zvezi kaže opozoriti na vpliv, ki ga je na nadaljnjo kariero lahko imelo duhovnikovo znanje, izkazano pri takšnih vizitacijah. Ob vizitaciji župnije Turnišče na začetku 18. stoletja vizitatorju nikakor ni ušlo, da je šestindvajsetletni turniški kaplan Blaž Tivadar »na tej vizitaciji bolje odgoval kot na prejšnji«.³⁸⁰ Skromno znanje o »stvarah morale«, navedeno v Sumpichlerjevem vizitacijskem

³⁷³ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 490–491. Prim. Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 181–182.

³⁷⁴ Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 186–190.

³⁷⁵ Prav tam, str. 176–181. Prim. Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 615–616.

³⁷⁶ NŠAM, Župnijski fondi, Dobrna, šk. 13, p. e. 76: »Jacobus Josefus Jamnig [...] vir eruditione prudentia et doctrina famosissimus.«

³⁷⁷ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 137. Prim. http://monasterium.net/mom/SI-PAM/Listine/SI_PAM|0001_00784/charter (pridobljeno 6. 7. 2018); Kos, *Ljubezen, greh in kazen*, str. 495, 547.

³⁷⁸ *Vizitacijski zapiski savinjskega arhidiakonata*, str. 249–448 (451).

³⁷⁹ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 68.

³⁸⁰ NAZ, Kanonske vizitacije različne, Protokoli, br. 72/III, str. 464: »In examine melius respondit quam visitatione praeterita.«

zapisniku iz leta 1756,³⁸¹ bi, nasprotno, utegnilo biti razlog, da je Rušan Jožef Vute (Butte) po posvečenju še nekaj let ostajal brez prave službe. V Hočah, kjer je najverjetneje živel, je bila njegova edina zadolžitev branje ene maše dnevno; dve maši tedensko naj bi opravil »po namenu nadžupnika«. Kljub temu da je veljal za nadvse pobožnega, vsaj do leta 1760 ni dobil mesta duhovnega pomočnika.³⁸² Več desetletij prej si je prav zaradi »kvalitet«, o katerih se je med vizitacijami (in ob drugih priložnostih) prepričal pristojni ribniški arhidiakon, položaj župnika v sicer ne prav privlačnem Kostelu zagotovil dotedanji vikar v Črmošnjicah, Janez Jakob Rettel. Rettel, »magistra filozofije in teologa«, je na podlagi poizvedbe pri ribniškem arhidiakonu kot »učeno, zgledno in izkušeno osebo« podprl tudi kranjski deželni vicedom Franc Adam Ursini Blagaj.³⁸³

Nepogrešljiv segment duhovniške izobrazbe je kmalu po letu 1600 postala kazuistika – veda, ki se je ukvarjala z vprašanjem, kako v nejasnih življenjskih situacijah ravnati skladno s cerkvenim naukom in pravili.³⁸⁴ Kandidati za duhovniški poklic in že posvečeni kleriki so si kazuistično znanje širili v vzgojno-izobraževalnih ustanovah škofij in jezuitskih kolegijih, z branjem knjig, pa tudi s poukom pri pastoralno izkušenejših duhovnikih. Domačim klerikom in v bližini delujočim mladim duhovnikom je to védenje predajal, denimo, Adam Skalar, prevajalec dveh in avtor enega meditativnega proznega besedila v slovenskem jeziku iz okoli leta 1643.³⁸⁵ Skalarjeva kariera sicer ni presegla župnijske ravni, kar pa lahko pripišemo tako njegovi usmerjenosti v duhovnost kot tudi njegovemu razmeroma kratkemu življenju. Če izvzamemo njegov sprejem v jezuitsko kongregacijo Marije Vnebovzete v Ljubljani 2. februarja 1638,³⁸⁶ lahko Skalarjevi karierni poti sledimo v letih od 1644 do 1658: med letoma 1644 in 1647 je kaplanoval v Šmartinu pri Kranju, bil nato do začetka petdesetih let kaplan v Kranju, zatem pa kranjski župnik oziroma župnijski vikar.³⁸⁷ Glede na prapis v seznamu članov omenjene Marijine kongrega-

³⁸¹ *Vizitacijski zapiski savinjskega arhidiakonata*, str. 314: »Josephus Butte, neosacerdos, »rebus moralibus et lectione authorum mediocriter quidem fundatus, monitus tamen est, ut et deinceps iisdem haud perfunctoriam diligentiam impendat.«

³⁸² *Prav tam*, zv. 2, str. 551, 553.

³⁸³ ARS, SI AS 1, šk. 5, fasc. I/4, Lit. C-XIII, 1-7, vicedomov dopis z dne 5. marca 1687. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 1, str. 102-103.

³⁸⁴ Prim. Pucelj, *Poučevanje moralnega nauka*, str. 123-124.

³⁸⁵ Še eno besedilo v tako imenovanem Skalarjevem rokopisu je »v literarni kontekst prenesena filozofska spekulacija«. Prim. Ogrin, *Skalarjev rokopis*, 1643, str. 129-146; http://ezb.ijs.si/fedora/get/nrss:nrss_ms_040/VIEW/ (pridobljeno 9. 7. 2018).

³⁸⁶ ARS, SI AS 1073, II/51r, str. 145: »Adamus Skallar Carn(iolus).«

³⁸⁷ Deželak Trojar, *Adam Skalar*, str. 20-21.

cije je Skalar svojo življenjsko pot končal 9. januarja 1659.³⁸⁸ Pouka o »vprašanjih vesti« je bil pri Skalarju v Kranju najverjetneje deležen domačin Mihael Harrer, sin trgovca, ki je po posvečenju leta 1653 služboval v domači župniji.³⁸⁹ Prenašanje kazuističnega znanja na manj izkušene klerike naj bi olajšalo kariero tudi okoli leta 1615 rojenemu Juriju Hauserju. Ta je najprej kaplanoval v Braslovčah, ob koncu kariere pa je vodil ugledno župnijo v Škalah.³⁹⁰ Zanimiv podatek o tem, kje vse so mladi duhovniki lahko dobivali znanje iz kazuistike – ter si s tem povečevali možnosti za kariero v dušnem pastirstvu –, prinaša vizitacijski zapisnik za župnijo Pliberk iz leta 1661.³⁹¹ Tamkajšnji kaplan Mihael Sternad, rojen kakor Harrer v Kranju, je vizitatorju zaupal, da tako glede pridiganja kot glede študija kazuistike »uboga svojega brata«. Brat Jurij, ki je »kazuse« študiral dve leti,³⁹² je bil namreč njegov nadrejeni župnik. Naj ga v teh rečeh poučuje brat, je bilo Mihaelu sicer priporočeno že ob njegovi novi maši.³⁹³ Splošnejše naročilo, da se mora kazuistike učiti zasebno, *privatim*, je jeseni 1652 v Gornjem Gradu prejel Gregor Rubida (Rubbida). Rubida je, kar zadeva študij, priznal, da je eno leto študiral sholastično teologijo, »kazusov pa nič.«³⁹⁴ Dodamo naj, da je Rubidovo duhovniško pot vsaj v zgodnejši dobi zaznamovala glasba. Kot *musicus* gornjegrajskega kolegija naj bi najmanj pol ure dnevno klerike poučeval koralno petje, poskrbel pa naj bi tudi za mlade diskantiste.³⁹⁵ Kljub temu da je kazuistiko poslušal eno leto pri jezuitih v Ljubljani,³⁹⁶ je enako naročilo kot Rubida jeseni 1652 dobil Mengšan Primož Perše (Pershe, Perse), duhovni pomočnik v Škalah. V pastoralni je Perše tedaj deloval le na podlagi začasnega potrdila, po precej burnem življenju pa se je umaknil kot novic v kartuzijo Bistra.³⁹⁷ Sicer pa se je sposobnost argumentirano razsojati o

³⁸⁸ ARS, SI AS 1073, II/51r, str. 145.

³⁸⁹ Mugerli, *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji*, str. 228; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 165, 220.

³⁹⁰ Mugerli, *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji*, str. 228.

³⁹¹ NŠAL 14, fasc. 2, št. 2, str. 121 (štajerski in koroški del ljubljanske škofije).

³⁹² NŠAL 100, Spisi, fasc. 52-9, str. 36.

³⁹³ NŠAL 14, fasc. 2, št. 2, str. 121: »[...] dicit se f(rat)ri suo obedire, tam concionibus, quam studiis casisticis, ad cuius instructionem fuerat primitiis commendatus.«

³⁹⁴ NŠAL 100, Spisi, fasc. 52-9, str. 2: »Gregorius Rubida Oberburgensis natus, sacerdos a quatuor mensibus, studuit theologiā scholasticā uno anno, casibus nihil.«

³⁹⁵ Prav tam, str. 1-2.

³⁹⁶ O študiju kazuistike oziroma moralne teologije v ljubljanskem jezuitskem kolegiju prim. Pucelj, Poučevanje moralnega nauka, str. 124-128 (129).

³⁹⁷ NŠAL 100, Spisi, fasc. 52-9, str. 17: »Primus Pers(h)e, Carniolus Monspurgensis [...] absolut rhetoricam, et casibus studuit apud PP. [Patres] Jesuitas uno anno, mandatū ut studeat priuatim.« Prim. Mugerli, *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji*, str. 237.

vprašanih vesti kazala kot pomembna tudi ob javnih natečajih za župniška mesta, še posebej pri pisnih preizkusih kandidatov od sredine 18. stoletja naprej.³⁹⁸ Leta 1772 so izpraševalci, tako imenovani eksaminatorji, na natečaju za župnijo Tomaj sicer obetavnega Jurija Japlja (1744–1807) glede na njegove odgovore uvrstili (še) na drugo mesto. Komisija – sestavljali so jo gorenjski arhidiakon grof Sigfrid Auersperg, rektor jezuitskega kolegija v Ljubljani Kristjan Rieger in provincial frančiškanske province sv. Križa Hugo Vodnik – je poleg tega menila, da je kandidat premlad za vodenje tomajske župnije. Namesto še ne tridesetletnega Japlja, ki je tisti čas deloval kot duhovni pomočnik pri cerkvi sv. Antona v Trstu, je za župnika v Tomaj odšel dotakratni kaplan v Jelšanah, Jakob von Gaus (Gauss).³⁹⁹

Za konec tega razdelka naj opozorimo na drobne, a zgovorne podatke iz vizitacijskih zapisnikov, povezane s knjigami, ob katerih naj bi duhovščina druge polovice 18. stoletja poglobljala svoje pastoralno znanje, pa tudi duhovnost. Sloves v tem smislu vestnega dušnega pastirja si je pri nadrejenih očitno prislužil štajerski duhovnik Janez Zupanič (Suppanitsch). Ob arhidiakonski vizitaciji leta 1760 je Zupanič kot tedanji »prvi kaplan« župnije Jarenina vizitatorju priznal, da ne prebira del s področja asketike, temveč knjige o pridigarstvu ter kot avtorja del s področij moralke in cerkvenega prava navedel Johanna Georga Reiffenstuela (1641–1703).⁴⁰⁰ Vizitator mu je zato naročil, naj si vendarle priskrbi kakšno asketično delo ter ga uporablja v korist spovedujočih in umirajočih.⁴⁰¹ Da je Zupanič naročilo vzel resno, pričajo vizitacijski zapisi iz leta 1773. Zupanič, tisti čas že jareninski župnik oziroma vikar, kot asketičnega pisca, ki ga bere, ob tej vizitaciji navaja Tomaža Kempčana.⁴⁰² Dodati kaže, da je v 18. stoletju znamenito delo leta 1471 umrlega Tomaža Kempčana, »Hoja za Kristusom«, doživelo najmanj pet izdaj v slovenskem jeziku.⁴⁰³ Kar zadeva župnijo Jarenina, ki je spadala v salzburško nadškofijo, moramo sicer poudariti, da je imel pravico do imenovanja tamkajšnje duhovščine opat v Admontu in da je bil Zupanič domačin.⁴⁰⁴ Vizitatorjevemu ukazu iz leta 1760 se je podredil tudi tako imenovani drugi jareninski kaplan Sebastjan Škrget (Sgargeth), doma iz župnije sv. Lenart v Slovenskih goricah. Škrgetu je bilo med

³⁹⁸ Prim. ARS, SI AS 7, šk. 251, Eccl. O-I, 1 (župnija Bloke, leto 1754).

³⁹⁹ Prav tam, šk. 268, Eccl. T-I-1.

⁴⁰⁰ Mlinarič, *Župnije na slovenskem Štajerskem*, str. 98: »Ascetam nullam legit, sed solos concionatores, moralistam vero et canonistam Reiffenstuel.«

⁴⁰¹ Prav tam, str. 104, točka 9.

⁴⁰² Prav tam, str. 284.

⁴⁰³ Prim. Kempčan, *Hoja za Kristusom*, str. 443.

⁴⁰⁴ Mlinarič, *Župnije na slovenskem Štajerskem*, str. 97, 284. Glede patronata admontskih opatov nad (pra)župnijo Jarenina prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 51.

drugim zapovedano, naj kljub temu, da njegovo dušnopastirsko delo zaradi tega ne trpi, ne zahaja več v »tuje kraje« in ne »muzicira cele noči«. ⁴⁰⁵ Leta 1773, ko je Škrget že četrto leto župnikoval v Svečini, proti njemu, pričakovano, ni bilo pritožb. ⁴⁰⁶ Ko smo že ravno pri župniji Svečina, omenimo, da je tu tedaj kaplanoval leta 1744 kmečkim staršem v župniji Sv. Peter pri Mariboru (Malečnik) rojeni Gašper Rojko (Royko, Roiko). Zanimanje za cerkveno zgodovino, opazno že v času njegovega kaplanovanja v Selnici ob Dravi in nato v Svečini, ne nazadnje tudi pedagoški angažma – oboje v duhu »jožefinskega razsvetljenstva« – sta Rojka pri štiriinpetdesetih letih pripeljala do položaja rektorja univerze v Pragi. Kariero univerzitetnega profesorja je gradil od leta 1773 naprej, in sicer do leta 1782 v Gradcu, zatem pa v Pragi. ⁴⁰⁷ Vizitacijsko poročilo za arhidiakoniat med Dravo in Muro z dne 23. junija 1773 Rojka opisuje kot »prizadevnega in ostroumnega moža«. ⁴⁰⁸ Napisal je več cerkvenozgodovinskih del, med katerimi datira še v sedemdeseta leta 18. stoletja njegov spis *Oratio inauguralis de Studio historiae ecclesiasticae*. ⁴⁰⁹

Znanje jezikov vernikov, različne izkušnje in ugled

Pomemben karierni dejavnik v dušnem pastirstvu je bilo obvladovanje jezikov (in narečij) vernikov, kar velja predvsem za večjezična območja. Jezikovno znanje, ki je prihajalo še posebej do izraza v pridigah, je zlasti v času pomanjkanja duhovščine omogočalo razmeroma hitro napredovanje z nižjega na višje kaplansko mesto ter z mesta duhovnega pomočnika oziroma kaplana na mesto župnika. V dolnjem

⁴⁰⁵ Mlinarič, *Župnije na slovenskem Štajerskem*, str. 105, točka 12: »[...] an allen Ernst anbefohlen wird, dass er sich nicht zu vill und fast seine mehriste Zeit, obschon vermög dessen besizender Fähigkeit in der Seelsorg nichts versaumet wird, in frembden Orthen und ganze Nächtt mit dem Musiciren aufhalten, sondern diese seine Kunst vor sich zu seiner Aufmunderung und seiner gleichens, nicht aber als ein Handtwerkh gebrauchen solte.« Prim. prav tam, str. 96, 98.

⁴⁰⁶ Prav tam, str. 280.

⁴⁰⁷ Lukman, Rojko Gašper (biografsko geslo); Smolik, Rojko/Royko Kaspar/Gašper (biografsko geslo). 24. aprila 2019 je v Pragi potekal simpozij ob 200-letnici Rojkove smrti. Rojko je bil prvi Slovenec na položaju rektorja praške univerze.

⁴⁰⁸ Mlinarič, *Župnije na slovenskem Štajerskem*, str. 281: »Capellanus primus: Casparus Roiko, Styrys ad S. Petrum infra Mahrburg, diaec(esis) Salisburg(ensis), aetat(is) 30, sacerd(otii) 7, cura 6, hujus conditionis 4, theologiae sacrosanctae licentiatius [...] substitit etiam bene in examine, vir acris ingenii et zelusus.« Višje redove posvečenja je Rojko prejel na mizni naslov graščine Hrastovec.

⁴⁰⁹ Prim. Lukman, Rojko Gašper (biografsko geslo); Smolik, Rojko/Royko Kaspar/Gašper (biografsko geslo).

Prekmurju se ob vizitaciji župnije Dobrovnik leta 1688 kot tamkajšnji župnik omenja Emerik Njlat, ki je pridigal »madžarsko in hrvaško«. Star je bil devetin-dvajset let, dušnemu pastirstvu se je posvetil po študiju v Zagrebu in Bologni.⁴¹⁰ Ob tem kaže opomniti, da je bilo dolnje Prekmurje do ustanovitve škofije v Sombotelu (Szombathely) leta 1777 del zagrebške škofije.⁴¹¹ Kot duhovnik, večč »slovenskega, madžarskega in nemškega jezika«, je nekaj desetletij pozneje lepo kariero naredil Nikolaj Barbély (Borbely), po rodu najverjetneje Prekmurec.⁴¹² V letu 1731 se njegovo ime pojavlja med slušatelji moralne teologije v Győru, kjer je bil sedež škofov, ki jim je bilo podrejeno gornje Prekmurje.⁴¹³ Med letoma 1733 in 1742 je Barbély pastiroval pri sv. Benediktu v Kančevcih, v letih od 1742 do 1753 na Gornjem Seniku (Felsőszölnök), nato do leta 1754 v Martjancih, nazadnje pa v Murski Soboti.⁴¹⁴ Vizitacijski zapisnik murskosoboške župnije iz leta 1756 nam pove, da je bil Barbély tedaj tudi kanonik sombotelskega kolegiatnega kapitlja, povrh tega ga vizitator hvali kot »učenega in načitanega«. ⁴¹⁵ Pred tem je Barbély vodil vicearhidiakonatski oziroma dekanijo Slovenska krajina (Tótság),⁴¹⁶ v zvezi s katero se v (mlajšem) vizitacijskem gradivu srečamo z jezikovno oznako *vandalica*, oznako, ki se pravzaprav nanaša na prekmursko slovenščino.⁴¹⁷ Kot prekmursko narečje in ne kot naučeno kajkavsko hrvaščino je po drugi strani razumeti latinski izraz *idioma (lingua) Croatica*, prevladujoč v cerkvenih virih za dolnje Prekmurje.⁴¹⁸ Da je bil dušni pastir vendarle Hrvat, pa lahko sklepamo, na primer, pri Jakobu Vukoviču, leta 1660 izpričanem župniku v dolnjeprekmurskem Turnišču. Vukovič, ki je med turnišskimi župljani užival velik ugled, se je namreč po župnikovanju v Turnišču vzel še višje na hrvaških tleh: spomladi leta 1661 je prisegel kot župnik v Ivanič-Gradu, nekaj let pozneje je postal kanonik ter nazadnje dekan stolnega kapitlja v Zagrebu.⁴¹⁹

Znanje »hrvaščine« je napredovanje na položaj župnika v letu 1720 prineslo

⁴¹⁰ Golec, *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*, str. 102 (in op. 392).

⁴¹¹ Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 11.

⁴¹² Škafar, Jožef Bagäry, str. 45.

⁴¹³ Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 11–12.

⁴¹⁴ Prim. Zelko, *Zgodovina Prekmurja*, str. 280.

⁴¹⁵ Škafar, Jožef Bagäry, str. 45: »Estque omnino sufficientis doctrina et aptitudinis, doctus ac lectus.«

⁴¹⁶ Prav tam, str. 46.

⁴¹⁷ Prav tam, str. 45; Golec, *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*, str. 112–113.

⁴¹⁸ Golec, *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*, str. 114.

⁴¹⁹ Škafar, *Župnija Turnišče*, str. 81. Prim. prav tam, str. 93: »Iacobus Wkoiuch [...] qui non mediocrem prae se tulit laudem a parochianis.«

tudi Francu Pavlu Klapšetu, dotedanjemu duhovnemu pomočniku v Vipavi. Imenovanje Klapšeta na župnijo Kostel, na območju katere sta bila noša in jezik po pričevanju domačinov hrvaška (*kroatisch*),⁴²⁰ je kranjski deželni vicedom Franc Anton Lanthieri v svojem predlogu deželnemu knezu utemeljil z dvema argumentoma: prvič, da nedaleč od Kostela rojeni Klapše obvlada »napol kranjski in napol hrvaški« jeziki Kostelcev in, drugič, da je Klapše zelo dober pridigar.⁴²¹ Leta 1731 so pridigarske in še kakšne odlike Klapšeta pripeljale na župniško mesto v Tomaj,⁴²² župnijo, ki je bila brez dvoma uglednejša in premožnejša od kostelske. Kar zadeva župnije v Beli krajini – pokrajini, katere prebivalstvo je v zgodnjem novem veku svoj jezik prav tako opredeljevalo kot hrvaški⁴²³ –, so duhovnike nanje nastavljali komturji oziroma prosti v Metliki, praviloma člani nemškega viteškega reda.⁴²⁴ Razmeroma veliko duhovnikov, po rodu Belokranjcev, je karierno pot, kot je bilo že rečeno, prehodilo v mejah Bele krajine. Metličan Janez Krstnik Nemanič, rojen okoli leta 1705, je, na primer, pastiroval v župnijah Podzemelj, Vinica, Črnomelj in Semič, med letoma 1766 in 1780 pa je opravljal službo črnomaljskega župnika, natančneje črnomaljskega »stalnega (župnijskega) vikarja«. ⁴²⁵ V Metliki, Črnomlju in Semiču ter v letih od 1779 do 1799 kot župnik v Podzemlju je deloval Jožef Mihelčič iz Semiča.⁴²⁶ Po drugi strani se je leta 1765 z župnije Črnomelj na uglednejšo, sicer prav tako križniško župnijo Velika Nedelja na Štajerskem preselil Jurij Gojmerc (Goimerez, Goimerz), doma iz metliške župnije.⁴²⁷

Obvladovanje slovenskega in hrvaškega jezika vernikov je tako ali drugače zaznamovalo tudi kariere poti župnijskih duhovnikov v istrskem zaledju škofije Koper, kar do neke mere potrjujejo v vizitacijskih virih izpričana imena župnikov.⁴²⁸ Našo pozornost si vsekakor zasluži Simon Vuk (Vuch, Voch), ki je v Koštaboni župnikoval pod dvema škofoma, Antoniom Mario Borromeom

⁴²⁰ Golec, *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*, str. 82.

⁴²¹ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 1, str. 103–104; Golec, *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*, str. 88.

⁴²² Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 1, str. 104.

⁴²³ Prim. Golec, *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*, str. 11 sl.

⁴²⁴ Prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 48.

⁴²⁵ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 552; Volčjak, Dušni pastirji v Beli krajini, str. 759.

⁴²⁶ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 535–536; Volčjak, Dušni pastirji v Beli krajini, str. 759.

⁴²⁷ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 402–403; Volčjak, Dušni pastirji v Beli krajini, str. 756; Mavrič, *Velika Nedelja*, str. 210.

⁴²⁸ Prim. Lavrič, *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera*, str. 180–191; Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, tabele 7 (v letih od 1686 do 1708), 18 (v letih od 1715 do 1731), 29 (v letih od 1735 do 1745/1746).

(1713–1733) in Agostinom Brutijem (1733–1747). Vukove jezikovne sposobnosti in pastoralno vnemo je opazil, hkrati pa znal nagraditi zlasti Koprčan Bruti. Že leta 1726 je Vuk, denimo, predlagal, da bi se škof ob vizitacijah srečeval z verniki in se z njimi pogovarjal o verskih rečeh; tako bi na škofiji lažje poenotili vsebine krščanskega nauka, ki naj bi jih svojim župljanom podajali duhovniki.⁴²⁹ Vuka, očitno večšega tako slovenščine kot hrvaščine, je Bruti med drugim zadolžil, da je v času njegovih vizitacij pridigal po župnijah na podeželju, medtem ko je v koprski stolnici ter kolegiatnih cerkvah v Piranu in Izoli pridigal škof sam.⁴³⁰ Pod Brutijem je Vuk postal škofov vikar (*vicarius foraneus*) za župnije Krkavče, Šmarje, Korte, Pomjan, Marezige, Kaštel – in seveda Koštabona, bil pa je tudi škofov sovizitator.⁴³¹ Leta 1747 se Vuk pojavlja še kot eden od dveh učiteljev v koprskem semenišču z enajstimi semeniščniki.⁴³² Na tem mestu naj zgolj omenimo, da sta v osemdesetih oziroma devetdesetih letih 17. stoletja v koprski škofiji službovala dva duhovnika s priimkom Vuk: Simon Vuk (st.) in Matija Vuk.⁴³³ Simon, ki je bil najprej župnik v Krkavčah, je najpozneje leta 1690 prevzel župnijo Kaštel v (hrvaški) Istri.⁴³⁴ Ker je ob prvi Naldinijevi vizitaciji Krkavč škofu potožil, da se s tem, kar v denarju in vinu prejema od bratovščin v župniji, ne more preživljati,⁴³⁵ lahko domnevamo, da je odhod v kaštelsko župnijo zanj pomenil odhod »na boljše«.

Jezikovno znanje, pastoralne in druge izkušnje, izobrazbo, osebni ugled in še kaj – torej več odlik skupaj – navajajo razne prošnje in priporočila za župniška mesta. Da je domačin in več jezika, je ob kandidaturi za župnijo Ihan sredi Kranjske poleti 1714 izrecno navedel Pavel Batič (Watitsh),⁴³⁶ pri čemer je imel v mislih govorico ihanskih župljanov. Poleg tega, da »dovolj dobro pozna navade ljudi«, Batič v prošnji pravi, da je končal triletni kurz iz filozofije, da je poslušal predavanja iz teologije in cerkvenega prava ter da je zdaj že več let duhovni pomočnik v sosednji župniji Moravče.⁴³⁷ Glede Batičevega sokandidata za ihansko župnijo, Jurija Sigmunda Kestnerja, pa gorenjski arhidiakon Janez Andrej Flachenfeld v

⁴²⁹ Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, str. 137.

⁴³⁰ Prav tam, str. 150.

⁴³¹ Prav tam, str. 24, 187.

⁴³² Prav tam, str. 166.

⁴³³ Prav tam, tabela 7.

⁴³⁴ Prim. ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, busta 45, fol. 12r (leto 1686): »D(on) Pietro Reggio Pieuano di Carcauzhe; D(on) Simon Vuch suo Capellano.«

⁴³⁵ Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, str. 81.

⁴³⁶ ARS, SI AS 1, šk. 27, fasc. I/14, Lit. I-VI, 1-30: »eodem loco oriundus, linguae peritiam instructus.«

⁴³⁷ Prav tam. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 3, str. 70.

svojem priporočilu poudarja, da je Kestner končal filozofski in teološki študij »z najvišjimi naslovi«, torej z doktoratom. Piše še, da je najprej dve leti prizadevno skrbel za duše v župniji Moravče, zadnjih dvanajst let pa še v župniji Mengeš, kjer da je »za rast katoliške vere in ohranitev največjastnejše avstrijske hiše« kar najmarljiveje pomagal tudi v arhidiakonovem uradu.⁴³⁸ Vsebinsko večinoma manj zanimive so tako imenovane prezentacijske listine. Prezentatorji župnikov v Tržiču, denimo, za predlagane duhovnike v prezentacijskih listinah poleg formule »častitljivi in (nadvse) učeni« navadno uporabljajo različice pohvalnih besed, ki pa dajejo vtis formalizma. Baron Henrik Paradeiser Tomaža Podgorca leta 1635 hvali zaradi njegovega »neoporečnega življenja in védenja ter drugih dobrih vrlin in zaslug«.⁴³⁹ Kot možje, ki jih krasijo »znanje, način življenja in npravna pokončnost ter druge odlike«, so v letih 1692, 1704 in 1710 oglejskemu patriarhu prezentirani Matija Košir, Anton Kristan in Gašper König.⁴⁴⁰ Nekoliko bolj zgovoren je v svoji prezentacijski listini iz leta 1733 grof Adam Sigfrid Auersperg, čigar kandidat za tržiškega župnika je bil »plemeniti, odlični in nadvse učeni« Jurij Samniz.⁴⁴¹ Mimogrede, 11. junija tistega leta je imel Samniz na god sv. Iva Hélyoryja, zavetnika leta 1698 v Ljubljani ustanovljenega pravniškega društva, v ljubljanski uršulinski cerkvi govor v čast temu svetniku.⁴⁴² Z vidika karierne mobilnosti precej suhoparne prezentacijske listine so v 17. in zlasti 18. stoletju

⁴³⁸ ARS, SI AS 1, šk. 27, fasc. I/14, Lit. I-VI, 1-23: »[...] absolutis Ph(i)l(osoph)iae et Th(eo)l(o)giae studiis adeptisque eorundum summis gradibus [...] non solum eadem animarum curam ea sedulitate feruore, et Zelo quo animarum Medicum florare oportet, ex eruisse, verum etiam in off(ici)o Archidiaconali his annis tum in visitationibus, tum in aliis expeditionibus diligentissimam operam ad incrementum Cath(o)l(ic)ae fidei, et conservandam Augustissimam Domum Austriacam jura sedule impendisse.« Prim. Kestnerjevo prošnjo prav tam, 1-26.

⁴³⁹ AAU, ACAU, busta 707, 20-10, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik), Neumarktl o Novoforulo, str. 451: »[...] Presbyterum Thomam Podgortium ab integritate vitae, doctrinae, aliisque bonis virtutibus et meritis.« Prim. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2017, str. 35. Podgorc je izviral iz Vrtojbe, ob prejemu tonzure in nižjih redov posvečenja konec leta 1627 se navaja kot »Thomas Podgortius de Vertobia«. Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2014, str. 15.

⁴⁴⁰ AAU, ACAU, busta 707, 20-10, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik), Neumarktl o Novoforulo, str. 453, 455, 458: »doctrinae, vitae, morumque probitate aliisque qualitatibus ornatum.«

⁴⁴¹ Prav tam, str. 461: »reverendum nobilem excellentem ac doctissimum virum Georgium Samniz A. A. L. L. [Artium Liberalium] et philosophiae magistrum et theologum absolutum, utpote sacerdotem ob vitae morumque integritatem, ac maturitatem, nec non doctrinae et experientiae sufficientiam tanquam idoneum, aptum, et omnino dignum.«

⁴⁴² Lavrič, Svetniški zavetniki ljubljanskih baročnih akademij, str. 313.

izstavljali tudi prezentatorji iz duhovniških vrst. Pri Antonu Žerovniku, leta 1730 prezentiranem za župnijskega vikarja v Šmartnem v Tuhinju, ugledni kamniški župnik Maksimilijan Leopold Rasp omenja njegovo »integriteto in zrelost ter zadostnost znanja in izkušenj«. ⁴⁴³ Med prezentacijskimi listinami deželnih knezov pa pritegnejo pozornost predvsem tiste, v katerih se zrcalijo specifične zgodovinske okoliščine. Tako boj Marije Terezije proti (kripto)protestantizmu v njenih deželah odseva listina, s katero vladarica jeseni 1770 tudi zaradi njegove gorečnosti pri spreobračanju »akatoličanov« za župnika župnije Bloke imenuje sicer na Dunaju delujočega duhovnika Jakoba Lödla (Lödel). ⁴⁴⁴

ALUMNATSKE IN ŠTIPENDIJSKE USTANOVE TER BENEFICIJI ZASEBNIH USTANOVITELJEV

Alumni in štipendije

Če pustimo za zdaj ob strani gmotno podporo, ki so jo prejeli bodoči duhovniki, študirajoči zunaj slovenskih meja, naj kot domačo institucijo, s pomočjo katere se je posameznim klerikom odprla karierna pot navzgor, najprej omenimo seminar za revne študente pri jezuitskem kolegiju v Ljubljani. Med gojenci tega seminarja, katerega začetki segajo v konec 16. stoletja, se je kot klerik najvišje povzpel Radovljičan Gašper Bobek. ⁴⁴⁵ Po šolanju pri ljubljanskih jezuitih, kjer se omenja leta 1605, ⁴⁴⁶ in v gornjegrajskem kolegiju je študiral v Bologni. Leta 1620 je zasedel mesto prvega dignitarja v ljubljanskem stolnem kapitlju, mesto stolnega prošta, in bil po smrti škofa Tomaža Hrena administrator ljubljanske škofije. Devet let po povzdignitvi v plemiški stan ⁴⁴⁷ je postal škof škofije Pičen,

⁴⁴³ AAU, ACAU, busta 707, 20-4, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik), Tuhain, str. 307: »[...] ob vitae, morumque integritatem, ac maturitatem, nec non doctrinae, et experientiae in animarum cura sufficientiam.«

⁴⁴⁴ Žnidaršič Golec, Politika Marije Terezije, str. 276.

⁴⁴⁵ Mlinar, Seminar za revne študente, str. 77-78, 83.

⁴⁴⁶ *Ljubljanski klasiki 1563-1965*, str. 52: »Casparus Wobegk Rotmansdorfensis Carniol(us) fact(us) Episcopus Petinensis.«

⁴⁴⁷ Frank, *Standeserhebungen und Gnadenakte*, Bd. 5, str. 172: »Wabeckh, Caspar, JuDr., Propst zu Laibach [...], Graz 12. IV. 1622 (E) (expediert?)«.

ki jo je vodil med letoma 1631 in 1634, ko je umrl.⁴⁴⁸ Od začetka 17. do sredine 18. stoletja je sredstva za alumnate v seminarju namenilo sedemindvajset oseb, med katerimi jih je večina prihajala iz duhovniških vrst.⁴⁴⁹ Valentin Kos (Kuss), ki se mu je uspelo povzpeti na položaj župnika in komisarja v Braslovčah, je leta 1727 ustanovil, denimo, alumnatski ustanovi, za kateri je rektorju kolegija odštel 1700 goldinarjev nemške veljave.⁴⁵⁰ Kos sam je bil alumnatskih sredstev pri seminarju deležen v prvi polovici osemdesetih let 17. stoletja. Črpal jih je iz leta 1675 nastale ustanove Adama Župeja (Schuppe), župnika v Zagorju ob Savi.⁴⁵¹ Župe je ljubljanskemu kolegiju dodelil nekaj več kot 1333 goldinarjev; pripadajoče obresti naj bi omogočale vzdrževanje dveh gojencev, ustanoviteljevih sorodnikov ali vsaj Kamničanov. Pravico do imenovanja upravičencev naj bi dosmrtno užival ustanovitelj, po ustanoviteljevi smrti njegov nečak Franc Waas,⁴⁵² župnik v Žalcu, nato kdo od njunih sorodnikov, v primeru izumrtja rodbine pa kamniški mestni svet.⁴⁵³

Kar zadeva alumnate laičkih ustanoviteljev, si v tem kontekstu zasluži omembo od Župejeve pol stoletja starejša alumnatska ustanova Janeza Talerja (Thaller, Thaler) iz Špitaliča.⁴⁵⁴ Taler je obresti od zneska v višini 1500 goldinarjev predvidel za štiri gojence, vendar so te zadostovale samo za tri alumne. Med karierno uspešnimi *Talleriani* srečamo v drugi polovici osemdesetih in začetku devetdesetih let 17. stoletja Ludvika Kobala.⁴⁵⁵ Kobal je v prvem desetletju 18. stoletja služboval v ljubljanski stolnici ter nato v dveh dolenskih župnijah, v Šentjerneju in pri sv. Križu (Sv. Križ – Podbočje), na obeh kot župnijski vikar oziroma župnik. Do leta 1714 je načeloval župniji v Ihanu, od jeseni 1714 do svoje smrti na božič 1728 pa v Ribnici, kjer je bil tudi arhidiakon.⁴⁵⁶ Skupaj s Kobalom se v letih od 1688 do 1691

⁴⁴⁸ Mlinar, Seminar za revne študente, str. 83; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 106, 227; Dolinar, Bobek, Casper, str. 61–62. Bobek je umrl v Ljubljani.

⁴⁴⁹ Mlinar, Seminar za revne študente, str. 84–90.

⁴⁵⁰ Prav tam, str. 89. Prim. Ribnikar, Študentske in dijaške štipendijske ustanove, Priloga 1, št. 27.

⁴⁵¹ *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, str. 109: »SUPPEANI. [...] Vallentinus Kuss. Principista 2.« Prim. prav tam, str. 110, 112, 114. O ustanovi Mlinar, Seminar za revne študente, str. 86; Ribnikar, Študentske in dijaške štipendijske ustanove, Priloga 1, št. 11.

⁴⁵² Najbrž istoveten s Francem Waschom z Vranskega, ki se je 7. februarja 1713 imatrikuliral kot študent spekulativne teologije na jezuitski univerzi v Gradcu. *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/4, str. 13, št. 17.

⁴⁵³ Mlinar, Seminar za revne študente, str. 86.

⁴⁵⁴ Prim. Ribnikar, Študentske in dijaške štipendijske ustanove, Priloga 1, št. 3; Höfler, *Glasbena umetnost pozne renesanse*, str. 59.

⁴⁵⁵ *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, str. 116–122: »Ludovicus Coballig«, »Ludovicus Coballius«.

⁴⁵⁶ Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 154.

kot Talerjev štipendist pojavlja Janez Prešeren,⁴⁵⁷ nečak Janeza Krstnika Prešerna, kanonista skorajšnjega stolnega prošta v Ljubljani in prvega predsednika ljubljanske Akademije operozov.⁴⁵⁸ Ni naključje, da je Kobal dušnopastirsko pot začel v ljubljanski stolnici ravno v času, ko je funkcijo prošta opravljal vplivni Prešeren. Ta je leta 1703 pri stolni cerkvi sv. Nikolaja ustanovil kaplansko mesto,⁴⁵⁹ ki ga je dobil prav Kobal. V oporoki z dne 27. septembra 1704 Prešeren Kobala imenuje »moj kaplan« in mu zapušča svoj modri plašč, pa tudi 150 goldinarjev nemške veljave, če bo sestavil obračun kapiteljskih dohodkov in izdatkov ter poskrbel za njegovo potrditev.⁴⁶⁰ Že od leta 1696 je imel pri sv. Nikolaju svoj beneficij, beneficij sv. Andreja, tudi mladi Prešeren.⁴⁶¹ Sicer pa naj bi s pomočjo sredstev, predvidenih v enem od proštevih oporočnih določil, v poznejših desetletjih študirali potomci proštevoga brata Jurija Prešerna.⁴⁶² Za primer, da moškega naraščaja ne bi bilo, bi sredstva, s katerimi naj bi se preživljala dva gojenca, pripadla ljubljanski stolni cerkvi.⁴⁶³ V zvezi z alumnati pri jezuitskem seminarju za revne študente v Ljubljani kaže omeniti še ustanovo arhidiakona oglejskega patriarha in župnika v Kamniku Kristofa Planka (Plankh, Plankelij) iz leta 1621 (1621).⁴⁶⁴ Kot eden od štirih oziroma treh gojencev te ustanove je v letih od 1693 do 1696 izpričan glasbeno talentirani Mihael Omerza, poznejši ljubljanski stolni vikar in župnik na Igu.⁴⁶⁵ Plank, ki je imel ob ustanovitvi alumnatov sam za seboj lepo

⁴⁵⁷ *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, str. 119–122. »Joannes Prescher(e)n« se omenja še v letih od 1692 do 1695, v letu 1698 kot gojenec ustanove Jurija Lenkoviča: »R(everendus) D(ominus) Joannes Bap(t)ista Prescheren, Casista, inflat tuba ductile in Basso, Praefect(us) in Seminario.« Prav tam, str. 124, 128, 133. O Lenkovičevem alumnatu Mlinar, Seminar za revne študente, str. 84.

⁴⁵⁸ Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo).

⁴⁵⁹ Čipić Rehar, *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana*, zv. 1, str. 407, št. 935.

⁴⁶⁰ NŠAL 100, Spisi, fasc. 203-1: »Domino Ludovico Caballio, et capellano meo lego meum pallium ceruleum, et si ratiocinia capituli meo nomine fecerit, et ad justificationem perduxerit, centum imperiales id est, centum quinquaginta floreni germ(anicae) mon(etae) ex(s)olvantur [...].« Kobal se je pozneje zaman potegoval za mesto ljubljanskega kanonika. Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 70.

⁴⁶¹ Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana*, ŠAL I, str. 189. Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 193 (beneficij sv. Katarine na Igu, 1697).

⁴⁶² Prim. Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana*, ŠAL I, str. 283; Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo).

⁴⁶³ NŠAL 100, Spisi, fasc. 203-1. Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 87.

⁴⁶⁴ Mlinar, Seminar za revne študente, str. 85–86. Prim. Ribnikar, Študentske in dijaške štipendijske ustanove, Priloga 1, št. 4. O alumnih te ustanove kot »musici seminaristae« Höfler, *Glasbena umetnost pozne renesanse*, str. 58.

⁴⁶⁵ *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, str. 125, 127, 128, 130. Prim. Mantuani, Omersa Mihael (biografsko geslo).

kariero – v različnih obdobjih je imel po dve župniji, od leta 1603 povrh tega kanonikat v Novem mestu⁴⁶⁶ –, se je ljubljanskih jezuitov radodarno spomnil tudi v oporoki z začetka leta 1637. Kot je zapisal, ga patri Družbe Jezusove niso zgolj trdno podpirali pri študiju svobodnih umetnosti v mladih letih, ampak jim je pravzaprav dolgoval »vse, kar zna, ima in premore«. ⁴⁶⁷ Nedvomno vreden nadaljnje raziskave je podatek, da je bil (neki) Krištof Plank med letoma 1585 in 1601 pevovodja, *chori magister*, pri cerkvi sv. Jurija na Ptujju.⁴⁶⁸

Med jezuitskimi kolegiji, kamor so se hodili izobraževat kleriki s slovenskega ozemlja,⁴⁶⁹ je imel zaradi bližine ter možnosti študija na gimnazijski in po letu 1585 tudi na univerzitetni ravni velik pomen kolegij v Gradcu. Leta 1591 je kot slušatelj retorike v graških matrikah naveden devetnajstletni Ljubljčan Peter Lovša (Louscha).⁴⁷⁰ V zavod Ferdinandeum ga je sprejel pater Nikolaj Koprivec (Coprovitius), za katerega dobro desetletje pozneje škof Hren, denimo, prosi, da bi smel zaradi znanja kranjščine ostati v ljubljanskem kolegiju.⁴⁷¹ Lovši je v Gradcu kmalu uspelo pridobiti alumnat v imenitnejšem, s papeškim privilegijem »opremljenem« Konviktu,⁴⁷² med letoma 1593 in 1594 pa še akademski naslov bakalaver oziroma magister svobodnih ved in filozofije.⁴⁷³ Uspešna je bila tudi njegova duhovniška pot. Postal je župnik v Gorici – kot »Pietro Lausca« se omenja v gorškem stanovskem gradivu iz let 1604 in 1606⁴⁷⁴ –, v drugem desetletju 17. stoletja je dobil kanonikat v Ljubljani, leta 1633 pa ljubljansko proštijo.⁴⁷⁵ Medtem si je leta 1627 skupaj z bratom Andrejem in dvema nečakoma prislužil

⁴⁶⁶ Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 134–136.

⁴⁶⁷ Prav tam, str. 136, 564, op. 219 do 224.

⁴⁶⁸ Mlinarič, Prizadevanje sekovskih škofov, str. 72, 223.

⁴⁶⁹ Dolinar, Vloga in pomen jezuitskega kolegija, str. 9–10. Prim. zemljevid kolegijev avstrijske province iz leta 1773 na notranjih platnicah monografije *Die Jesuiten in Innerösterreich*.

⁴⁷⁰ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 163, št. 142: »Petrus Louscha, Carniolus Labacensis, an(norum) 19, Rhetor.«

⁴⁷¹ Visočnik, *Škofijski arhiv Ljubljana, ŠAL I*, str. 130. Glede (pred)zgodovine zavoda Ferdinandeum prim. Krones, *Geschichte der Karl Franzens-universität*, str. 3 (leto 1571), 250–251.

⁴⁷² Prim. Krones, *Geschichte der Karl Franzens-universität*, str. 6, 15.

⁴⁷³ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 98, št. 123 (22. april 1593); str. 99, št. 155 (14. junij 1594): »Petrus Louscha, Carniolus, Labacensis, S(ummi) P(ontificis) Alumnus.«

⁴⁷⁴ Morelli, *Istoria della Contea di Gorizia*, vol. 2, str. 120, 255, 273. V nekaterih drugih virih najdemo tudi priimkovno različico »Lauscha«. Prim. Suhadolnik – Anžič, *Mestni trg z okolico*, str. 119.

⁴⁷⁵ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 89, 104, 249; *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 99, št. 155: »[...] fuit dein factus Praepositus Labacensis, Anno 1633.«

plemiški naziv s predikatom *von Lauschenbof*.⁴⁷⁶ Kot je mogoče sklepati na podlagi seznama imetnikov hiš v Ljubljani, je Lovševa družina stanovala na zdajšnjem Vodnikovem trgu 3, torej čisto blizu stolne cerkve sv. Nikolaja.⁴⁷⁷ Pol stoletja za Lovšo, leta 1647, je bil v graški Ferdinandum sprejet tudi Janez Krstnik Križaj (Crisai) iz Gaberij pri Vipavi,⁴⁷⁸ ki je na začetku duhovniške kariere kot duhovni pomočnik prav tako deloval v Gorici.⁴⁷⁹ Študij filozofije mu je omogočala alumnatska ustanova grofice Uršule Thannhausen,⁴⁸⁰ sklenil ga je spomladi 1650.⁴⁸¹ Sledil je večletni študij teologije in nazadnje slovesni akt promocije 5. avgusta 1660, na kateri so Križaja razglasili za doktorja teologije. Zapis o promociji novega doktorja imenuje *doctissimus in nobilis*. Križaj je kariero duhovnika kronal v vlogi goriškega župnika in arhidiakona za Goriško (in Gradiško) ter infuliranega opata v Rozaču (Rosazzo).⁴⁸²

V graških matrikah iz druge polovice 17. stoletja razmeroma pogosto naletimo tudi na gojence štipendijske ustanove Martina Strehe (Strecha, Streicha).⁴⁸³ Dolenjec Streha, po rodu iz Novega mesta ali okolice, je v času ustanovitve alumnata sicer župnikoval v župniji St. Veit am Vogau na današnjem avstrijskem Štajerskem, vendar je precejšen del njegovih alumnov prihajal z območja Kranjske, natančneje iz Novega mesta.⁴⁸⁴ Tako sta 22. novembra 1661 kot *alumni Strechiani* v Ferdinandum vstopila Novomesčana Martin in Andrej Plavc (Plauz).⁴⁸⁵ V štirih

⁴⁷⁶ Frank, *Standeserhebungen und Gnadenakte*, Bd. 3, str. 161. Prim. Visočnik, *Škofijski arhiv Ljubljana, ŠAL I*, str. 212.

⁴⁷⁷ Suhadolnik – Anžič, *Mestni trg z okolico*, str. 119.

⁴⁷⁸ Vpis za leto 1648 pravi, da je slušatelj retorike, po izvoru »Goritiensis«, torej Goričan. *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 72, št. 157.

⁴⁷⁹ Prav tam, str. 277, št. 600: »Ego Joannes Baptista Crisai, Italus, Goritiensis, annorum 17 intraui Ferdinandaeum Pro solutione 24. Octobris 1647, promitto me omnes leges et bonas consuetudines Ferdinandei seruaturum.« Prav tam, str. 215, št. 2452: »[...] et Parochiae Goritiensis Cooperator« (leto 1660).

⁴⁸⁰ Prim. Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*, str. 240–241.

⁴⁸¹ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 181, št. 1455. Prim. prav tam, str. 185, št. 1601: »Joannes Bapt(ista) Crisai, Gabriensis ex Comit(ate) Goritiensi, Illustrissimae Comitissae a Thonhausen Alumnus, ex Ferdinandaeo.« Glej tudi prav tam, str. 155, št. 734.

⁴⁸² Prim. Morelli, *Istoria della Contea di Gorizia*, zv. 2, str. 234, 253–254, 256, 260–261; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 132; *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 277, št. 600: »[...] factus Abbas Infulatus.«

⁴⁸³ Prim. *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 280, št. 629, op. 1; 441.

⁴⁸⁴ Prim. javni razpis za štipendijska sredstva iz leta 1863 v *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, št. 264, 18. november 1863, str. 681.

⁴⁸⁵ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 305, št. 990 in 991.

letih sta oba končala študij svobodnih umetnosti in filozofije,⁴⁸⁶ pri čemer je bilo za Martina izrecno rečeno, da je postal duhovnik. Da je nameraval Martin Plavc, ki je dosegel naslov bakalavra svobodnih umetnosti in filozofije, v Gradcu študirati še naprej, kaže pripis s sporočilom, da je moral leta 1666 zaradi resnih disciplinskih prekrškov univerzo zapustiti.⁴⁸⁷ Med duhovniki, ki so med študijem prejeli finančno podporo in so nato sami financirali svoje varovance v upanju, da se bodo ti dobro odrezali kot duhovniki, omenimo župnika v Vuzenici, Jurija in Jakoba Križaja (Chrisay). Po podatkih Josipa Mravljaka je Jurij Križaj vuzeniško župnijo vodil v letih od 1644 do 1664, Jakob Križaj, njegov brat, pa v letih od 1664 do 1683.⁴⁸⁸ Leta 1655 srečamo med novopečenimi bakalavri svobodnih umetnosti in filozofije Jurijevega alumna Andreja Sebriacherja (Zebriacher) iz Brucka na Muri.⁴⁸⁹ V zapisih iz prve polovice sedemdesetih let 17. stoletja sta izpričana še, na primer, Janez Peter Leban in Pavel Domicel (Domicilli), za katera naj bi gmotno prav tako poskrbel vuzeniški župnik, le da to tedaj ni bil več Jurij Križaj, ampak Jakob Križaj.⁴⁹⁰ Na pragu 18. stoletja je 3000 renskih goldinarjev za alumnatsko ustanovo v Gradcu namenil Janez Jurij Ernst, župnik v Starem trgu pri Slovenj Gradcu in komisar ljubljanskega škofa za župnije v pliberškem distriktu.⁴⁹¹ Za mesto v »nadvojvodovem konviktu« bi se na podlagi Ernstove ustanovne listine lahko potegovali tisti bakalavri filozofije ali vsaj absolventi logike z območja Spodnje Štajerske, ki bi si izbrali duhovniški poklic in bi bili večši slovenskega jezika.⁴⁹² Ernstov gojenec naj bi imel v času študija na graški

⁴⁸⁶ Andrej le z bakalavreatom – *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/3, str. 215, št. 238.

⁴⁸⁷ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 305, št. 990: »Eodem die ingressus est Martinus Plauz, Carniolus, Rhetor, Alumnus Strechianus(ensis), praesentatus à Reverendissimo Episcopo Secouiensis [...]. Factus Sacerdos, anno 1666 ob contumacias graues eiectus.« Nekaj mest v pripisu je neberljivih oziroma prečrtanih. Prim. še *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/3, str. 216, št. 271.

⁴⁸⁸ Mravljak, *Nadžupnija in dekanija Vuzenica*, str. 24–27.

⁴⁸⁹ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 200, št. 2046: »Andreas Zebriacher, Styrius, Muraepontanus, Admodum R(everendi) D(omini) Georgii Crisay parochi in Saldenhofen Alumnus.«

⁴⁹⁰ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/3, str. 295, št. 200 (z napačno identifikacijo v op. 2); prav tam, str. 298, št. 240 (z napačno identifikacijo v op. 1). Glede letnic župnikovanja obeh Križajev glej Mravljak, *Nadžupnija in dekanija Vuzenica*, str. 24, 25.

⁴⁹¹ Prepis ustanovne listine je shranjen v ARS, SI AS 7, šk. 257, Eccl. P-5, 1. Prim. *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/3, str. XII.

⁴⁹² ARS, SI AS 7, šk. 257, Eccl. P-5, 1: »3^{io} Nulli ad meum Alumnatum pateat aditus, nisi qui linguae Sclavonicae satis gnarus.«

univerzi enake dolžnosti in pravice kot *alumni Gyrienses*,⁴⁹³ tj. gojenci, za katere so jezuiti črpali sredstva od posesti leta 1595 razpuščene kartuzije Jurklošter. Žal zvezek graških matrik za obdobje med letoma 1711 in 1765 ne vsebuje podatkov o tem, kateri alumnatski ustanovi je pripadal posamezen študent.⁴⁹⁴ Zato pa o samem Ernstu iz starejših notic izvemo, da se je v Gradcu leta 1664 vpisal na predavanja iz sintakse, nadalje tudi, da je kot gojenec Konvikta med letoma 1669 in 1670 končal filozofski ter leta 1673 z bakalavreatom še teološki študij.⁴⁹⁵ Izviral je iz Žalca, zapis o promociji v bakalavra teologije ga označuje, med drugim, kot *excellentissimus* in *doctissimus*.⁴⁹⁶ Med zgovornejše, še v zgodnje 17. stoletje segajoče vpise v graških matrikah sodi, denimo, vpis o osemnajstletnem Luku Rešetingerju (Reshetinger) iz Vipave. Njegov študij kazuistike je z vsoto 200 funtov letno podprl Matej Kamnicher (Kamnizer), župnik v Guštanju (Ravne na Koroškem) in komisar arhidiakonata v Dobrli vasi (Eberndorf). Po posvečenju se je Rešetinger 12. aprila 1623 napotil k svojemu dobrotniku, po vsej verjetnosti zato, da bi mu pomagal v dušnem pastirstvu.⁴⁹⁷

Kar zadeva štipendijske ustanove, je na Slovenskem zagotovo najbolj znana Knafljeva ustanova, s pomočjo katere je od njenega nastanka v letu 1676 do razpada Avstro-Ogrske leta 1918 na Dunaju študiralo nad 1200 slovenskih študentov.⁴⁹⁸ Glede na to, da so imena Knafjevih štipendistov iz obdobja pred letom 1780 ohranjena zgolj za leti 1736 in 1750⁴⁹⁹ – in da nam med njimi za zdaj ni uspelo prepoznati duhovnikov –, se bomo nekoliko zadržali le pri karierni poti ustanovitelja, Ribničana Luke Knaflja. Najstarejši, kolikor toliko zanesljivi podatek o njem sega v leto 1641, ko so na svečnico ljubljanski jezuiti Knaflja sprejeli v kongregacijo Marije Vnebovzete.⁵⁰⁰ Za dijake nižjih razredov je bila leta

⁴⁹³ ARS, SI AS 7, šk. 257, Eccl. P-5, 1: »4¹⁰Hic Alumnus meus Archiducali graecensi Convictorum Collegio instar Alumnorum Gyriensium educetur, alatur, ac vestiatur subitque omnino obligationibus omnibus, quibus Alumni Gyrienses subesse solent [...].«

⁴⁹⁴ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/4.

⁴⁹⁵ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/3, str. 8, št. 63; str. 229, št. 632; str. 235, št. 800; str. 249, št. 1173.

⁴⁹⁶ Prav tam, str. 249, št. 1173: »Reu(erendus) Nobilis Excell(entissimus) ac Doctissimus D(ominus) Joannes Georgius Ernst, Styrus, Saxenfeldensis, ex Archiducali Convictorum Collegio, Presbyter.«

⁴⁹⁷ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 235, št. 1219.

⁴⁹⁸ Vodopivec, *Luka Knafelj in štipendisti*, str. 65. Kratek historiat ustanove izpod peresa Petra Vodopivca prinaša tudi spletna stran Univerze v Ljubljani.

⁴⁹⁹ Vodopivec, *Luka Knafelj in štipendisti*, str. 66.

⁵⁰⁰ ARS, SI AS 1073, II-51r, str. 155. Letnica in datum v Vodopivec, *Luka Knafelj in štipendisti*, str. 19, 60, op. 28, sta napačna.

1640 sicer ustanovljena posebna kongregacija Kraljice angelov varuhov,⁵⁰¹ vendar popis Janeza Ludvika Schönlebna dijake nižjih in višjih razredov jasno ločuje šele od leta 1642 naprej.⁵⁰² V prid temu, da je Luka obiskoval katerega od višjih razredov, morda razred gramatike ali sintakse,⁵⁰³ govori dejstvo, da se leta 1643 pojavlja kot študent logike na univerzi v Gradcu.⁵⁰⁴ Knafljeva nadaljnja kariera se je v celoti odvila zunaj notranjeavstrijskih dežel: na Dunaju, kjer je 6. junija 1648 prejel mašniško posvečenje ter nato kaplanoval v dvornem špitalu, in v okoli 30 kilometrov od Dunaja oddaljenem Großrußbachu, kjer je župnikoval od leta 1658 do smrti v zgodnjem poletju 1671.⁵⁰⁵ Ob tem se seveda poraja vprašanje, ki še nima dokončnega odgovora, namreč kdo je Knaflja (so)financiral med njegovim študijem. Leta 1646 naj bi se za štipendijo na dunajski univerzi potegoval pri ljubljanskem škofu Otonu Frideriku Buchheimu,⁵⁰⁶ pri čemer je šlo najbrž za eno od štipendij ustanove škofa Tomaža Hrena iz leta 1628.⁵⁰⁷ Ali je Knafelj to štipendijo dobil ali ne, ne moremo trditi, lahko pa domnevamo, da je Knafelj pred odhodom v Gradec že zaprosil za sredstva iz starejše, leta 1619 v podporo dvema graškima alumnoma nastale Hrenove ustanove.⁵⁰⁸ Med dejanskimi prejemniki Hrenove štipendije na Dunaju najdemo sicer Janeza Krstnika Roso (Rossa); v arhivu ljubljanskega stolnega kapitlja se je ohranil njegov reverz iz leta 1716.⁵⁰⁹ Zelo verjetno je, da je Hrenovo štipendijo za Dunaj dobil tudi Jurij Rosa (Rossa), starejši sorodnik Janeza Krstnika, magister svobodnih umetnosti in filozofije, vpisan na dunajsko univerzo 25. novembra 1669.⁵¹⁰ Leto prej je Jurij dokumentiran

⁵⁰¹ Bizant, *Marijine kongregacije*, str. 147.

⁵⁰² ARS, SI AS 1073, II-51r, str. 161 sl.

⁵⁰³ Glede gimnazijskih razredov v okviru jezuitskega šolstva (v Ljubljani) prim. Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*, str. 51; Bizant, *Marijine kongregacije*, str. 147, op. 51.

⁵⁰⁴ *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/2, str. 56, št. 291: »Lucas Knaffl, Carniolus, Pauper, Logicus.«

⁵⁰⁵ Podrobneje Vodopivec, *Luka Knafelj in štipendisti*, str. 20–24.

⁵⁰⁶ Mugerli, *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji*, str. 62. Sodeč po navedbi vira je o Knafljevi želji ali prošnji govor v pismu ljubljanskega generalnega vikarja Franca Maksimilijana Vaccana škofu Otonu Frideriku Buchheimu z dne 10. oktobra 1646. Na škofa Buchheima naslovljena Vaccanova pisma v italijanskem jeziku so shranjena v NŠAL 100, Spisi, fasc. 69.

⁵⁰⁷ Prim. Snoj, *Vzgoja in izobraževanje*, str. 207; Maček, *Mašne in svetne ustanove*, str. 652; Ribnikar, *Študentske in dijaške štipendijske ustanove*, Priloga 1, št. 6.

⁵⁰⁸ Prim. Maček, *Mašne in svetne ustanove*, str. 652.

⁵⁰⁹ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 193.

⁵¹⁰ *Die Matrikel der Universität Wien*, Bd. 5, str. 53, št. 112: »Georgius Rossa Carniolus Crainburgensis.«

kot študent retorike v jezuitskem kolegiju v Ljubljani,⁵¹¹ od leta 1697 pa je opravljal službo župnika (in škofovega komisarja) v Šmartinu pri Kranju.⁵¹²

Beneficiji zasebnih ustanoviteljev

Poleg stipendijskih in alumnatskih ustanov, ki so zaznamovale kariere klerikov, izobražujočih se pri (so)stolnih cerkvah, v jezuitskih kolegijih, na univerzah in drugje, so na karierni vzpon tega ali onega duhovnika vplivale tudi razne beneficijske ustanove. Glede na številnost in raznovrstnost beneficijev v obravnavanih dobi in prostoru se bomo v nadaljevanju omejili na beneficije zasebnih ustanoviteljev ter si pri tem ogledali nekaj povezav med beneficiati in njihovo karierno mobilnostjo. Kot odskočna deska za napredovanje je sredi 16. stoletja služil Gregorju Kicu (Khitz), tako se zdi, beneficij sv. Andreja v ljubljanski stolnici. Ta beneficij je pri oltarju, ki ga je dal postaviti Gašper Lamberg z Boštanja, leta 1483 ustanovil Gašperjev sin Friderik Lamberg; Kicu je bil najbrž podeljen še pred pomladjo 1542.⁵¹³ Nedolgo zatem, leta 1544 ali 1545, je Kic postal župnik v Vodicach, okoli leta 1550 pa je prejel še kanonikat v Ljubljani.⁵¹⁴ V tem kontekstu najbrž ni nepomemben podatek, da je bil Kic, kot vse kaže, v skupini tistih duhovnikov, ki so jih leta 1560 deželni stanovi Kranjske izbrali za pregledovanje Trubarjevih slovenskih prevodov.⁵¹⁵ Tako kot ljubljanski kanonikat je Kic očitno tudi župnijo v Vodicach obdržal do svoje smrti leta 1563.⁵¹⁶ V zvezi z njegovo kariero je treba sicer poudariti troje: prvič, da je bila vodiška župnija vtelesena menzi ljubljanskega stolnega kapitlja;⁵¹⁷ drugič, da je pred Kicem v Vodicach župnikoval Matija Kic; tretjič, da je bil starejši soimenjak Gregorja Kica beneficiat pri oltarju sv. Rešnjega Telesa v Gornjem Gradu, ob koncu 15. stoletja

⁵¹¹ *Ljubljanski klasiki 1563–1965*, str. 93: »Georgius Rossa Fact(us) Presb(iter), et Commissari(us) Celsiss(imi) Ep(is)c(op)i Lab(acensis).«

⁵¹² NŠAL 100, Spisi, fasc. 50–31 (oporoka iz leta 1713); Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 193, 196. Prim. Mlinar, Seminar za revne študente, str. 83.

⁵¹³ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 235, op. 125; Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 254.

⁵¹⁴ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 254, 301, 305.

⁵¹⁵ Dimitz, *Geschichte Krains*, 2. del, str. 234. Prim. Rajhman, *Pisma Primoža Trubarja*, str. 52–54.

⁵¹⁶ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 254; Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 45.

⁵¹⁷ Prim. Žnidaršič Golec, *Vzroki in okoliščine*, str. 19.

pa je zasedal mesto ljubljanskega stolnega vikarja.⁵¹⁸ Nekoliko dlje kakor Gregor Kic ml. je moral na uglednejši položaj v drugi polovici 16. stoletja čakati cerkniški župnik Vincenc Penger (Panger, Perger). V Cerknico je prišel najverjetneje župnikovat proti koncu sedemdesetih let 16. stoletja, in sicer kot imetnik beneficija Naše ljube Gospe pri tedaj že propadajočem gradu Šteberk jugovzhodno od Cerknice.⁵¹⁹ Razmeroma donosni, pozneje župniji Bloke inkorporirani beneficij je Penger prevzel leta 1571, ko se je moral tudi zavezati, da bo deloval v skladu z naukom (rimsko)katoliške Cerkve.⁵²⁰ Čeprav je bil po dolgoletnem vztrajanju pri luteranstvu leta 1593 odstavljen z mesta cerkniškega župnika, je šteberski beneficij – skupaj z beneficijem sv. Petra v bližnjem Ložu – ostajal v njegovih rokah do jeseni 1596, ko je umrl.⁵²¹ Po drugi strani lahko za Erharda Tenkha, sredi osemdesetih let 16. stoletja enega od treh beneficiatov v Mariboru, domnevamo, da je po imenovanju za župnika v Eisenerzu na severu Štajerske beneficij izgubil.⁵²² Da se je sto let pozneje na drugem koncu Slovenije, v Izoli, Bernardin Drioli odpovedal beneficiju Loretske Matere božje, potem ko je postal kanonik tamkajšnjega kolegialnega kapitlja, vemo iz vizitacijskega zapisnika koprškega škofa Pavla Naldinija.⁵²³ Patronat nad beneficijem je pripadal družini De Lise, beneficiatova dolžnost pa je bila maševati enkrat tedensko in na Marijine praznike v cerkvi, posvečeni Loretski Mariji.⁵²⁴

Dve maši na teden naj bi pri oltarju sv. Andreja v vikariatni cerkvi sv. Tomaža v Krašnji bral beneficiat ob izteku 17. stoletja ustanovljenega beneficija.⁵²⁵ Ustanovitelj, krašenski vikar Andrej Juvan,⁵²⁶ je v ta namen daroval več desetnin, na položaju prvega beneficiata, ki naj bi bil imenovan po njegovi smrti, pa je želel videti katerega od duhovnikov iz njegovega sorodstva »do četrtega kolena«. Če duhovnika med sorodniki ne bi bilo, naj bi beneficiat postal krašenski kaplan

⁵¹⁸ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 254.

⁵¹⁹ Prim. Gruden, *Doneski k zgodovini protestantizma*, str. 128.

⁵²⁰ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 6, str. 136.

⁵²¹ Gruden, *Doneski k zgodovini protestantizma*, str. 128–129.

⁵²² Mlinarič, *Prizadevanje sekovskih škofov*, str. 72: »Erhardus Tenkh, beneficiatus in Marchburg et postmodum parrochus in Eisenärtzt.«

⁵²³ ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, busta 45, fol. 12; 112r: »Compare il s. D. Bernardin Drioli Can(oni)co [...] auersi ordinato ad titulum bene(fi)cii di Loretto, qual doppò, che asonse il can(onica)to rinunciò.«

⁵²⁴ Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, str. 100.

⁵²⁵ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 6, str. 62.

⁵²⁶ Juvan je po vsej verjetnosti istoveten iz leta 1625 v župniji Vače rojenim in leta 1648 na naslov »lastnega (družinskega) premoženja« v mašnika posvečenim Andrejem Juvanom. Glej Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 53, 161, 165, 179, 219.

Primož Sivec (Siviz). Za Sivca, uradno umeščenega 12. marca 1697,⁵²⁷ je beneficij pomenil dodatno obremenitev, a hkrati tudi dodaten vir zaslužka in s tem boljši socialni položaj. V kontekstu socialne mobilnosti je prav tako razumeti podatek iz sredine 18. stoletja o Francu Antonu Troštu, vikarju župnije Polzela. Zaradi pičlih dohodkov od pastirovanja v polzelski župniji je imel Trošt še Marijin beneficij v Petrovčah, ki so sicer spadale v župnijo Žalec. Beneficijsko premoženje so sestavljale desetine in hiša, *domus beneficalis*, na Polzeli.⁵²⁸ Troštova duhovniška pot je bila sploh zelo razgibana. Po posvečenju leta 1731 je najprej kaplanoval v Zavrču in nato pri sv. Barbari v Halozah (Cirkulane). Sledila so leta službe vojaškega kurata in zatem do leta 1766 že navedeno službovanje na položaju polzelskega vikarja, ki ga je Troštu podelil malteški viteški red. V letih od 1766 do 1772 je bil Trošt zgolj beneficiat v Petrovčah, leta 1773 pa je kot nadžupnik v Rogatcu nasledil svojega brata Jožefa Franca Trošta.⁵²⁹ Poleg Jožefa Franca, umrlega leta 1772, in Franca Antona, umrlega leta 1790, je v rogaški nadžupniji v petdesetih letih 18. stoletja kot duhovni pomočnik deloval Jožef Hieronim Trošt.⁵³⁰ Jožef Hieronim, tako kot njegova bližnja sorodnika doma z Vipavskega, je pozneje postal prvi župnijski vikar pri sv. Roku ob Sotli. Po odstopu z mesta župnika na Prihovi v letu 1773 naj bi mu ostal le še beneficij v Vipavi.⁵³¹ Med letoma 1760 in 1766 je bil v Starem trgu ob Kolpi župnik in beneficiat obenem Mihael Mihelič iz Blaževcev v senjski škofiji na drugi strani Kolpe.⁵³² Kar zadeva Miheličev *beneficiolum*, je šlo za katehetsko ustanovo Filipa Grebina s Hmeljnika, v okviru katere naj bi vsakokratni beneficiat – tako imenovani popoldanski katehet – otrokom delil darilca in jih tako spodbujal k poslušanju kateheze, enkrat mesečno pa naj bi poskrbel tudi za mašo po ustanoviteljevem namenu.⁵³³ Posebno skupino predstavljajo grajski kaplani ali sacelani, katerih »delovno mesto« so bile predvsem kapele v gradovih oziroma

⁵²⁷ ARS, SI AS I, šk. 62, fasc. I/36, Lit. S-VI, 2, str. 987–990. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 6, str. 62–63.

⁵²⁸ *Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiakonata*, str. 636: »Antonius Trost [...] qui est ad nutum amovibilis ab ipso sacro ordine Mellitensium, et habet praetera ob tenuem congruam, beneficium apud Beatam Mariam Virginem in Pletroviz sub parochia Saxenfeldensi.« O »cesarskem« beneficiju v Marijini kapeli v petrovški cerkvi prim. Volčjak, *Spodnjesavinjska dolina*, str. 353.

⁵²⁹ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 140.

⁵³⁰ Prav tam.

⁵³¹ Prav tam, str. 141.

⁵³² Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 537–538.

⁵³³ Prim. Baraga, *Kapiteljski arhiv Novo mesto*, str. 228–229, št. 509.

na območjih grajskih kompleksov. Pri tem kaže opozoriti, da so zlasti zemljiški gospodje na Primorskem, ki so svoje dvorce pogosto gradili v bližini župnijskih cerkva, opravljanje duhovniških opravil za njihove družine in služinčad prepuščali kar župnijski duhovščini.⁵³⁴ Med duhovniki, za katere je znano, da so službo grajskega duhovnika zamenjali za bolj ali manj uspešno kariero v redni župnijski pastoralni, omenimo Matijo Jerančiča (Jerantschitz). Jerančič se leta 1755 navaja kot kaplan na gradiču Impoljca, stoječem ob cesti med Sevnico in Krškim. Od leta 1762 je Jerančič kaplanoval v župniji sv. Križ – Podbočje, sedem let pozneje pa je napredoval v župnijskega vikarja na Sromljah.⁵³⁵

Na podlagi združitve petih beneficijev na Kranjskem in enega na Štajerskem je leta 1708 nastal zasebni kanonikat v ljubljanski stolnici. Ustanovil ga je grof Franc Jožef Lamberg, da bi sledil svojim prednikom, ki so pred njim ustanavljali »svete ustanove«, pa tudi zaradi pomanjkanja kanonikov, ki bi v stolni cerkvi sv. Nikolaja Bogu vsak dan peli hvalo.⁵³⁶ Prvi, šele leta 1721 umeščeni kanonik, Janez Andrej Škerpin, in njegovi kanoniški nasledniki naj bi dohodke črpali iz beneficijev rodbine Lamberg v Marijini kapeli na Vačah, v cerkvi Device Marije na Homcu, v kapelah sv. Ane in sv. Andreja v Mengšu, v kapeli sv. Barbare v Ložu ter pri oltarju sv. Andreja v (Slovenskih) Konjicah.⁵³⁷ Na te kraje vezane dolžnosti so se večinoma omejevale na bogoslužje; šlo je za navadne, nekuratne beneficije (*beneficia simplicia*), pri čemer je Škerpin pred imenovanjem za kanonika že zasedal mesto Lambergovega beneficiata v Mengšu.⁵³⁸ Dodajmo, da je Škerpin izviral iz leta 1722 poplemenitene kamniške meščanske družine,⁵³⁹ ki je dala več uglednih duhovnikov. Med njimi je bil tudi Žiga Škerpin, brat Janeza Andreja, ki se je v zgodovino zapisal kot utemeljitelj frančiškanske knjižnice v Ljubljani.⁵⁴⁰ Z vidika karierni mobilnosti je med zasebnimi kanoniškimi ustanovami za nas zanimiv leta 1704 prav tako v Ljubljani nastali kanonikat dveh ustanoviteljev: Andreja Klemenčiča, župnijskega vikarja v Križah pri Tržiču, in Lovrenca pl. Wollwita, deželnega glavarja Kranjske.⁵⁴¹ Soustanovitelj Andrej Klemenčič je namreč postal in do svoje smrti jeseni 1725 tudi ostal (prvi) kanonik tega kanonikata.⁵⁴² Če je

⁵³⁴ Ambrožič, Grajske kapele in patronatni vpliv, str. 559.

⁵³⁵ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 434.

⁵³⁶ Ambrožič, Ustanovitve zasebnih kanonikatov, str. 57.

⁵³⁷ Prav tam, str. 58–59.

⁵³⁸ Prav tam, str. 59. Ambrožič za *beneficium simplex* uporablja izraz »preprost beneficij«.

⁵³⁹ Prim. Preinfalk, Puštalski baroni Wolkenspergi, str. 232, op. 6.

⁵⁴⁰ Več o Škerpinih v poglavju »Širše sorodstvene, prijateljske in interesne mreže«.

⁵⁴¹ Ambrožič, Ustanovitve zasebnih kanonikatov, str. 55.

⁵⁴² Prv tam, str. 56. Prim. Ambrožič, Prošti, dekani in kanoniki, str. 96.

kanonikat za Klemenčiča pomenil precejšen korak navzgor, pa je glede na njegovo dotedanjo kariero to veliko težje reči za Franca Bernarda Fischerja, prvega kanonika ljubljanskega Kürchpergovega (pozneje Kürchperg-Gallenbergovega) kanonikata. Leta 1662 v Ljubljani rojeni Fischer je v letih pred vrnitvijo v domačo deželo in mesto (1704) deloval na tleh Zgornje in Spodnje Avstrije kot župnik župnij Rieggers, Zwettl in Baden. Od leta 1703, ko je začel župnikovati v Badnu, je bil tudi član konzistorialnega sveta škofije Passau. V domače kraje ga je poleg Kürchpergovega kanonikata sicer pripeljal še en »beneficij« – župnija Šmartno pri Litiji, na tleh katere je imel takrat graščino Thurn (Turn pri Gabrovki) Franc Adam pl. Kürchperg, Fischerjev ujec in ustanovitelj kanonikata.⁵⁴³ Kakor koli, Fischer se je v Ljubljani vključil v Akademijo delavnih, v kranjski deželni prestolnici je za vedno zatislil oči 14. aprila 1715.⁵⁴⁴

Na kakšen način so beneficiji zlasti v težkih časih lahko postali sredstvo, s pomočjo katerega je starejši sorodnik vplival na kariero mlajšega, lepo pokaže pismo ljubljanskega škofa Janeza Tavčarja oglejskemu koadjutorju Francescu Barbaru z dne 6. avgusta 1590. V pismu škof bodočemu patriarhu razkrije željo, da bi njegov nečak Matija Tavčar dobil župnijo, natančneje kuratni beneficij v Komnu, čeprav sta Matiji do polne kanonične starosti manjkali dve leti. Za zadevni spregled je škof že zaprosil v Rim, vendar je za primer, da prošnji ne bi ugodili, predvidel še eno možnost, tj. da bi v Ogleju komensko župnijo za dobo dveh let podelili v komendo kar njemu.⁵⁴⁵ Del župnijskih dohodkov bi škof porabil kot prispevek za nečakovo šolanje, preostanek pa za gradbena dela pri komenskih cerkvi in župnišču.⁵⁴⁶ Ob tem kaže opomniti, da predmet Tavčarjeve prošnje v korist nečaka ni bil navadni, temveč kuratni, z rednim dušnim pastirstvom povezani beneficij. Kljub nasprotnim prizadevanjem se je ločevanje beneficianskih dohodkov in beneficianske službe, do katerega je prihajalo pri podelitvah *beneficia curata* v komendo, nadaljevalo tudi po Tridentinskem koncilu.⁵⁴⁷ Kar zadeva življenjsko pot v kmečki družini okoli leta 1544 rojenega škofa Tavčarja, naj v kontekstu tega poglavja navedemo, da je na Dunaju študiral s podporo tako imenovane Brikcijeve štipendije⁵⁴⁸ in da je v desetletju pred imenovanjem za

⁵⁴³ Ambrožič, Ustanovitve zasebnih kanonikatov, str. 51–54.

⁵⁴⁴ Prim. Glonar, Fischer Franc Bernard (biografsko geslo).

⁵⁴⁵ Glede termina »komenda« glej Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 58–59.

⁵⁴⁶ AAU, ACAU, busta 760, Lubiana 1500–1750/1804; Žnidaršič Golec – Volčjak, Videm, 2011, str. 26.

⁵⁴⁷ Prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 58–59.

⁵⁴⁸ O tej štipendiji prim. Simoniti, *Med humanisti in starimi knjigami*, str. 167, posebej op. 30.

ljubljskega škofa župnikoval v Komnu in Gorici, kjer je imel sedež tudi kot goriški arhidiakon.⁵⁴⁹

⁵⁴⁹ Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 101–102.

KARIERNA NAZADOVANJA IN ZASTOJI

Tako kot v vseh drugih obdobjih v zgodovini Cerkve je del duhovnikov tudi v zgodnjem novem veku doživel karierni zdrs, ki se je lahko izrazil v izgubi beneficija oziroma cerkvene službe, v premestitvi na manj ugledno mesto ali pa v prostovoljnem odstopu s te ali one funkcije. Na nazadovanje ali zastoj v duhovnikovi karieri je lahko vplivalo več dejavnikov skupaj, pri čemer so takšno ali drugačno vlogo pogosto imele tudi širše okoliščine. V kriznih desetletjih druge polovice 16. in prve petine 17. stoletja so v jedrnem delu slovenskega ozemlja na svojih položajih ostajali ali celo napredovali duhovniki, ki bi jih cerkvene in svetne oblasti sicer težko tolerirale.⁵⁵⁰ Kljub protestantskim nazorom in delovanju je vse do leta 1598 v Kočevju župnikoval, denimo, domačin Lenart Zieglfest (Zieglfest).⁵⁵¹ O njem v poročilu kranjskega deželnega vicedoma Ludvika Kamila Suarda in stiškega opata Lovrenca Zupana iz leta 1595 izvemo, da je imel za ženo sestro kočevskega mestnega sodnika Filipa Schweigerja, s katero ga je poročil črmošnjiški župnik, in da od poroke naprej ni več maševal, temveč zgolj pridigal in širil »krivoverske nauke« ter delil obhajilo pod obema podobama.⁵⁵² Župnija mu je bila odvzeta šele potem, ko je vajeti protiprotestantskega boja dokončno prevzel nadvojvoda Ferdinand. Zieglfesta, ki se je moral zglasiti pri vicedomu v

⁵⁵⁰ Prim. Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, str. 189 (o župniku v Kranju Matiji Marcina); Baraga, Polidor Montagnana.

⁵⁵¹ AAU, ACAU, busta 629, Ordinationvm liber 1574–1577, fol. 26v: »Leonardus Zieglfest de ciuitate Gottscheę ad titulum patrimonii sibi constituti per eius patrem« (zapis ob Zieglfestovem prejemu subdiakonata v Vidmu 1. marca 1577).

⁵⁵² Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 266, 8–5.

Ljubljani, so konec januarja ali v začetku februarja 1598 zaprli. Iz zapora je kmalu pobegnil, vendar je nedolgo zatem umrl; 17. junija 1598 je vicedom kočevskima mestnemu sodniku in svetu naročil, naj Ziegelfestu zaplenjeno premoženje izročita njegovi vdovi in otrokom.⁵⁵³ Še najmanj sto let dlje so se župnije z nekatoliškimi župniki obdržale v gornjem Prekmurju, kjer so razmere narekemale večjo popustljivost tudi do katoliške duhovščine.⁵⁵⁴ Tako je opat Štefan Kazó, ki je leta 1698 v tem delu Prekmurja, podrejenem škofiji Győr, opravil prvo katoliško vizitacijo po obdobju reformacije,⁵⁵⁵ o župniku na Pertoči Antonu Pitrocio (Pitrocio) lahko samo zapisal, da pije. Pitrocio, tedaj tridesetletni magister filozofije, je bil po rodu iz Gorice, njegov materni jezik je bila nemščina.⁵⁵⁶

Ukrepom, ki so zarezali v kariere nemalo duhovnikov, sta največkrat botrovala nenravno življenje in siceršnja nedisciplina. Nič manj kot odpust iz škofije je v času ljubljanskega škofa Otona Friderika Buchheima (1641–1664) doletel, na primer, Jurija Kozino (Cosina).⁵⁵⁷ Očitki zoper njega so se začeli kopičiti že pod Buchheimovim predhodnikom Rinaldom Scarlichijem (1630–1640), ko je Kozina služboval pri župnijski cerkvi sv. Petra v Ljubljani kot duhovni pomočnik oziroma vikar.⁵⁵⁸ Po pričevanju drugega šentpeterskega duhovnega pomočnika Matije Ambschla pri prvi Scarlichijevi vizitaciji leta 1631 je imel Kozina »ob kar največjem pohujšanju« ž štiri leta priležnico Marjeto Glavič, dve drugi njegovi konkubini naj bi živeli v Šentvidu nad Ljubljano, četrta, ki da ju je skupaj z otrokom sprejel k sebi leta 1628, pa naj bi medtem umrla. Kozina naj bi bil povrhu tega prepirljiv in nasilen; eno svojih priležnic naj bi udaril tako zelo, da se ji je brazgotina še vedno poznala.⁵⁵⁹ Kljub Ambschlovim obremenilnim izjavam je Kozina še naprej deloval pri sv. Petru. Ali je v prvi polovici štiridesetih let 17. stoletja zasedal celo mesto župnika in komisarja v Gornjem Gradu – ali pa gre, verjetneje, za njegovega soimenjaka –, ostaja za zdaj odprto vprašanje.⁵⁶⁰ Vsekakor so Kozino zaradi

⁵⁵³ Prav tam, str. 256, 4-1; 257; 259, 4-12, 4-14; 260, 4-15.

⁵⁵⁴ Prim. Zelko, Gradivo za prekmursko cerkveno zgodovino, str. 299.

⁵⁵⁵ Prav tam, str. 239.

⁵⁵⁶ Prav tam, str. 268: »Parochus est Adm(odum) R(everendus) D(ominus) Antonius Pitrocio, natione Germanus, ex civitate Goricense oriundus, philosophus absolutus et magister philosophiae [...]. Est vir discalus et potulentus.«

⁵⁵⁷ Žnidaršič Golec, Dušni pastirji pri ljubljanskem Sv. Petru, str. 308.

⁵⁵⁸ Prav tam, str. 304.

⁵⁵⁹ Prav tam, str. 307.

⁵⁶⁰ Prim. Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. II, Bd. 2, str. 45. Orožen opozarja, da je bil (neki) Jurij Kozina v letih od 1745 do 1749 vikar v Rušah, kjer je postavil temelje znameniti latinski šoli.

nepoboljšljivosti, *ob incorrigibilitatem*, nazadnje iz ljubljanske škofije odpustili.⁵⁶¹ Veliko hitreje so takratne oblasti tisti čas, kot je videti, ukrepale proti duhovniku ljubljanske škofije Juriju Nahtigalu,⁵⁶² ki naj bi v Ribnici prav tako živel z več priležnicami hkrati in se z eno od njih tudi poročil. Zaradi preiskave upravitelja ribniškega gospostva Viljema Bernerja⁵⁶³ in, očitno, strahu pred ribniškim arhidiakonom Nikolajem Mravom⁵⁶⁴ je Nahtigal pobegnil v Ljubljano, kjer pa so ga prijeli in odpeljali v škofijski zapor v Gornjem Gradu. Cerkveno sodišče je zaslišalo priče, med njimi tudi Jurijevega očeta Gašperja,⁵⁶⁵ in nato razsodilo, da Nahtigal na območju ljubljanske škofije ne sme več delovati kot duhovnik.⁵⁶⁶

Goriško nadškofijo, v kateri je pastiroval le nekaj let, je moral v začetku šestdesetih let 18. stoletja zapustiti tudi v Grebinju (Griffen) na Koroškem rojeni Janez Onič (Onitsch). Potem ko je od leta 1758 naprej vodil vikariat pri sv. Marjeti na Dravskem polju,⁵⁶⁷ je 9. junija 1760 prišel za župnika k sv. Martinu na Pohorju. Toda že 6. avgusta istega leta je bil na temelju izpraševanj pooblaščenega vizitatorja Jožefa Gutsmandla, sicer nadžupnika v Hočah, izdan dekret, ki je Oniča za petnajst dni suspendiral »od službe in beneficija«. V tem času naj bi Onič opravil duhovne vaje pri kapucinih v Celju in potrdilo o tem predložil pristojnemu celjskemu arhidiakonu. Ta bi mu potem lahko znova podelil dovoljenje za dušnopastirsko delo, a pod pogojem, da bi odpravil vse tisto, kar mu je bilo očitano v dekretu. Kritik na Oničev račun je bilo presenetljivo veliko: da ne mašuje na (vse) nedelje in praznike; da ne izvaja kateheze za otroke v oddaljenih krajih; da ima mlado kuharico; da se v nasprotju z dostojanstvom kleriškega stanu loteva težkih kmečkih in drugih del; da stresa svoja bes in jezo na župljane, neredko tudi tako, da jih

⁵⁶¹ Žnidaršič Golec, Dušni pastirji pri ljubljanskem Sv. Petru, str. 308. Glej tudi prejšnjo opombo.

⁵⁶² Prim. Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 226: »JURIJ NACHTIGAL iz Kranja, kaplan [v Ribnici] 1631.«

⁵⁶³ NŠAL 100, Spisi, fasc. 58-6, Bernerjevo pismo z dne 25. maja 1631.

⁵⁶⁴ O nameravani Mravovi vizitaciji arhidiakonata v začetku leta 1631 Skubic, *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*, str. 138.

⁵⁶⁵ Zapis glede Gašperja Nahtigala v Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 239, ne drži (povsem). Oče je želel pridobiti poročilo o preiskavi proti sinu.

⁵⁶⁶ NŠAL 100, Spisi, fasc. 58-6 (pripisani zapis v latinščini).

⁵⁶⁷ Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. VI, str. 516.

tepe.⁵⁶⁸ Svojemu kaplanu naj bi poleg tega dajal nezadostno in slabo hrano.⁵⁶⁹ Da je Onič še po vrnitvi v domačo lavantinsko škofijo povzročal težave, kaže podatek o tem, da je bil »obsojen na šest let težke ječe na (grebinjskem) Schlossbergu«. ⁵⁷⁰

Na današnjem avstrijskem Koroškem je poldrugo stoletje prej v težave zaradi obtožb o razmerju s svakinjo zašel Matija Perdon.⁵⁷¹ Perdon, ki je bil najprej vojak in je v duhovniški stan stopil šele pri okoli štiridesetih, je verjetno izviral iz Goriške. Kot duhovnik je sprva deloval na ozemlju salzburške nadškofije, v župniji Čajniče (Tultschnig), nedaleč od Celovca.⁵⁷² Leta 1615 so ga cerkvene oblasti na procesu, ki je potekal v proštiji pri Gospe Sveti (Maria Saal), spoznale za krivega in ga kaznovale z dveletnim suspenzom *a divinis* ter izgonom iz nadškofije.⁵⁷³ Sodba pa je pomenila le krajši zastoj na Perdonovi duhovniški poti. Ob podpori oglejskega arhidiakona v Beljaku Janeza Andreja Nepokaja je Perdon po letu 1618 duhovniško službo opravljal na ozemlju južno od Drave, najprej v župniji sv. Danijel v Ziljski dolini (St. Daniel im Gailtal), od leta 1622 pa v župniji Brdo pri Šmohorju (Egg bei Hermagor).⁵⁷⁴ V tej zvezi si posebno omembo zasluži pismo v slovenskem jeziku, ki ga je Perdon leta 1615 pisal iz ječe arhidiakonu in najbrž tudi svojemu rojaku Nepokaju.⁵⁷⁵ V drugi polovici 17. stoletja je sodna preiskava zaradi obtožb o nemoralnem življenju tekla, denimo, proti moravškemu župniku Petru Francišku Pistoriju (Pistorius).⁵⁷⁶ Še pred preiskavo je sredi leta 1658, tj. manj kot dve leti po Pistorijevem prihodu v Moravče, notranjeavstrijska vlada vicedomu na Kranjskem poslala ukaz, naj iz župnišča nemudoma izseli Pistorijevo mačeho in njenega moža.⁵⁷⁷ V naslednjem desetletju so se vrstile pritožbe o pohujšljivem vedenju Pistorija in tem, da zapravlja župnijsko premoženje, zaradi česar ga je leta 1665 doletel triletni suspenz.⁵⁷⁸ Do Pistorijeve odstavitve s položaja moravškega

⁵⁶⁸ Da naj bi se Onič prepiral in se tepel tudi s svojo dvaindvajsetletno kuharico, so vizitatorju zaupali ključarji župnijske cerkve. *Vizitacijski zapiski savinjskega arhidiaconata*, zv. 2, str. 549. Dekret tega ne izpostavlja.

⁵⁶⁹ *Vizitacijski zapiski savinjskega arhidiaconata*, str. 542–543. Prim. Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 72, 118.

⁵⁷⁰ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 118.

⁵⁷¹ Na Perdonovo »usodo« me je prijazno opozoril Matija Ogrin.

⁵⁷² Ogris, Matthias Perdon – ein Lebensbild, str. 304–307.

⁵⁷³ Prav tam, str. 329.

⁵⁷⁴ Prav tam, str. 331–339. Leta 1626 se je bil Perdon prisiljen odpovedati tudi tej župniji.

⁵⁷⁵ Objava pisma prav tam, str. 313–316 (319). Za podatke v zvezi s pismom se zahvaljujem Borisu Golcu.

⁵⁷⁶ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 230.

⁵⁷⁷ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 5, str. 77.

⁵⁷⁸ Prav tam, str. 77–79.

župnika je sicer prišlo šele v prvih mesecih leta 1678.⁵⁷⁹ Na župnijah ali župnijskih vikariatih pod patronatom deželnega kneza, med katere so spadale tudi Moravčce, je bilo slabo upravljanje župnijskih temporalij razmeroma pogost razlog bodisi za začasno bodisi za dokončno odstavitev župnika ali vikarja. V sedemdesetih letih 18. stoletja je bil zaradi malomarnega gospodarjenja z župnije Bloke odstavljen Andrej Semen (Sömen).⁵⁸⁰ Da je bilo v ozadju verjetno še kaj drugega, bi lahko sklepali na podlagi desetletje starejših navedb, po katerih naj bi Semen kot župnijski vikar novega vikariata Zali Log podpihoval nemire med podložniki (škofje)loškega gospostva in bil zato prisiljen oditi s tega gospostva.⁵⁸¹ Po drugi strani so si kazni, ki so ustavile ali upočasnile njihove kariere, duhovniki lahko nakopali z raznimi pridobitnimi dejavnostmi, zaradi katerih so zanemarjali svoje dušnopastirske dolžnosti. Trgovanju z živino, žitom in maslom se je sredi 18. stoletja v rojstnem Mokronogu čezmerno posvečal, na primer, tamkajšnji kaplan Mihael Sekovšek (Shecovhsig); po preiskavi je bil kaznovan z začasnim suspenzom.⁵⁸² V prvi polovici 18. stoletja, leta 1736, je zaradi nakopičenih dolgov brez župnije oziroma vikariata v Mokronogu ostal Jožef Vidmajer, ki pa se je leta 1743 vrnil na svoje prejšnje mesto.⁵⁸³ Zdi se, da sta bila tako Vidmajerjev odhod kot njegova vrnitev povezana s »prvima človekoma« kolegiatnega kapitlja v Novem mestu – ustanove, ki ji je bil mokronoški vikariat vtelesen vse od konca 15. stoletja.⁵⁸⁴ Vidmajer je moral sicer počakati, da je Jurija Franciška Marottija, s katerim se očitno ni razumel, na funkciji prošta nasledil Anton Gothard Erberg.⁵⁸⁵

Nemajhno oviro na kariernih poteh duhovščine je predstavljalo vdajanje alkoholu, ki so ga skušale cerkvene oblasti zlasti v 18. stoletju zaježiti ali vsaj omiliti s sprotnimi, čeprav ne ravno ostrimi kaznimi. Zaradi čezmernega uživanja alkohola – in tobaka – je moral leta 1756 na desetdnevne duhovne vaje k jezuitom ali h kapucinom v Gorico Matej Štrukelj (Strukhl), župnijski vikar v Volčah.⁵⁸⁶ Krajše, petdnevno opravljanje duhovnih vaj pri avguštincih v Fürstenfeldu je

⁵⁷⁹ ARS, SI AS 1, šk. 49, fasc. I/28, Lit. M-XII, 3-16: »[...] durch entsetzung Petri Francisci Pistorii erledigte Pfarr« (dopis o imenovanju novega župnika z dne 21. maja 1678). Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 5, str. 79.

⁵⁸⁰ ARS, SI AS 7, šk. 252, Eccl. O-1, 3.

⁵⁸¹ Prav tam, šk. 265, Eccl. S-2, 1.

⁵⁸² Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 218, 629–630; Volčjak, *Goriška nadškofija na Kranjskem*, str. 191.

⁵⁸³ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 685–686.

⁵⁸⁴ Mlinarič, *Novomeškemu kapitlju inkorporirane župnije*, str. 51, 53.

⁵⁸⁵ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 685; Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 88–96.

⁵⁸⁶ *Acti delle visite pastorali*, vol. 1, str. 491.

vizitator leta 1766 zaradi pijančevanja predpisal vuzeniškemu kaplanu Valentinu Ziererju (Zirer).⁵⁸⁷ Ker se je »veliko let mazal s pregreho pijanosti« in s tem kljub opominom ljudem dajal škodljiv zgled, je bil (večkrat) suspendiran Jožef Peternel s Cerknega.⁵⁸⁸ Potem ko je sredi petdesetih let 18. stoletja nekaj časa kaplanoval na Vojskem, je odšel živet domov, kjer je pozneje še pomagal v pastoralih, vendar se pijači, kot kaže, ni zares odrekel.⁵⁸⁹ Po več pritožbah je suspenz leta 1771 zadel tudi na Dolenjskem delujočega Ljubljancana Karla Kristofa Taboraja (Taborre).⁵⁹⁰ Popivanje je pogosto spremljalo verbalno nasilje, tako kot, na primer, pri Juriju Bakinu (Bachin) v Krkavčah. Bakin je vpricho svojih župljanov preklinjal in počel še druge neprimerne stvari, zaradi katerih je v dvajsetih letih 18. stoletja koprski škof Antonio Maria Borromeo proti njemu sprožil sodni proces.⁵⁹¹ Nasilje v besedah in dejanjih sicer ni bilo nujno posledica čezmernega uživanja alkohola. Pri Luku Buclju (Wuzl), ki je sredi 18. stoletja kot vikar na Dolu pri Hrastniku vpil na ljudi in jih pretepal, tega očitka ne zasledimo.⁵⁹² Bucelj si je odstavitev prislužil predvsem s tem, da je iz malomarnosti dopustil, da so miši požrle že posvečene hostije, pa tudi z neposlušnostjo in nespoštovanjem do nadrejenega arhidiakona Adama Ignacija Marinca.⁵⁹³ Vendar pa odstavitve niso (takoj) izpeljali, saj je bilo težko najti duhovnika, ki bi prišel službovat v »ta samotni kraj med gorami«. ⁵⁹⁴ Zaradi pomanjkanja primernih duhovnikov se je bil v drugi polovici 17. stoletja tudi koprski škof Francesco Zenó (1660–1680) prisiljen zadovoljiti z milejšim kaznovanjem tistih podeželskih župnikov, ki so popivali, imeli priležnico ali kršili rezidenčno dolžnost.⁵⁹⁵

⁵⁸⁷ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 70; *Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiakonata*, str. 739.

⁵⁸⁸ *Atti delle visite pastorali*, vol. 4, str. 400: »Josepho Peternell Presbytero loci Circhinae hujus Archidiaconalis Districtus salutem in Domino et Mandatis Nostris obedientiam. Attenta informatione a pluribus fide dignis [...] te cum Ordinis sacerdotalis dedecore et cum mala aedificatione populi a multis annis in ebrietatis vitio habitualiter insordescere non obstantibus monitionibus [...]«.«

⁵⁸⁹ Volčjak, *Cerkev na Kranjskem*, str. 571–572.

⁵⁹⁰ Prav tam, str. 664.

⁵⁹¹ Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, str. 135.

⁵⁹² Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 71–72. Med drugim naj bi bila problematična še Bucljeva prevelika domačnost z ženskami.

⁵⁹³ *Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiakonata*, str. 420–421.

⁵⁹⁴ Prav tam, str. 421: »Verum, cum successor ad hunc locum solitarium intra Alpes positum, in promptu non fuerit [...]«.«

⁵⁹⁵ Vincoletto, *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani*, str. 36. Prim. *Visitationes generales*, str. 34.

Ob tem naj opozorimo na različnost usod duhovnikov, obtoženih ali osumljenih podobnih deliktov. Savinjskega arhidiakona in župnika v Laškem Mihaela Wollicha so leta 1639, na primer, osumili, da je ženska, ki so jo bili obtožili in nato obsodili na smrt zaradi detomora, pravzaprav njegova konkubina. Wollich je zbežal v Italijo in od tam na Koroško, vendar se mu aretaciji vseeno ni uspelo izogniti. Odpeljan je bil na sojenje v Laško, kjer naj bi umrl v špitalu.⁵⁹⁶ Verjetneje se sicer zdi, da je Mihaela smrt doletela pri bratu Krištofu v Žalcu. Krištof, ki je bil tam župnik, je dal namreč v žalski župnijski cerkvi svojemu bratu postaviti nagrobnik.⁵⁹⁷ Kakor koli, v začetku leta 1642 je v Laškem že župnikoval Mihaelov naslednik.⁵⁹⁸ Precej dlje se je na mestu ljubljanskega prošta in župnika v Radovljici ob koncu 16. stoletja obdržal Gašper Freudenschuss, čigar konkubino je prav tako bremenil sum detomora. Proštova služkinja in domnevna priležnica Helena je poleti 1583 na »zaslišanju brez [mučenja] in z mučenjem« trdila, da jo je prošt nagovoril k spolnemu občevanju in ji v primeru, da bi zanosila, svetoval, naj se obrne na njegovo kuharico in priležnico Marjeto. Nekaj mesecev po zanositvi jo je prošt odpeljal v Dolenjske Toplice, kjer naj bi jo »vso noč držal v kopeli«. Po vrnitvi v Radovljico je rodila mrtvega otroka, pokopala pa naj bi ga njena mati.⁵⁹⁹ Freudenschussa, ki mu je grozilo sojenje pred cerkvenim sodiščem v Ljubljani, srečujemo pozneje v vlogi župnika župnije Stara Loka in arhidiakona oglejskega patriarha za Gorenjsko.⁶⁰⁰ To dejstvo in podatek, da se je Freudenschuss funkciji ljubljanskega prošta odpovedal šele na pragu 17. stoletja,⁶⁰¹ si lahko razlagamo na več načinov. Ustavitvi preiskave so lahko botrovali pomanjkljivost dokazov, zaščitništvo vplivnih veljakov – vsekakor vplivnejših od tistih, ki jih je poznal Mihael Wollich –, kot tudi ostrejšim ukrepom zoper višjo duhovščino manj naklonjene razmere v Freudenschussovem času.⁶⁰² Da so se v ozadju aretacij, sodnih postopkov in odstavitev duhovnikov utegnili prepletati različni motivi tako na cerkvenopolitični kot na osebni ravni, priča »zgodba« tomajskega župnika

⁵⁹⁶ Kos, *Ljubezen, greh in kazen*, str. 543.

⁵⁹⁷ *Orožnova zgodovina dekanije Laško*, str. 87.

⁵⁹⁸ Prim. prav tam, str. 87–88.

⁵⁹⁹ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 4, str. 35, 7–12. Prim. še prav tam, str. 33–34.

⁶⁰⁰ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 47; Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 5, str. 190–197, 442–445; Žabota, Gruden o Suzani Gornjegrajski, str. 294–295.

⁶⁰¹ Prim. Ambrožič, Prošti, dekani in kanoniki, str. 88; Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana, ŠAL I*, str. 157 (fasc. 25-03/1).

⁶⁰² O Freudenschussovih prizadevanjih za vnovično pridobitev cerkvene posesti, ki naj bi jo odtujili protestantsko naravnani plemiči, prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 5, str. 204–208.

Franca Lovrenca Rometa iz zgodnjega 18. stoletja.⁶⁰³ »Zgodba«, ki kar kliče po podrobnejši raziskavi, odpira vprašanja o interesih in dejanskih pristojnostih tržaškega škofa Giovannija Francesca Millerja, kanonikov tržaškega stolnega kapitlja, deželnega kneza kot patrona župnije Tomaj in seveda Rometa. Vse ukrepe proti tomajskemu župniku, nekaj časa zaprtemu v Trstu, je leta 1718 razveljavila papeška nunciatura na Dunaju.⁶⁰⁴

Razmeroma pogost zaviralni dejavnik v karierah duhovnikov je bila bolezen. Zaradi epilepsije in neprimernega vedenja, ki ga je vsaj do neke mere mogoče pripisati bolezni, je kolegiatni kapitelj v Čedadu (Cividale del Friuli) konec dvajsetih let 17. stoletja suspendiral župnika v Spodnji Idriji Štefana Čubeja (Zubey, Zubeus).⁶⁰⁵ Sredi junija 1630 se je Čubej sam odrekel župniji v korist Jakoba Bizjaka, vendar naj bi to storil predvsem na pritisk idrijskega rudniškega oskrbnika. Bizjak naj sicer ne bi bil vreden župniškega mesta, saj naj bi imel šest nezakonskih otrok.⁶⁰⁶ Sto let pozneje je čedajski kapitelj na Vojskem – dušno-pastirski postojanki v mejah spodnejidrijske župnije – odstavil tamkajšnjega kaplana Pavla Cartellija (Kartelli).⁶⁰⁷ Duševno obolelemu Cartelliju, ki naj bi se mu um »popolnoma omračil«, se je zdravje postopno izboljšalo, kljub temu pa je župnik Filip Jakob Uršič Cartellijevi vrnitvi na Vojsko nasprotoval in je tja poslal pastirovat duhovnika Tomaža Jerkiča. Stvari so se zapletle, ko je Jerkiča s kaplanije na silo pregnal rudniški oskrbnik Franc Anton Stemberg, podpornik Cartellija in hkrati trd nasprotnik župnika Uršiča.⁶⁰⁸ Zaradi težke bolezni kot posledice dela na župniji pa tudi raznih škandalov med župljani je v začetku petdesetih let 18. stoletja za položaj (nekuratnega) beneficiata sv. Janeza Krstnika v Kamniku zaprosil Jurij Leopold Škrinjer (Skhriner, Schriner), župnik v Jelšanah.⁶⁰⁹ Po skoraj tridesetletnem župnikovanju je zaradi starostne onemoglosti resigniral Škrinjerjev predhodnik na jelšanski župniji, Konrad Anton pl. Marburg.⁶¹⁰ Med drugimi razlogi za prostovoljno odpoved neki župniji ali župnijskemu vikariatu

⁶⁰³ Prav tam, zv. 6, str. 239, 241–243, 277.

⁶⁰⁴ Prim. prav tam, str. 277, 3–2.

⁶⁰⁵ Prav tam, zv. 3, str. 14, 6–7 in 6–8.

⁶⁰⁶ Prav tam, str. 14, 6–10; str. 15, 6–11 (in 6–13).

⁶⁰⁷ Prim. prav tam, str. 47–48, 1–47.

⁶⁰⁸ Prav tam, str. 61, 1–97; str. 61–62, 1–99; str. 62, 1–101. Prim. prav tam, str. 45–47, 92.

⁶⁰⁹ ARS, SI AS 7, šk. 267, Eccl. S–9, 1: »[...] wo durch ich wegen grossen Strappaz in eine tödliche Krankheith gefählen.« Po udaru strele v zvonik naj bi si Škrinjer poškodoval tudi sluh. Ker je bil beneficij sv. Janeza Krstnika v Kamniku nekuratni, se Škrinjerju ne bi bilo treba ukvarjati z dušnim pastirstvom.

⁶¹⁰ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 3, str. 23–24.

omenimo še prestop v redovništvo oziroma umik v samostan tega ali onega reda. Leta 1730 je moral, na primer, kamniški župnik Maksimilijan Leopold Rasp zaradi vstopa Marka Lovrenca Peternela v stiško cisterco imenovati novega vikarja v Nevljah.⁶¹¹ Za dovoljenje, da bi se smel po triintridesetih letih župnikovanja umakniti v frančiškanski samostan v Pazinu, je leta 1709 zaprosil župnik v Trnovem pri Ilirski Bistrici Nikolaj Solon.⁶¹² Sem ter tja naletimo med razlogi za začasno ali stalno prekinitev kariere odhod »v daljne kraje«. Leta 1690 je duhovniška bratovščina sv. Mihaela v Mengšu izključila svojega člana Jurija Danijela Receta, ki je ob vključitvi v bratovščino deloval kot duhovni pomočnik v Kamniku, po njegovem odhodu *in partes longinquas* pa od njega več let ni bilo nobenega glasu.⁶¹³ Iz istega razloga je bil leta 1690 iz bratovščine izključen tudi župnijski vikar pri sv. Petru v Komendi Janez Gašper Kuzmina (Cusmina). Kuzmina je ob izključitvi »prebival v Italiji«.⁶¹⁴

⁶¹¹ AAU, ACAU, busta 707, 20-3, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik), Neull (Nevlje), str. 301.

⁶¹² Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 51, 1-35.

⁶¹³ Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 394: »R(everen)dus D(omi)nus Georgius Daniel Reze, Cooperator Lythopoli. Anno 1690 eliminatus ob discessum in partes longinquas, et aliquot annis non factam insinuationem, atque excusationem.« Rece se je pozneje vrnil. Leta 1698 je kandidiral za beneficij sv. Lenarta in Antona v špitalu ter sv. Katarine v župnijski cerkvi v Kranju. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 193. V tem kontekstu je zgovorna tudi omemba Receta v oporoki Jurija Rose, obravnavani v poglavju »Oporoke«.

⁶¹⁴ »Ad(modu)m R(everen)dus D(omi)nus Joannes Casparus Cusmina, Parochus ad S. Petrum in Commenda. Modo in Italia commorans [...]« – Duhovniška bratovščina sv. Mihaela, št. 25, stolpec 394.

(SAMO)REPREZENTACIJA IN KARIERNI DOSEŽKI V IZBRANIH (AVTO)BIOGRAFSKIH VIRIH

ZAPUŠČINSKI INVENTARJI

O tem, kako so karierne poti duhovnikov, zlasti tistih uspešnejših, zaznamovale njihov način življenja in (gojeno) samopodobo, na svojstven način pričajo zapuščinski inventarji. V osnovi gre za sezname »različnih oblik imetja, ki ga je po smrti kakšne osebe našla in popisala v ta namen določena komisija«, vendar pa to gradivo bralca ne seznanja le s pokojnikovimi premožninami in nepremičninami kot takimi, ampak odstira tančice z »različnih ravni delovanja in samorazumevanja družbe in ljudi v obdobju, v katerem je nastalo«. ⁶¹⁵ Ob tem je treba opozoriti na zagato, v kateri se kaj hitro lahko znajde preučevalec duhovniških zapuščinskih inventarjev. Pogosto namreč ni povsem jasno, ali so stvari, inventarizirane po smrti nekega duhovnika, del njegovega lastnega imetja ali del beneficijskega oziroma nadarbinskega premoženja. Sem ter tja je v inventarjih, nanašajočih se na cerkvene nadarbine, sicer izrecno navedeno, da so »ti in ti predmeti« last preminulega nadarbinarja. Tako vsebuje inventar župnije Hoče z začetka leta 1587 razdelek z naslovom »Oblačila pokojnega župnika« (*Des abgelebten Pfarrers*

⁶¹⁵ Štuhec, *Rdeča postelja, ščurki in solze*, str. 12–13. Kolegu Marku Štuhcu izrekam na tem mestu zahvalo za pozorno branje podpoglavij »Zapuščinski inventarji«, »Oporoke« ter »Nagrobni in drugi napisi«.

Claidungen). Janezu Martinu Wagenringu, župniku ugledne hočke župnije v letih od 1581 do 1587,⁶¹⁶ so pripadali en dolg duhovniški plašč (*Priester Mantl*), ena dolga duhovniška suknja (*Briester Rokh*), dve spodnji suknji (*Leib Rokhen*) in več drugih, ponošenih oblačil.⁶¹⁷ Razmeroma dobro primerjavo, kaj je spadalo k duhovnikovemu osebnemu premoženju in kaj k nadarbini oziroma beneficiju, ki ga je duhovnik imel, nam omogočajo posebej za zapuščino duhovnika in posebej za beneficij oziroma nadarbino sestavljeni inventarji (in urbarji). To velja predvsem v primeru župnij pod deželnoknežjim patronatom na območju notranjeavstrijskih dežel in še zlasti za zadnjih nekaj desetletij v knjigi zajete dobe. Že hiter pregled v sredini 18. stoletja zapisanega zapuščinskega inventarja župnika in arhidiakona v Ribnici Lovrenca Tobije Revca (Rojca) in nekoliko mlajšega inventarja ribniške župnije, denimo, razkrije, da je pokojni Revc posedoval precej manj knjig, kot jih je bilo na voljo v župnišču.⁶¹⁸ Da imamo pred seboj inventar večinoma nadarbinskega oziroma beneficianskega premoženja in ne duhovnikovega lastnega imetja, je jasno tudi v primerih, ko je bil inventar narejen po odstopu ali premestitvi duhovnika na neki drugi beneficij. V inventarju župnije Planina pri Sevnici iz leta 1678 lahko preberemo, da je imel dotedanji župnik Filip Jakob Hudiman enega od župnijskih konj »zdaj pri sebi v Gornjem Gradu«, priložena listina z dne 16. marca 1678 pa izpričuje, da je Hudiman tedaj že služboval kot župnijski vikar v Podčetrtku.⁶¹⁹ Seveda pa so tudi inventarni popisi župnijam, proštijam in drugim cerkvenim ustanovam pripadajočih (ne)premičnin zanimiv vir. Povedo nam, v kakšnem okolju so duhovniki živeli: katere stvari so jih obkrožale, katere predmete so uporabljali in s katerimi so se najverjetneje ponašali. Ne tako redko pa se kot zelo zgovorne kažejo tudi razmere, v katerih je prišlo do sestavitve inventarjev.

V posebnih okoliščinah je na podlagi prvotnega inventarja nastal inventarni

⁶¹⁶ Glede Wagenringa prim. AAU, ACAU, busta 629, Ordinationvm liber 1574–1577, fol. 28r: »[...] Joannem Martinum Bogeringg acolytum Aquil(eiensis) dioec(esis) et can(oni)cum cathedralis eccl(esi)ae Gurzensis [...] (2. marec 1577, prepis listine).« Prim. Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavaznt*, Th. I, str. 307–308.

⁶¹⁷ Higl, *Zapuščinski inventarji*, str. 45: »Ain langer Priester Mantl von guetten walischen Tuech, oben mit Taffant der Überschlag. Item mer ain schamblattener langer Briester Rokh, mit schwarzer Leinbat undterzogen. Item mer zwey Leib Rokhen [...]. Die andern Claidungen sein vetragen und verzogen worden.«

⁶¹⁸ ARS, SI AS 6, šk. 18, fasc. IX-50, »Inventarium, und respective Schaz-Libell«, 18. november 1754; »Inventarium, und Urbarium«, 16. maj 1755.

⁶¹⁹ StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg, »Inuentarium vnnd Schaz Libell«, 21. marec 1678.

izpisa o zapuščini Jurija Slatkonje, leta 1522 umrlega prvega rezidencialnega škofa resda ne ravno bogato dotirane dunajske škofije.⁶²⁰ Slatkonja, o čigar imenitni karieri je že tekla beseda, je vzel s seboj na Dunaj kakovostno platno rodne Kranjske, ali pa mu ga je nekdo prinesel.⁶²¹ Med nekdanj Slatkonjevimi oblačili se sicer omenjajo tako podložene kot nepodložene suknje in spodnje suknje iz žameta, damasta, svile in sukna ter po en žameten, damasten in modrikasto rdeč svilen telovnik.⁶²² Z zlatom in svilo je bilo izvezenih njegovih 43 dnevni in kopalnih srajc (*Pfaitten*), pa tudi več kot 80 robčkov oziroma prtičev (*Facilet*).⁶²³ Slatkonjev ugledni položaj v duhovniški hierarhiji izpričujejo, med drugim, žametni bireti – vsaj eden je bil podložen s sobolovino –, o njegovi glasbeni karieri in pobožnosti pa govorijo prtiči z notnim zapisom marijanske antifone »Zdrava, o nebes kraljica« (*Ave, Regina Caelorum*). Marija je ob sv. Juriju, Slatkonjevem zavetniku, krasila tudi štiri lepe, ročno tkane stenske preproge s Flamskega.⁶²⁴ Kar zadeva nabožne predmete, si omembo zasluži sedem rožnih vencev: trije iz kalcedona, od katerih je bil eden obložen s srebrom (in najbrž jantarjem), trije koralni s pozlačeno vrvico in en črn ahatni.⁶²⁵ Inventarni zapis navaja še več kosov dragocenega posodja in drugih predmetov, med osebnimi predmeti izstopajo trije zlati prstani z ametistom, dvoje s srebrom okovanih očal ter »številne dobre nove knjige« s področij teologije, filozofije, prava in medicine z ocenjeno vrednostjo nad 100 goldinarjev. Po ne povsem prostovoljnem odhodu škofijskega administratorja Petra Bonoma v Trst – ta naj bi iz užaljenosti s škofije marsikaj odtujil – je ostalo le še »ne več kot petnajst knjig«. ⁶²⁶ S 24 renskimi goldinarji so bili po drugi strani ovrednoteni razni zlati in srebrni kovanci iz Slatkonjeve zapuščine.⁶²⁷ Šlo naj bi, kot meni Josip Mantuani, za zbirko rimskih kovancev, oblikovano pod vplivom Avgušтина Prygla – Tyferna, mnogostranskega humanista iz Laškega, ki je v letih od 1513 do 1519 pri škofu Slatkonji deloval kot kancler.⁶²⁸ Vsekakor so se oblasti v

⁶²⁰ Več o ozadju nastanka izpisa Mantuani, Zapuščinski zapisnik po škofu Slatkonji, str. 9–11. Celotna vsebina inventarnega izpisa je objavljena na str. 4–9.

⁶²¹ Prav tam, str. 7: »ettlich stukh krainerisch vnd gutter Leinbat vnd Zwilch.« »Zwilch« ali »zwillich« je nemški izraz za dvonitnik, grobo tkanino iz lanu ali konoplje, lahko tudi iz bombaža.

⁶²² Prav tam, str. 6.

⁶²³ Prav tam, str. 7.

⁶²⁴ Prav tam, str. 6–7.

⁶²⁵ Prav tam, str. 8 (in posebej op. 47).

⁶²⁶ Prav tam, str. 8 (in posebej op. 50).

⁶²⁷ Prav tam, str. 7.

⁶²⁸ Prav tam, str. 12; Simoniti, Tyfernus Avguštin (biografsko geslo); Kokole, Totius antiquitatis egregius admirator, str. 178–184.

obravnnavani dobi bolj ali manj jasno zavedale nevarnosti, da bi stvari, ki so bile (izvorno) del škofijskega premoženja, kanoniških prebend, župnijskih nadarbin in drugih beneficijev, lahko končale v zasebnih rokah. O tem pričajo, med drugim, stoletje in pol mlajši zapisi, zadevajoči župnijo Krško, natančneje župnijo Leskovec pri Krškem. Leta 1669 se je moral izvršitelj oporoke pokojnega župnika Matije Bučele (Bucella) pisno obvezati, da bo iz župnikove osebne zapuščine izločil tisto, kar je glede na inventar, sestavljen ob prihodu Bučele, pripadalo župniji.⁶²⁹

Kar zadeva stvari, v katerih se zrcalita karierna uspešnost duhovščine in njena (samo)reprezentacija, naj najprej dobijo besedo oblačila in oblačilni dodatki. Do zanimivih ugotovitev pridemo že s primerjavo ocen vrednosti oblačil v inventarjih. Za primer vzemimo kose oblek, ki so ostali za Pavlom Jožefom Javeršičem (Jauersschitsch), Janezom Jakobom Güettlerjem (Gietler) in Jurijem Levarjem (Leuar). Vsi trije so delovali na Štajerskem proti koncu 17. stoletja in umrli v prvem desetletju 18. stoletja, oblačila v njihovih inventarjih pa so bila ocenjena različno visoko: na 70 goldinarjev pri Javeršiču, na 21 goldinarjev pri Güettlerju in na 13,5 goldinarja pri Levarju.⁶³⁰ Razlike v ocenah sicer le delno odsevajo pomembnost položajev, ki so jih ti duhovniki zasedali: Javeršič je bil ob smrti župnik in komisar v Braslovčah,⁶³¹ Güettler župnik in komisar pri sv. Petru pod Svetimi gorami⁶³² ter Levar vikar pri sv. Juriju ob Taboru. Oba, Javeršič in Güettler, sta torej pastirovala kot župnika in komisarja (dekana), pri čemer je braslovška župnija štela za uglednejšo. Kljub temu si razliko med ocenama vrednosti oblačil pri Javeršiču in Güettlerju lahko razložimo tudi kot posledico njunega različnega odnosa do oblačilnega videza. Zdi se, da je Güettlerju oblačilni videz pomenil precej manj kot Javeršiču, med čigar oblačilnimi dodatki se omenja podložen pas iz pruskega usnja (*gefüttertete preüsich lederner Gürtl*). Resnici na ljubo moramo ob tem pripomniti, da je imel Javeršič akademski naslov; zapuščinski inventar ga »naslavlja«

⁶²⁹ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 96.

⁶³⁰ StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg (Braslovče/Frasslau: »Jauersschitsch«; Sv. Peter pod Svetimi gorami/St. Peter unter Königsberg: »Güettler«; Sv. Jurij ob Taboru/St. Georgen am Tabor: »Leuar«). Javeršič je umrl 18. februarja 1709, Güettler 8. marca 1704, Levar pa 27. februarja 1705.

⁶³¹ V Orožnovem popisu braslovških župnikov Javeršiča sicer ni. Orožen omenja ime »Josef Verwutsch« v povezavi z letnico 1694, a zanj pravi, da ga v matičnih knjigah in drugih listinah ni našel. Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. II, Bd. 2, str. 229.

⁶³² Prim. Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. VI, str. 383: »Gietler Johann Jakob, Pfarrer 1690, Commissarius Sotlensis, Proton(otarius) Apost(olicus) 1704.«

z bakalavrom teologije.⁶³³ Trideset let pozneje je kot »visokoučeni gospod« v zapuščinskem inventarju, podpisanem in pečatenem 9. junija 1739,⁶³⁴ označen pokojni Ožbolt Završnik (Sauerschnig). Završnik je opravljal službo župnika in komisarja v Gornjem Gradu po letu 1733, pred tem pa je prehodil duhovniško pot kaplana v Braslovčah in župnika na Vranskem.⁶³⁵ Na inventarnem seznamu njegovih oblačil so »nova črna suknja iz damasta, štirje ponošeni suknjiči iz sukna, dve sukneni črni kamižoli, rjav suknjič, kožuh, popotna suknja (*Rockolor*), par novih črnih svilenih nogavic, par črnih zimskih nogavic, trije pari podnogavic, sedem srajc, dva para suknenih hlač, dva klobuka, tri ovratne rute in dve spalni kapi«. ⁶³⁶ Novo črno suknjo je imel tudi na pragu pomladi 1741 umrli Franc Jožef Pogačnik (Pogatschnigg), župnik v Šoštanju od leta 1734, ki je minljivi svet zapustil v starosti petinštirideset let.⁶³⁷ Njegova nova suknja iz holandskega sukna je bila ocenjena na nič manj kot 30 goldinarjev.⁶³⁸ Veliko skromnejša oblačila je očitno nosil župnik v Trbovljah Jakob Klemenčič (Clementschtsch),⁶³⁹ katerega zapuščino so popisali 14. novembra 1743. Vsi inventarizirani kosi obleke skupaj namreč niso dosegali 30 goldinarjev.⁶⁴⁰ Neovrednoten je po drugi strani ostal večji del oblačil pokojnega trboveljskega župnika Matije Ahačiča (Achatschtsch).⁶⁴¹ Komisarja, ki sta inventarni popis izpeljala 6. maja 1762, sta pojasnila, da je ta oblačila pokojnik zapustil svojim sorodnikom. Na nekaj več kot 9 goldinarjev sta ocenila le modro sukneni suknjo in ravno takšen telovnik (*Vestie*).⁶⁴²

Z obleko in obutvijo je bil nedvomno dobro založen nekdanji župnik na Svibnem Janez Jurij Kus (Khuss).⁶⁴³ Temu se ne gre preveč čuditi, saj je Kus umrl

⁶³³ StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg, Frasslau/Braslovče (Jauerschtsch). Kje je Javeršič dosegel ta naslov, ostaja odprto vprašanje.

⁶³⁴ NŠAL 17, šk. 1, št. 31.

⁶³⁵ Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. II, Bd. 2, str. 48.

⁶³⁶ NŠAL 17, šk. 1, št. 31, »Leibs Kleider«: »1 neu schwarz tamaschkene Vesti, 4 schwarz tüchene abgetragene Röck, 2 schwarz tüchene Kamisöl, 1 brauner Rock, 1 Pelz, 1 Rockolor, 1 Paar neue schwarz seidene Strumpf, 1 Paar schwarze Winter Strumpf, 3 Paar Unterstrumpf, 7 Hemmether, 2 Paar tüchene Hosen, 2 Hüth, 3 Halstücher, 2 Schlafhauben.«

⁶³⁷ Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. V, str. 461.

⁶³⁸ NŠAL 17, šk. 1, št. 32. Prim. podatek, da je leta 1758 v zapuščini pokojnega Janeza Antona pl. Garzarollija iz Senožec ostalo le eno plemiškemu stanu primerno oblačilo, vredno 15 goldinarjev. Štuhec, *Besede, ravnanja in stvari*, str. 47.

⁶³⁹ Prim. Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. IV, Bd. 2, str. 406.

⁶⁴⁰ NŠAL 17, šk. 1, št. 32, »Manns Klayder«.

⁶⁴¹ Prav tam, šk. 2, št. 90.

⁶⁴² Prav tam: »1 tüchener blauer Manns-Rokh samt deto vestie« (Manns Kleider).

⁶⁴³ Prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 150.

v Ljubljani kot »zaslužni župnik«, zapuščinski inventar z dne 30. avgusta 1740 ga poleg tega označuje kot »plemenitega in nadvse učenega«. ⁶⁴⁴ Pokojnikovo garderobo so v Ljubljani sestavljali: dve suknji iz finega črnega sukna, od katerih je bila ena že ponošena; dve prav takšni kamižoli in dva para prav takšnih hlač; par rumeno pobarvanih usnjenih hlač; en nov in en star klobuk; en plašč iz grobega sukna in en črn poletni plašč; šest žametnih čepic; pet parov črnih hamburških in en par milanskih svilenih nogavic; ⁶⁴⁵ dvanajst lanenih srajc in devet brisač iz enakega materiala; devet ovratnih rut in deset parov belih bombažnih podnogavic; ducat različnih robčkov; dva suknena in deset s finim tujim platnom prevlečenih ovratnikov; ena stara in ena nova spalna srajca; trije pari čevljev in dva para copat; dve španski sprehajalni palici z glavičema iz ebenovine. ⁶⁴⁶ V isti skupini je opisana še Kusova posteljnina: dve posteljni odeji iz potiskanega platna, osem parov lanenih rjuh, fina odeja, dve žimnici, pet vzglavnikov in pernica (*Feder-Beth*). ⁶⁴⁷ Poleg uvoženih sprehajalnih palic v oči vsekakor bodejo rumene usnjene hlače, saj so duhovniki večinoma nosili temna oblačila, največkrat črna, rumena barva pa je bila redka tudi v garderobah (svetnih) plemičev na Kranjskem. ⁶⁴⁸ Kakor koli, Kus se je očitno obdal z obleko in stvarmi, ob katerih se je udobno počutil. Na to je najbrž vplivalo dejstvo, da je po upokojitvi živel v prestolnici Kranjske, kjer je imel brata Jakoba, po poklicu peka, ki mu je bil ob smrti dolžan 260 goldinarjev nemške veljave. Po drugi strani si je nekaj duhovnikov in laikov tudi pri Kusu izposodilo denar. ⁶⁴⁹

Preprostejši kosi obleke so pripadali četrto stoletja pred Kusom umrlemu

⁶⁴⁴ NŠAL 17, šk. 1, št. 30: »Inventarium adm(odum) r(everen)di, nobilis ac doctissimi domini Joannis Georgii Khuss emeriti parochi, et jubilati presbyteri.« Inventar oziroma prepis inventarja ni paginiran.

⁶⁴⁵ O hamburških in milanskih nogavicah v zapuščinskih inventarjih meščanov in plemičev Baš, *Oblačilna kultura na Slovenskem*, str. 157, 167.

⁶⁴⁶ NŠAL 17, šk. 1, št. 30, »Manns-kleyder«: »2 fein schwarz tüchene Rökh, deren ein schon abgetragen, 2 dergleichen Kamisol, und 2 Paar dergleichen Hosen, 1 Paar gelb gefährbte lederne Hosen, 1 neuer, und 1 alter Hueth, 1 grob tüchener, und ein schwarz zeigener Sommer Mantl, 6 sametne Käpl, 5 Paar schwarz Hamburger, und 1 Paar seidene Maylender Strümpff, 12 raistene Hemmeter, und 9 dergleichen Handtücher, 9 Halstücher, und 10 Paar weisse baumwohlene Unterstrümpff, 12 unterschiedliche Schnupff-Tüchel, 2 tüchene Krägen, und 10 überschlag(ene) von fein ausländischen Leinwath, 1 alter und 1 neuer Schlaffrok, 3 Paar Schuech, und 2 Paar Bantoffel, item 2 Spanisch-röhr mit helfenbeinem Knöpfen.«

⁶⁴⁷ Prav tam: »2 von gedrukter Leinwath Bett-dekhen, 8 Paar raistene Leilacher, 1 feine Valenzia, 2 Madrazen, 5 Bölster, 12 Hautküss, und 1 Feder-beth.«

⁶⁴⁸ Šteh, *Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva*, str. 103. Graf na tej strani sicer prikazuje ugotovitve za zadnje desetletje 18. stoletja.

⁶⁴⁹ NŠAL 17, šk. 1, Inventarji, št. 30, »In Schuld-Verbriefungen«, »die Passiv-Schulden«.

župniku v Dobropolju Janezu Andreju Savletiču (Saulettig).⁶⁵⁰ Manjša izjema so bile srebrne zaponke: par majhnih srebrnih zaponk za čevlje in trije pari srebrnih zaponk za srajce, inventarizirani kot »Srebrnina«. Med Savletičevo osebno »srebrnino« so navedeni še majhna srebrna steklenička za mašno vino, majhna srebrna ura, zlat prstan s turkizom (*Türkhüss*) in »navadna, nekoliko pozlačena srebrna žlica«. ⁶⁵¹ Kakor pri Kusovem se tudi v tem zapuščinskem inventarju omenja brat pokojnega Savletiča, in sicer Ignacij, ki je bil pobiralec mitnine na Razdrtem.⁶⁵² Reprezentativnejšo srebrnino je imel nekaj desetletij pozneje v Šmarju pri Jelšah tamkajšnji župnik Matej Vrečer.⁶⁵³ Njegovih dvanajst srebrnih žlic je vsebovalo skupno 32 lotov srebra (560 g), njihova ocenjena vrednost je znašala 32 goldinarjev.⁶⁵⁴ Nekaj nad 105 goldinarjev je bilo vredno Vrečerjevo kositrno, bakreno in medeninasto posodje, med katerim opazimo tri bakrene kavne ročke in škatlico za kavo.⁶⁵⁵ V rubriki »Pohištvo« (*Haus Fabnußen*) naletimo še na tri kavne žličke in eno belo kavno skodelico,⁶⁵⁶ med Vrečerjevimi oblačili pa sta popisana tudi njuhalna robca.⁶⁵⁷ Bolj kot z 206 goldinarji in dobrimi 14 krajcarji ocenjeni kosi obleke, perila in blaga, katerih precejšen del je, kakor več drugih njegovih stvari, pripadel sorodnikom,⁶⁵⁸ je za nas zanimivo Vrečerjevo »delovno orodje«, posebej njegovi matematični instrumenti (*Mathematische Instrumenta*).⁶⁵⁹ Vrečer se namreč ni izkazal le kot nosilec umetnostne prenove cerkve sv. Roka nad Šmarjem in gradnje šmarske Kalvarije – o čemer je že tekla beseda –, temveč tudi kot matematik in izdelovalec ur. Šlo je predvsem za (prenosne) sončne ure, s katerimi se je Vrečer, sodeč po napisu na njegovem nagrobniku, uveljavil po

⁶⁵⁰ ARS, SI AS 1, šk. 12, fasc. I/7, Lit. G-V, 10, 19. marec 1715, »Inuentarium vber waillandt Johann Andreen Saulettig gewesten khay(serlichen) Pfarrern zu Guettenfeldt hinterlassenes eigenthumbliches Haab vnd Guett, so alda in dern Pfarrhoff befunden«, »Klaiderk«. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 41.

⁶⁵¹ »Ein khlein silberne Opferwein Flaschl, ein Paar khleine silberne Schuehschnallen, ein khleine silberne Vhr, ein guldener Ring mit einen Türkhüss, drey Paar silberne Hemeth Khnöpf, ein ord(inär) etwas verguldetes silberne Löffl« – ARS, SI AS 1, šk. 12, fasc. I/7, Lit. G-V, 10, str. 1276–1277, »Silbergeschmaidt«.

⁶⁵² Prav tam, str. 1278.

⁶⁵³ Vrečerjev zapuščinski inventar iz leta 1758 oziroma 1760 hrani Štajerski deželni arhiv v Gradcu, objavljen pa je v Kemperl, *Matej Vrečer, dubovnik, matematik, urar*, str. 33–55.

⁶⁵⁴ Prav tam, str. 37.

⁶⁵⁵ Prav tam: »3 kupfferne Caffee Cänderl«, »1 d[et]o caffee dāzen«; oboje je ocenjeno na 1 goldinar in 9 krajcarjev.

⁶⁵⁶ Prav tam, str. 44.

⁶⁵⁷ Prav tam, str. 39: »2 Schnupff-Tuchl.« Prim. prav tam, str. 14, op. 33.

⁶⁵⁸ Prav tam, str. 25, 38–39. Prim. še prav tam, str. 15.

⁶⁵⁹ Prav tam, str. 40.

vsej štajerski deželi. Še zlasti občudovane naj bi bile tiste ure, ki jih je naredil za observatorij univerze v Gradcu.⁶⁶⁰ V Vrečerjevem inventarju sta sicer navedeni zgolj ena stenska in ena žepna ura, prva v vrednosti 5 goldinarjev in druga v vrednosti 20 goldinarjev.⁶⁶¹ Kar zadeva Vrečerjeve sončne ure, je delo njegovih rok zagotovo tako imenovana ekvatorialna minutna ura iz medenine, postavljena na ogled v Muzeju ur v Wuppertalu v Nemčiji.⁶⁶² Da Vrečer navzven ni dajal vtisa navadnega podeželskega župnika, priča navsezadnje sladkornica,⁶⁶³ pa tudi limone, želve in drugo, kar mu je bil iz Celja poslal gospod Jamnik.⁶⁶⁴ Franc Jamnik je v Celju hranil tudi nad polovico v Vrečerjevem inventarju našete gotovine.⁶⁶⁵ Vsota nekaj manj kot 3550 goldinarjev – poleg slabih 1194 goldinarjev »težkih« zadolžnic – v kmečki (koseški) družini rojenega Vrečerja nedvoumno uvršča med premožnejše župnike tistega časa. Primerjalni pregled oporok in zapuščinskih inventarjev osemnajstih, v desetletju 1753–1763 umrlih župnikov, ki ga je opravila Metoda Kemperl, je pokazal, da je Vrečerja po zapuščini v denarju prekašal le župnik v Pliberku Franc Leopold pl. Schlangenburg, torej duhovnik plemiškega rodu.⁶⁶⁶ Denarno premoženje trinajstih neplemiških župnikov, vključenih v analizo, je v povprečju znašalo 2110 goldinarjev.⁶⁶⁷ Njegovo celotno premoženje, ovrednoteno z 9431 goldinarji 26 krajcarji in 2 denaričema⁶⁶⁸ Vrečerja po drugi strani postavlja ob bok nemajhnemu delu njegovih sodobnikov iz vrst svetnega plemstva. Glede na podatke Marka Štuhca, pridobljene v zapuščinskih inventarjih kranjskih plemičev iz let 1751 in 1760, bi Vrečerju pripadlo mesto med od Vrečerja štiri leta mlajšim graščakom na Ravnah pri Pivki Francem Ksaverjem pl. Raabom (z 9459 goldinarji premoženja) in več desetletij starejšim baronom Karlom Avguštinom Ruessensteinom z graščine Selo pri Radohovi vasi (z 9136,30 goldinarja premoženja).⁶⁶⁹

V tem kontekstu pogledjmo še v zapuščinski inventar Janeza Ludvika Umka,

⁶⁶⁰ Prav tam, str. 11–12. Prim. prepis nagrobnega napisa prav tam, str. 59.

⁶⁶¹ Prim. prav tam, str. 25, 30, 40, 50, 53, 61.

⁶⁶² Prav tam, str. 12, 19, 20 (fotografija ure).

⁶⁶³ Prav tam, str. 37: »1 zucker bixen.«

⁶⁶⁴ Prav tam, str. 46: »Item H(err) Jamnigg in Cilli vor überschickte Limoni, Schildkroten, etc.« Jamnik naj bi iz Vrečerjeve zapuščine za poslano prejel 2 goldinarja in 1 krajcar.

⁶⁶⁵ Prav tam, str. 36.

⁶⁶⁶ Poleg Schlangenburga so imeli plemiški naslov še štirje v raziskavo Kemperlove zajeti duhovniki. Prav tam, str. 13, op. 24.

⁶⁶⁷ Prav tam.

⁶⁶⁸ Prav tam, str. 45. V *Recapitulatio* izstopa tudi Vrečerjevo staro in novo vino.

⁶⁶⁹ Štuhec, *Besede, ravnanja in stvari*, str. 185. O tem, da je z vidika življenjskih pogojev zapustnikov pri presoji takih podatkov potrebna previdnost, prav tam, str. 202 sl.

ki je pred svojo smrtjo 8. januarja 1752 zasedal višje mesto v cerkveni hierarhiji kot Vrečer, mesto župnika in komisarja v Gornjem Gradu, takratnem sosredišču ljubljanske škofije. Za Umkom ni ostalo več kot dobrih 632 goldinarjev gotovine, zapustil pa je tudi razmeroma veliko dolgov.⁶⁷⁰ Umek se je sicer ponašal s častnim naslovom »apostolski protonotar«, povrhu tega je bil doktor teologije, kar izpostavlja tudi slovesna notica o njegovi smrti v gornjegrajski mrliški knjigi.⁶⁷¹ Drugače kot Vrečer, čigar doktorat iz filozofije omenja (le) napis na njegovem nagrobniku,⁶⁷² je Umek denar očitno raje porabljal za srebrnino in posodje, s katerima se je lahko pohvalil pred gosti ter z njima razveseljeval njih in sebe. Imel je dvanajst novih srebrnih nožev, vilic in žlic, skupaj z drugim priborom ocenjenih na 165 goldinarjev. K Umkovi »srebrnini« so sodile še srebrni solnici, srebrna žepna ura z verižico ter črna lakirana tobačnica s srebrnim konjičem in biserno matico (*Perl Mutter*).⁶⁷³ Med inventariziranim posodjem opazimo večjo posodo s pokrovko v vrednosti 8 goldinarjev, štiri skodele za solato in dve za omako v skupni vrednosti 15 goldinarjev, enajst krožnikov iz porcelana in šest porcelanastih skodelic za kavo s podstavki, ocenjenih na 15 goldinarjev, ter veliko cenejši čajnik iz kositra in šestnajst medeninastih nabodal za perutnino.⁶⁷⁴ Poleg srebra je bil znamenje razkošja pri Umkovi mizi vsekakor porcelan.⁶⁷⁵

Kako drugačno posodo je stoletje in pol prej uporabljal Adam Steidl, župnijski vikar v Šentilju pod Turjakom (pri Mislinji), razkriva inventar z začetka leta 1612.⁶⁷⁶ Inventarni popis navaja, na primer, osemtrideset lesenih krožnikov, eno leseno in devet lončenih posod ter eno kositrno posodo. Iz inventarja izvemo, da je Steidl s služinčadjo delil zgornjo sobo (*die obere Stube*), kjer so poleg posode stale skrinja za moko, manjša miza, devet klopi in miza z letnico 1551. V njej je vikar skupaj z nekaj knjižicami in spisi hranil kup svojih rokopisnih pridig (*allerley seine Predigen*). Skrinjo z raznimi knjigami so našli še v manjši sobi in jedilnici, kjer pa sta imeli neko vrednost zgolj dve veliki knjigi. K opremi zgornje sobe so spadali tudi štirje železni svečniki. Na podstrešju župnišča je stala postelja z

⁶⁷⁰ NŠAL 17, šk. 2, št. 62. Dolgovi naj bi znašali kar dobrih 4388 goldinarjev, Umkov univerzalni dedič, njegov brat Jožef Karel Umek, naj bi vseeno dobil malo manj kot 749 goldinarjev.

⁶⁷¹ Objavo zapisa prinaša Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. II, Bd. 2, str. 48. Prim. *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/5, str. 280, P3357 (leto 1735).

⁶⁷² Prim. Kemperl, *Matej Vrečer, duhovnik, matematik, urar*, str. 10, op. 7; 59.

⁶⁷³ NŠAL 17, šk. 2, št. 62: »2 silbernen Salzfasl«, 1silberne Sakh Uhr samt Ketl«, »1 schwarz lackierte Tobackier mit silbernen Rössl, und Perl Muetter eingelegt.«

⁶⁷⁴ Prav tam.

⁶⁷⁵ Prim. Štuhec, *Besede, ravnanja in stvari*, str. 234, 247–248 (v povezavi s kavo), 250.

⁶⁷⁶ V StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg.

baldahinom, še dve posteljni ogrodji pa se omenjata v izbi (*im khlein Khämerl*): eno je imelo baldahin, na drugem, navadnem, sta bili blazina in odeja, manjkal pa je vzglavnik.⁶⁷⁷ Več različnih, a natančneje popisanih kosov pohištva je, denimo, stalo v župnišču v Dobropolju, ko je tu župnikoval leta 1678 preminuli župnik Mihael Beltram.⁶⁷⁸ Omenimo vsaj dve dobri mizi iz orehovega lesa, dve novi skrinji z rezbarijo, dve navadni skrinji z zapiralom, več običajnih skrinj ter posteljna ogrodja, med katerimi sta bili dve poslikani ogrodji in eno novo ogrodje z rezbarskim okrasom iz trdega, orehovega ali hrastovega lesa.⁶⁷⁹

Med stvarmi, ki so duhovnike obkrožale ali so jih hranili pri sebi, si zaslužijo nekaj več pozornosti tudi slike in nabožni predmeti.⁶⁸⁰ Podrobnejše podatke o njih vsebujejo večinoma mlajši inventarji, pri čemer je treba upoštevati, da slike v preučevani dobi na splošno niso bile dojemane kot nekaj, kar bi bilo dragoceno samo po sebi.⁶⁸¹ Na oceno vrednosti slik v zapuščinskih inventarjih je sicer vplivala vrsta dejavnikov, kot so velikost slike, ohranjenost in delno vsebine slike, razgledanost inventarnih komisarjev po umetnosti, pa tudi njihovo morebitno prijateljevanje s pokojnikovo družino.⁶⁸² Za dragocenejše so vsekakor štejele slike s posebnimi ali pozlačenimi okvirji, podobno je veljalo za nabožne predmete. Leseno razpelce župnika v Solčavi Jakoba Terkla (Terkhel), ki je odšel s tega sveta 26. januarja 1607, je bilo, denimo, vredno inventarizirati zato, ker je bilo prekrito s pozlato. Inventarni pooblaščenec je razpelce sicer popisal v rubriki »Knjige«.⁶⁸³ Na slikah so seveda prevladovali nabožni motivi. *Ecce homo*, Brezmadežna, sv. Janez Nepomuk ter druge upodobitve Marije in svetnikov so sredi 18. stoletja

⁶⁷⁷ »ein Spanpett sambt dem Himel, ein anderes gmains Spannpett, darauf ain Federpeth ohne Polster mit ainer Dekhen « – StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg.

⁶⁷⁸ ARS, SI AS 1, šk. 12, fasc. I/7, Lit. G-V, 9, 12. maj 1678. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 41.

⁶⁷⁹ »Guette Taffl von Nussholz ... 2«, »neue Truegen mit ausgeschnitne Arbeith ... 2«, »gemeine deto mit der Spör ... 2«, »ain neues Spanpeth von harten Holz mit ausgeschnitner Arbaith ... 1«, »alte deto nidere, so alt vatterisch gemahlen ... 2 [...]« – ARS, SI AS 1, šk. 12, fasc. I/7, Lit. G-V, 10, str. 1262–1263, »Haus Rath«.

⁶⁸⁰ Za več opozoril s cerkvenozgodovinskega in predvsem umetnostnozgodovinskega vidika – posebej kar zadeva besedilo v nadaljevanju – se kar najlepše zahvaljujem Ani Lavrič.

⁶⁸¹ Prim. Štuhec, *Besede, ravnanja in stvari*, str. 208–209; Šteh, *Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva*, str. 152–153.

⁶⁸² Več o tem Košak, *Pricing paintings in Inner Austrian inventories*, str. 107. Ugotovitve Košakove temeljijo na še trajajoči analizi omemb slik v zapuščinskih inventarjih iz let 1650 in 1779, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije, ter zapuščinskih inventarjih iz let 1654 in 1780, shranjenih v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu.

⁶⁸³ »[...] ain hülzenes khleines vbergoldes Crucifixl« – StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg, Inventar z dne 27. januarja 1607.

spremljale župnijskega vikarja v Limbušu Franca Grila (Grill).⁶⁸⁴ Za drugih triinosemdeset »majhnih augsburških slik« (grafik) in enainšestdeset podobnic inventar z dne 14. marca 1746 motivov ne omenja. Navede le oceno njihove vrednosti, ki je skromna in znaša za vseh 144 kosov 3 goldinarje in 47 krajcarjev.⁶⁸⁵ Več, zlasti zaradi dragocenejših okvirjev bolje ovrednotenih svetih podob je imel Grilov naslednik Jožef Mayon.⁶⁸⁶ Slika sv. Janeza Krstnika »z dobro pozlačenim izrezljanim okvirjem« je bila ocenjena na 5 goldinarjev, enako slika *Ecce homo*, na 4 goldinarje pa slika sv. Karla Boromejskega v črnem in pozlačenem okvirju. Zaradi rezbarije in kakovostnejše pozlate okvirja je višjo vrednost, 8 goldinarjev, dosegala zgolj slika Matere božje. Popisovalec je, najbrž tudi zaradi njene majhnosti, s samo 46 krajcarji ocenil podobo sv. Kajetana v dobrem pozlačenem okvirju. Malenkost nižjo vrednost, 45 krajcarjev, je pripisal voščnemu Jezuščku, postavljenemu v sicer »dober pozlačen okvir«.⁶⁸⁷ Čeprav primerjava inventarjev za pokojnima Grilom in Mayonom – prvi je umrl pred pomladjo 1746, drugi pa pred poletjem 1747⁶⁸⁸ – kaže, da prav vse slike niso bile njuna osebna last, lahko utemeljeno sklepamo, da jim je Mayon dajal večji pomen tudi v (samo) reprezentacijskem pogledu.

V duhovniških inventarjih ocenjene vrednosti »slik in podob« so navadno precej nižje od 42 goldinarjev in 44 krajcarjev, kolikor naj bi bile vredne po večini Mayonove slike in peščica drugih, v zadevni rubriki popisanih predmetov.⁶⁸⁹ V poznem 17. stoletju pri sv. Petru pod Svetimi gorami delujoči župnik in komisar Janez Jakob Güettler je za seboj pustil, na primer, slike v vrednosti 17 goldinarjev in 15 krajcarjev, župnik in komisar Janez Ludvik Umek, čigar nov srebrni pribor smo, poleg drugega pribora in posodja, omenili že prej, pa le v vrednosti 15 goldinarjev in 33 krajcarjev.⁶⁹⁰ Na 12 goldinarjev in 39 krajcarjev so bile ocenjene »slike« (vključno z na zgolj 12 krajcarjev ocenjeno relikvijo sv. Ane)

⁶⁸⁴ Prim. Higl, *Zapuščinski inventarji*, str. 12, 58; NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 44, Župnija sv. Jakoba v Limbušu, »Inventar po umrlem župniku Francu Grillu«.

⁶⁸⁵ Higl, *Zapuščinski inventarji*, str. 58: »Mehr 83 kleine augspurgensische Bilder per 2 xr ... 2 fl 46 xr. Item 61 Stukh auf der Bildergstöll per 1 xr ... 1 fl 1 xr.«

⁶⁸⁶ Prav tam, str. 13, 68. Prim. NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 44, Župnija sv. Jakoba v Limbušu, »Inventar po umrlem župniku Jožefu Mayonu«.

⁶⁸⁷ Higl, *Zapuščinski inventarji*, str. 68: »1 Christ Kindl von Wax in guett vergolten Rammen gefast ... 45 xr.«

⁶⁸⁸ Prim. prav tam, str. 28–29.

⁶⁸⁹ Prav tam, str. 68.

⁶⁹⁰ StLA Graz, Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg, St. Peter unter Königsberg/Sv. Peter pod Svetimi gorami (Güettler); NŠAL 17, šk. 2, št. 62 (Umek).

v posesti nekdanjega župnika v Naklem Mihaela Killerja, ki je jesen življenja sicer preživiljal v Kranju.⁶⁹¹ Skoraj dve tretjini višjo vrednost naj bi imele njegove tri ure, med katerimi je bila s 16 goldinarji ovrednotena družinska srebrna žepna ura.⁶⁹² Za veliko dragocenejši od njegovih slik sta veljali tudi ogledali Janeza Evangelista Kraškoviča (Kraschkovitz), ki je od sredine 18. stoletja naprej župnikoval v Kranju, med letoma 1777 in 1780, ko je umrl, pa je opravljal tudi pomembno službo generalnega vikarja ljubljanske škofije.⁶⁹³ Medtem ko sta bili Kraškovičevi ogledali ocenjeni na 20 goldinarjev, je vrednost njegovih šestih slik znašala le slab goldinar in pol.⁶⁹⁴ Ob tem je treba sicer upoštevati, da se podatek nanaša na inventarni popis Kraškovičeve zapuščine v Ljubljani in da je Kraškovič sodil v krog duhovnikov, ki so zagovarjali bolj asketičen način življenja.⁶⁹⁵ Navsezadnje ga je za svojega generalnega vikarja izbral škof Karel Janez Herberstein (1772–1787).⁶⁹⁶ In ko smo že pri škofih; v zapuščinskih inventarjih duhovnikov naletimo med slikami tudi na njihove portrete.⁶⁹⁷ Tako se v inventarju Ožbolta Završnika iz leta 1739 omenja portret ljubljanskega škofa Sigmunda Feliksa Schrattenbacha (1728–1742), v inventarju Janeza Jurija Kusa iz leta 1740 pa portret leta 1711 v Perugii preminulega nekdanjega ljubljanskega škofa Žige (Sigmunda) Krištofa Herbersteina (1683–1701).⁶⁹⁸ Kar zadeva precej redkejšo slike z neversko tematiko, naj navedemo dve, ki sta bili inventarizirani ob menjavi župnikov v Moravčah leta 1783. Gre za upodobitev »muz na Parnasu« na veliki sliki s črnim okvirjem in nekoliko manjšo neokvirjeno sliko, ki je prikazovala bruhajoči Vezuv.⁶⁹⁹ Glede na

⁶⁹¹ ARS, SI AS 309, šk. 56, lit. K, št. 131, str. 5: »[...] ein S^c Annae Hand in Käßel mit Gläsern.« Zapuščinski inventar je bil podpisan in pečaten 22. januarja 1772. O Killerju prim. Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana, ŠAL I*, str. 282.

⁶⁹² »Ein alt vätterisch silberne Sakh Uhr mit ein Käßel« – ARS, SI AS 309, šk. 56, lit. K, št. 131, str. 3.

⁶⁹³ Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, str. 242–243; Visočnik, *Škofjski arhiv Ljubljana, ŠAL II*, str. 273, 321.

⁶⁹⁴ ARS, SI AS 309, šk. 56, lit. K, št. 148, str. 10: »Zwey in etwas maculierte Spiegel mit vergoldten Aufsätzen à 10 fl« (Bilder, und Spiegel). Navedeni zapuščinski inventar je datiran v Ljubljani, 25. avgusta 1780.

⁶⁹⁵ Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, str. 242–243.

⁶⁹⁶ O škofu Herbersteinu prim. Dolinar, *Ljubljanski škofje*, str. 217–223.

⁶⁹⁷ Podatke o portretih škofov v zapuščinskih inventarjih duhovnikov (in drugih) navaja tudi Lavrič, *Upodobitve pastirjev ljubljanske škofije*, str. 208–212.

⁶⁹⁸ NŠAL 17, šk. 1, št. 30 (Kus), št. 31 (Završnik).

⁶⁹⁹ ARS, SI AS 7, šk. 243/2, Eccl. M-1, 4, Inventar in urbar župnije Moravče iz leta 1783, »Mobilien«: »No. 1 Ein grosses die Musen auf den Parnasus berg vorstellendes Bild in einer schwarz gebaitzen Rame auf dem Vorsaale, geschätzt worden fl 2«; »No. 3 Ein detto Bild etwas kleiner den feuerschayenden berg Vesuvium vorstellend.«

to, da srečamo isti sliki v devet let mlajšem inventarju, nastalem po smrti župnika Andreja Ignaca Počepka (Potschepek),⁷⁰⁰ moramo v tem primeru ugotoviti, da sta sliki bili last moravške župnije. Ob tem se seveda postavlja vprašanje, kdo je sliki kupil oziroma ju je s seboj prinesel v župnišče. Prav lahko je to storil kateri od treh župnikov plemiškega rodu, ki so pred letom 1781 župnikovali v Moravčah: Henrik Ferdinand pl. Werth (po letu 1761), pred njim baron Ferdinand Erberg (med letoma 1751 in 1761) in pred Erbergom baron Andrej Ferdinand Werneck (Wernegkh).⁷⁰¹

Po župniščih, ne nazadnje tudi pri drugih (cerkvenih) ustanovah in posameznikih, so utegnile ostajati knjige pokojnih duhovnikov.⁷⁰² Svoje knjige je skupaj z nekaj pohištva svojemu nasledniku na mestu župnika v Limbušu podaril, denimo, konec 17. stoletja umrl Jakob Pilat.⁷⁰³ Sredi 18. stoletja je knjižnici frančiškanskega samostana v Nazarjah knjižna dela v precej visoki vrednosti 328 goldinarjev resda »pogojno«⁷⁰⁴ prepustil že omenjani gornjegrajski župnik in komisar Janez Ludvik Umek.⁷⁰⁴ V inventarju iz leta 1757 neocenjene, a verjetno manj številne in manj izstopajoče knjige od Umekovih je svojemu sorodniku Matiji Smuku, gojencu Marijinega kolegija v Gornjem Gradu, zapustil kaplan v Škalah Jožef Jelovšek (Jellouschegg).⁷⁰⁵ Na splošno so knjige v posesti duhovnikov – tako kot njihove slike – po vsebini večinoma zadevale vero in Cerkev. Čeprav nas nizki zneski ocenjenih knjig v zapuščinskih inventarjih večkrat presenetijo,⁷⁰⁶ pa po drugi strani velja, da je bilo skozi ves zgodnji novi vek z dobro založeno knjižnico, z razkošno izdajo nekega dela ali s knjigo, ki je štela za moderno in zaželeno, mogoče dvigovati samopodobo ter potrjevati doseženi status v cerkveni hierarhiji.⁷⁰⁷ Spomnimo zgolj na prvi knjižni fond prve javne znanstvene knjižnice na Slovenskem, Semeniške knjižnice v Ljubljani, v katerega sta dragocena dela na

⁷⁰⁰ ARS, SI AS 309, šk. 92, lit. P, št. 217 [223], Moravče, 7. avgust 1792.

⁷⁰¹ Prim. ARS, SI AS 7, šk. 242/2–3, Eccl. M-1, 1–2; šk. 243/1, Eccl. M-1, 3.

⁷⁰² Nekaj več o tem tudi v podpoglavju »Oporoke«.

⁷⁰³ »Die Bücher, und noch vorhandten gewester weniger Haußrath ist von dem Herrn seeligen den uezigen Herrn Pfahrer geschenkht worden.« Higl, *Zapuščinski inventarji*, str. 46. Prim. še prav tam, str. 11–12, 25.

⁷⁰⁴ NŠAL 17, šk. 2, Inventarji, št. 62.

⁷⁰⁵ Prav tam, šk. 1, Inventarji, št. 2.

⁷⁰⁶ Vrednost knjig generalnega vikarja Janeza Kraškovića (u. 1780) je, na primer, dosegala le slabih 15 goldinarjev. Prim. ARS, SI AS 309, šk. 56, lit. K, št. 148. Z manj kot 2 goldinarjema so bile leta 1773 ovrednotene knjige v Radovljici umrlega »nižjeg«⁷⁰⁷ duhovnika Filipa Jakoba Kramerja. Kljub temu je Kramer zapustil sorazmerno veliko gotovine, tj. dobrih 427 goldinarjev. ARS, SI AS 309, šk. 56, lit. K št. 134, Radovljica, 14. julij 1773.

⁷⁰⁷ Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 188–189.

pragu 18. stoletja poleg škofa Žige (Sigmunda) Krištofa Herbersteina prispevala dva prelata neplemiškega rodu: ljubljanska prošt Janez Krstnik Prešeren in ljubljanski dekan Janez Anton Dolničar.⁷⁰⁸

Za sklep tega poglavja naj ne bo odveč poudarek, da je velika večina zgodnje-novoveške duhovščine na Slovenskem živela v bolj ali manj pogostem stiku z ruralnim okoljem. O tem govorijo popisi kmečkih poslopij, poljedelskega orodja, živine ter žita, vina in drugih pridelkov v inventarjih duhovnikov oziroma beneficijev, ki so jih ti duhovniki zasedali. Ruralna razsežnost je zaznamovala zlasti tiste predstojnike cerkvenih ustanov, katerih premoženje so predvsem sestavljali dohodki od dominikalne in podložniške zemlje. Kljub imenitnim kosom liturgične obleke, ki jih je očitno hranil v Krškem, kjer je leta 1601 postal župnik,⁷⁰⁹ se Marko Kunej (Khuney) ni mogel docela urbanizirati niti po prevzemu proštije v Novem mestu leta 1605.⁷¹⁰ Podobno lahko zapišemo še za Kunejevega daljnega naslednika Martina Jožefa Jabacina, ki je leta 1774 s položaja dekana novomeškega kolegiatega kapitlja napredoval na položaj kapiteljskega prošta.⁷¹¹

OPOROKE

Med najstarejše ohranjene oporoke zgodnjenovoveške duhovščine na Slovenskem spada oporoka ljubljanskega prošta in radovljiškega župnika Ruperta Kupljenika iz leta 1560.⁷¹² Oporoka vsebuje več za preučevanje karijerne mobilnosti klera dragocenih navedb, med drugim oporočiteljev poudarek, da je »od staršev podedoval malo« in da je do »vsega svetnega premoženja, ki si ga je pridobil, prišel z lastnim trudom in predvsem z božjim blagoslovom«. ⁷¹³ Tudi od dediščine, ki bi mu morala

⁷⁰⁸ Vidmar, »Ad usum publicum«, str. 187–191. O Prešernu in Dolničarju več v poglavju »Pomembnejši karierni dejavniki« oziroma podpoglavjih »Ožje družinsko in lokalno okolje« ter »Širše sorodstvene, prijateljske in interesne mreže«.

⁷⁰⁹ ARS, SI AS 1, šk. 12, Lit. G-IV, 24, Krško, 29. april 1622.

⁷¹⁰ Več o Kuneju, ki je krško župnijo obdržal, Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 43–45.

⁷¹¹ Prim. inventar z dne 7. junija 1775 v ARS, SI AS 6, šk. 18, št. 55. O Jabacinu Dolinar, *Prošti novomeškega kapitlja*, str. 111–115.

⁷¹² Prepis oporoke v ARS, SI AS 1, šk. 34, fasc. 1/18, Lit. L-XX, 1. Prim. Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 4, str. 98–99. O Kupljeniku (Kupljeniku) prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 114–116.

⁷¹³ ARS, SI AS 1, šk. 34, fasc. 1/18, Lit. L-XX, 1, str. 808–809: »Nach dem ich von meinen Eltern wenig ererbt [...], ich sonst all mein zeitlich Vermögen mit meinen Fleiß vnd Diensten, furnemblich aber durch Gottes Segen erobert vnd erworben habe.«

pripadati po polbratu Sebastjanu Kupljeniku, je prejel zgolj dve hubi ob Lipnici. Kljub temu je Sebastjanovim otrokom Kupljenik volil skoraj 100 renskikh goldinarjev, po 20 renskikh goldinarjev pa še svojim rejenki, sestri in vsaki od obeh polsester. Skoraj vse drugo imetje je zapustil svojemu posinovljencu Pankraciju,⁷¹⁴ toda zato, da bi ta lahko študiral. Med redkimi predmeti, navedenimi v Kupljenikovi oporoki, izstopajo pivsko posodje v vrednosti 20 goldinarjev – dobila naj bi ga izvršitelja oporoke –, srebrna pozlačena glava v vrednosti 52 goldinarjev, ki jo je Kupljenik volil izvršitelju Valentinu Asslarju,⁷¹⁵ in srebrna glava, ki mu jo je bil za nekaj več kot 15 goldinarjev zastavil mož njegove polsestre Helene, por. Peer.⁷¹⁶ Za svoje poslednje počivališče si je prošt vnaprej izbral grob v domači župnijski cerkvi v Radovljici.⁷¹⁷ Precej drugače kot Kupljenik, čigar stvarno omenjanje minljivosti sveta in človeka ter ubožcev pri preroku Izaiju zrcali vpliv protestantske vernosti,⁷¹⁸ je svojo oporoko oblikoval Adam Sontner, v letu 1641 umrli kanonik starosta in generalni vikar ljubljanske škofije.⁷¹⁹ Z letnico 1636 datirani testament Sontner začinja z mislimi o odpuščanju, pri čemer se na Sveto pismo sklicuje v povezavi s Kristusom.⁷²⁰ V Svetem pismu je Kristus vsem kristjanom »na več mestih strogo zapovedal in naložil, naj iz srca odpustimo drug drugemu, pa bo tudi nebeški Oče odpustil nam.«⁷²¹ Kakor sam v olajšanju svoje vesti odpušča in oprošča vsem in vsakomur, tako naj tudi vsemogočni, večni, dobri in usmiljeni Bog, pravi Sontner, odpusti njegove, vede ali nevede storjene grehe, ko je koga razjezil ali užalil, naj je bil ta visokega ali nizkega stanu, še posebej pa sorodnike in kanonike, s katerimi je v stolnem kapitlju preživel nad osemindvajset let.⁷²²

⁷¹⁴ Prim. Žnidaršič Golec, *Dubovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 116.

⁷¹⁵ ARS, SI AS 1, šk. 34, fasc. 1/18, Lit. L-XX, 1, str. 813: »[...] ain silberner vergulter Khopf.«

⁷¹⁶ Prav tam, str. 810–811.

⁷¹⁷ Prav tam, str. 808: »Mein Leichnamb begehrt ich wie sich nach christenlicher Ordnung gebürt in der Pfarckhirchen alhie zu Radmanstorff, in meinen zuuor erwolten Grab zu bestaten.«

⁷¹⁸ Prim. Žvanut, *Prelubi Slovenci*, str. 137.

⁷¹⁹ Nekaj več o Sontnerjevi karieri v poglavju »Pomembnejši karierni dejavniki« oziroma podpoglavju »Sposobnosti, izobrazba, izkušnje«. Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 102, 254.

⁷²⁰ Prepis oporoke v NŠAL 100, Spisi, fasc. 39–18. Oporoka ni paginirana.

⁷²¹ Prav tam: »Vnnd dieweil auch Christus vnser einiger Mütler vnnd Selligmacher in seinen heiligen Worth an villen Orthen allen christglaubigen Menschen ganz ernstlichen gebietet vnnd auferlegt, daß wir einander von Herzen vergeben sollen, so werde vns der himblische Vater auch vergeben.«

⁷²² Prav tam: »So vergib vnnd verzeiche ich zu Entledigung meines Gewissens allen Menschen todt vnnd lebendigen, sament vnnd sonderlichen [...], damit der allmechtig ewig güettig vnnd barmhertzig Gott meine Sündt, so ich wissentlich oder vnwissentlich begangen hab

V to prošnjo Bogu Sontner vključi tudi svoje morebitne prihodnje grehe, saj da »želi živeti in umreti v božji milosti in v katoliški veri.«⁷²³

Seznam upravičencev do večjega ali manjšega dela Sontnerjevega očitno nemajhnega premoženja je dolg, na njem v prvem delu prevladujejo različne cerkvenopravne osebe. Gre za, denimo, (nad)bratovščino sv. Rešnjega telesa v ljubljanski stolnici, ki ji je Sontner volil več liturgičnih kosov, dva Rimska misala in 300 renskih goldinarjev;⁷²⁴ za štiri Marijine cerkve, in sicer v Polju pri Ljubljani, na Šmarni gori, Bledu in ljubljanskem Rožniku, ki naj bi dobile po 10 renskih goldinarjev; za cerkev oporočiteljeve »patrone« Marije Magdalene v Gornjem Gradcu; za študentski bratovščini Marijinega oznanjenja in Marijinega vnebovzeta v jezuitskem kolegiju v Gradcu oziroma Ljubljani;⁷²⁵ za kartuzijo Bistra, kjer si je dal Sontner – tako kot škof Hren – postaviti lastno celico; za samostane kapucinov, frančiškanov in avguštincev eremitov v Ljubljani, ki jim je Sontner dodelil po 50 oziroma 20 renskih goldinarjev z namenom, da bi se ga redovniki spominjali »v molitvi in pri maši«. Oporočiteljeva marijanska pobožnost prihaja do izraza v volilu, namenjenem Marijinemu romarskemu središču v italijanskem Loretu. Po Sontnerjevi smrti naj bi namreč gvardijan ljubljanskih kapucinov v Loreto poslal »povsem zlat križec skupaj z verižico oziroma relikviarijem,« ki ga je Sontner »dolga leta neprekinjeno nosil okoli vratu.«⁷²⁶ V Loreto naj bi gvardijan poslal tudi Sontnerjevi zlati zapestnici in 9 renskih goldinarjev.⁷²⁷ Po en goldinar bi prejeli trije tamkajšnji duhovniki, od katerih bi eden v zameno opravil mašo v čast Kristusovemu trpljenju, eden mašo v čast Device Marije, Sontnerjevih angela varuha in zavetnikov (svetih Nikolaja, Frančiška, Dominika, Marije Magdalene, Katarine in Barbare), en duhovnik pa naj bi bral mašo za rajne. Preostalih 6

[...], wo ich iemandts die Zeit meines Lebens einicherweis erzürnet, oder belaidiget hatte, er sey hoch oder nider Standts, furnemblich aber alle meine Bluetsverwahnte, vnnd meine Herrn Chorbrüeder, mit dennen ich bey disen Thumbcapitel vber die acht vnnd zwainzig Jahr gelebt.«

⁷²³ Prav tam: »mein endtlicher Will vnnd Mainung ist in Gottes Gnaden vnnd in dem catholischen Glauben zu leben vnnd zu sterben.«

⁷²⁴ Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 279.

⁷²⁵ Gornjegrajska cerkev Marije Magdalene in obe bratovščini oziroma kongregaciji naj bi dobile več kosov liturgičnih oblačil. Sontnerjev zlat prstan s češkim safirjem (einen ganz guldenen Ring mit einen eingefasten behaimbischen Saphir) naj bi si ob izvolitvi nadel vsakokratni predstojnik ljubljanske kongregacije.

⁷²⁶ NŠAL 100, Spisi, fasc. 39-18: »Dann will ich hiemit mein ganz guldenes Creüzl sambt den Khetl, oder Reliquiarium, weliches ich vil lange Jahr bey mir an meinen Hals continuirlich getragen, auf Loreto in Italien [...], mein Parr guldene Armpenten [...] aufgeopffert haben.«

⁷²⁷ Glej prejšnjo opombo.

goldinarjev bi v Loretu razdelili dvanajstim, pri teh mašah navzočim revežem, ki bi za zveličanje Sontnerjeve duše zmolili rožni venec v čast Matere božje.⁷²⁸ Še veliko večjo vsoto, 100 renskih goldinarjev, je Sontner predvidel za reveže v Ljubljani. Na dan njegovega pogreba ter nato na tretji, sedmi, trideseti in obletni dan⁷²⁹ naj bi dobili po en groš. Siromakom v obeh ljubljanskih špitalih, dvornem in meščanskem, ki bi na te dneve molili za njegovo dušo, bi pripadlo skupaj 20 renskih goldinarjev. Za molitev v blagor njegove duše je Sontner nagradil še revne študente v zavodu Ferdinandeum v Gradcu ter ljubljanskem semenišču, in sicer s po 40 renskimi goldinarji. Tu kaže dodati, da je bil Sontner sam nekoč gojenec graškega Ferdinandeuma.⁷³⁰ Bogoslužna opravila naj bi na tretji, sedmi, trideseti in obletni dan »iz kanoniške bratske ljubezni do njegove uboge duše« sicer izpeljali stolni kanoniki. Na dan pogreba bi zanje prejeli po en dukat v zlatu, ob drugih dneh pa po en dukat v kovancih v vrednosti enega goldinarja in 20 krajcarjev. Za druge duhovnike somaševalce je Sontner predvidel izplačilo enega renskega goldinarja na pogrebni dan oziroma 44 krajcarjev na nadaljnje štiri spominske dneve. Še trideset gregorijanskih maš naj bi za pokojnika opravil redovni duhovnik, ki bi ga izbrali Sontnerjevi dediči.

V luči Sontnerjeve osebne in duhovniške identitete, zaznamovane z uspešno kariero v ljubljanski škofiji, sta še zlasti povedni njegovi oporočni določili o kraju pokopa in nagrobniku. Ljubljčan Sontner je želel biti pokopan v domači župnijski cerkvi sv. Petra, saj da tam, bodisi na pokopališču bodisi v sami cerkvi, počivajo njegovi pokojni starši in sorodniki. Kar zadeva nagrobnik, ki si ga je dal narediti v stolnici, naj bi ga po njegovi smrti predelali tako, da bi bil imenitnejši in bi lahko stal pokonci.⁷³¹ Za ta, s (samo)reprezentacijskega vidika zgovorni »poseg« se je Sontner odločil dodeliti 200 renskih goldinarjev. Pol stoletja mlajši prepis epitafa v zbirki *Cypressus* Janeza Gregorja Dolničarja potrjuje, da je dal Sontner svoj (prvi) nagrobnik dejansko postaviti še za življenja. Vendar Dolničarjev prepis hkrati sporoča, da so Sontnerja, primerno njegovi karieri, pokopali pri sv. Nikolaju in ne pri sv. Petru. Če pustimo ob strani del Dolničarjevega prepisa, ki vsebuje vsaj

⁷²⁸ »[...] die sechs gulden r(heinisch) aber zwelff armen dürfftigen Leuthen, weliche disen obberüerten dreyen Sacris uel Missis beywohnen, vnnnd deren ein jedweder ein Rosarium in honorem B(eatae) V(irginis) Mariae pro salute animae meae betten werden, gegeben werden« – NŠAL 100, Spisi, fasc. 39-18.

⁷²⁹ O obredju oziroma molitvah na te dneve prim. Stroj, *Liturgika*, str. 64.

⁷³⁰ Prim. *Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1, str. 251, 364.

⁷³¹ NŠAL 100, Spisi, fasc. 39-18: »damit soliches Epitaphium desto ansechlicher exstruiert, vnd aufgesetzt werden möge.«

eno na čas postavitve nanašajočo se napako,⁷³² nam napis na marmornem nagrobniku Sontnerja predstavlja kot »prečastitega in veleučnega gospoda [...], kanonika in rednega pridigarja ljubljanske stolne cerkve, presvetega apostolskega sedeža javnega protonotarja in prevzvišenega ter presvetlega kneza in gospoda Tomaža [Hrena], po božji in apostolskega sedeža milosti ljubljanskega škofa generalnega vikarja.«⁷³³ Glede na to, da je bil nagrobni napis Sontnerjevo delo, Sontner z njim predstavlja sebe, pri čemer izpostavlja dvoje: funkcije, ki jih je zasedal pri stolni cerkvi (kanonik, redni pridigar, generalni vikar), in častni naslov apostolskega protonotarja, ki ga je dobil iz Rima. Ker so duhovniški nagrobni in drugi napisi predmet naslednjega poglavja, se na tem mestu vrnimo k še nekaterim zanimivejšim podatkom iz Sontnerjevega obsežnega testamenta. Na svoji vzpenjajoči se duhovniški poti si je namreč Sontner na Kloštrski ulici v Ljubljani⁷³⁴ kupil hišo, v posesti pa je imel tudi kranjskim deželnim stanovom podložne pristavo, vrt in dve njivi na Poljanah. Podobno kot Kupljenik tudi Sontner v oporoki izrecno pravi, da svojega imetja ni podedoval po starših ali sorodnikih, temveč da si ga je pridobil z »lastnim trudom in grenkim potom«, tako da nikomur ni dolgoval niti beliča.⁷³⁵ Dodajmo, da so Sontnerju pripadale še tri desetine zunaj Ljubljane: ena v Hotiču, ena na Šujici pri Dobrovi, tretja pa v Čolniščah pri Zagorju ob Savi. Če je Sontner cerkvenim ustanovam zapustil predvsem denar in bogoslužne ali nabožne predmete, pa je svoje nepremično premoženje razdelil večinoma med sorodnike. Opazna izjema je Sontnerjeva ovdovela sestra Ana, por. Flach; tej je Sontner zapustil 1700 renskih goldinarjev, ki pa bi jih morala njegova »ljuba sestra« naložiti in obresti porabiti za hrano ter druge vsakodnevne stroške. Za izvršitelja oporoke je Sontner izbral ljubljanski magistrat, ki so ga sestavljali župan, sodnik in mestni svet. Njegove vezi z mestom naj bi ovekovečila tudi ura v zvoniku šentpeterske cerkve, katere postavitev bi omogočilo volilo v višini 100 goldinarjev. Na to naj bi prihodnje rodove spominjal Sontnerjev grb.⁷³⁶

Precej drugačno oporoko je leta 1674 napisal Mihael Beltram, župnik v Dobropolju na Dolenjskem, ki je bil po rodu z Goriškega, natančneje iz župnije

⁷³² Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 254, op. 251.

⁷³³ Prav tam.

⁷³⁴ »Closter Gässl«, tj. Ciril-Metodov trg. Prim. Valenčič, *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*, str. 6.

⁷³⁵ NŠAL 100, Spisi, fasc. 39-18: »in erwegnus, dass ich dasselbe von meinen lieben Eltern seel(igen) oder Befreundten nicht ererbt, sondern durch meinen selbst aigenen Fleiss vnd sauern Schwaiss erobert,? vnnd sonsten Gottlob niemandten weder Haller noch Pfening schuldig bin.«

⁷³⁶ Prav tam: »pro Ereptione einer (sic!) schlag vhr sambt meinen Wappen in den Thurn.«

Šempeter pri Gorici.⁷³⁷ Posest, ki jo je imel v krajih, od koder je prihajal, naj bi sicer prav tako kupil s svojim denarjem in jo tako kot Sontner zapustil bližnjim sorodnikom. Dobila naj bi jo njegova nečaka Jožef in Mihael, a pod pogojem, da bi v primeru, da bi kateri od njiju postal redovnik, ta celotno posest prepustil drugemu.⁷³⁸ Če pa bi rod Beltramovih po moški liniji izumrl in bi zatem umrla še njegova sorodnica Emilija, bi večji del denarja od posesti, ki naj jo prodajo, pripadel redovnikom: kapucinom v Gorici in frančiškanom na Sveti gori po 50 goldinarjev ter goriškim minoritom 25 goldinarjev. Iz obresti od preostale kupnine oziroma naložene glavnice naj bi goriški minoriti za Beltrama in njegovo sorodstvo vsako leto opravili 120 maš.⁷³⁹ Župnijski cerkvi v Dobropolju, pri kateri je sklenil svojo karierno in življenjsko pot, Beltram ni volil denarja, temveč svoje paramente in kelih. Razen 80 modijev mešanega žita, ki ga je namenil »nememu Janezu« ter »šepavemu in grbastemu Andreju«, naj bi preostanek tega žita in živino glede na njihove potrebe razdelili med podružnične cerkve. Po drugi strani je bila do vse pšenice, ki bi jo bilo mogoče najti, upravičena dobrepoljska bratovščina sv. Rešnjega telesa. Kupnino za Beltramova plašč in suknjo, shranjena v hiši »prečastitega Andreja Belliersa«, naj bi razdelili siromakom, poljubna količina »boljšega vina« pa naj bi kot nagrada za trud pripadla izvršitelju oporoke grafu Bernardinu Barbu, tedanjemu lastniku graščine Čušperk.⁷⁴⁰

Veliko manj agraren značaj imajo volila v dve desetletji mlajši oporoki župnika v Leskovcu pri Krškem Gašperja Tunkelsteinerja.⁷⁴¹ Med Tunkelsteinerjevimi volili ni pridelkov v žitu ali vinu, temveč sta med njimi njegova vinograd na Trški Gori in vrt v Zatonu. Posebej se omenjata hišica pod Goro, ki jo je Tunkelsteiner dosmrtno zapustil svojemu bratu Jakobu, prav tako duhovniku, in hiša v Leskovcu, ki naj bi jo dobil Janez Borčič (Borziz). Poleg denarnih zneskov v višini od 25 do 50 dukatov, dodeljenih bratoma Jakobu in Andreju ter sestri Juditi, pa tudi vsote 100 goldinarjev, s pomočjo katere bi nadaljeval študij nečak Modest Baltazar, opazimo med Tunkelsteinerjevo zapuščino tudi nekaj dragocenejših predmetov. Razmeroma dragoceni sta morali biti umetelno izrezljani skrinji, predvideni

⁷³⁷ Prepis v ARS, SI AS I, šk. 12, fasc. I/7, Lit. G-V, 7.

⁷³⁸ Prav tam, str. 1221: »Imprimis bona omnia, quae in Territorio S(anc)ti Petri possideo, et coemi meis propriis pecuniis lego et relinquo duobus meis Nepotibus Josepho et Michaeli, tali tamen conditione, quod si unus mutaret statum, id est, fieret Religiosus nullum ius habebit in ista bona, sed secundus succedet, et fruetur illis [...].«

⁷³⁹ Prav tam, str. 1221–1222.

⁷⁴⁰ Prav tam, str. 1222. Prim. Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, str. 130; Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem*, knj. 5, str. 45.

⁷⁴¹ ARS, SI AS I, šk. 20, fasc. 1/12, Lit. G-XXVII, 9-1, 27. december 1694.

za Jakoba in Judito, ter srebrna verižica s križem, obloženim s kamni, katere prejemnica je bila cerkev v Leskovcu. Pomembno Tunkelsteinerjevo volilo je bila »množica knjig«, med katerimi naj bi dela za svojo knjižnico najprej odbrali kapucini v Krškem, med preostalimi knjigami pa v enakem deležu njegova brata ter za njima drugi, branja in pisanja večji sorodniki.⁷⁴² Izrecno velja omeniti še Tunkelsteinerjeva duhovniška in svetna oblačila; prva je oporočitelj zapustil tako imenovanemu zgodnjikovemu beneficiatu ter svojima kaplanoma, druga pa bratrancu Andreju Grajšku (Graishik).⁷⁴³ Za kraj poslednjega počitka si je Tunkelsteiner izbral kripto v cerkvi sv. Janeza Evangelista v Krškem, takratni podružnici leskovške župnije, v katero naj bi nekaj let pozneje sprva pokopali tudi Janeza Vajkarda Valvasorja.⁷⁴⁴ Kot enega od zelenih krajev pokopa je krško cerkev sv. Janeza v svojem testamentu z dne 14. avgusta 1669 navedel tudi leskovški župnik Matija Bučela (Bucella). Šele drugi mogoči kraj pokopa bi bila zanj župnijska cerkev v Leskovcu. Zanimivo je še Bučelovo določilo, po katerem naj bi za kritje dela pogrebnih stroškov porabili denar, pridobljen s prodajo njegovega »novega, lepega svilenega suknjiča in plašča«. ⁷⁴⁵ Kar zadeva Tunkelsteinerjevo oporoko in Tunkelsteinerja samega, kaže izpostaviti, da je v zadnjih dneh leta 1694 svojo poslednjo voljo izpovedal v smrtni tiski, in sicer svojemu spovedniku, kot lahko preberemo na začetku latinskega besedila.⁷⁴⁶ Da je bila Tunkelsteinerjeva (prvotna) oporoka sestavljena na hitro, potrjuje med drugim dejstvo, da zapustniku ne pridaja doktorskega naslova, ki ga je Tunkelsteiner nosil od promocije na dunajski univerzi leta 1662 naprej.⁷⁴⁷ Ko je sredi šestdesetih let 17. stoletja kandidiral za župnika deželnokežje župnije Leskovec, je tedanji deželni vicedom nadvojvodi in cesarju Leopoldu I. poročal, da je Tunkelsteiner »verjetno zelo učen« in »kot

⁷⁴² Prav tam, str. 418: »In q(uan)tum ad copiam librorum attinet, primam selectionem habeant p(atres) capucini, accipiant conuentui suo seruientes, deinde mei do(mi)ni fratres sibi seligant proportionatos, tandem litterarum gnaru mei consaguinei poterunt et ipsi sibi seligere.«

⁷⁴³ Prav tam.

⁷⁴⁴ Golec, *Valvasor, njegove korenine in potomstvo*, str. 59.

⁷⁴⁵ SI AS I, šk. 20, fasc. 1/12, Lit. G-XXVII, 9-2, str. 421: »Mein Leichnamb solte entweder zu Gurgfelt bey St. Johannes Khürchen, oder zu Haslbach bey vnser Lieben frauen khürchen daselbsten bestattet werden [...] zu einer beyhilff diser Leichbestattung aber mein neuer schenner seudenner Rokh vnd Mantl verkhaufft, vnd dahin das gelt applicirt werden.«

⁷⁴⁶ ARS, SI AS I, šk. 20, fasc. 1/12, Lit. G-XXVII, 9-1, str. 417: »Vltima Dispositio [...] parochi Gurgfeldensis ob mortis angustias suo confessario declarata.«

⁷⁴⁷ Prim. Golec, *Valvasorjeva biša*, str. 101, op. 240. O Tunkelsteinerjevem vpisu na dunajsko univerzo leta 1648 gl. *Die Matrikel der Universität Wien*, Bd. 4, str. 210. Prim. prav tam, str. 211: »Casparus Tunckelstammer Gurgfeldo Carnus.«

kaplan dvornega špitala na Dunaju tudi častivreden«. ⁷⁴⁸ V zvezi s Tunkelsteinerjevo kariero pa je treba dodati še dva pomembna podatka: da je v dunajskem dvornem špitalu sočasno s Tunkelsteinerjem kaplanoval prvi superintendent Knafljeve študentske ustanove Jurij Bohinc (Wohinz) ⁷⁴⁹ in da je Tunkelsteiner izviral iz Krškega. Njegov oče Janez, po poklicu ranocelnik, je bil med krške meščane sprejet leta 1628. ⁷⁵⁰ Gašperja je, ne nazadnje, dobro poznal in z njim sodeloval tudi Valvasor. V *Slavi* ga hvali kot ljubitelja starin in zbiralca starih novcev, ⁷⁵¹ vendar pa o teh v obravnavani različici Tunkelsteinerjevega testamenta ni sledu.

Nedvomno več moči kot hudo bolni Tunkelsteiner je imel za sestavitev oporoke kljub telesni šibkosti župnik župnije Šmartin pri Kranju Jurij Rosa (Rossa). 20. novembra 1713 v šmartinskem župnišču nastali testament je sam podpisal in pečatil, poleg njega pa je v vlogi naprošene priče to storilo še pet drugih oseb. ⁷⁵² Med njimi je na prvem mestu župnik v Kranju Janez Jakob Schilling, ki ga je Rosa imenoval za oporočnega izvršitelja. Šmartinski župnik, magister svobodnih umetnosti in filozofije ter apostolski protonotar Rosa se je oporoke lotil premišljeno, želeč, da bi ga ne prehitela smrt in bi ne zagrešil kakšne neenakosti, kar zadeva premoženje, ki ga je dolgoval Bogu. ⁷⁵³ Če je za svojo dušo želel, da bi jo usmiljeni Bog po bridkem trpljenju in smrti Jezusa Kristusa in na priprošnje presvete in brezmadežne device božje matere Marije ter vseh svetnikov vzel k sebi v večno srečo, pa je glede svojega telesa izrazil željo, da bi bilo pokopano pri patrih kapucinih v Kranju. Pričakoval je, da se bodo pogreba udeležili domači duhovniki in duhovniki od drugje, ter določil, naj prvi prejmejo pol funta težke bele sveče, medtem ko naj drugi dobijo sveče, težke tri četrta funta. Po njegovi smrti naj bi zanj tako v kranjski kapucinski cerkvi kot v šmartinski župnijski cerkvi čim prej izpeljali tridnevne pogrebne obrede ali eksekvije z oficijem in tako imenovano črno mašo. ⁷⁵⁴ Za njegovo ubogo dušo naj bi poleg tega brali maše, za katere je Rosa predvidel 200 goldinarjev nemške veljave, pri čemer naj bi plačilo za eno mašo

⁷⁴⁸ Smole, *Vicedomski urad za Kranjsko*, zv. 2, str. 96.

⁷⁴⁹ Vodopivec, *Luka Knafelj in študentski*, str. 20 (Caspar Tunckhelstainer), 27–28 (Wohinz).

⁷⁵⁰ Golec, *Valvasorjeva hiša v Krškem*, str. 101.

⁷⁵¹ Prav tam, str. 101, op. 240. O Tunkelsteinerjevih prepisih napisov na kamnih in novcih z območja Krškega prim. Reisp, *Kranjski polihistor*, str. 221.

⁷⁵² Izvirnik v NŠAL 100, Spisi, fasc. 50–31. Zaporedje v nadaljevanju povzete vsebine ne sledi zaporedju v (nepaginiranem) izvirniku.

⁷⁵³ Prav tam: »Damit ich nun von diser vngewissen Stundt nicht vbereylt werde, als habe ich zuerhietung aller Vneinigkheit vber das mir von Gott ertheilte Vermög volgende Disposition gemacht.«

⁷⁵⁴ Prim. Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 364–373.

znašalo 34 krajcarjev. Sledi vrsta razmeroma visokih zneskov, ki jih je Rosa volil posameznim cerkvam in bratovščinam. Župnijski cerkvi v Šmartinu, pri kateri je župnikoval sedemnajsto leto, je zapustil 400 goldinarjev nemške veljave, prav toliko kapucinom v Kranju, Ljubljani in Škofji Loki. Do kar 1000 goldinarjev in njegovega prstana z velikim smaragdovim ter okrog in okrog vdelanimi diamanti naj bi bila upravičena bratovščina sv. Rešnjega telesa v Kranju. Tamkajšnji župnijski cerkvi, v kateri je bil Rosa krščen, naj bi za potrebe zakristije posebej pripadlo 300 goldinarjev. Po 300 ali 200 goldinarjev naj bi med cerkvenimi ustanovami prejeli še cerkev sv. Rozalije v Ljubljani, semenišče v Ljubljani in bratovščina sv. Jožefa v Ljubnem ob Savinji. Duhovniku Juriju Recetu (Reze), po rodu najbrž prav tako Kranjčanu,⁷⁵⁵ je Rosa naročil izplačati posmrtno 100 goldinarjev – vsoto, ki jo je obljubil Recetu, če ga ta preživi. Zneske v višini od 100 do 300 in v enem primeru 400 goldinarjev ter (manjša) zemljišča naj bi dobilo več oseb iz zapustnikovega sorodstva in kroga njegovih prijateljev ali znancev. Nižje vsote, večinoma med 10 in 50 goldinarji, je Rosa namenil svojima kaplanoma ter hišnemu hlapcu, kuharici, kmečkim deklama in hlapcu, cerkovniku, cerkovnikovi ženi ter njunima hčeri in sinu.

Dela njegove zapuščine v denarju naj bi bili deležni tudi dve revni dekleti. V prvem primeru naj bi bilo to dekle, ki bi vstopilo k dominikankam v Velesovem; dekletu bi pripadlo 1000 od skupno 4000 goldinarjev, ki jih je imel Rosa naložene pri velesovskih redovnicah. V drugem primeru bi bila prejemnica mlada Kranjčanka; da bi se lažje poročila, bi ji bilo mesto Kranj dolžno izplačevati letne obresti od glavnice v višini 1000 goldinarjev.⁷⁵⁶ Med precej manj številnimi nedennarnimi volili kaže izrecno navesti platno, pisalni mizi, srebrni pribor in ure. Po en kos (grobega) platna naj bi razdelili med cerkve v Kranju in župnijsko cerkvijo v Šmartinu, po dva kosa pa naj bi uporabili za kapucinski procesiji na veliki petek v Ljubljani in Kranju. Pisalni mizi je oporočitelj dodelil svojima sorodnikoma: večjo Marku Globočniku (Globotschnigkh) in manjšo Janezu Busetu (Wuseth). Srebrni žlice, noži, vilice in solnica naj bi po smrti Rose postali last kranjskega župnika in izvršitelja oporoke Schillinga, graška ovratna ura (*Gräzerische Halsuhr*) pa last Franca Sigmunda pl. Učana (Vtschan). Posebej velja omeniti še določilo, zadevajoče podložnike šmartinske župnije. Ti bi bili oproščeni dajatev v letu oporočiteljeve smrti, če bi prišli na njegov pogreb, se udeležili eksekvij in molili za njegovo dušo. Testament Roso nedvomno kaže kot človeka, ki svojih

⁷⁵⁵ Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 193 (Jurij Danijel Rece).

⁷⁵⁶ Prim. Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, str. 204, 233.

dohodkov ni porabljal za osebno udobje ali negotova podjetja. Svoje premoženje je očitno ohranjal in ga povečeval, da bi iz njegove zapuščine po njegovi smrti črpali sredstva ustanove in posamezniki, s katerimi ga je povežalo življenje. V njegovi oporoki navedena imena krajev ter oseb in ustanov, ki naj bi svoje deleže porabile za gmotne, dobrodelne in duhovne namene, vsekakor pričajo o velikem pomenu okolja, v katerem je Rosa odraščal, se šolal in nazadnje služboval. Opirajo pa tudi vprašanja o širših sorodstvenih in prijateljskih vezeh. Tako bi bilo zanimivo vedeti kaj več o stikih Rose s Francem (Sigmundom) Učanom, po letu 1699 graščakom v Dragomlju pri Ljubljani.⁷⁵⁷

Le malo denarja je v svoji oporoki z dne 7. septembra 1747 zapustil upokojeni župnik v Rušah, domačin Henrik Žiga Jamnik (Jamnigg).⁷⁵⁸ Pri tem je treba upoštevati, da Jamnik zaradi slabega zdravja v domačem kraju ni župnikoval že vse od leta 1731 naprej.⁷⁵⁹ Poleg tega Jamnik na najmanj dveh mestih v oporoki razkrije, da je del premoženja razdal že prej. Glede ruške bratovščine Žalostne matere božje, na primer, pravi, da jo je ustanovil leta 1716 večji del na lastne stroške, ki mu niso bili nikdar povrnjeni, in da je vrsto let skrbel za njen razcvet.⁷⁶⁰ Veliko naj bi od Jamnika že dobila tudi njegova ovdovela sestra Marija, zato ji je zdaj volil le dvoje oblačil, (Marijino?) sliko s širokim okvirjem ter manjšo posteljo z dvema slabima vzglavnikoma in odejama.⁷⁶¹ Večinoma predmete je Jamnik zapustil še drugim oporočnim dedičem. Avguštinu Mezneriču (Mesneritsch), piscu ruške kronike,⁷⁶² je za duhovniško in drugo pomoč namenil, med drugim, dve večji skrinji iz trdega lesa, dve črni mizici ter en rjav in dva črna stola, namizno posodje, sliko sv. Jožefa, dva relikviarija in klobuk.⁷⁶³ Jakobu Breclju (Wrezl), beneficiatu pri sv. Jožefu na Studencih (danes del Maribora), je pripadla ura, pri čemer naj bi v zameno opravil »nekaj svetih maš«. Jamnikova dolgoletna kuharica Uršula Ravnjak (Raunjakhin) je bila upravičena do kuhinjskega posodja

⁷⁵⁷ Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, str. 138.

⁷⁵⁸ NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 51, Župnija sv. Marije v Rušah, »Testament župnika Henrika Jamnika«.

⁷⁵⁹ Mlinarič, *Ruška kronika*, str. 125.

⁷⁶⁰ Prim. *Ruška latinska šola*, str. 218.

⁷⁶¹ »Fünfftens meiner leib(lichen) Schwöster Mariae Köhterin Wittib, welche schon vorhin villes von mir lauth gegebener Verzicht empfangen, verschaffe ich meinen Rokh-Calor, einen schwarzen alten Rokh, das Patronen Bild mit einer breiten Rammen, item das geringere Böth mit 2 schlechten Pölstern, undt Dekhen« – NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 51.

⁷⁶² O okoli leta 1707 rojenem Jožefu Avguštinu Mezneriču – Marianu, učitelju in kaplanu v Rušah, od koder je tudi izviral, Mlinarič, *Ruška kronika*, str. 16–17. Meznerič naj bi se iz Vuzenice vrnil v Ruše prav v letu Jamnikove smrti. Prim. *Ruška latinska šola*, str. 217.

⁷⁶³ Meznerič je dobil tudi en kremniški dukat (1 Cremizer Dukaten).

in boljšega posteljnega perila, njenih naj bi postalo tudi 15 goldinarjev. Dacarju AntonuENZIJU naj bi izročili sliko sv. Družine, med več drugih oseb pa razdelili oporočiteljeva večinoma ponošena oblačila. Pomembnejši del Jamnikove zapuščine so sicer sestavljale knjige. Razen »velikega brevirja« bi morala ruški duhovščini ostati na voljo vsa tista dela, ki so govorila o Jezusu in Mariji, brevir pa naj bi kot nagrada za izkazani dobroto in potrpežljivost prišel v roke ruškega župnika Jožefa Urnerja.⁷⁶⁴ Kapucini Štajerske province so bili po drugi strani upravičeni do knjig, ki se niso nanašale na Jezusa in Marijo. Jamnikov pogreb naj bi na stroške že omenjene ruške bratovščine izpeljalo sedem škofijskih duhovnikov; pokojnikove posmrtno ostanke naj bi položili v tla bratovščinske kapele v župnijski cerkvi. Za vsakega pri pogrebu navzočega domačega berača je Jamnik predvidel tri krajcarje, zgolj po en krajcar pa za tuje berače. Tisto malo gotovine, ki bi je morda še ostalo, naj bi porabili za maše.⁷⁶⁵

Na pokopališču župnijske cerkve sv. Jakoba v Limbušu – in ne v sami cerkvi – je želel biti pokopan tamkajšnji župnik Franc Jožef Gril (Grill). V oporoki z datumom 3. februar 1746⁷⁶⁶ je kraj pokopa natančno določil: ta naj bo pri vhodu v cerkev, tam, kjer se pri procesijah sv. Rešnjega telesa poje prvi od štirih evangelijev.⁷⁶⁷ Kot se spodobi za župnika, ki sicer na svoji duhovniški poti ni obogatel, je Gril velik del svojih prihrankov volil cerkvam oziroma cerkvenim ustanovam ter osebam v cerkveni službi. Kar 50 goldinarjev je namenil limbuški župnijski cerkvi »za nov stranski oltar Naše ljube gospe«, 30 goldinarjev podružnični cerkvi sv. Jožefa, po 10 goldinarjev pa podružničnim cerkvam sv. Volbenka (v Hudem Kotu na Pohorju), sv. Kunigunde (pod Pekrsko gorco) in sv. Marije Magdalene.⁷⁶⁸ Podružnicama sv. Jožefa in sv. Marije Magdalene je dodelil še vsaki po štiri slike. Cerkev sv. Jožefa naj bi postala lastnica tistih, ki so visele nad njegovo posteljo,

⁷⁶⁴ Urner je do prihoda v Ruše župnikoval v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. Mlinarič, *Ruška kronika*, str. 125.

⁷⁶⁵ »Endlichen mein wenige Parrschafft betrechtend, ist mein höchster, und ernst(licher) Willen [...] auf h(eiligen) Messen, so alle zu Maria Raist indispensabiliter zu lesen, alleinig unter die heimische H(erren) Geistliche gleicher Massen getheilt werde«– NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 51.

⁷⁶⁶ NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 44, Župnija sv. Jakoba v Limbušu, »Testament župnika Franca Jožefa Grilla«. Grilova oporoka ni paginirana.

⁷⁶⁷ Prim. Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 256.

⁷⁶⁸ Podružnični cerkvi sv. Jožefa in sv. Marije Magdalene sta danes župnijski cerkvi župnij Maribor – Sv. Jožef in Maribor – Sv. Magdalena. Prim. Škulj, *Patrociniji na Slovenskem*, str.

po njegovi smrti pa naj bi jih obesili v cerkvi.⁷⁶⁹ Kaj naj se zgodi s štirimi drugimi slikami, predvidenimi za cerkev sv. Marije Magdalene, Gril v oporoki ne pove. Temveč navaja motive teh slik: sv. Peter, sv. Magdalena, kanaanska žena in sv. Hieronim.⁷⁷⁰ Nižja zneska Gril zapušča bratovščinama v sosednji ruški župniji, nekoliko višjega, 7 goldinarjev, pa župnijski cerkvi v Hočah. Nadzor nad izvajanjem testamentarnih določil prepušča učenemu hočkemu (nad)župniku Leopoldu Andorfferju.⁷⁷¹ Poleg Grilovega kaplana in še enega duhovnika se med osebami, upravičenimi do dela zapustnikove večinoma nedenarne zapuščine, pojavljajo kuharica Marija Neža (Agnes), hlapec Jakob, »ubogi majhni otročki« cerkovnika pri cerkvi sv. Marije Magdalene Jerneja Lavriča (Lauritsch) ter učiteljev sin in (limbuški) diskantist Francelj.⁷⁷² Gril pri tem ni pozabil na svoje krvne sorodnike: že dolgo nazaj jim je zapustil svoj vinograd, ki ga je nato prevzel njegov zdaj že pokojni brat v Marenbergu (Radljah ob Dravi). Od volil sorodnikom omenimo vsoto 60 goldinarjev, ki naj bi ju prejeli Grilova nečakinja Katarina Reinwald (Reinbaltin) za doto – Katarina je tedaj služila v graščini Hompoš – ter nečaka Mihael in Sebastjan Gril iz Marenberga. Da je h Grilovemu župnikovanju spadalo kmetovanje, kaže nekaj volil v žitu in svinjskem mesu. Po drugi strani je Gril vse svoje knjige in nekaj oblačil namenil za maše, da bi se tako, kakor sam pravi, rešil vseh očitkov in dvomov vesti.⁷⁷³ Za njim naj ne bi ostalo nobenih, še tako majhnih dolgov.

V svoji latinsko pisani oporoki se nam dve desetletji pozneje, leta 1766, kot

⁷⁶⁹ »Vinfittens der Filial Kirchen St. Joseph 30 fl vnd die 4 Bilder ober meinen Beth henkhendt, welche bey den drey gemachten Stielen an die Mauer gehenkht werden sollen« – NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 44/47.

⁷⁷⁰ Umetnostnozgodovinski oris cerkve izpod peresa Jožeta Curka slik z navedenimi motivi ne omenja. Mlinarič – Cerar – Curk, Župnija svete Magdalene v Mariboru, str. 72–79.

⁷⁷¹ Prav tam: »[...] ihro Hochwürden Herrn Herrn Leopold Andorffer der h(eiligen) Schrifft D(octo)r(e)n vnd könig(lichen) Hauptpfarr zu Kötsch.« Leta 1750 srečamo hočkega »glavnega župnika« Andorfferja (Andorfer) tudi, denimo, kot podpisnika pogodbe z Janezom Franciškom Janečkom za izdelavo orgel v Rušah. Ruške baročne orgle veljajo za »ene najveličastnejših in ene najboljše arhivsko dokumentiranih iz tega obdobja na Slovenskem«. Kostanjšek Brglez – Roškar, Ruške orgle, str. 247–248, 250. O Andorfferjevi duhovniški poti prim. *Ruška latinska šola*, str. 47.

⁷⁷² Prav tam: »[...] 13ten vermache ich deß Barthlme Lauritsch Mesner bey St. Maria Magdalena seinen armen kleinen Kinderlen in Gelt 12 fl, deß Schuelmaister seinen Knaben Franzl Discantisten aber meinen Sertut Rokh, vnd etwas von alter schlechterer Klaydung.«

⁷⁷³ Prav tam: »14ten sollen alle meine Biecher, der Rokh mit samatenen irlben Vesti [...] auf die h(eiligen) Messen gegeben werden, damit ich von allen vorfahrenden Scruplen enthebet werde.«

»nevredni spodnjedrijski župnik« predstavlja Janez Buratelli.⁷⁷⁴ Da bi poskrbel za svojo dušo, je premoženje, ki mu ga je dobrotno dopustil Bog – pridobil pa si ga je z varčnim življenjem in gospodarnim upravljanjem družinske posesti – sklenil razdeliti tako, da bi po njegovi smrti ne prihajalo do sporov in pritožb. Pri tem je svojo dušo ponižno priporočil vsemogočnemu Bogu, Mariji presvetega rožnega venca, angelu varuhu, sv. Jožefu, sv. Barbari ter drugim svojim svetniškim zavetnikom, posebno sv. Antonu, opatu. Pogreb njegovega telesa, ki ga bo ob smrti prepustil zemlji, iz katere je bil vzet, naj bi opravil zgornjedrijski župnik skupaj s šestimi duhovniki, od katerih naj bi bili štirje domačini in dva iz (Zgornje) Idrije. Obrede za pokojne bi v blagor oporočiteljeve duše izvedli še tretji in osmi dan.⁷⁷⁵ Za branje dodatnih maš naj bi čim prej poskrbel tudi Andrej (Andrea) Foramitti, (nekdanji) tolminski arhidiakon in kanonik v Čedadu.⁷⁷⁶ Buratellijevo truplo naj bi »brez vsakršnega pompa in tako, kot je v župniji navada«, neslo h grobu šest spodnjedrijskih župljanov. Vsi naj bi bili člani bratovščine sv. Rešnjega telesa in naj bi nosili rdeča ogrinjala. Med oporočnimi dediči iz vrst sorodstva Buratelli imenuje samo tri osebe: svojo sestro Antonijo Župe (Suppe), živečo v Bakru, ter njena sinova Petra in Jožefa. Antoniji zapušča srebrno uro, šest nesrebrnih žlic, nožev in vilic, kositrno posodje in skrinjo s platnom, vso svojo nepremično posest pa voli nečaku Petru. Njegovim naslednikom na župniji naj bi po drugi strani ostali njegove knjige, pohištvo v župnišču, ki ga je sam kupil, in slike, z izjemo upodobitve Rožnovenske Marije (*Rosariana*), ki naj bi jo prejela cerkev sv. Jožefa na Vojskem. Nekaj manjših kosov pohištva, orodja in oblačil naj bi prodali, izkupiček pa razdelili med reveže, predvsem revne župljane in tiste, ki jih je bilo sram beračiti.⁷⁷⁷

Čeprav se vsebina oporok delno prekriva z vsebino zapuščinskih inventarjev, so oporoke v marsičem nenadomestljiv vir pri preučevanju duhovniških karier zgodnjega novega veka. Pri njihovi obravnavi je treba sicer imeti pred očmi kontekst njihovega nastanka – zapisane so bile v pričakovanju oporočiteljeve smrti – kot tudi dejstvo, da vključujejo nekaj bolj ali manj ustaljenih formul. Večina zgodnjenovoveških testamentov, duhovniških in laiških, se namreč začneja v imenu (troedinega) Boga, čemur sledita misel o minljivosti vsega zemeljskega in

⁷⁷⁴ Prepis v ARS, SI AS 7, šk. 270, Lit. U-2, 1, leto 1766.

⁷⁷⁵ Prim. Ušeničnik, *Katoliška liturgika*, str. 175–177.

⁷⁷⁶ Prim. Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove in službe*, str. 48, 56; Kragelj, Foramiti Andrej (biografsko geslo).

⁷⁷⁷ »[...] ad pauperes parochianos, et eos, quos uerecundia mendicare prohibet« – ARS, SI AS 7, šk. 270, Lit. U-2, 1.

želja, da bi duša dosegla večno srečo pri Stvarniku. Duhovniki, katerih oporoke smo si pobliže ogledali, se v njih kažejo večinoma kot pobožni in radodarni ljudje, kot osebe, ki izkoriščajo še zadnjo priložnost za dobrodelnost. Precejšen del oporočnih določil nam po drugi strani razkriva plasti družbenega okolja, v katerem so duhovniki delovali ali so jih nanj vezale duhovniške, sorodstvene, prijateljske in druge vezi, pri čemer lahko na podlagi takih podatkov večkrat sklepamo o vplivih na posameznikovo kariero. Posebej zanimiva so vprašanja, ki jih v tej zvezi odpira pozornejša branje oporok duhovščine. V najstarejšem za zdaj znanem duhovniškem testamentu v slovenskem jeziku, kratki oporoki cerkniškega župnika Gregorja Črviča (Cervič) iz leta 1685, na primer beremo, da Črvič vse svoje imetje zapušča Esteri Maksimilijani baronici Coraduzzi.⁷⁷⁸ »Vse čisto, kar kuli se bode mojega blaga nejšlo, talkoj gruntneg kokar družim vse čisto brez obene pravde« naj za njim deduje baronica, po baroničini smrti pa njena hčerka Marija Izabela.⁷⁷⁹ Svoji dobrotnici Coraduzzijevi naj bi bil Črvič »veliko dolžan«.⁷⁸⁰ Del odgovora na vprašanje, ali in na kakšen način je oporočitelju pri karieri pomagala njegova univerzalna dedinja, prinaša slovenski zapis z navedbo posojila »gospodu škofu Gregorju Črviču«.⁷⁸¹ Črvič, po rodu z Goriškega,⁷⁸² ki je postal znan daleč naokoli zaradi svojih zdravilskih in prerokovalskih sposobnosti, se namreč ni zadovoljil zgolj z župnijo v Cerknici. Ker mu je pomagal z zdravlili in nasveti, je škof v Senju, najbrž Hiacint Dimitri (u. 1686), Črviču obljubil (naslovno) škofijo v Budvi, kar pa naj bi cerkniškega župnika stalo 1500 goldinarjev.⁷⁸³ Čeprav je namesto budvanske škofije nazadnje dobil proštijo nekje na Ogrskem, je leta 1694 umrli Črvič v nekaterih krogih očitno obveljal za škofa, k čemur je s svojo gmotno in siceršnjo podporo morda odločilno pripomogla Coraduzzijeva.⁷⁸⁴

Za konec se še enkrat vrnimo k radodarnosti, zaradi katere so se številni oporočitelji iz duhovniških vrst ohranili v spominu ene ali več naslednjih generacij

⁷⁷⁸ Gre za eno od dveh avtoric plemiške zasebne korespondence med materjo in hčerko v slovenščini s konca 17. stoletja. Prim. *Slovenska plemiška pisma*.

⁷⁷⁹ Objava in diplomatični prepis Črvičeve oporoke v Golec, *Slovenske oporoke in prisežna besedila*. Prim. Košir, Primeri starejših oporok, str. 110–111.

⁷⁸⁰ »Jest tukaj doli podpisan vem inu spoznam, da sam jest veliko dobrote prejeu od moje gnadlive gospe matere Ester Maksimilijane frajerce Coradécin vdove inu skuze to se najdem nim veliko dužan.« Golec, *Slovenske oporoke in prisežna besedila*.

⁷⁸¹ Merku, Zasebna slovenščina v 17. stoletju, str. 131: »Guisna pretension kier sem ress gnadleuemo Gosput Scoffo Gregoria Ceruiz possodilla.«

⁷⁸² Prav tam, str. 130, 133.

⁷⁸³ Prim. prav tam, str. 127, op. 14; 133.

⁷⁸⁴ Prav tam, str. 131–133.

duhovnikov in laikov. Zdi se, da so globlje sledi skušali pustiti predvsem tisti duhovniki, ki so v kariero vložili veliko takšnega ali drugačnega napora ter so bili na svoje uspehe zato toliko bolj ponosni. V knjigi že večkrat omenjani Janez Krstnik Prešeren, »doktor svete teologije in obojega prava, tajni svetnik salzburskega kneza in nadškofa ter prošt ljubljanske stolne cerkve«, je v oporoki z dne 27. septembra 1704 pri ljubljanski stolnici ustanovil, denimo, alumnat,⁷⁸⁵ že prej pa je poskrbel za štipendijo, s katero je »omogočil študij celi vrsti Prešernov in drugih rojakov«.⁷⁸⁶ Pridobivanje gmotnih dobrin, ki je spremljalo Prešernovo uspešno kariero, je našlo izraz tudi v prestižnih predmetih, ki jih je Prešeren, sicer sin kmečkih staršev, volil sokanonikom v ljubljanskem kapitlju. Janezu Antonu Dolničarju, plemenitenemu dekanu kapitlja,⁷⁸⁷ je zapustil sliko Paola Veroneseja – slika je visela nad vrati Prešernove knjižnice –, pl. Juriju Andreju Gladiču njegov lastni portret, baronu Francu Gotfridu Polhograjskemu pa sliko z upodobitvijo vojaškega spopada.⁷⁸⁸ Soizvršitelju oporoke dr. Janezu Štefanu Florjančiču, ki sicer ni bil kanonik, je Prešeren namenil relikvijo križa in zlat križec.⁷⁸⁹

NAGROBNI IN DRUGI NAPISI

Poleg zapuščinskih inventarjev in oporok sodijo med zanimivejše vire, v katerih se prepletajo karierne in (samo)reprezentacijske prvine, zlasti nagrobni napisi – v našem primeru napisi na nagrobnikih župnikov in drugih predstavnikov višje duhovščine. Leta 1547 je nastal napis na nagrobnem spomeniku z dopasno podobo kanonika Matije Valiča (Wallich) na steni kapele sv. Rešnjega telesa v

⁷⁸⁵ Prepis oporoke v NŠAL 100, Spisi, fasc. 203-1 (oporoka ni paginirana).

⁷⁸⁶ Miklavčič, Prešeren Janez Krstnik (biografsko geslo). O Prešernovi štipendijski ustanovi in drugih volilih v njegovi oporoki glej tudi Sinobad, Janez Krstnik Prešeren, str. 210–212, 213–214.

⁷⁸⁷ Prim. povzetek zanimive Dolničarjeve oporoke v Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 493–494.

⁷⁸⁸ O članih kapitlja na pragu 18. stoletja Žnidaršič Golec, Stolni kapitelj v Ljubljani, str. 28–36. O Janezu Štefanu Florjančiču prim. Glonar, Floriantschitsch de Grienfeld Ivan Štefan (biografsko geslo).

⁷⁸⁹ NŠAL 100, Spisi, fasc. 203-1. Prešeren v oporoki navaja tudi dela, ki naj jih shrani nadškofova knjižnica v Salzburgu. O Prešernovi knjižnici kot delu prihodnje ljubljanske semeniške knjižnice prim. Vidmar, »Ad usum publicum«, str. 188–189, 199.

stari ljubljanski stolnici.⁷⁹⁰ Latinski napis je obiskovalce kapele, kjer je nekdanj stal oltar sv. Trojice, pri katerem je imel Valič beneficij,⁷⁹¹ nagovarjal z besedami: »TU počiva Matija Valič, kanonik ljubljanske stolne cerkve, potem ko je 13. februarja izpolnil postavo. Kar se rodi, umrje. Pozdravljen, popotnik; dobro moli in odidi, spominjajoč se postave.« Okrajšava *D: O: M:* na vrhu napisa je sporočala, da velja prvo posvetilo napisa *Deo Optimo Maximo*, »Bogu, Najboljšemu, Najvišjemu.«⁷⁹² Od Boga naloženo poslanstvo, »postavo«, je Valič, po rodu iz Radeč, izpolnil predvsem na svoji karierni poti od stolničnega beneficiata, vodje urada škofijskega oskrbnika v Gornjem Gradu do kanonika v prestolnici dežele Kranjske.⁷⁹³ Manj strog in bolj optimističen je, po drugi strani, nagrobni napis 30. decembra 1572 preminulega ljubljanskega kanonika, pridigarja in generalnega vikarja Jurija Steinmetzerja (Latomus). Epitaf, postavljen v staro stolnično kapelo Odršenika sveta, pokojnika predstavlja kot »častitega in veleučenega moža«, ki je v starosti osemindeset let »zaspal v Gospodu, kateremu naj živi«. Napis se prav tako začne s posvetilom najboljšemu in najvišjemu Bogu, Bogu pa je namenjen tudi končni vzklik v slovenskem jeziku: »Dai bug Schrezo,« torej »Daj Bog srečo.«⁷⁹⁴ Čeprav je v življenju doživel prenekateri nesrečni trenutek, je imel Steinmetzer srečo v karieri. Napredovanje z mesta župnijskega vikarja v Kranju na položaj kanonika in generalnega vikarja v Ljubljani⁷⁹⁵ mu je namreč v večji ali manjši meri omogočilo sorodstvo z ljubljanskima proštom Matijem in dekanom Andrejem Steinmetzerjem. Vsi trije so bili Škofjeločani.⁷⁹⁶

Če pustimo ob strani Sontnerjev nagrobnik, o katerem je bil govor že v podpoglavju o oporokah, si med kanoniškimi epitafi iz stare ljubljanske stolnice nekaj več naše pozornosti zagotovo zasluži »spomenik iz črnega marmorja«, ki ga je dal »v božjo čast in spomin nase« postaviti Jakob Stopar (Stoper, Stopper). Napis v zgornjem delu Stoparjevega nagrobnika, danes vzdanega na zunanjščini stolnice ob vhodu v južno zakristijo,⁷⁹⁷ na začetku izpostavlja pokojnikov krajevni izvor, njegove častna naslova in zadnji duhovniški službi ter starost, ki jo je

⁷⁹⁰ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 103, 255.

⁷⁹¹ Prav tam, str. 255, op. 256.

⁷⁹² Prav tam, str. 255. Latinski izvornik se glasi: »D: O: M:/HIC Recubat Matthias Wallich [...].«

⁷⁹³ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 294.

⁷⁹⁴ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 104, 255.

⁷⁹⁵ Več o njem (tudi o težavah in kritikah na njegov račun) Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije*, str. 281–282.

⁷⁹⁶ Matija je postal prošt pred 20. avgustom 1562, Andrej pa je kot dekan ljubljanskega stolnega kapitlja prvič izpričan 1. februarja 1561. Prim. prav tam, str. 118, 136–137, 281.

⁷⁹⁷ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 255, op. 253.

dosegal ob smrti leta 1660.⁷⁹⁸ Pokojni duhovnik je bil »Štajerec iz Mozirja, star triinpetdeset let, protonotar svetega apostolskega sedeža, svétnik svetega cesarskega veličanstva, kanonik in ljubljanski župnik.«⁷⁹⁹ V nadaljevanju se Stopar na bralce napisa obrača neposredno. Opominja jih na minljivost sveta in svetnih časti, obenem pa poziva, naj mu zaželjijo mir in prosijo, da bi živel njegov duh.⁸⁰⁰ »Bralec, nekoč sem bil slaven, deležen časti raznovrstnih – vse je minilo! Kot jaz. Sleherna mine nam stvar. Ker pa je vse pod nebom minljivo, vse mine nam, bralec, reci, naj duh mi živi! Mir mi zaželi, pokoj!«⁸⁰¹ V spodnjem delu nagrobnika, ki se žal ni ohranil, Stopar svojega naslednika na mestu ljubljanskega kanonika in župnika opozarja, naj se »vsak osmi dan zanj daruje maša,« kot to določa mašna ustanova z ustanovnim fondom. Če se njegov naslednik tega ne bo držal, ga bo kaznoval Bog.⁸⁰² Stoparjeve grozeče besede dajejo slutiti, da so utegnili tisti, ki so jih zavezovale poslednje volje zapustnikov, sčasoma pozabiti na uresničevanje zahtev iz oporok in ustanovnih listin, tudi duhovniških. Stopar, na čigar epitafu je bila upodobljena njegova celotna postava,⁸⁰³ je z nagrobnim spomenikom v domačem Mozirju že prej ovekovečil tudi svojega očeta Tomaža.⁸⁰⁴ Očetu je spomenik postavil iz ljubezni, »vsemu sorodstvu v spomin in pobožnost«. Zadnji dve vrstici napisa sestavlja spodbudni navedek iz Razodetja: »Da, govori Duh, odpočijete naj se od svojih naporov« (Raz 14, 13).⁸⁰⁵

Kar zadeva nagrobne napise župnikov, ki so delovali zunaj mestnih središč, naj se zadržimo pri epitafu Mateja Vrečerja, na več drugih mestih v knjigi omenjanega

⁷⁹⁸ Na napako pri datumu – gre za 14. september in ne za 14. avgust – opominja Ana Lavrič prav tam, str. 255, op. 253.

⁷⁹⁹ Prim. slovenski prevod in Dolničarjev prepis latinskega izvirnika prav tam, str. 103 (prepis izvirnika), 254 (prevod). O Stoparju kot prvem stolnem župniku prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 8.

⁸⁰⁰ »Lector, eram quondam vario celebratus honore. Praeteriére! et ego. Singula praetereunt. Omnia sub coelo cum sint praetereuntia, lector. Spiritus, ut vivat, dic mihi, dic requiem.« Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 103.

⁸⁰¹ Prav tam, str. 255.

⁸⁰² »Quae tibi, Successor, fundarim millia [...] Horum Legatum, quaere, Senatus habet. Omne per octiduum pro me benedicito Mista Missam, ni facias, ne Deus ultor erit.« Prav tam, str. 103. Opozorilo sicer ne velja le za enega, prvega naslednika, ampak tudi za nadaljnje naslednike na kanoniškem mestu, ki ga je imel Stopar.

⁸⁰³ Prav tam, str. 254.

⁸⁰⁴ Plošča z upodobitvijo pod Križanim klečečega Jakobovega očeta je vzdana na zunanjsčini mozirske župnijske cerkve sv. Jurija. Na napisnem delu je vklesana letnica MDCXXVI, torej 1626. Glede Stoparjeve navezanosti na rojstno župnijo prim. Ambrožič, *Evidenčna knjiga mozirske bratovščine*, str. 115.

⁸⁰⁵ »Amodo Dicit Sp(irit)vs: Reqviescent a Laboribvs Svis. Apoc. XIV.«

župnika župnije Šmarje pri Jelšah. Nagrobnik, ki je danes vzdan na severni zunanji steni šmarske župnijske cerkve,⁸⁰⁶ o leta 1758 umrlem pokojniku sporoča, da je imel doktorat iz svobodnih ved in filozofije, da je v Šmarju župnikoval enaindvajset let in da je bil odličen v matematični znanosti. Po vsem Štajerskem je izdelal številne (sončne) ure, še zlasti pa, da se je proslavil s tistimi, ki jih je naredil v Gradcu za observatorij univerze. Če bodo o njegovih vnemi in pobožnosti molčali ljudje, bodo o njiju pač govorili kamni. Pokojnik je namreč zgradil Kalvarijo s kapelicami, z deli in denarjem pa je dal sijaj tudi Marijini in Rokovi cerkvi. Potem ko si je postavil toliko spomenikov slave in časti, je 6. maja svoje telo prepustil zemlji, srce pa ponesel v nebesa.⁸⁰⁷ Pomenljivo je, da Vrečerjevega doktorskega naslova ne navaja zapis v šmarski mrliški knjigi.⁸⁰⁸ Notica o Vrečerjevi smrti in pokopu hvali predvsem njegovo veliko gorečnost ter ga označuje kot izjemnega Marijinega častilca in pospeševalca marijanskega čiščenja. Iz notice med drugim izvemo, da je Vrečer, preden je prišel za župnika v Šmarje, tri leta »z odliko« vodil župnijo v Zibiki.⁸⁰⁹ Avtor zapisa v mrliški knjigi, šmarski duhovni pomočnik Jožef Gregor Kordin (Cordin),⁸¹⁰ posebej pohvali tudi Vrečerjevi potrpežljivost in pobožnost v času težke bolezni ter dejstvo, da je Vrečer umrl brez strahu, potem ko se je Kordinu večkrat spovedal, se okrepčal s presvetim Rešnjim telesom in prejel poslednje maziljenje. Vrečerja je v grobnico pred škapulirskim oltarjem v župnijski cerkvi ob somaševanju štirinajstih duhovnikov slovesno pokopal Anton Frančišek Torta pl. Grienthal, infulirani opat ter župnik in komisar v Šentjurju

⁸⁰⁶ Fotografija nagrobnika je objavljena v Kemperl, *Matej Vrečer, duhovnik, matematik, urar*, str. 58.

⁸⁰⁷ Naš prevod je prost, izvorni latinski napis se glasi: »HIC IACET / Ad(modum) Rev(eren) d(us), ac Doct(issimus) Dominus / MATHAEVS VRETSCHER / AA: LL: [Artium Liberalium] & Philosophiæ Doctor olim hic Loci / uno supra Viginti Annos Parochus / Qui / Mathematicæ Scientiæ facile Princeps / Universam Styriam permultis, ac praeprimis Universitatis Graecensis / Speculam stupendo illustravit Gnomonices / Arte facto. / Zelum ejus, ac Pietatem, / dum Hominum Linguae tacebunt / Saxa Loquentur. / Calvariae Montem, cum Sacellis, Sacrique Dominicæ Passionis / Gradibus feliciter erexit. / Marianis, & S(ancti) Rochi Aedibus & Opera & Legato Aere / ultimum Splendorem attulit / & / Postquam tanta sibi posuisset Laudum, ac Honoris / Trophea, / Comuni Bonorum omnium cum Deploratione / prIDIe nonIs MaI I, reLIcto In terrIs Corpore / In CoeLos CorDe MigraVIt.« Kemperl, *Matej Vrečer, duhovnik, matematik, urar*, str. 59.

⁸⁰⁸ Zapis je prav tako objavljen v Kemperl, *Matej Vrečer, duhovnik, matematik, urar*, str. 57.

⁸⁰⁹ Prim. podatke o Vrečerjevem šolanju in službovanju v Kemperl, *Matej Vrečer, duhovnik, matematik, urar*, str. 10–11.

⁸¹⁰ Kordin je leta 1765, po več letih kaplanovanja v Šentjurju pri Celju, Zibiki, Šmarju pri Jelšah in na Ponikvi, postal župnik v Lembergu, vendar ne za dolgo. Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 107.

pri Celju.⁸¹¹ Pred pokopom je imel Kordin pogrebno pridigo.⁸¹² Kot primer precej bolj skromnega nagrobnega napisa nekega podeželskega župnika naj v tem sklopu navedemo epitaf Jožefa Fiderja s konca sedemdesetih let 18. stoletja.⁸¹³ Sporočilo tega epitafa je preprosto: »Tukaj je pokopan župnik Jožef Fider.« (pod napisom je relief keliha, znamenje pokojnikove duhovniške službe).⁸¹⁴ Fider, ki je umrl leta 1777 med župnikovanjem pri sv. Martinu na Pohorju, je sicer izviral iz Škofje Loke, svojo karierno pot pa je začel kot kaplan pri sv. Barbari v Halozah in nato v Slovenski Bistrici.⁸¹⁵ Preprostost Fiderjevega nagrobnika moramo vsaj do neke mere pripisati duhu razsvetljenstva, ki je vplival tudi na (samo)podobo duhovnikov.

Razni drugi ohranjeni napisi pričajo, da so se želeli duhovniki v spomin prihodnjih rodov pogosto zapisati s svojimi gradbenimi dosežki. V vzhodni steni prezbiterija cerkve sv. Radegunde v Starem trgu pri Slovenj Gradcu stoji, denimo, plošča s sporočilom, da se je leta 1529 starotrški župnik Avguštin Prygl lotil gradbenih del, s katerimi je delno na lastne stroške cerkvi prizidal prezbiterij s kripto in razširil ploščad za pokopališče.⁸¹⁶ Podobno je bila leta

⁸¹¹ O Grienthalu prim. prav tam, str. 139.

⁸¹² »Die Sabathi infra octavam ascensionis id est 6ta May circa zdam pomeridianam Admodum R(everendus) D(ominus) Mathaeus Vretscher Parochus Zelosissimus Singularis Cultor Beatae Mariae Virginis et ejusdem Devotionis specialis promotor obdormivit in D(omi)no, qui huic Parochiae Samariensi per viginti vnum annum, et ante hos Parochiae Sybicensi per tres annos maaxima cum laude praefuit, in vivis Ecclesiam Parochialem seu Matricem Samariensem et Ecclesiam Sancti Rochi meliori et pulchriori, quo possit modo, pingit et exornavit, montem quoque Calvariam funditus erigi curavit. Post mortem earundem Ecclesiarum ac montis Calvariae eximius benefactor permansit, fecit cum relictis suis mediis laudabilem dispositionem, quali animae suae minime obliviscens caeleste quaesivit thesaurum, graviter tredecim septimanis decubuit, in sua tamen gravi, ac longaeva infirmitate alter Job extiterint, qui nihil aliud in ore habuit, quam illa verba: sit nomen Domini benedictum: tandem in eadem infirmitate mihi Josepho Gregorio Cordin Coop(erator) loci saepius Confessus, ac per me eundem Sanctissimo viatico refectus, extremaque sacri olei vntione roboratus, annum 56tum agens ad moriendum sine omni metu paratus fuit. Corpus eius in P(arrochiali) Ecclesia ante Aram Scapularisticam 8va: Currentis per Illustrissimum ac Reverendissimum d(omi)num Antonium Franciscum Torta de Grienthall Abbatem infulatum, Parochum ac Comissarium ad S(anc)tum Georgium Cum assistentibus 14 alijs Sacerdotibus /: habita prius per me Josephum Greg(orium) Cordin Coop(erator)em loci funerali concione :/ solemnissime in Domino sepultum fuit.« Po prepisu v Kemperl, *Matej Vrečer, dubovnik, matematik, urar*, str. 57.

⁸¹³ Benedik, *IN PIAM MEMORIAM*, str. 55.

⁸¹⁴ Prav tam, str. 55: »Hic tmvlatvs est Josephvs Fider parochvs.«

⁸¹⁵ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 93.

⁸¹⁶ Simoniti, *Humanizem na Slovenskem*, str. 109–110. O Pryglu kot arhitektu (*architectus*) škofa Ravbarja oziroma vodji gradbenih del (*operis praefectus*) pri novi škofijski palači v Ljubljani

1689 ovekovečena prizidava kapele Karmelske matere božje cerkvi sv. Barbare v Malahorni, podružnici župnije (Slovenske) Konjice, pod župnikom Sebastjanom Glaviničem in njegovim kaplanom Matijem Kalčičem.⁸¹⁷ Na več napisnih kamnih se v drugi polovici 17. stoletja pojavlja tudi Benedikt Fogarino, v letih od 1666 do 1668 in od 1677 do 1678 izpričani župnik župnije Brezovica v Brkinih. Tako tu kot v župniji Dolina pri Trstu, kjer naj bi župnikoval kar tri desetletja, je Fogarino angažiral zlasti kamnoseška mojstra Anžeta Felicijana st. in Anžeta Rojino.⁸¹⁸ Poleg krajšega napisa na vzhodnem obzidnem portonu cerkve sv. Trojice v Rodiku iz leta 1667⁸¹⁹ naj omenimo napis nad portalom cerkve sv. Martina na Brcah nad Dolino iz leta 1655,⁸²⁰ ki poimensko izpostavlja župnika Fogarina in cerkvena ključarja.⁸²¹ Na Štajerskem se kot »nevredni krajevni župnik« in »po narodnosti Kranjec« na plošči z letnico 1743 predstavlja župnik župnije Ponikva Marko Valerij Hörner. Ta je namreč poskrbel – tako napis na plošči v cerkvi sv. Ožbolta v Unišah –, da so »pri svetem Ožboltu« dobili nov oltar »(skupaj) z oltarjem v ponkovski župniji«. ⁸²² Na drugem koncu, v Gornjem Cerovem v Goriških brdih, postavitev novega oltarja sv. Lucije v cerkvi sv. Nikolaja obeležuje napis z letnico 1689; napis navaja imeni župnika, »častitega gospoda Ivana Zorzina«, in ključarja Jurija Talianuta.⁸²³

Seveda nastopajo duhovniki, katerih imena srečujemo v napisih, tudi v drugačnih vlogah. V drugo polovico 16. stoletja segajo, na primer, grafiti obiskovalcev cerkve sv. Helene na Gradišču pri Divači, med katerimi naletimo na podpise treh duhovnikov: (vremškega) vikarja, čigar imena žal ni mogoče prebrati, in dveh kaplanov. Oba kaplana sta pastirovala v župniji Vreme, svoj podpis pa sta pustila

tehtno Kokole, *Totius antiquitatis egregius admirator*, str. 185–194. Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 269, op. 313.

⁸¹⁷ Lavrič, *Umetnostna dejavnost v konjiški župniji*, str. 47. Glede kariernih postaj in epitafa župnika Glaviniča iz rodbine gospodov iz Glamoča prav tam, str. 44–45. Po napisu v malahornski cerkvi sodeč je bil kaplan Kalčič Kamničan.

⁸¹⁸ Prim. *Leksikon cerkva – Škofija Koper*, zv. 6/1, str. 44.

⁸¹⁹ Premrl, *Kamnoseki Felicijani*, str. 293. Prim. *Leksikon cerkva – Škofija Koper*, zv. 6/2, str. 196–197.

⁸²⁰ Prim. prav tam, str. 295, op. 37.

⁸²¹ Zahvalo za posredovane podatke in več slik dolgujem Božidarju Premrlu.

⁸²² Latinski izvornik in slovenski prevod napisa najdemo v Benedik, *IN PIAM MEMORIAM*, str. 44. Prim. Stopar, *Slomškova Ponikva*, str. 38, 41. Prav tam, str. 16–21, tudi o (znamenitejšem) ponkovskem velikem in dveh ob slavoloku župnijske cerkve stoječih stranskih oltarjih.

⁸²³ Stasi, *Cerovo, sledovi preteklosti*, str. 19. Gornje Cerovo je spadalo pod župnijo v italijanskem Mošu (Mossa).

tudi na freskah nekaterih drugih cerkva v okolici.⁸²⁴ In še napis iz župnije Šmarje pri Jelšah, ki je nastal desetletje in pol pred prihodom Mateja Vrečerja: »(Leta) 1721, 17. avgusta, na 11. nedeljo po binškoštih, je to cerkev in štiri oltarje slovesno posvetil presvetli gospod gospod Jurij Ksaverij de Maroti, pičenski škof in proš novomeški, ko sem bil jaz, Janez Krstnik Jurešič, župnik šmarski.«⁸²⁵ Kot lahko sklepamo iz drugih virov, je imel nekoliko pozneje v Pičnu nadarbino, natančneje kanonikat, tudi Martin Jurij Jurešič, najverjetneje nečak Janeza Krstnika.⁸²⁶ Sicer pa bi k nadaljnjim raziskavam kazalo pritegniti še spominske napise »druge roke«, kakršni so, na primer, osnutki slavnih zapisov za ljubljanske škofo izpod peresa Janeza Gregorja Dolničarja.⁸²⁷ Za nas so posebej zanimivi tisti, ki govorijo o ljubljanskih škofih neplemiškega rodu: Urbanu Textorju (1543–1558), Konradu Glušiču (1570/1571–1578), Baltazarju Radliču (imenovan leta 1579), Janezu Tavčarju (1580–1597) in Tomažu Hrenu (1597/1599–1630).⁸²⁸ Poleg vrlin, ki naj bi jih krasile, in poglobitnih dosežkov v času škofovanja – razen pri že leta 1579 umrlem Radliču –, Dolničar za prve tri omenjene škofo navede vsaj eno od služb, ki so jih opravljali, preden so sedli na škofovski sedež. Textor je bil »vrhovni miloščinar ter kmalu nato (še) osebni spovednik in dvorni pridigar rimskega cesarja Ferdinanda I.«, Glušič župnik na Vrhniki, Radlič pa kanonik, dekan in stolni pridigar v Ljubljani.⁸²⁹ Da do škofovske mitre ni prišel zaradi svojega rodu, temveč zaradi svoje krepčnosti, Dolničar poudarja pri Tavčarju, pri Hrenu pa, da ostaja njegov sloves med učenjaki živ še v njegovi dobi.⁸³⁰

⁸²⁴ Premrl, *Cerkev sv. Helene na Gradišču*, str. 475.

⁸²⁵ Benedik, *IN PIAM MEMORIAM*, str. 43. Jurešič je bil pozneje župnik na Ponikvi; v njegovem času je bila sezidana zdajšnja župnijska cerkev. Stopar, *Slomškova Ponikva*, str. 8.

⁸²⁶ Ožinger, *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem*, str. 105.

⁸²⁷ Prim. Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 435.

⁸²⁸ Prim. Dolinar, *Ljubljanski škofo*, str. 57–66, 81–120.

⁸²⁹ Dolničar, *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve*, str. 437–438.

⁸³⁰ »Æternæ memorie Joannis Tautscher, E[pisco]po Lab(acensis) Viro Emmerito, qui non innixus genera, sed propria virtute ad mitrae apicem evectus; »Thomae Croen Nono E[pisco]po Labacensi/Inter eruditionis principes, quos aut nostra miratur aetas, aut regerit antiquitas coetaneo.« Prav tam, str. 438.

SLIKOVNE PRILOGE

Slika 1

Elia Naurizio, Congregazione generale del concilio di Trento, Santa Maria Maggiore, 1633, izsek (obj. v Arte e persuasione, str. 22). Vesoljni cerkveni zbor v Tridentu (1545–1563) je bil pomemben dogodek v zgodovini Katoliške cerkve. Kar zadeva sklepe o podeljevanju »redov posvečenja«, »redov«, ki pomenijo izhodišče za kariero vsakega duhovnika, koncil večjih novosti sicer ni prinesel. Med podelitvijo štirih nižjih (akolitat, eksorcistat, lektorat in ostiariat) in treh višjih redov (subdiakonat, diakonat in prezbiterat ali mašništvo) naj bi minilo najmanj leto dni, da bi lahko duhovniški kandidati bolje napredovali v življenjski zrelosti in znanju. V ta namen so koncilski očetje uvedli tudi spremembo minimalne starosti za prejemnike subdiakonata in diakonata. Subdiakon naj ne bi postal nekdo, ki še ni bil star 22 let (prej 18 let), diakon pa nekdo, ki še ni dopolnil 23. (prej 20.) leta starosti. Starostni pogoji za prejem mašništva, tj. dopolnjenih 25 let, je ostajal enak. Ob tem so bili škofje kot posvečevalci duhovniških kandidatov opozorjeni, da izpolnjevanje starostnega pogoja ne more biti edini kriterij in da morajo kleriki zrelost izkazovati tudi s svojim življenjem.

Slika 2

Škof podeljuje obhajilo (Kristusovo kri) prejemnikom mašniškega posvečenja. Rimski pontifikal papeža Klemna VIII. (Pontificale Romanum Clementis VIII.), 1595. Gre za del svečanega obreda, katerega potek je bil natančno določen (obj. in opis v Volčjak, Ordinacijska protokola goriške nadškofije, 2. del, str. 3, 16–18).

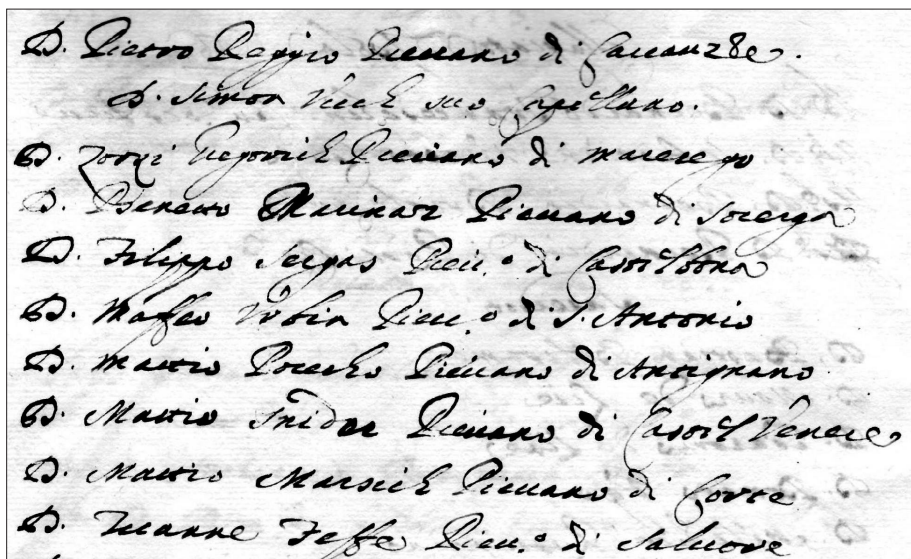
Slika 3

Vpis ljubljanskega škofa Tomaža Hrena o podelitvi mašniškega posvečenja Gabrijelu Tavčarju 13. junija 1620 (NŠAL 11, Protokol 2, 1614–1628/1630, str. 244). Vpis sporoča, da je bil Gabrijel doma z Rečice ob Savinji, ki je tedaj spadala v ljubljansko škofijo. Bil je zakonski sin Gašperja Tavčarja in Suzane Ruepp, pranečak škofa Janeza Tavčarja in nečak Baltazarja Tavčarja, ljubljanskega kanonika, župnika v Laškem ter oglejskega arhidiakona v Savinjski dolini in na Dravskem polju. Da bi imel plemiški naslov, ni dokazov. Gabrijel je stopil na dubovniško pot v Marijinem kolegiju v Gornjem Gradu. Družina Tavčar je imela korenine na Goriškem, ob izteku 16. in v prvi polovici 17. stoletja pa je več njenih članov bolj ali manj uspešno delovalo v Cerkvi na Kranjskem in Štajerskem. Ožje ali širše sorodstvo jih je večinoma vezalo z ljubljanskim škofom Janezom Tavčarjem (1580–1597).

Gabriel Tauscher ex Rye² Nobilis Styrius, Dioc. nre
 Labacensis: legitimus ex Casparo Tauscher & Susanna
 Ruoppin Condonali eius progenitus: R^g.ⁿⁱ D. D. Joann^{is} Tau-
 cheri Epi Labac^{is} Praepos^{iti} ex fratre & D. Baltazaris
 Tauscheri Canonici Labac^{is} Parochi Tyberiensis, ac Pat^{ris} D^{omi}n^{ic}i
 in Valle Saunia et Campesribus Trau^{is} Archidiaconi. R^{epos}.
 ad titulum Mensae, et in Alumnus Collegij nri MARIANI
 Oberburgensis susceptus: sufficientis doctrinae & aetatis:
 datisq^{ue} Reversalib^{us} Ecclesia nra Collegiata Oberburgensi
 ascribitur.

Slika 4

Imena in priimki dušnih pastirjev, ki so ob škofovski vizitaciji leta 1686 delovali v delu župnij takratne koprške škofije, natančneje v župnijah Krkavče, Marezige, Sočerga, Koštabona, Sveti Anton, Tinjan, Kaštel, Korte in Savudrija. V vizitacijskem zapisniku se le ob krkavčanskem župniku Petru Reggiu navaja ime kaplana, tj. Simona Vuka: »D. Pietro Reggio Pieuano di Carcauzbe; D. Simon Vuch suo Capellano« (ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, b. 45, »Visitatio prima« del vescovo Paolo Naldini, 1686–1687, fol. 12v). Nekaj desetletij pozneje je v Koštaboni župnikoval Simon Vuk ml., ki je napredoval v škofovega vikarja (vicarius foraneus) za območje Krkavč, Šmarij, Kort, Pomjana, Marezig, Kaštela in Koštabone. Vizitacijski zapisniki so eden pomembnejših virov za preučevanje duhovniških karier.

Slika 5

Janez Mihael Reinwaldt, Gojenje rožnovenskega drevesa, ok. 1729. Župnijska cerkev Device Marije sv. Rožnega venca v Tomišlju, nekdanja podružnična cerkev župnije Ig (foto: Andrej Furlan). Sredi freske v ladji, natančneje na obočni poli pred prezbiterijem, je naslikano drevo. Ob njegovih koreninah leži sv. Dominik, začetnik pobožnosti rožnega venca. Pod krošnjo vidimo štiri može, ki skrbijo za rast drevesa. Prvi z leve je škof, verjetno gre za Viljema Leslieja, ki je ljubljansko škofijo vodil v letih od 1718 do 1727. Zraven stoji izžanski graščak Franc Sigmund grof Engelsbaus. Na drugi strani drevesa je izžanski župnik Mihael Omerza, ob njem pa generalni vikar ljubljanske škofije Janez Jakob Schilling (povzeto po Lavrič, Velike Marijine bratovščine, str. 133). Mihael Omerza je na Igu župnikoval več kot poltretje desetletje, od leta 1715 do 1742. V prvi polovici dvajsetih let je dal v Tomišlju pozidati novo cerkev, tu pa je ustanovil tudi beneficij in njegovim imetnikom namenil hišo s knjižnico. Še kot vikar v ljubljanski stolnici je med letoma 1709 in 1713 zložil pet oratorijev. Pri Omerzovi razmeroma uspešni karieri je imel pomembno vlogo prav njegov glasbeni talent.

Slika 6

Prepis oporoke Janeza Krstnika Prešerna z dne 27. septembra 1704, izsek (NŠAL 100, Spisi, fasc. 203/1). Janez Krstnik Prešeren se je povzpел od kmečkega sinu iz Hraš pri Radovljici do prošta stolnega kapitlja v Ljubljani. V osemdesetih letih 17. stoletja je duhovniško kariero gradil v Salzburgu: leta 1685 je bil imenovan za tamkajšnjega konzistorialnega svetnika in kanonika pri Mariji Snežni, dve leti pozneje je namesto manjše kanoniške prebende (praebenda minor) dobil »praebenda maior«; leta 1689 mu je bila dodeljena dosmrtno. Prešernovi uveljavitvi v službi salzburških nadškofov sta botrovala predvsem njegovo pravniško znanje in diplomatska spretnost. Stik s Salzburgom je Prešeren obranjal tudi po vrnitvi v Ljubljano (1692), o čemer med drugim priča njegova oporoka. V njej nekaj del, zlasti del cerkvenopravne vsebine, zapušča salzburški nadškofijski knjižnici.

„ Torum, ac demum Tomo inscripto Miscellanea politica cum
 Lata Episcopatum, quos ab herede meo infra nominando ad
 manus S^m Francisci Treer Salisburgum mitti volo, ut hi
 eos ad Archi-Episcopalem Bibliothecam Salisburgensem
 consignet, quo eos Tomos hucce ego.
 Singulis Dominis Canonicis meis confratribus ob comitivam
 mei funeris, aut si etiam abessent, preter faciem duo aurei

Slika 7

Prošnja Jurija Leopolda Škrinjerja, župnika v Jelšanah, za beneficij sv. Janeza Krstnika v Kamniku, 29. maj 1752, izsek (ARS, SI AS 7, šk. 267, Eccl. S-9-1). Škrinjerjeva prošnja, naslovljena na »cesarico, kraljico in gospo« Marijo Terezijo, je pomenila korak nazaj v njegovi karieri. Razlogi za odpoved jelšanski župniji in kandidaturo za »preprost« beneficij (beneficium simplex) v Kamniku so bili osebne narave. Škrinjer v prošnji navaja težko bolezen kot posledico naporov pri pastoralnem delu, posebej pri delu z otroki in v škandale vpletenimi župljani, pa tudi poškodbo sluha ob udaru strele v zvonik. V Kamniku bi si Škrinjer v resnici lahko opomogel, saj se mu zaradi nekuratne narave beneficija ne bi bilo treba ukvarjati z dušnim pastirstvom.

"Kron. Jelskane Jurec die Kinder koste anwei
 "dennich zu Stande ein recht geschet, und
 "forschert, ein die Scandale Kuter dem Volg
 "abgethan, und geschrien worden wegen, welche
 "altes Not ohne fittlen Wissen zu machen auf
 "berfahren ist, wo Jurec ist wegen geschre Vroeg
 "848 in seine Partide Kroulheit geschrien, und
 "Jurec hundert berfahren iber das Kuter da
 "in dem Thron d' Jurec geschlagen, und ist ein
 "wofund Jurec hat sich, Jurec selbstem schlag
 "an dem geschre berfudigt worden, das ist ein
 "Jurec gezwungen finen nach dem geschre
 "Copulaten, andern Koglen & proprio ein
 "zu Jurec, in absonderlich also milden Jurec

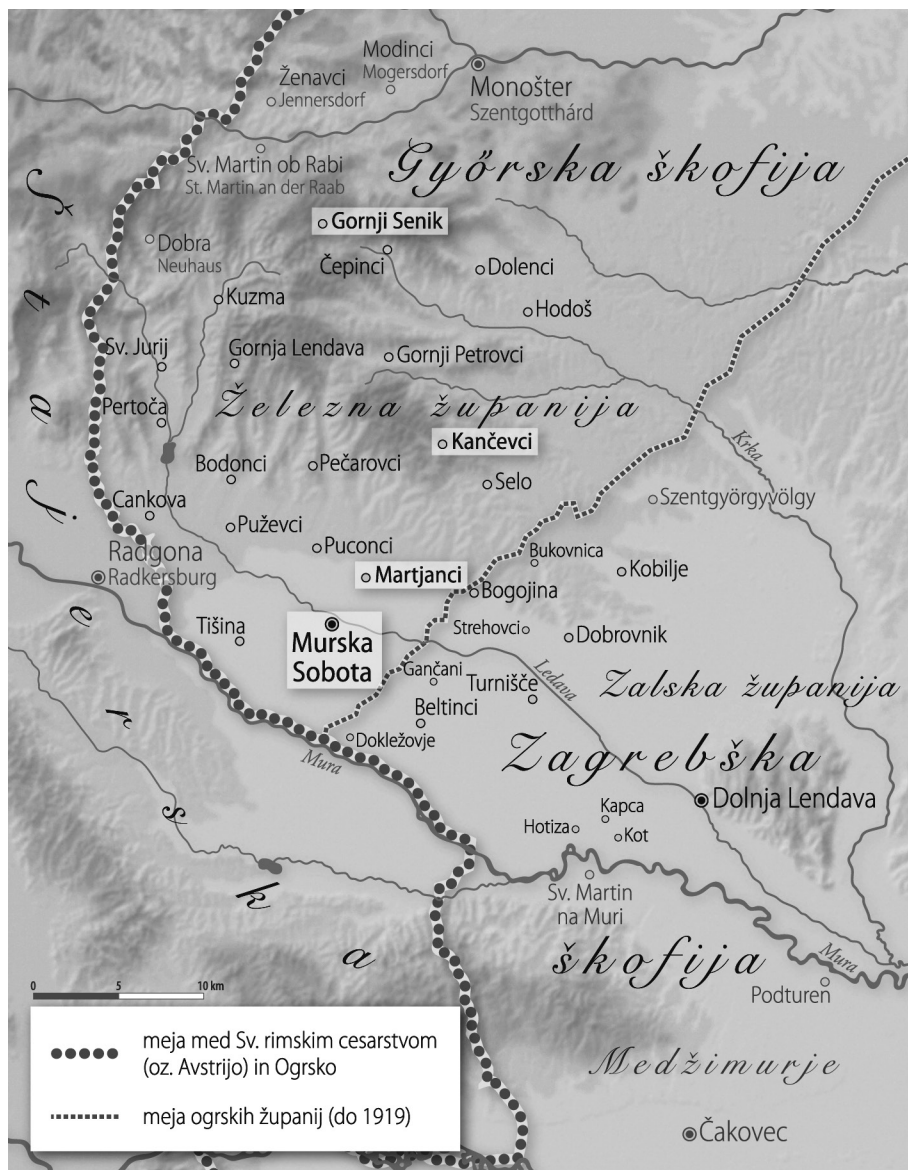
Slika 8

Portret Martina Jožefa Jabacina, prošta v Novem mestu v letih od 1775 do 1789 (obj. v Dolinar, Prošti novomeškega kapitlja, str. 111). V Vipavi 7. septembra 1724 rojeni Jabacin se je najprej šolal pri jezuitih v Gorici, nato je študiral (cerkveno) pravo in teologijo v Gradcu in na Dunaju, kjer je doktoriral iz teologije. Njegove karijerne postaje so bile: Šentvid pri Vipavi (Podnanos), kjer je bil dubovni pomočnik; Gorica, kjer je opravljal službo stolnega pridigarja in leta 1757 postal prvi rektor novoustanovljenega semenišča; Novo mesto, kjer je leta 1762 zasedel mesto dekana kolegiatnega kapitlja in nato še arbidiakona za Dolenjsko. Njegove raznovrstne sposobnosti je že zgodaj opazil goriški nadškof Karel Mihael Attems, ki se je na Jabacina lahko zanesel tako v Gorici kot v Novem mestu. Tu je imel nadškof Attems od leta 1756 sicer prebendo prošta, vendar kot nadškof obsežne nadškofije ni mogel hkrati ustrezno izpolnjevati nalog »prvega človeka« v novomeškem kapitlju (povzeto po Dolinar, Prošti novomeškega kapitlja, str. 110–112).

Slika 9

Zemljevid Prekmurja, ki je bilo do leta 1777, ko je prešlo pod novoustanovljeno škofijo Sombotel (Szombathely), cerkvenoupravno razdeljeno med škofiji Győr in Zagreb (kartografija: Mateja Ribtaršič). Na zemljevidu so posebej označeni sedeži župnij v Železni županiji, kjer je služboval Nikolaj Barbély (Borbely), po rodu najbrž Prekmurec. Med letoma 1733 in 1742 je pastiroval pri sv. Benediktu v Kančevcih, med 1742 in 1753 na Gornjem Seniku (Felsőszölnök), nato do 1754 v Martjancih in nazadnje v Murski Soboti. Leta 1756 se omenja kot kanonik sombotelskega kolegiatnega kapitlja, še prej pa kot vicearhidiakon oziroma dekan Slovenske krajine (Tótság).

Slika 10

Zapuščinski inventar Janeza Ludvika Umka, 26. januar 1752, izsek (NŠAL 17, šk. 2, Inventarji, št. 62). Dr. teologije Janez Ludvik Umek je umrl 8. januarja 1752 v Gornjem Gradu, kjer je deloval kot župnik in komisar. Kljub uglednima službama v hierarhiji ljubljanske škofije je ob smrti zapustil razmeroma malo gotovine, tj. dobrih 632 goldinarjev, za njim pa je ostalo tudi veliko dolgov, ki naj bi znašali 4388 goldinarjev. Kot kaže njegov zapuščinski inventar, je Umek po drugi strani rad kupoval »srebrnino«. Pred gosti in samim sabo se je lahko pohvalil z dvanajstimi novimi srebrnimi noži, vilicami in žlicami, ki so bili skupaj z drugim priborom ocenjeni na skupno 318 goldinarjev. K Umkovi srebrnini so spadali še dve srebrni solnici, srebrna žepna ura z verižico, črna lakirana tobačnica s srebrnim konjičcem in biserno matico ter nekaj drugih predmetov.

Prima der Sägsäat		103,10
An Silber Jeschmeide		
12. Vier Vierer Messer, jabel, und Loffel, samt ein Löffel Messer, und jabel Klingen gr.	- - -	105
Mehr 12. Vierer Messer, jabel und Loffel, samt ein Löffel Messer, und jabel Klingen gr.	- - -	153
2. Vierer Messer, und 2. Löffel Messern	- - -	2,30
1. Vier Vierer Messern gr.	- - -	1
1. Vierer Messer samt Stahl	- - -	15

Slika 11

Prepis oporoke Ruperta Kupljenika, 3. marec 1560, izsek (ARS, SI AS 1, šk. 34, fasc. 1/18, Lit. L-XX, 1). Oporoka Ruperta Kupljenika, prošta v Ljubljani in župnika v Radovljici ter prošta na Blejskem otoku, sodi med najstarejše ohranjene oporoke duhovnikov na Slovenskem v zgodnjem novem veku. Zanimiv je Kupljenikov poudarek, da je od staršev podedoval malo in da je do vsega svetnega premoženja prišel z lastnim trudom. Nekaj navedb v oporoki daje slutiti, da se je nagibal k protestantizmu. Za poslednje počivališče si je izbral grob v domači župnijski cerkvi, tj. radovljiški župnijski cerkvi sv. Petra. Večino imetja je zapustil svojemu posinovljencu Pankraciju, in sicer zato, da bi ta lahko študiral.

Im Namen d. heilig. dreifaltigkeit Gottes Vater S¹ und
 heilig. Geist d. Amen. Welcher Ich die sende die
 1560. mit Christen frohe zu laib. und frohe zu wandt
 3/3 für mich meine leben und erben. und Christen
 offentlich vor aller manniglich, Nach dem Ich zu ge
 18/120) pünkt geistlich habe die zugehörigkeit dieser welt
 und d. d. wangel von weltlich vor dem fleisch; und
 als d. heilig frohe. Chayen d. frucht vor d. frucht
 d. welt, alle d. d. d. wangel nicht geringere frohe
 d. Natürlich frohe; aber nicht geringere frohe
 die zeit und d. d. d. frohe; und so Ich mich
 d. welt und gewinn mit wasser glauben und vertan
 in die welt. meine frohe und frohe d. frohe
 Ich die d. d. d. frohe. das mich d. frohe
 wangel voll gebirg vollen, d. d. d. frohe
 vollen frohe. d. d. d. frohe, damit d. frohe

Slika 12

Oporoka Franca Jožefa Grila, 3. februar 1746, izsek (NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 44/47). Očitno skromni in varčni Gril je umrl kot župnijski vikar v Limbušu pri Mariboru. Velik del svojih pribrankov in drugega premoženja je zapustil cerkvam, cerkvenim ustanovam in osebam v cerkveni službi: župnijski cerkvi sv. Jakoba, štirim podružničnim cerkvam, (nad)župnijski cerkvi v Hočah, bratovščinama v Rušah, svojim kaplanu, kuharici in hlapcu, pa tudi sinu limbuškega učitelja in še majhnim otrokom cerkovnika pri podružnici sv. Marije Magdalene. Pri tem ni pozabil na krvne sorodnike, ki so živeli v Marenbergu (Radljah ob Dravi). Podružnicama sv. Jožefa in sv. Marije Magdalene je poleg tega volil vsaki po štiri slike, vse svoje knjige in nekaj boljših oblačil pa je namenil za maše, da bi se tako, kakor sam pravi, osvobodil vseh očitkov in dvomov vesti. Za njim naj ne bi ostalo prav nobenih dolgov. Natančno je določil tudi kraj pokopa. Ta naj bi bil pri vhodu v limbuško župnijsko cerkev.

Slika 13

Upodobitev sv. Erazma ob »freski nadlog« na severni steni cerkve sv. Primoža nad Kamnikom; na polici niše opazimo letnico 1504 (foto: Andrej Furlan). Poslikava severne in južne stene svetoprimoške cerkve velja za »najpomembnejši slikarski spomenik na pragu novega veka« na Slovenskem, zato je toliko bolj zanimivo vprašanje njenega naročništva. Pri tem je zgovorna prav upodobitev sv. Erazma. Kot verjetni naročnik fresk izstopa konec leta 1504 umrli oglejski arhidiakon za Gorenjsko in ljubljanski kanonik Lenart Seidel, doma iz Kamnika. Vendar pa so Seidlu pri ambicioznem projektu najbrž stale ob strani še druge osebe, med njimi najverjetneje Erazem Steyrer. Steyrer je bil Seidlov nečak po materi, svojega strica je poleg tega nasledil na položaju arhidiakona.

Slika 14

Napis na zunanjščini prezbiterija cerkve sv. Marije Snežne na Gradiščah pri Črnotičah. Napis na plošči se v slovenskem prevodu glasi: »Ta kor [prezbiterij] je bil zgrajen leta Gospodovega 1663, v času prečastitega Benedikta Fogarina, župnika v Dolini. Anže Felicijan« (foto, prepis in prevod: Božidar Premrl). Fogarina srečamo še na nekaj drugih napisnih ploščah, ki sta jih v spomin na kamnoseška dela, izvedena v času njegovega župnikovanja, izklesala mojstra Anže Felicijan st. in Anže Rojina. Fogarino, ki je bil najverjetneje Tržačan, je najdlje župnikoval v Dolini pri Trstu. V tej vlogi je izpričan v letih 1650–1662, 1671–1675 in 1676–1690. V Dolini je leta 1691 tudi umrl in bil tam pokopan.

Slika 15

Pečat z grbom Urbana Textorja, ljubljanskega škofa v letih od 1543 do 1558. Izviral je s Krasa in bil prvi duhovnik kmečkega rodu na čelu ljubljanske škofije. V spodnjem delu štita s škofijskim grbom je Textorjev osebni grb. Na njem je lilija z dvema listoma in cvetovi (obj. in opis v Volčjak, Grbi ljubljanskih škofov, str. 118).

Slika 16

Grb ljubljanskega stolnega dekana Baltazarja Radliča, ki mu ga je ob poplemenitvi 6. junija 1576 podelil nadvojvoda Karel. Nesojeni ljubljanski škof Radlič se je domnevno rodil meščanskim staršem v Višnji Gori, med plemiče pa je bil sprejet zaradi svojih »zaslug in dela«. Sredi Radličevega grba stoji na zadnjih nogah ris v napadu. Njegov rep je dvignjen, gobec, iz katerega visi jezik, pa odprt. V šapi drži majhno kolo – izraz dejstva, da je priimek Radlič/Radlitsch mogoče razumeti kot »kolesce«, iz nem. »Rad«, kolo (obj. in opis v Volčjak, Grbi ljubljanskih škofov, str. 125).

Slika 17

Epitaf Tomaža Stoparja ob glavnem vhodu v župnijsko cerkev sv. Jurija v Mozirju, 1626 (foto: Andrej Furlan). Po besedah Jožeta Curka gre za lep renesančni nagrobnik; svojemu očetu Tomažu ga je dal postaviti Jakob Stopar, ljubljanski kanonik in (prvi) stolni župnik. Napis pove, da je Jakob nagrobni spomenik postavil iz ljubezni do svojega očeta, pa tudi »v spomin in pobožnost« vseh svojih sorodnikov. Zadnji dve vrstici sestavlja navedek iz Razodetja: »Da, govori Dub, odpočijejo naj se od svojih naporov.« (Raz 14, 13) Epitaf, katerega del je danes vzidan na zunanjščini ljubljanske stolnice ob vhodu v južno zakristijo, je dal Jakob izdelati tudi »v božjo čast in spomin nase«. Latinski napis, ki nam ga je v prepisu ohranil Janez Gregor Dolničar, se, med drugim, glasi: »Bralec, nekoč sem bil slaven, deležen časti raznovrstnih – vse je minilo! Kot jaz. Sleberna mine nam stvar. Ker pa je vse pod nebom minljivo, vse mine nam, bralec, reci, naj dub mi živi!«

Slika 18

Pečat s škofovskim in osebnim grbom Janeza Tavčarja, ki je ljubljansko škofijo vodil med letoma 1580 in 1597. Bil je Kraševac, rojen v kmečki družini. Študiral je na Dunaju, od leta 1571 je duhovniško kariero gradil v domači Goriški: postal je župnik v Komnu in nekaj let pozneje župnik ter arhidiakon v Gorici. Škofovski prestol ljubljanske škofije, ki ga na tarčnem grbovnem ščitu predstavlja dvoglavi orel, je zasedel pri šestintridesetih letih. V zgornjem delu Tavčarjevega osebnega grba je šestkraka zvezda, v spodnjem delu pa škrjanec z razpetimi krili (obj. in opis v Volčjak, Grbi ljubljanskih škofov, str. 126–127).

Slika 19

Peter Steidler (pripisano), Portret ljubljanskega škofa Tomaža Hrena, 1611 (foto: Andrej Furlan, © UIFS ZRC SAZU). Tomaž Hren se je rodil 13. novembra 1560 v Ljubljani. Njegov oče Lenart je bil navdušen protestant, kot večkratni mestni sodnik in župan je imel v mestu velik vpliv. Katoliško opredeljeni Tomaž je karierno pot do škofa prehodil v Ljubljani. Leta 1588 je prejel kanonikat, ki je prej, pomenljivo, pripadal Primožu Trubarju. Leta 1596 se je povzpел na mesto stolnega dekana, leta 1599 pa je dokončno prevzel vodenje ljubljanske škofije. Portret ga kaže v kornem oblačilu (roketu in moceti). V desnici drži knjigo, v levici pa bel prtič in rožni venec. Na kazalcu leve roke nosi pečatni prstan (povzeto po Lavrič, Upodobitve pastirjev ljubljanske škofije, str. 271).

Slika 20

Emblem (deviza) ljubljanskega prošta Janeza Krstnika Prešerna v Spominski knjigi ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma, 1695 (ARS, SI AS 1073, I/II, fol. 38r). Čeprav Prešeren po rodu ni bil plemič in plemiškega naslova tudi nikoli ni dobil, je zaradi mnogih odlik in ugleda vseeno postal član ljubljanske Družbe sv. Dizme oziroma Akademije združenih. Dvajset let po Prešernovi smrti, leta 1724, je bil v plemiški stan z grbom, ki ga je priredil po stričevem, povišan njegov nečak in soimenjak. Prošt se bralcem predstavlja kot »odločni« (Resolutus/Resolutus, der Endtschlossne/Entschlossene). Geslo na vrhu emblema, tj. nad srcem, obdanim s trnjem, lahko prevedemo kot »In niti trnje (naj) ne (pre)straši« (Nec spinae terrent). Na »prošta ljubljanske stolne cerkve in odbornika slavnih kranjskih stanov« nanašajoči se epigram najdemo v Akademijskih čebelah ljubljanskih operozov iz leta 1701. Tu o Prešernu kot prvem predsedniku Akademije operozov med drugim beremo: »Pot ni vrlini prestrma, ni trudu preozka stezica, če roj številen poslal nanjo odločen je dub.« »Kakor čebelice med izmed trnja nam nosi bogastvo naš Resolutus s cvetic, ni ga nevarnosti strah« (Akademske čebele, str. 27).

Slika 21

Votivna podoba župnika Luke Jamnika v Rušah, 1695 (foto: Marija Flis). Luka Jamnik je bil domačin, rojen leta 1647. Šolal se je v ugledni ruški latinski šoli, po prejemu mašniškega posvečenja (1672) je nekaj časa deloval v Gornjem Gradu, bil nato kaplan pri sv. Lovrencu na Pohorju, po letu 1676 pa župnik v rojstnih Rušah. Umril je 25. maja 1698. V prvi polovici 18. stoletja si v vlogi ruškega župnika sledijo še trije duhovniki s priimkom Jamnik: Štefan, Lukov brat (nazadnje nadžupnik v Vuzenici), Henrik Žiga in Jakob Jožef (nazadnje župnik in arhidiakon v Celju). Napis pod sliko o požaru in nastanku slike pravi: »[...] potem pa je v letu 1694, 26. novembra proti 9. uri zvečer neki tukaj študirajoči deček iz hudobije, da bi se znebil študija in se ga rešil – medtem ko je ostalih šestinštiridesetih dečkov počivalo –, podtaknil pod streho gorečo svečo in župnišče je pričelo goreti.« Ker je bil ogenj na pripročnjo Matere božje in sv. Florijana kmalu pogašen, je Luka Jamnik, »nevredni tukajšnji župnik«, naročil v njuno čast »iz dolžne hvaležnosti narediti to votivno podobo«. Na sliki je Luka upodobljen v klečečem položaju (Ruška latinska šola, str. 45–46, 199).

A. 1680 in dieser Markthoff alhier zu Maribor Stadt mit gantlicher Einwilligung der Erndt Obrigkeit von H. i. h. n. h. an
 erhoben und erbau worden. Darauf über Anno 1697 den 20. Abends gegen 8 Uhr von einem damals alda stehenden. neben
 auf Dofheit umb sich von ein stunden soß zu machen und selbiges aufzuheben. habe anders denn 10000000 aller gantz in drinende
 Kerze in das Dach geirecht worden. hat solches bey Waller hoch zu bringen angefangen. doch hat man alldorten das Feuer vermerkt. und auf
 Anruffung der Mutter Gottes und des St. Floriani gleichlich geflohen. zu dero Ehren ich dann mit schuldiger Dankbarkeit diese
 Opfer Tafel habe machen lassen. als derzeit unwürdiger Marktherr alda. Lucas

Slika 22

Portret župnika Mateja Vrečerja v cerkvi sv. Roka nad Šmarjem pri Jelšah, sredina 18. stoletja (foto: Andrej Furlan). Matej Vrečer se je rodil v koseški družini v Šentjanžu nad Štorami leta 1702. Preden je spomladi 1737 prišel za župnika v Šmarje pri Jelšah, je tri leta »z odliko« župnikoval v Zibiki. Leta 1745 se je pridružil duhovniški bratovščini sv. Mihaela v Mengšu, ki je v času delovanja (od 1667/1668 do 1799) povezala številne duhovnike, službujoče v notranjeavstrijskih deželah, predvsem na Kranjskem in Štajerskem. Te povezave so se izražale tudi na umetnostnem področju. Vrečer se je sicer že proti koncu tridesetih let 18. stoletja lotil prenove cerkve sv. Roka nad Šmarjem (v Predenci), v letu, ko se je vpisal v mengeško bratovščino, pa je začel graditi kapele za tamkajšnjo Kalvarijo. Ko je 6. maja 1758 umrl, je bilo njegovo premoženje ovrednoteno z nekaj več kot 9431 goldinarji, kar Vrečerja postavlja ob bok celo nemajhnemu delu njegovih sodobnikov iz vrst svetnega plemstva. Sodeč po napisu na nagrobniku se je Vrečer uveljavil tudi kot matematik in izdelovalec sončnih ur na celotnem Štajerskem. Vrečerjev reprezentativni portret najdemo na severni steni nad pevskim korom cerkve sv. Roka, katere notranjščina sodi med najlepše baročne notranjščine na Slovenskem.

SEZNAM VIROV IN LITERATURE

NEOBJAVLJENI VIRI

AAU – Archivio Arcivescovile Udine

ACAU – Archivio della Curia Arcivescovile di Udine

Ordinationes, busta 630, 633, 637, 639

A parte Imperii, busta 707, Arcidiaconato della Carniola Superiore (o di Kamnik)

A parte Imperii, busta 760, Lubiana 1500–1750 (1804)

ADT – Archivio diocesano di Trieste

Archivio storico della diocesi di Capodistria, busta 20, 45

AES – Archiv der Erzdiözese Salzburg

Catalogus ordinandorum/Series Alumnorum in Seminarium Archiepiscopale susceptorum, Tom. I (1668–1736)

Weihen 1698–1740

ARS – Arhiv Republike Slovenije

SI AS 1, Vicedomski urad za Kranjsko, šk. 5, 12, 27, 34, 35, 36, 49, 62

SI AS 6, Reprezentanca in komora za Kranjsko, šk. 18

SI AS 7, Deželno glavarstvo za Kranjsko, šk. 242, 243, 251, 257, 267, 268, 269, 270

SI AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev, šk. 56, 78, 92

SI AS 1073, Zbirka rokopisov, I/1r, II/51r

SI AS 2048, Listine knezov Auerspergov (Turjaških)

NAZ – Nadbiskupijski arhiv Zagreb

Kanonske vizitacije različne, Protokoli, br. 72

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

NŠAL 11 – Škofijski protokoli, zv. 2

NŠAL 14 – Vizitacije, fasc. 2

NŠAL 17 – Zapuščinski inventarji in testamenti duhovnikov, šk. 1, 2, 6

NŠAL 100 – Kapiteljski arhiv Ljubljana, fasc. 15, 23, 39, 50, 52, 58, 203

NŠAL 572 – Zapuščina Franceta Pokorna, šk. 380

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor

Župnijski fondi

Dobrna, šk. 13

Hoče, šk. 44/47, 51

StLA Graz – Steiermärkisches Landesarchiv, Graz

Grundbuch I, 3385, Herrschaft Oberburg

UAS – Universitätsarchiv Salzburg

bA 125, Album Marianum, Bd. 1, 1655–1720

OBJAVLJENI VIRI IN LITERATURA

Akadske čebele ljubljanskih operozov ali Ustanova, pravila, smoter, imena in simboli nove Akademije, združene pod simbolom čebel v Ljubljani, izročene slovstvenemu svetu z nastopnim govorom na prvem javnem zboru, govorjenim veljakom Emone. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1988.

Ambrožič, Matjaž: Evidenčna knjiga mozirske bratovščine sv. Rešnjega telesa. *Acta historiae artis Slovenica*, 21, 2016, št. 2, str. 111–117, 203.

Ambrožič, Matjaž: Grajske kapele in patronatni vpliv fevdalne gosposke na cerkveno življenje. *Iz zgodovine slovenskih gradov, Kronika*, 60, 2012, št. 3, str. 555–574.

Ambrožič, Matjaž: Prosti, dekani in kanoniki ljubljanskega stolnega kapitlja. *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani 1707* (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja, Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 85–103.

Ambrožič, Matjaž: Ustanovitve zasebnih kanonikatov ljubljanskega stolnega kapitlja. *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani 1707* (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja, Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 48–104.

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, št. 264, 18. november 1863.

Arte e persuasione. La strategia delle immagini dopo il concilio di Trento (ur. Domizio Cattoi, Domenica Primerano). Trento: Museo Diocesano Tridentino, 2014.

Atti delle visite pastorali di Carlo Michele d'Attems arcivescovo di Gorizia 1752–1773, vol. 1, 4, *Atti delle visite pastorali negli arcidiaconati di Gorizia, Tolmino e Duino dell'arcidiocesi di Gorizia/Vizitacijski zapiski goriškega, tolminskega in devinskega arhidiaconata goriške nadškofije 1750–1759, 1762–1773* (ur. Franc Kralj, Luigi Tavano). Gorizia: Istituto di storia sociale e religiosa, 1994, 2000.

Baraga, France: *Kapiteljski arhiv Novo mesto. Regesti listin in popis gradiva (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 17)*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, 1995.

Baš, Angelos: *Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1992.

- Benedik, Martin: *In piam memoriam*. Ljubljana: Teološka fakulteta, 2013 (elektronska izdaja).
- Benedik, Metod: Iz protokolov ljubljanskih škofov. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 3. Ljubljana: Teološka fakulteta v Ljubljani, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1981, str. 7–47.
- Benedik, Metod: Iz protokolov ljubljanskih škofov. Protokol I, 36–128, za leta 1599–1605. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 6. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1984, str. 7–90.
- Benedik, Metod: Iz protokolov ljubljanskih škofov. Protokol I, 128–353, za leta 1606–1611. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 10. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1988, str. 7–159.
- Benedik, Metod: Iz protokolov ljubljanskih škofov. Protokol II, 1–59v, za leta 1612–1613. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 14. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1992, str. 7–57.
- Benedik, Metod: Teološko izobraževanje od reformacije do vključno centralnih semenšč. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 32. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 2010, str. 69–97.
- Benedik, Metod – Kralj, Angel: Protokoli škofa Hrena, 1614–1630. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 19. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti, 1997.
- Bizant, Milan: Marijine kongregacije v ljubljanskem jezuitskem kolegiju. *Jezuitski kolegij v Ljubljani 1597–1773* (ur. Vincenc Rajšp). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete, 1998, str. 137–156.
- Cevc, Emilijan: Tintoretovski in drugi italianizmi v Jamškovi podobarski delavnici. *Loški razgledi*, 28, 1981, št. 1, str. 178–185.
- Čipić Rehar, Marija: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501–2015*, zv. 1. Ljubljana: Nadškofija, 2016.
- Dekrete der ökumenischen Konzilien*, Bd. 3, Konzilien der Neuzeit (ur. Josef Wohlmuth). Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh, 2002.
- Deželak Trojar, Monika: Adam Skalar in njegov rokopisni kodeks. Skalarjevo prevajalsko delo. *Reformacija na Slovenskem. Ob 500-letnici Trubarjevega rojstva* (ur. Aleksander Bjelčevič). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010, str. 19–40.
- Deželak Trojar, Monika: *Janez Ludvik Schönleben (1618–1681). Oris življenja in dela*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2017.
- Die Jesuiten in Innerösterreich. Die kulturelle und geistige Prägung einer Region im 17. und 18. Jahrhundert* (ur. Werner Drobesh, Peter G. Tropper). Klagenfurt/Celovec – Ljubljana/Laibach – Wien/Dunaj: Verlag Hermagoras/Mohorjeva družba, 2006.
- Die Matrikel der Universität Salzburg 1639–1810* (ur. Virgil Redlich). Salzburg: Pustet, 1933.
- Die Matrikel der Universität Wien*, Bd. 4 (1579/II–1658/59), Bd. 5 (1659/60–1688/89). Wien – Köln – Graz: Hermann Böhlau Nachf., 1974–1975.

- Die Matrikeln der Universität Graz*, Bd. 6/1 (1586–1630), Bd. 6/2 (1630–1662), Bd. 6/3 (1663–1710), Bd. 6/4 (1711–1765), Bd. 6/5 (Promotionen an der Universität Graz 1682–1773). Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1977–2013.
- Die Wiener Hofmusikkapelle*, Bd. 1. *Georg von Slatkonja und die Wiener Hofmusikkapelle* (ur. Theophil Antonicek und Elisabeth Fritz-Hilscher). Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 1999.
- Dimitz, August: *Geschichte Krains*, 2. Teil. *Vom Regierungsantritte Maximilians I. (1493) bis zum Tode Kaiser Ferdinands I. (1564)*. Laibach: I. Kleinmayr & F. Bamberg, 1875.
- Dolinar, France M.: Bobek, Casper. *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1448 bis 1648. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz). Berlin: Duncker&Humblot, 1996.
- Dolinar, France M.: *Knjižnica izanskega župnika Mihaela Omerza. Historia artis magistra: amicorum discipulorumque munuscula Jobanni Höfler septuagenario dicata* (ur. Renata Novak Klemenčič in Samo Štefanac). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, 2012, str. 333–342.
- Dolinar, France M.: *Ljubljanski škofje*. Ljubljana: Družina, 2007.
- Dolinar, France M.: *Poročila ljubljanskih škofov v Rim, 2. del (1685–1943)*. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 34. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkev, 2012.
- Dolinar, France M.: *Prošti novomeškega kapitlja 1493–1993*. Novo mesto: Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba, 1993.
- Dolinar, France M.: *Vloga in pomen jezuitskega kolegija v slovenskem prostoru. Jezuitski kolegij v Ljubljani 1597–1773* (ur. Vincenc Rajšp). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkev Teološke fakultete, 1998, str. 9–13.
- Dolinar, France M.: *Zapisi škofa Janeza Tavčarja o stanju v ljubljanski škofiji*. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 3. Ljubljana: Teološka fakulteta v Ljubljani, Inštitut za zgodovino Cerkev, 1981, str. 47–79.
- Dolničar, Janez Gregor: *Bibliotheca Labacensis publica Collegii Carolini Nobilium. Trubar, Hren, Valvasor, Dolničar. O slovstvu na Kranjskem* (ur. Luka Vidmar). Ljubljana: SAZU, 2009.
- Dolničar, Janez Gregor: *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve, Ljubljana 1701–1714* (ur. Ana Lavrič). Ljubljana: Založba ZRC, 2003.
- Duhovniška bratovščina sv. Mihaela. *Zgodovinski zbornik. Priloga »Laibacher Dioecesanblatt-u«* V, 1892, št. 21; VI, 1893, št. 24–25; VII, 1894, št. 26–27; VIII, 1895, št. 31.
- First, Blaženka: *Ribniško obdobje Mojstra HGG. Zgodovinske okoliščine nastanka Geigerjevih slik v ribniški župniji*. *Kronika*, 66, 2018, št. 3, str. 479–506.
- Frank, Karl Friedrich: *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen*

- Nachträgen zum "Alt-Österreichischen Adels-Lexikon" 1823–1918*, Bd. 3, Bd. 5. Senftenegg: Selbstverlag Schloss Senftenegg, 1972–1974.
- Gašperšič, Jože: *Kroparske družine od 15. do začetka 20. stoletja* (ur. Jože Dežman). Radovljica: Občina, 1998.
- Gestrin, Ferdo: Radovljica – vas, trg in mesto do 17. stoletja. *Zgodovinski časopis*, 45, 1991, št. 4, str. 517–547.
- Golec, Boris: Iz življenja malih graščakov Čopov v obdobju 1748–1848. *Kronika*, 36, 1988, št. 3, str. 184–194.
- Golec, Boris: *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije med 16. in 19. stoletjem. Po sledih hrvaškega lingvonima in etnonima v Beli krajini, Kostelu, Prekmurju in Prlekiji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012.
- Golec, Boris: Rodbina Graffenweger in njena vloga v življenju Janeza Vajkarda Valvasorja. *Kronika*, 63, 2015, št. 2, str. 233–276.
- Golec, Boris: *Slovenske oporoke in prisežna besedila o oporokah (1671–1850)*. Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, 2017 (elektronska izdaja).
- Golec, Boris: *Valvasor. Njegove korenine in potomstvo*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- Golec, Boris: *Valvasorjeva hiša v Krškem – napačna in prava*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013.
- Grabnar, Klemen: Glasbeno izobraževanje v ljubljanskih šolah v drugi polovici 16. in na začetku 17. stoletja. *De musica disserenda*, 7, 2011, št. 2, str. 63–73.
- Gruden, Josip: Doneski k zgodovini protestantizma na Slovenskem. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, XVII, 1907, str. 1–15, 53–65, 127–140.
- Higl, Snežana: *Zapuščinski inventarji v fondu pražupnije Hoče od 16. do 18. stoletja* (diplomsko delo). Maribor, 2008.
- Höfler, Janez: *Glasbena umetnost pozne renesanse in baroka na Slovenskem*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1978.
- Höfler, Janez: *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Kranjska*. Ljubljana: Viharnik, 2017² (elektronska izdaja).
- Jesenovec, France: Ahacij Stržinar s Suhe. *Loški razgledi*, 9, 1962, št. 1, str. 126–139.
- Južnič, Stanislav: Humanistične in jezuitske knjige Selčana Filipa Terpina. Ob 325. obletnici smrti. *Loški razgledi*, 54, 2007, str. 57–78.
- Katekizem Katoliške cerkve*. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca, 1993.
- Kempčan, Tomaž: *Hoja za Kristusom*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba, 2011.
- Kemperl, Metoda: Akademska bratovščina sv. Cecilije v župnijski cerkvi v Kamniku. *Kronika*, 46, 1998, št. 3, str. 34–40.
- Kemperl, Metoda: *Arhitekturna tipologija romarskih cerkva v 17. in 18. stoletju na Slovenskem*. Ljubljana: Slovenska matica, 2012.

- Kemperl, Metoda: Cerkev sv. Štefana in kapela božjega groba v Štepanji vasi v Ljubljani; stavbna zgodovina, Dolničarjev Rivus Lachrymarum in razvoj božje poti. *Acta historiae artis Slovenica*, 4, 1999, str. 37–52.
- Kemperl, Metoda: *Korpus poznobaročne sakralne arhitekture na slovenskem Štajerskem*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2007.
- Kemperl, Metoda: *Matej Vrečer. Dubovnik, matematik, urar. Šmarje pri Jelšah*: Knjižnica, Muzej baroka, 2016².
- Kokole, Metoda: *Academia Philharmonicorum Labacensium v evropskem okviru. 300 let, years Academia philharmonicorum Labacensium 1701–2001* (ur. Ivan Klemenčič). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 2004, str. 29–56.
- Kokole, Metoda: Cerkevna glasba v ljubljanski škofiji od ustanovitve do prvih desetletij 18. stoletja. *Ljubljanska škofija, 550 let*. Ljubljana: Nadškofija, 2011, str. 543–560.
- Kokole, Metoda: Glasba v koprski stolnici v času škofa Paola Naldinija. *Eremita doctus – episcopus Iustinopolitanus Paulus Naldini (1686–1713)* (ur. Vesna Kamin Kajfež). Koper: Škofija, Ognjišče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2014 str. 49–73, 148.
- Kokole, Stanko: *Totius antiquitatis egregius admirator: Christophorus Raubar zwischen Kampanien und Krain. Bayern und Slowenien in der Früh- und Spätgotik: Beziehungen, Anregungen, Parallelen* (ur. Janez Höfler, Jörg Träger). Regensburg: Schnell & Steiner, 2003, str. 175–197.
- Kos, Dušan: *Ljubezen, greh in kazen. Podobe in razvoj ljubezenske morale na Slovenskem do 19. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2017.
- Kos, Dušan: *Zgodovina morale, zv. 2. Ljubezenske strasti, prevare in nasilje ter njihovo obravnavanje na Slovenskem med srednjim vekom in meščansko dobo* (ur. Katarina Keber). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- Kostanjšek Brglez, Simona; Roškar, Boštjan: Ruške orgle v luči arhivskih virov in njihov kiparski okras. *Kronika*, 67, 2019, št. 2, str. 247–258.
- Košak, Tina: Pricing paintings in Inner Austrian inventories between the mid-17th and mid-18th century. Results of preliminary research. *Kunstmärkte zwischen Stadt und Hof. Prozesse der Preisbildung in der europäischen Vormoderne* (ur. Andreas Tacke idr.). Petersberg: Michael Imhof Verlag, 2017, str. 102–119.
- Košir, Matevž: Primeri starejših oporok v slovenščini, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije. *Arhivi*, 26, 2003, št. 1, str. 89–114.
- Krones, Franz Xaver: *Geschichte der Karl Franzens-universität in Graz*. Graz: Verlag der Karl Franzens-universität, 1886.
- Kušej, Rado: *Cerkveno pravo katoliške cerkve s posebnim ozirom na razmere v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev*. Ljubljana: Juridična fakulteta, 1927².
- Lavrič, Ana: Janez Gregor Dolničar in njegova zgodovina ljubljanske stolne cerkve. *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve, Ljubljana 1701–1714* (ur. Ana Lavrič). Ljubljana: Založba ZRC, 2003.

- Lavrič, Ana: Ljubljanske baročne bratovščine in njihovo umetnostno naročništvo. Jezuitske kongregacije. *Arhivi*, 33, 2010, št. 2, str. 251–286.
- Lavrič, Ana: Stembergov poskus ustanovitve škofije v Novem mestu. *500 let Kolegiatnega kapitlja v Novem mestu. Dolenjski zbornik 1996* (ur. Stane Granda). Novo mesto: Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba, 1997, str. 79–87.
- Lavrič, Ana: Svetniški zavetniki ljubljanskih baročnih akademij in društev. *V zlatih črkah v zgodovini. Razprave v spomin Olgi Jansa-Zorn. Kronika*, 57, 2009, str. 301–316.
- Lavrič, Ana: Umetnostna dejavnost škofa Otona Friderika Buchheima v ljubljanski škofiji. *Acta historiae artis Slovenica*, 9, 2004, str. 31–69.
- Lavrič, Ana: Umetnostna dejavnost v konjiški župniji pod župnikom Sebastijanom Glavinicem de Glamoč. *Kronika*, 66, 2018, št. 1, str. 43–68.
- Lavrič, Ana: Umetnostna podoba stolnice ob posvetitvi. *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani 1707* (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja, Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 188–229.
- Lavrič, Ana: Upodobitve pastirjev ljubljanske škofije od njene ustanovitve do danes. *Upodobitve ljubljanskih škofov* (ur. Ana Lavrič, sour. Marja Lorenčak, Blaž Resman, Ferdinand Šerbelj). Ljubljana: Narodna galerija, 2007, str. 185–233.
- Lavrič, Ana: Velike Marijine bratovščine na Slovenskem. Ikonografija bratovščin pod okriljem mendikantskih redov. *Acta historiae artis Slovenica*, 21, 2016, št. 2, str. 119–167, 204.
- Lavrič, Ana: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o Koprski škofiji iz leta 1579*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, 1986.
- Leksikon cerkva na Slovenskem. Škofija Koper*, zv. 6/1–3, *Dekanija Kraška* (ur. Luka Vidmar). Celje: Mohorjeva družba, 2007.
- Lesar, Marko: Paglovčeva barokizacija cerkva v Tuhinjski dolini. *Paglovčev zbornik* (ur. Marjeta Humar). Kamnik: Občina, 2001, str. 127–138.
- Ljubljanski klasiki 1563–1965*. Ljubljana: Maturanti Klasične gimnazije (1941–1958), 1999.
- Maček, Jože: *Mašne in svetne ustanove na Kranjskem in v Avstrijski Istri. Urejanje, državni nadzor in premoženje dubovnih in svetnih ustanov pri cerkvah na Kranjskem in v Avstrijski Istri do leta 1809. Prispevek k obravnavi državnega cerkvenstva na Kranjskem*. Celje: Društvo Mohorjeva družba, Celjska Mohorjeva družba, 2005.
- Malcolm, Noel: *Agenti dell'Impero. Cavalieri, corsari, gesuiti e spie nel Mediterraneo del Cinquecento*. Milano: Hoepli, 2016.
- Mantuani, Josip: Zapuščinski zapisnik po škofu Slatkonji. *Carniola. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, I, 1910, št. 1, str. 4–12.
- Martelanc, Tanja: *Kapucini in njihova arhitektura na Slovenskem (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 40)*. Ljubljana: Teološka fakulteta, 2018.
- Mavrič Žižek, Irena: Velika Nedelja skozi stoletja. *Kronika*, 50, 2002, št. 2, str. 203–214.

- Merku, Pavle: Zasebna slovenščina v 17. stoletju. *Slavistična revija*, 30, 1982, št. 2, str. 122–150.
- Mlinar, Janez: Seminar za revne študente pri ljubljanskem kolegiju. *Jezuitski kolegij v Ljubljani 1597–1773* (ur. Vincenc Rajšp). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, Provincionalat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete, 1998, str. 77–91.
- Mlinarič, Jože: *Kartuzija Bistra*. Ljubljana: Družina, 2001.
- Mlinarič, Jože: Novomeškemu kapitlju inkorporirane župnije in Dolenjski arhidijakoniat. *500 let Kolegiatnega kapitlja v Novem mestu*. Novo mesto: Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba, 1997, str. 47–69.
- Mlinarič, Jože: Prizadevanje sekovskih škofov Martina Brennerja (1585 do 1615) in Jakoba Eberleina (1615–1633) kot generalnih vikarjev salzburških škofov za katoliško versko prenovo na Štajerskem v luči protokolov 1585–1614 in vizitacijskih zapisnikov iz 1607, 1608 in 1617–19. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 5. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1983, str. 9–225.
- Mlinarič, Jože, *Stiška opatija 1136–1784*. Novo mesto: Tiskarna Novo mesto, Dolenjska založba, 1995.
- Mlinarič, Jože: Župnija Sv. Janeza Krstnika v Mariboru do jožefinske dobe. *Maribor skozi stoletja*. Maribor: Obzorja, 1991, str. 451–479.
- Mlinarič, Jože: Župnije na slovenskem Štajerskem v vizitacijskih zapisnikih arhidijakonata med Dravo in Muro 1656–1774 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 9). Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1987.
- Mlinarič, Jože; Cerar, Franc; Curk, Jože: *Župnija svete Magdalene v Mariboru 1289–1989*. Maribor: Župnijski urad Sv. Magdalene Maribor, 1989.
- Mlinarič, Jože; Curk, Jože: *Dominikanski samostan na Ptujju*. Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2009.
- Močnik, Janez: Paglovec – nesojeni pesmaričar. *Paglovčev zbornik* (ur. Marjeta Humar). Kamnik: Občina, 2001, str. 44–50.
- Morelli di Schönfeld, Carlo: *Istoria della Contea di Gorizia*, vol. 2, *Dall'Anno 1600 all'Anno 1700*. Gorizia: Cassa di Risparmio, 1972.
- Mravljak, Josip: *Nadžupnija in dekanija Vuzenica*. Maribor: samozal., 1928.
- Mugerli, Marko: *Cerkvene razmere v ljubljanski škofiji v času škofa Otona Buchbeima (1641–1664)* (doktorska disertacija). Ljubljana, 2011.
- Naldini, Pavel: *Cerkveni krajepis ali opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče RS Koper, Škofija Koper, 2001.
- Ogrin, Matija: Skalarjev rokopis, 1643. Meditativna proza v kontekstu katoliške obnove. *Reformacija na Slovenskem. Ob 500-letnici Trubarjevega rojstva* (ur. Aleksander Bjelčevič). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010, str. 129–146.

- Ogrin, Matija idr.: *Neznani rokopisi slovenskega slovstva 17. in 18. stoletja* (elektronska knjiga). Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, 2008–2011.
- Ogrin, Matija; Lavrič, Ana: Dve pridigi ob začetku bogoslužja v novi stolnici. *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani 1707* (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja, Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 233–264.
- Ogris, Alfred: Matthias Perdon – ein Lebensbild aus der Zeit der Gegenreformation, zugleich ein Beitrag zu zwei Kärntner Ortsnamen. *Carinthia I*, 174, 1984, str. 303–347.
- Orožen, Ignaz: *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, Th. I, *Das Bisthum, das Domkapitel und die Dekanate Marburg, Mahrenberg, Jaring, St. Leonhard in W(indischen) B(ücheln), Kötsch und Zirkoviz*; Th. II/2, *Das Benediktiner-Stift Oberburg*; Th. IV/2, *Das Dekanat Tüffer*; Th. V, *Das Dekanat Schallthal*; Th. VI, *Das Dekanat Drachenburg*. Marburg: Selbstverlage, 1868–1887.
- Orožnova zgodovina dekanije Laško*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba; Laško: Knjižnica, 2009.
- Oter Gorenčič, Mija: Auf den Spuren der Rosenkranzbruderschaft, Albrecht Dürers und zweier Kaiser in den Fresken von St. Primus oberhalb Kamnik. *Acta historiae artis Slovenica*, 23, 2018, št. 2, str. 51–73.
- Ožinger, Anton: *Cerkvene razmere na slovenskem Štajerskem v času goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa (1750–1774) v luči njegovih vizitacij* (doktorska disertacija). Ljubljana, 1993.
- Paglovčev zbornik. Zbornik referatov s Simpozija o Francu Mihaelu Paglovcu (1679–1759)* (ur. Marjeta Humar). Kamnik: Občina, 2001.
- Pahor, Miroslav: *Socialni boji v občini Piran od XV. do XVIII. stoletja*. Ljubljana: Mladinska knjiga; Piran: Pomorski muzej »Sergej Mašera«, 1972.
- Pohlin, Marko: *Kraynska grammatika, Bibliotheca Carnioliae*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003.
- Polajnar Frelj, Nataša: *Baročni črni oltarji ljubljanskih kamnoseških delavnic*. Stična: Slovenski verski muzej, 2001.
- Preinfalk, Miha: *Plemiške rodbine na Slovenskem, 17. stoletje*. Del 1, *Od Billichgrätzov do Zanettijev (Blagoslovljeni in prekleti, knj. 4)*. Ljubljana: Viharnik, 2014.
- Preinfalk, Miha: *Plemiške rodbine na Slovenskem, 16. stoletje*. Del 1, *Od Barbov do Zetschkerjev (Blagoslovljeni in prekleti, knj. 5)*. Ljubljana: Viharnik, 2016.
- Preinfalk, Miha: Puštalski baroni Wolkenspergi, danes in nikoli več. *Loški razgledi*, 59, 2012, št. 1, str. 231–242.
- Premrl, Božidar: Cerkev sv. Helene na Gradišču pri Divači in njena stavbna zgodovina. *Annales*, 16, 2006, št. 2, str. 465–476.

- Premrl, Božidar: Kamnoseki Felicijani v luči arhivskih in epigrafskih virov. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, 40, 2004, str. 282–311.
- Pucelj, Jože: Poučevanje moralnega nauka v ljubljanskem kolegiju. Pojmovanje vesti pri p. Janezu Andreju Kappusu, D. J. *Jezuitski kolegij v Ljubljani 1597–1773* (ur. Vincenc Rajšp). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, Provinciatat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete, 1998, str. 123–129.
- Rajhman, Jože: *Pisma Primoža Trubarja*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1986.
- Reisp, Branko: *Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1983.
- Resman, Blaž: Skica za umetnostnozgodovinski portret župnijske cerkve svetega Petra v Radovljici. *Radovljiški zbornik 1995* (ur. Jure Sinobad). Radovljica: Občina Radovljica, 1995, str. 271–292.
- Ribnikar, Peter: Študentske in dijaške štipendijske ustanove na Kranjskem. *Arhivi*, 22, 1999, št. 1/2, str. 9–16.
- Russignan, Giovanni: *Testamenti di Isola d'Istria dal 1391 al 1579*. S. l.: s. n., 1986.
- Ruška kronika*. Ruše: Krajevna skupnost, 1985.
- Ruška latinska šola 350 let, 1645–1995*. Ruše: Občina, Župnijski urad, 1995.
- Schmidt-Beste, Thomas: Arnold von Bruck. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Bd. 1 (ur. Ludwig Finscher). Kassel: Bärenreiter/Metzler, 1999, stolpci 987–991.
- Simoniti, Primož: *Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede XVI. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 1979.
- Simoniti, Primož: *Med humanisti in starimi knjigami*. Ljubljana: Slovenska matica, 2007.
- Sinobad, Jure: Janez Krstnik Prešeren. *Radovljiški zbornik 1995* (ur. Jure Sinobad). Radovljica: Občina Radovljica, 1995, str. 204–214.
- Sinobad, Jure: Znamenite osebnosti z območja občine Radovljica. *Radovljiški zbornik*, 2000, str. 248–268.
- Skubic, Anton: *Zgodovina Ribnice in ribniške pokrajine*. Buenos Aires: Editorial Baraga, 1976.
- Slovenska plemiška pisma družin Marenzi-Coraduzzi s konca 17. stoletja* (ur. Pavle Merku). Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1980.
- Slovenski zgodovinski atlas* (ur. Drago Bajt, Marko Vidic). Ljubljana: Nova revija, 2011.
- Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.
- Smole, Majda: *Vicedomski urad za Kranjsko 13. stol.–1747. Cerkvene zadeve*, zv. 1–6. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1985–1997.
- Smolik, Marijan: Janez Krstnik Prešeren in prva javna znanstvena knjižnica v Ljubljani. *Academia Operosorum. Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve* (ur.

- Kajetan Gantar). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1994, str. 61–72.
- Smolik, Marijan: *Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja*. Ljubljana: Semeniška knjižnica, 1963.
- Smolik, Marijan: Paglovčeva pesem o dekalogu. *Paglovčev zbornik* (ur. Marjeta Humar). Kamnik: Občina, 2001, str. 121–126.
- Smolik, Marijan: Pregled članstva ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma. *Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma, 1688–1801, zv. 2, Razprave* (ur. Lojze Gostiša). Ljubljana: Fundacija Janeza Vajkarda Valvasorja, 2001, str. 265–275.
- Snoj, Alojzij Slavko: Vzgoja in izobraževanje duhovnikov v Hrenovem času. *Hrenov simpozij v Rimu*. Celje: Mohorjeva družba, 1998, str. 199–216.
- Snoj, Jurij: Eli, Eli, lamma sabacthani. Koralne melodije pasijonskih besed treh ljubljanskih rokopisov. *Muzikološki zbornik*, 20, 1984, str. 5–18.
- Snoj, Jurij: *Glasba na Slovenskem do konca 16. stoletja (Zgodovina glasbe na Slovenskem, zv. 1)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012.
- Snoj, Jurij: Glasbene zvrsti v srednjem veku na Slovenskem. *De musica disserenda*, 6, 2010, št. 1, str. 87–111.
- Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma, 1688–1701, zv. 1–2* (ur. Lojze Gostiša). Ljubljana: Fundacija Janeza Vajkarda Valvasorja, 2001.
- Stasi, Alessio: *Cerovo. Sledovi preteklosti*. Cerovo: Vaška skupnost Cerovo z Občino Brda, 2005.
- Stasi, Alessio: Pietro Adamo Suppanzigh (1699–1780), vicario generale del primo arcivescovo di Gorizia. *Oltre i confini*. Gorizia: Istituto di storia sociale e religiosa, 2013, str. 223–236.
- Steska, Viktor: Dolničarjeva »Bibliotheca Labacensis publica«. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, X, 1900, št. 4, str. 134–140; št. 5/6, str. 145–174.
- Steska, Viktor: Župnik Mihael Omerza, skladatelj (1679–1742). *Cerkveni glasbenik*, 35, 1932, št. 1–2, str. 19–21.
- Stopar, Ivan: *Slomškova Ponikva*. Celje: Mohorjeva družba, 1990.
- Strle, Anton: *Vera Cerkve. Dokumenti cerkvenega učiteljstva*. Celje: Mohorjeva družba, 1977.
- Suhadolnik, Jože; Anžič, Sonja: *Mestni trg z okolico in Ciril-Metodov trg. Arhitekturni in zgodovinski oris*. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2000.
- Svoljšak, Sonja: Knjižna zbirka p. Žige Škerpina v ljubljanskem frančiškanskem samostanu. *Knjižnica*, 53, 2009, št. 1/2, str. 11–30.
- Šerbelj, Ferdo: *Sv. Primož nad Kamnikom*. Kamnik: Društvo sv. Jakoba; Celje: Društvo Mohorjeva družba, Celjska Mohorjeva družba, 2019.
- Škafar, Gregor: *Župnija Turnišče v šestdesetih letih 17. stoletja* (diplomsko delo). Ljubljana, 2010.

- Škafar, Ivan: Jožef Bagáry, Anton Trstenjak in martjanska pogodba iz leta 1643. *Kronika*, 20, 1972, št. 1, str. 39–49.
- Škrjanc, Radovan: Novo o Akademskem združenju sv. Cecilije v Kamniku. *Muzikološki zbornik*, 37, 2001, str. 51–66.
- Škulj, Edo: Akademija sv. Cecilije v Kamniku. *Kamniški zbornik*, 16, 2002, str. 133–139.
- Škulj, Edo: *Patrociniji na Slovenskem*. Škocjan pri Turjaku: Župnija, 2011.
- Škulj, Edo: Tri sinteze Križmanovih orgel. *Muzikološki zbornik*, 51, 2015, št. 1, str. 81–95.
- Šteh, Bogdan: *Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva s konca 18. stoletja kot zgodovinski vir* (magistrsko delo). Ljubljana, 2010.
- Štuhec, Marko: *Besede, ravnanja in stvari. Plemstvo na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 2009.
- Štuhec, Marko: Cobenzl. *Enciklopedija Slovenije*, zv. 2. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988, str. 77.
- Štuhec, Marko: *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren. Plemiški zapuščinski inventarji 17. stoletja kot zgodovinski vir*. Ljubljana: ŠKUC, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995.
- Tavano, Luigi: Il Goriziano nella chiesa austriaca (1500–1918). *Cultura tedesca nel Goriziano* (ur. Liliana Ferrari). Gorizia: Istituto di storia sociale e religiosa; Udine: Forum, editrice universitaria Udinese, 2009, str. 97–127.
- Thaler, Manfred Josef: *Das Schneeberrenstift am Dom zu Salzburg (1622 bis 1806). Ein Beitrag zur nachtridentinischen Kirchenreform*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011.
- Tratnik Volasko, Marjeta; Košir, Matevž: *Čarovnice. Predstave, procesi, pregoni v evropskih in slovenskih deželah*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1995.
- Trček Marušič, Katarina: Dinamika razvoja slovenske orgelske krajine do nastopa cecilijanstva. *De musica disserenda*, 12, 2016, št. 2, str. 77–101.
- Umek, Ema: *Erbergi in Dolski arhiv*, zv. 2. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1991.
- Ušeničnik, Aleš: *Katoliška liturgika*. Ljubljana: Škofijski ordinariat, 1945².
- Valenčič, Vlado: *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, Partizanska knjiga, 1989.
- Vidmar, Luka: »Ad usum publicum destinata«. O javnem značaju Semeniške knjižnice v Ljubljani. *Zgodovinski časopis*, 62, 2008, št. 1/2, str. 187–202.
- Vidmar, Luka: *Ljubljana kot novi Rim. Akademija operozov in baročna Italija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2013.
- Vidmar, Luka: Prepovedane knjige na Kranjskem od indeksa Pavla IV. (1559) do indeksa Pija VI. (1786): Libri prohibiti v Semeniški knjižnici. *Svetovne književnosti in obrobja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012, str. 233–262.
- Vincoletto, Roberta: *Le visite pastorali dei vescovi Capodistriani tra il XVII e il XVIII secolo* (doktorska disertacija). Koper, 2016.

- Vincoletto, Roberta: Le visite pastorali del vescovo Francesco Zeno nella diocesi di Capodistria (1660–1680). *Annales*, 18, 2008, št. 1, str. 67–78.
- Visitaciones generales. Status Dioecesis Justinopolitanae sub Episcopo Francisco Zeno 1660–1680* (ur. Roberta Vincoletto). Koper: Humanistično društvo Histria, 2012.
- Visočnik, Julijana: *Škofijski arhiv Ljubljana. Inventar fonda ŠAL I. (fasc. 1–51)*. Ljubljana: Nadškofija, 2012.
- Visočnik, Julijana: *Škofijski arhiv Ljubljana. Inventar fonda ŠAL II. (fasc. 1–19)*. Ljubljana: Nadškofija, 2015.
- Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiaconata goriške nadškofije/Atti delle visite pastorali nell'arcidiaconato di valle Saunia della arcidiocesi di Gorizia 1751–1773 (Atti delle visite pastorali di Carlo Michaele d'Attems arcivescovo di Gorizia 1752–1773, vol. 2)* (ur. Anton Ožinger). Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1991.
- Vodopivec, Peter: *Luka Knafelj in štipendisti njegove ustanove*. Ljubljana: Kronika, 1971.
- Volc, Josip: Mošenjski župnik Andrej Novak obdolžen čarovništva. *Slovenčev koledar*, 3, 1944, str. 55–61.
- Volčjak, Jure: *Cerkev na Kranjskem pod goriško nadškofijo za časa Karla Mihaela Attemsa (1750–1774)* (doktorska disertacija). Ljubljana, 2014.
- Volčjak, Jure: Dušni pastirji v Beli krajini med letoma 1753 in 1771. *Kronika*, 58, 2010, št. 3, str. 753–764.
- Volčjak, Jure: *Goriška nadškofija na Kranjskem v času apostolskega vikarja in prvega nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa (1750–1774) (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 39)*. Ljubljana: Teološka fakulteta, 2017.
- Volčjak, Jure: Grbi ljubljanskih škofov in nadškofov. *Upodobitve ljubljanskih škofov* (ur. Ana Lavrič, sour. Marja Lorenčak, Blaž Resman, Ferdinand Šerbelj). Ljubljana: Narodna galerija, 2007, str. 91–183.
- Volčjak, Jure: *Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824, 2. del: 1765–1824*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2012.
- Volčjak, Jure: *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824, 1. del: 1711–1756*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2013.
- Volčjak, Jure: Spodnjesavinjska dolina v vizitacijskih zapisnikih goriškega nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa. *Kronika*, 65, 2017, št. 3, str. 349–368.
- Zallinger, Jakob Anton: *Institutiones juris ecclesiastici, maxime privati, ordine decretalium. Liber 1. Decretalium*. Augsburg: Rieger, 1792.
- Zelko, Ivan: Gradivo za prekmursko cerkveno zgodovino. *Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 5. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1983, str. 227–320.
- Zelko, Ivan: *Zgodovina Prekmurja. Izbrane razprave in članki*. Murska Sobota: Pomurska založba, 1996.

- Žabota, Barbara: Gruden o Suzani Gornjegrajski. *Stati inu obstati*, 2015, št. 21/22, str. 285–295.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: *Cerkvene ustanove in službe v zgodnjem novem veku na Slovenskem. Škofovstvo, arhidiakonatstvo, župništvo*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do Tridentinskega koncila (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 22)*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, 2000.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: Duhovniki župnije Preserje do vključitve v ljubljansko škofijo leta 1787. *Župnija Preserje skozi čas* (ur. France M. Dolinar). Preserje: Župnija, 2011, str. 127–164.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: Dušni pastirji pri ljubljanskem Sv. Petru v ogledalu vizitacije leta 1631. *Kronika*, 53, 2005, št. 3, str. 301–312.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: *Kapiteljski arhiv Ljubljana. Inventar fonda, fasc. 1–60*. Ljubljana: Stolni kapitelj, 2006.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: Odsevi habsburško-beneških odnosov v Cerkvi zgodnjega novega veka na Slovenskem. *Arhivi*, 34, 2011, št. 2, str. 319–327.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: Politika Marije Terezije do akatoličanov na ozemlju notranjeavstrijskih dežel. *Marija Terezija med razsvetljenskimi reformami in zgodovinskim spominom* (ur. Miha Preinfalk, Boris Golec). Ljubljana: ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Založba ZRC, 2018, str. 263–280.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: Stolni kapitelj v Ljubljani v letu posvetitve nove ljubljanske stolnice. *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani 1707* (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja, Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 28–45.
- Žnidaršič Golec, Lilijana: Vzroki in okoliščine ustanovitve ljubljanske škofije ter oblikovanje njenega ozemlja. *Ljubljanska škofija, 550 let*. Ljubljana: Nadškofija, 2011, str. 7–26.
- Žnidaršič Golec, Lilijana; Kokole, Metoda; Jurij Slatkonja (1456–1522), cerkveni dostojanstvenik in glasbenik med rodno Kranjsko in Dunajem. *Slovenski odnosi z Dunajem skozi čas*. Dunaj/Wien: Slovenski znanstveni inštitut/Slowenisches Wissenschaftsinstitut; Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Inštitut za narodnostna vprašanja, 2013 str. 195–211.
- Žnidaršič Golec, Lilijana; Volčjak, Jure: Videm, Italija. *Evidentiranje arhivskega gradiva v tujini. V letih 2009, 2010, 2011, 2014, 2015, 2016, 2017 zbrana dokumentacija o arhivskem gradivu v tujini, ki se nanaša na Slovenijo in Slovence* (ur. Gašper Šmid), zv. 6, št. 1, str. 1–32; zv. 7, št. 1, str. 28–54; zv. 8, št. 1, str. 25–75; zv. 11, št. 1, str. 8–44; zv. 12, št. 1, str. 18–52; zv. 13, št. 1, str. 86–130; zv. 14, št. 1, str. 28–56. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2010–2018.
- Žontar, Josip: Kranjski deželni vicedom. Prispevek zgodovini srednjeveške finančne uprave

- na Kranjskem. *Hauptmannov zbornik*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1966, str. 277–318.
- Žontar, Josip: *Zgodovina mesta Kranja*. Ljubljana: Muzejsko društvo za Slovenijo, 1939.
- Žvanut, Maja: Prelubi Slovenci, njihova vera, pobožnost in praznoverje. *Vera in hotenja. Študije o Primožu Trubarju in njegovem času*. Ljubljana: Slovenska matica, 2009, str. 133–142.

BIOGRAFSKA GESLA NA SPLETU

- Cevc, Emilijan: Zeit, Anton – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi862127/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Dolar, France Martin: Wetzstein, Jurij (1644–1710) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi838623/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Glomar, Joža: Fischer, Franc Bernard, operoz (1662–1715) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi188809/> (pridobljeno 11. 5. 2019)
- Glomar, Joža: Florianschitsch de Grienfeld, Ivan Štefan, operoz = <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi190166/> (pridobljeno 28. 4. 2019)
- Glomar, Joža; Jevnikar, Martin: Kastelec, Matija (1620–1688) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi267300/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Glomar, Joža: Peer, Andrej (okoli 1600–1656) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi409032/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Gspan, Alfonz: Prešeren, rodbina – <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi461400/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Kidrič, France: Čop, rodbina – <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi167077/> (pridobljeno 28. 4. 2019)
- Kidrič, France: Paglovec, Franc Mihael (1679–1759) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi401504/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Kragelj, Jožko: Foramiti, Andrej – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1008960/> (pridobljeno 28. 4. 2019)
- Lisac, Ljubomir Andrej: Tavčar, Baltazar, apostolski protonotar (okoli 1560–18. november 1625) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi686099/> (pridobljeno 28. 4. 2019)
- Lukman, Franc Ksaver: Rojko, Gašper (1744–1819) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi515706/> (pridobljeno 5. 5. 2019)
- Mantuani, Josip: Križman (Krisman), Fran Ksaver (1726–1795) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi306505/> (pridobljeno 2. 5. 2019)

- Mantuani, Josip: Omersa, Mihael (1679–1742) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi395360/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Miklavčič, Maks: Prešeren, Janez Krstnik, palatinski grof, apostolski protonotar, operoz (okoli 1656–1704) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi467331/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Miklavčič, Maks: Schilling, Janez Jakob, operoz (1664–1754) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi542358/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Miklavčič, Maks: Skerpin, Janez Krstnik – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi574702/> (pridobljeno 28. 4. 2019)
- Miklavčič, Maks: Skerpin, Žiga (1689–1755) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi574839/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Miklavčič, Maks: Sontner, Adam (okoli 1576–1641) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi593307/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Nassimbeni, Lorenzo: Chrisman Francesco Saverio (1726–1795) – <http://www.dizionariobiograficodeifriulani.it/chrisman-francesco-saverio-krizman-francisek/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Preinfalk, Miha: Apfalter, rodbina – <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi1000700/> (pridobljeno 1. 5. 2019)
- Rijavec, Mirko: Križaj, Janez Krstnik – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1016250/> (pridobljeno 28. 4. 2019)
- Simoniti, Primož: Tyfernus, Avguštin (med letoma 1470 in 1479–med letoma 1535 in 1537) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi739985/> (pridobljeno 2. 5. 2019)
- Smolik, Marijan: Rojko (Royko), Kaspar (Gašper) (1744–1819) – http://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_R/Rojko_Kaspar_1744_1819.xml (pridobljeno 5. 5. 2019)
- Smolik, Marijan: Terpin, Filip (med letoma 1603 in 1604–1683) – <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi693651/> (pridobljeno 3. 5. 2019)
- Valenčič, Vlado: Žitnik, Gašper, palatinski grof (okoli 1535–1585) – <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi902880/> (pridobljeno 25. 5. 2019)

SEZNAM SLIKOVNEGA GRADIVA

- Slika 1.** *Elia Naurizio, Congregazione generale del concilio di Trento, Santa Maria Maggiore, 1633, izsek (Trento, Museo Diocesano Tridentino), str. 131.*
- Slika 2.** *Škof podeljuje obhajilo prejemnikom mašniškega posvečenja, 1595 (Pontificale Romanum Clementis VIII., Romae MDXCV; obj. v Volčjak, Ordinacijska protokola goriške nadškofije, 3), str. 133.*
- Slika 3.** *Vpis ljubljanskega škofa Tomaža Hrena o podelitvi mašniškega posvečenja Gabrijelu Tavčarju 13. junija 1620 (NŠAL 11, Protokol 2, 1614–1628/1630, 244), str. 135.*
- Slika 4.** *Imena in priimki dušnih pastirjev, ki so leta 1686 delovali v delu župnij takratne koprške škofije (ADT, Archivio storico della diocesi di Capodistria, b. 45, »Visitatio prima« del vescovo Paolo Naldini, 1686–1687, 12v), str. 137.*
- Slika 5.** *Janez Mihael Reinwaldt, Gojenje rožnovenskega drevesa, ok. 1729, cerkev Device Marije sv. Rožnega venca v Tomišlju (foto Andrej Furlan, © UIFS ZRC SAZU), str. 139.*
- Slika 6.** *Prepis oporoke Janeza Krstnika Prešerna z dne 27. septembra 1704, izsek (NŠAL 100, Spisi, fasc. 203/1), str. 141.*
- Slika 7.** *Prošnja Jurija Leopolda Škrinjerja, župnika v Jelšanah, za beneficij sv. Janeza Krstnika v Kamniku, 29. maj 1752, izsek (ARS, SI AS 7, šk. 267, Eccl. S-9-1), str. 143.*
- Slika 8.** *Portret Martina Jožefa Jabacina, prošta v Novem mestu v letih od 1775 do 1789 (obj. v Dolinar, Prošti novomeškega kapitulja, 111), str. 145.*
- Slika 9.** *Zemljevid Prekmurja, do leta 1777 razdeljenega med škofiji Győr in Zagreb (avtorica Mateja Ribtaršič), str. 147.*
- Slika 10.** *Zapuščinski inventar Janeza Ludvika Umka, 26. januar 1752, izsek (NŠAL 17, šk. 2, Inventarji, št. 62), str. 149.*
- Slika 11.** *Prepis oporoke Ruperta Kupljenika, 3. marec 1560, izsek (ARS, SI AS 1, šk. 34, fasc. 1/18, Lit. L-XX, 1), str. 151.*

- Slika 12.** *Oporoka Franca Jožefa Grila, 3. februar 1746, izsek (NŠAM, Župnijski fondi, Hoče, šk. 44/47), str. 153.*
- Slika 13.** *Upodobitev sv. Erazma ob »freski nadlog« na severni steni cerkve sv. Primoža nad Kamnikom, začetek 16. stoletja (foto Andrej Furlan, © UIFS ZRC SAZU), str. 155.*
- Slika 14.** *Napis na zunanjsčini prezbiterija cerkve sv. Marije Snežne na Gradiščab, 1663 (foto Božidar Premrl), str. 157.*
- Slika 15.** *Pečat z grbom Urbana Textorja, ljubljanskega škofa v letih od 1543 do 1558 (obj. v Volčjak, Grbi ljubljanskih škofov, 118), str. 159.*
- Slika 16.** *Grb ljubljanskega stolnega dekana Baltazarja Radliča, 1576 (obj. v Volčjak, Grbi ljubljanskih škofov, 125), str. 161.*
- Slika 17.** *Epitaf Tomaža Stoparja ob glavnem vhodu v župnijsko cerkev sv. Jurija v Mozirju, 1626 (foto Andrej Furlan, © UIFS ZRC SAZU), str. 163.*
- Slika 18.** *Pečat s škofovskim in osebnim grbom Janeza Tavčarja, ljubljanskega škofa v letih od 1580 do 1597 (obj. v Volčjak, Grbi ljubljanskih škofov, 127), str. 165.*
- Slika 19.** *Peter Steidler (pripisano), Portret ljubljanskega škofa Tomaža Hrena, 1611 (foto Andrej Furlan, © UIFS), str. 167.*
- Slika 20.** *Emblem (deviza) ljubljanskega prošta Janeza Krstnika Prešerna, 1695 (ARS, SI AS 1073, I/1, fol. 38r), str. 169.*
- Slika 21.** *Votivna podoba Luke Jamnika, župnika v Rušah, 1695 (foto Marija Flis), str. 171.*
- Slika 22.** *Portret župnika Mateja Vrečerja v cerkvi sv. Roka nad Šmarjem pri Jelsah, sredina 18. stoletja (foto Andrej Furlan, © UIFS ZRC SAZU), str. 173.*

ZUSAMMENFASSUNG

Werdegänge von Geistlichen im Slowenien der frühen Neuzeit zu untersuchen, ist zwar sehr interessant, jedoch nicht ganz einfach. Slowenien gehörte nicht nur unterschiedlichen Ländern an (im Rahmen des Heiligen Römischen Reiches den Habsburgischen Erblanden, dem Ungarischen Königreich und der Republik Venedig), es war auch kirchenadministrativ gespalten. Aufgeteilt war es in mehrere Bistümer, wobei sich lediglich die Bischofssitze in Koper und Ljubljana auf dem Gebiet des heutigen Sloweniens befanden, alle anderen dagegen außerhalb der Landesgrenzen: in Aquileia bzw. Udine und nach 1752 in Gorizia (dt. Görz), in Salzburg, in St. Andrä im Lavanttal, in Triest sowie in Zagreb und im ungarischen Győr (dt. Raab) bzw. seit 1777 in Szombathely (dt. Steinamanger). Die noch unveröffentlichten Angaben zu den im Slowenien der frühen Neuzeit (im Zeitraum zwischen 1500 und 1780) wirkenden Geistlichen müssen daher in Archiven in Slowenien und den angrenzenden Ländern gesammelt werden, die bereits veröffentlichten in unterschiedlichen Publikationen in Slowenien und im Ausland. Da es während der dreijährigen Untersuchung nicht möglich war, die Vita aller Geistlichen – nämlich mehrerer Tausend – zu erfassen, die in dem angegebenen Zeitraum und dem zu untersuchenden geographischen Raum erfolgreich (oder erfolglos) wirkten, stellt die Monographie die berufliche Mobilität des Klerus eher exemplarisch dar, und zwar einerseits unter dem Gesichtspunkt typischer Karrieremechanismen und andererseits unter Berücksichtigung von (Selbst)Repräsentationen. Die Bedingungen, die dem frühneuzeitlichen Klerus den Aufstieg in der Hierarchie ermöglichten, sind besonders im familiären und

lokalen Umfeld zu suchen. Hierzu zählen die Verbindungen zu einflussreichen Verwandten und Freunden, unterschiedliche Interessenverbände, persönliche Fähigkeiten, Ausbildung und Erfahrung und die für (zukünftige) Geistliche vorgesehenen Einrichtungen. In der Monographie ist ein eigenständiges Kapitel auch den Faktoren gewidmet, die einer positiven Karriereentwicklung entgegenwirkten: Unzucht, Alkoholmissbrauch, mangelnde Disziplin, Krankheit, freiwilliger Rücktritt vom Amt des Geistlichen. Die Basis für die Analyse der (Selbst) Repräsentationen bilden exemplarische Nachlassinventare und Testamente von Geistlichen sowie Inschriften auf Gräbern und anderswo.

Im Mittelpunkt stehen markante und weniger markante Entwicklungen im beruflichen Werdegang weltlicher Geistlicher, die nichtadliger Herkunft waren. Zu den weniger markanten Entwicklungen – die gleichzeitig am häufigsten waren – zählen Beförderungen vom Amt eines Hilfsgeistlichen oder Kaplans zum Pfarrer. Das Amt des Pfarrers hatte natürlich nicht in allen Fällen das gleiche Gewicht. Wer Pfarrer einer älteren, größeren und reicheren Pfarre auf dem Land oder in einer größeren Stadt wurde, machte natürlich einen größeren Karrieresprung als jemand, dem eine kleinere Pfarre auf dem Land zugesprochen wurde. Ähnliches gilt für die Berufung in einen Kollegiat- oder Domstift: Die Pfründe der Kapitelmitglieder von Domstiften waren höher als die Pfründe der Kapitelmitglieder von Kollegiatstiften. So war beispielsweise ein Geistlicher, der zum Domherrn in Ljubljana berufen wurde, in der Hierarchie höher als ein neuberufener Kollegiatkanoniker in der Kleinstadt Novo mesto. Aber auch innerhalb der Stifte gab es eine Hierarchie: Vorsteher bzw. erster Würdenträger des Stifts war der Stiftspropst, das Amt des sogenannten zweiten Würdenträgers hatte der Dekan inne, gefolgt von dem an Dienstjahren ältesten Kanoniker (*Canonicus Senior*), der den Ehrenvorrang vor den anderen Kanonikern hatte. Den Kanonikern in Laibach unterstanden die Stiftsvikare, die allerdings im Gegensatz zu den Kanonikern weder Recht auf einen Platz im Chorraum noch ein Stimmrecht hatten. Domkapitulare übten oft auch die Funktion des Generalvikars aus, waren also Stellvertreter eines Bischofs, manche Domkapitulare wurden aber auch Bischöfe. Zu den Geistlichen nichtadliger Herkunft, die den Bischofsstuhl bestiegen, gehörten zum Beispiel Jurij Slatkonja, erster Residenzbischof in Wien (1513–1522), Tomaž Hren, 1597/1599–1630 Bischof in Ljubljana, und Gašper Bobek, 1631–1634 Bischof in Pićan (Istrien). Zum Bischof von Ljubljana wurde 1579 auch der kurz darauf verstorbene Baltazar Radlič nominiert, der drei Jahre zuvor, als er in Ljubljana noch Domdechant war, von Erzherzog Karl in den Adelsstand erhoben worden war. Auch Gašper Bobek wurde neun Jahre bevor er Bischof in Pićan

wurde geadelt. Während die höheren Kirchenämter im Bistum von Koper in der gesamten frühen Neuzeit von Geistlichen aus adligen bzw. aus Patrizierfamilien besetzt wurden, stieg in den anderen Teilen Sloweniens der Anteil an Geburtsadel im höheren Klerus erst seit der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts beachtlich an. Diese Tatsache spiegelt sich auch in der Monographie wider, unter anderem im relativ schwach vertretenen Klerus des Bistums von Koper. Der geringere Anteil von Geistlichen im Prekmurje (Übermurgebiet) ist andererseits vor allem Ausdruck der Abwesenheit größerer Kirchenzentren in diesem Gebiet und der gleichzeitigen Anwesenheit von protestantischen Gemeinschaften bis zum Ende des untersuchten Zeitraumes. Die Monographie widmet sich zwar nicht den Werdegängen protestantischer Prediger, die im 16. Jahrhundert auch in Krain, der Untersteiermark und in Unterkärnten ihre Spuren hinterließen, sprengt aber an einigen Stellen den festgesetzten geographischen Rahmen, was darin begründet liegt, dass die Geistlichen aus beruflichen Gründen bzw. aus Karrieregründen sich nicht selten außerhalb der Landesgrenzen aufhielten. In der Monographie finden sich daher auch Angaben zu slowenischen Klerikern, die ihren Werdegang außerhalb Sloweniens beenden oder ihn teilweise außerhalb der Landesgrenzen fortführten, wie auch zu einigen Geistlichen aus dem Ausland, die sich im slowenischen Raum niedergelassen hatten. Mehr Aufmerksamkeit ist im Prinzip Geistlichen gewidmet, die der slowenischen Geschichtsschreibung gar nicht oder nur sehr wenig bekannt sind.

Das Buch liefert nicht nur Angaben zu einzelnen Geistlichen, sondern zieht auf Grundlage des im Hauptteil des Buches dargestellten Materials auch allgemeinere Schlüsse. So lässt sich hinsichtlich des Einflusses, den das familiäre und das soziale Umfeld hatten, feststellen, dass die Geburtspfarre für die meisten Geistlichen die erste Seelsorgestation war und gleichzeitig wichtiger Ausgangsort für den weiteren beruflichen Werdegang. Dabei lässt sich feststellen, dass der familiäre Einfluss im städtischen Umfeld, wo die Anzahl der kirchlichen Ämter in der Regel höher war als in ländlichen Pfarren, größer war. Ein günstiges Umfeld bot diesbezüglich Ljubljana als Hauptstadt des Landes Krain. Hier, wo sich der Sitz der Krainer Landesstände, der Bischofspalast, das Jesuitenkolleg, mehrere Klöster sowie Kanonikerhäuser und Bruderschaften befanden, wurden das Können und die Ambitionen junger Kleriker sowohl von Geistlichen als auch von Laien, die sich in größeren gesellschaftlichen Kreisen bewegten, leichter entdeckt und gefördert. Für die Kleriker aus dem Bistum Ljubljana war in dieser Hinsicht besonders die in der Untersteiermark liegende Priesteranstalt in Gornji Grad förderlich. Außer der angesehenen Lateinschule

in Ruše bei Maribor war für die Karrieren der Geistlichen auch die Nähe von Schlössern und Höfen wichtig, deren Besitzer nicht nur eigene Schlosskaplane hatten, sondern vielmals auch über das Präsentationsrecht verfügten, d. h. sie konnten Geistliche für Pfarren bzw. kirchliche Benefizien vorschlagen. Dieses Recht war eigentlich den kirchlichen Institutionen (Bistümer, Kapitel, Klöster) vorbehalten, die die ihnen inkorporierten Pfarren meistens mit Geistlichen aus der näheren Umgebung besetzten. So waren die mehr oder weniger einträglichen Kirchenämter eines Bistums gleichzeitig oder in einem Zeitraum von einigen Jahrzehnten mit Geistlichen besetzt, die miteinander verwandt waren. Das gilt in der zweiten Hälfte des 16. und in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts beispielsweise für die Tavčars, die ursprünglich aus dem Karst kamen. Von nicht verwandtschaftlichen Verbindungen zwischen Geistlichen und den relativ großen Möglichkeiten auf ihren Werdegang Einfluss zu nehmen – auch über den Bereich der Kunst – zeugt in einem besonderen Maße die Bruderschaft der Geistlichen von Mengeš, die zwischen 1667 und 1668 ins Leben gerufen wurde. Einflüsse kleinerer Bruderschaften – so zum Beispiel der am Ende des 17. Jahrhunderts erneuerten Bruderschaft in Marezige im slowenischen Istrien – bleiben unerforscht. Positiven Einfluss auf den Werdegang der Geistlichen hatten aber in jedem Fall Mitgliedschaften in Jesuitenkongregationen und in anderen Gesellschaften wie beispielsweise der Gesellschaft des heiligen Dismas und der Gelehrtenakademie *Academia operosorum*.

Zu höheren Stellen in der kirchlichen Hierarchie kamen die Geistlichen auch aufgrund ihres Könnens. Neben organisatorischen Fähigkeiten war in der Kirche vor allem musikalisches Talent gefragt. Die musikalische Begleitung des Gottesdienstes war vor allem in den angesehenen Kirchen bzw. den Kirchen, in denen Archidiakone, Dekane, Kollegiatkapitulare, Domkanoniker und (Erz) Bischöfe ihren Sitz hatten, unabdingbar. So wurde zum Beispiel Mihael Omerza in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts aufgrund seines ausgezeichneten musikalischen Talents zum Domvikar von Ljubljana berufen und für seine offensichtlich gewissenhaft ausgeführte Tätigkeit als Musiker am spanischen Hof von Karl VI. wurde Anton Lakner eine Domherren-Präbende zugesprochen. So hat auch die Entscheidung, sein Leben dem Orgelbau zu widmen, den Werdegang des aus der Pfarre Rihemberk (heute Branik) stammenden Franc Ksaver Križman, des »größten slowenischen Orgelbauers aller Zeiten«, entschieden beeinflusst. Auch Fremdsprachenkenntnisse waren für den Werdegang der Geistlichen ausschlaggebend, was besonders in den zwei- und mehrsprachigen Gebieten galt. Als Beispiel hierfür könnte Mitte des 18. Jahrhunderts Nikolaj Barbély (oder Borbely)

gelten, der wahrscheinlich aus dem heute an Ungarn grenzenden Prekmurje kam und slowenisch, ungarisch und deutsch sprach. Bessere Aussichten auf eine höhere Position hatten natürlich Geistliche, die Kirchenrecht, moralische oder spekulative Theologie, humanistische Fächer oder Philosophie studierten, und, was besonders für spätere Epochen gilt, ihr Studium mit einem akademischen Titel krönten. Manche mittellosen Kleriker wurden von Alumnaten oder anderen Stiftungen durch Stipendien unterstützt und konnten so eine Ausbildung absolvieren (meist an Jesuitenschulen bzw. -universitäten), die ihnen den Weg zu einem erfolgreichen Werdegang ebnete. Diese Art der Unterstützung erfolgte sowohl aus Laien- als auch aus geistlichen Kreisen. Die Empfehlungsschreiben und die Bewerbungen um unterschiedliche geistliche Ämter zeugen allerdings neben der Ausbildung auch von folgenden gewünschten Eigenschaften: sittliche Vollkommenheit, pastorale Erfahrungen, persönliches Ansehen und ähnliches.

Der Werdegang der Geistlichen beeinflusste sowohl ihre Lebensweise als auch ihr Selbstbild. Die Analyse der Nachlassinventare und der Testamente von dreißig Geistlichen, die auf unterschiedlichen Positionen saßen, zeigt, wie erwartet, dass sich die höher gestellten Geistlichen mit wertvolleren Gegenständen umgaben. Kleidung, Ringe und Uhren, Möbel, häusliche und kirchliche Ausstattung, Bücher, Bilder und Ernährung zeugen von relativ großem Wohlstand und Prestige. Doch diese Unterschiede spiegeln nicht in allen Fällen Statusunterschiede wider. Die Geistlichen hinterließen außerdem sehr unterschiedliche Mengen an Geld. Das Vermögen des 1758 verstorbenen Pfarrers Matej Vrečer aus Šmarje pri Jelšah, das sich auf etwa 9430 Gulden belief, übertraf das einiger höherer Kleriker und konnte sich gleichzeitig mit dem von Adligen seiner Zeit messen. Die meisten der Nachlassinventare und Testamente enthalten auch rurale Komponenten, was der Tatsache geschuldet ist, dass ein Großteil der Einkommen der frühneuzeitlichen Geistlichkeit auf dem Grundbesitz beruhte. In ihren Testamenten stellen sich die Geistlichen als fromme und großzügige Menschen dar, die in der Hoffnung auf das ewige Leben einen Teil ihres Vermögens verschenken und für Messen, einzelne Kirchen und als Unterstützung von Bedürftigen zur Verfügung stellen. So hinterlässt zum Beispiel 1678 Mihael Beltram, Pfarrer in Dobrepolje, eine ziemlich große Menge an Getreide einem stummen und einem behinderten Pfarrkind. Einige Geistliche betonen in ihren Testamenten auch, dass sie sich ihren Besitz selbst erarbeitet haben, was man beispielsweise 1560 im Testament von Rupert Kupljenik, Pfarrer von Radovljica und Propst in Ljubljana, nachlesen kann. Gut zwei Jahrzehnte später heißt es bei Janez Buratelli, Pfarrer in Spodnja Idrija, er habe sein Vermögen einer sparsamen Lebensweise und der

wirtschaftlichen Verwaltung des Familienbesitzes zu verdanken. Unter dem Aspekt der (Selbst)Darstellung interessant sind die noch immer zu wenig untersuchten Grabinschriften, die häufig von den Geistlichen selbst verfasst wurden und in der Regel die höchsten Ämter und Auszeichnungen hervorhoben, wobei sie gerne auch auf die Vergänglichkeit alles Irdischen hinweisen. Die Grabsteine, die die unterschiedlichen Vermögensverhältnisse widerspiegeln, tragen außer dem Bild, das der Geistliche von sich selbst vermitteln wollte, auch Spuren der Zeit, in der sie aufgestellt wurden. Von einer grundsätzlichen Distanzierung vom Barock – auch in Bezug auf das Verständnis der geistlichen Berufung – zeugt das Epitaph von Jožef Fider, der 1777 verstorbene Pfarrer von St. Martin auf dem Pohorje. Seine Grabinschrift lautet ganz einfach: »Hier ruht Pfarrer Joseph Fider«.

In Anbetracht der Tatsache, dass es zu den Werdegängen der frühneuzeitlichen Geistlichkeit in Slowenien noch zahlreiches unerforschtes Archivmaterial sowie andere Quellen gibt, soll die vorliegende Monographie auch weiterführende Forschungen anstoßen. Dazu eignen sich besonders die biografischen Angaben, die dargestellten Karrierebedingungen und -mechanismen, die offengelegten Verbindungen und Umstände, die die Werdegänge der Geistlichen beeinflusst und begleitet haben, sowie mancherorts hervorgehobene oder angedeutete Fragen und nicht zuletzt das Bildmaterial.

RIASSUNTO

La ricerca delle carriere dei sacerdoti in territorio sloveno agli nell'età moderna è un lavoro interessante, ma non facile. Il territorio sloveno oltre ad appartenere a varie entità statali (alle regioni ereditarie asburgiche nell'ambito del Sacro romano impero, al Regno ungarico, alla Repubblica di Venezia), era distinto anche da una pronunciata divisione dell'amministrazione ecclesiastica. Infatti era frazionato in varie diocesi, delle quali soltanto la diocesi di Koper (Capodistria) e Ljubljana (Lubiana) avevano sede sul territorio dell'odierna Republika Slovenija (Repubblica di Slovenia), mentre tutte le altre si estendevano fuori dai suoi confini: ad Aquileia (Oglej) ovvero Udine (Videm) e a Gorizia (Gorica) dopo la metà del '700, a Salzburg, a St. Andrä im Lavanttal (Šentandraž v Labotski dolini), a Trieste (Trst), a Zagreb (Zagabria) e a Győr, ossia a Szombathely dopo il 1777. I dati non ancora pubblicati riguardanti sacerdoti operanti sul territorio sloveno nell'evo moderno – circa dal 1500 fino al 1780 – si devono quindi ricercare negli archivi in Slovenia e negli stati vicini, quelli già pubblicati invece nelle varie pubblicazioni slovene e straniere. Nella ricerca protrattasi per qualche anno non è stato possibile includere le migliaia di sacerdoti, che nel periodo e territorio trattati, hanno progredito in carriera (o sono stati degradati), perciò nella presente monografia la mobilità di carriera del clero è presentata come campione rappresentativo, sia dal punto di vista degli incentivi più tipici, sia dal punto di vista delle espressioni dell'(auto)rappresentazione. Tra i moventi che hanno reso possibile al clero del evo moderno l'avanzamento sulla scala gerarchica, la ricerca mette in rilievo l'ambito familiare e locale, i legami di comune interesse, le doti

personali, il grado d'istruzione e l'esperienza, ma anche le istituzioni riservate ai (futuri) sacerdoti. Un capitolo particolare è dedicato ai fattori che sono di ostacolo di cui spesso parlano le fonti: il concubinaggio, l'eccessiva consumazione di alcool, altre trasgressioni disciplinari, le malattie, l'abbandono volontario del sacerdozio. L'analisi del contenuto degli inventari ereditari e i testamenti dei sacerdoti, le epigrafi tombali e altre iscrizioni mette invece in evidenza il punto di vista di (auto)rappresentazione.

Al centro dell'attenzione sono i sacerdoti secolari (non appartenenti agli ordini religiosi), senza titoli nobiliari nativi e i loro maggiori o minori progressi nella carriera. Nei piccoli progressi, i più frequenti, rientrano gli avanzamenti dal grado di sacerdote ausiliare o cappellano al grado di parroco. Ovviamente la nomina a parroco non aveva in tutti i casi lo stesso peso. Colui che veniva nominato parroco di una già consolidata e più ricca parrocchia in periferia o di una parrocchia in una città, faceva un progresso in carriera più importante di colui, al quale veniva assegnata una piccola parrocchia rurale. Lo stesso vale anche per le nomine nei capitoli delle chiese collegiate e cattedrali: le prebende dei membri dei capitoli presso le sedi delle diocesi, dei capitoli cattedrali, erano più ambite delle prebende dei membri dei capitoli collegiati. Ad esempio per un sacerdote nominato canonico a Ljubljana l'avanzamento è più prestigioso che per un neonominato canonico di Novo mesto. Ma anche all'interno dei capitoli esisteva un ordine gerarchico: la prima autorità o dignitario del capitolo era il prevosto, il posto della cosiddetta seconda dignità apparteneva al decano, seguiva davanti agli altri canonici il canonico più anziano (*canonicus senior*). Un grado inferiore dei canonici occupavano i vicari delle cattedrali che però non condividevano con i canonici il diritto di seggio nel coro e di voto. Spesso incontriamo i canonici del duomo nella funzione di vicario generale della diocesi, cioè di vicevescovo o addirittura tra i vescovi. Tra i sacerdoti di origini non nobiliari che sono riusciti a raggiungere la sede vescovile, troviamo ad esempio Jurij Slatkonja, primo vescovo residenziale a Vienna (1513–1522), Tomaž Hren, vescovo a Ljubljana negli anni 1597/1599–1630, e Gašper Bobek, vescovo a Pićan (Peden) in Istria negli anni dal 1631 al 1634. Della nomina di vescovo di Ljubljana è stato onorato anche Baltazar Radlič, morto qualche tempo dopo, che tre anni prima, ancora decano del duomo di Ljubljana, è stato insignito con il titolo nobiliare dall'arciduca Carlo. Nove anni prima del trasferimento a Pićan ha ricevuto il titolo nobiliare anche Gašper Bobek. Mentre nella diocesi di Koper i sacerdoti provenienti da famiglie nobili, o più precisamente da famiglie patrizie, alimentavano le file del clero superiore durante tutto il periodo dell'evo moderno, nelle altre parti del territorio sloveno

la parte dei nobili di nascita tra il clero superiore comincia ad aumentare visibilmente soltanto nella seconda metà del '600. Questo fatto si riflette anche nella monografia, tra l'altro nella rappresentanza, relativamente scarsa, del clero della diocesi di Koper. Una più modesta rappresentanza dei sacerdoti oltre il fiume Mura è d'altra parte conseguente all'assenza di maggiori centri ecclesiastici in questa regione e alla presenza di comunità protestanti fino al termine del periodo trattato. La ricerca infatti non affronta le carriere dei predicatori protestanti, che hanno lasciato un'impronta notevole anche nelle regioni di Kranjska (Carniola), Spodnja Štajerska (Stiria Inferiore) e Koroška (Carinzia), però oltrepassa talvolta i confini del territorio originale: infatti la carriera poteva condurre i sacerdoti relativamente lontano. Nella monografia possiamo così trovare notizie dei chierici che hanno concluso o parzialmente percorso i gradi della propria carriera oltre i limiti del territorio sloveno ed anche qualche esempio di sacerdoti stranieri che si sono stabiliti in territorio sloveno. Un'attenzione particolare è dedicata ai sacerdoti di cui nella storiografia slovena troviamo ben poche notizie o addirittura nulla.

In base al contenuto presentato nella parte centrale del libro possiamo venire ad alcune conclusioni generali, oltre alle constatazioni relative ai singoli sacerdoti. Per quanto riguarda l'influenza dell'ambiente di origine possiamo constatare che per una gran parte del clero la parrocchia nativa era la prima tappa pastorale ed anche un importante punto di partenza per ulteriori avanzamenti di carriera. Così anche le fonti dimostrano una maggiore influenza dei parenti stretti sui sacerdoti delle parrocchie con sedi nelle città, dove i benefici ecclesiastici erano di solito più numerosi che negli altri centri parrocchiali. Un ambiente favorevole alla carriera di successo veniva offerta in particolare dalla città di Ljubljana, in quanto capitale della regione Kranjska. Nella città in cui si trovavano il palazzo degli stati provinciali, il palazzo vescovile, il collegio dei Gesuiti, numerosi conventi, case di canonici e delle confraternite, le qualità e le ambizioni del giovane chierico potevano essere subito notate dai sacerdoti e laici coinvolti in larghi legami di parentela, amicizie e interessi comuni. Sotto questo aspetto era favorevole soprattutto per i chierici della diocesi di Ljubljana, anche l'ambiente del collegio sacerdotale di Gornji Grad. Oltre alla vicinanza di centri d'istruzione, per esempio dell'illustre scuola latina a Ruše presso Maribor, dobbiamo considerare anche l'importanza dei vicini castelli e palazzi nobiliari, dove i signori avevano al servizio il proprio cappellano o spettava a loro il diritto di presentazione dei sacerdoti destinati alle parrocchie o ai benefici. Questo diritto apparteneva, comunque, più spesso alle istituzioni ecclesiastiche (diocesi, capitoli, conventi) che nelle parrocchie ad esse incorporate nominavano per lo più i sacerdoti dei

dintorni. Riguardo al collegamento tra parentela e luoghi di servizio dobbiamo qui ricordare che nei benefici più o meno redditizi di una diocesi è possibile constatare la presenza contemporanea o protratta a qualche decennio di numerosi sacerdoti imparentati. Nella seconda metà del '500 e nella prima metà del '600 ci offrono un esempio simile i Tavčar, originari del Carso goriziano. I legami tra sacerdoti con esclusione di parentela e relativamente ampie possibilità d'influenza sulle loro carriere – anche tramite l'arte – sono espressi in modo particolare dalla confraternita sacerdotale a Mengeš, attiva dal 1667–1668. L'influsso di confraternite minori, come per esempio la confraternita a Marezige nell'Istria slovena, rinata verso la fine del '600, è per ora ignoto. Gli stimoli nelle carriere sono invece collegati con l'appartenenza alle congregazioni gesuitiche e associazioni, quali la Società di San Disma o l'Accademia degli operosi.

I sacerdoti potevano raggiungere posizioni più elevate nella gerarchia ecclesiastica anche grazie alle qualità personali. Oltre alle capacità organizzative era molto apprezzato dalla Chiesa il talento musicale. Il canto liturgico (e la musica) di qualità era auspicato soprattutto nelle chiese parrocchiali più importanti ovvero nelle chiese che erano sede di arcidiaconi, decani, capitoli collegiati, canonici cattedrali e (arci)vescovi. Nella prima metà del '700, per esempio, ha permesso a Mihael Omerza di ricoprire il posto di vicario del duomo di Ljubljana, proprio la fama di valente musicista. Come premio per l'accurato servizio di musicista alla corte spagnola di Carlo VI, Anton Lakner è stato onorato della prebenda canonica a Ljubljana. La decisione di consacrare la propria vita alla costruzione di organi ha d'altra parte frenato la carriera del »più grande costruttore sloveno di organi« Franc Ksaver Križman (1726–1795) della parrocchia di Rihemberk (Branik). Un fattore importante per la carriera è stata anche una buona conoscenza delle lingue, parlate dai fedeli, qualità apprezzata soprattutto nei territori bi- e plurilingue. A metà del '700 il sacerdote Nikolaj Barbély (Borbely), probabilmente originario di Prekmurje, è stato premiato con una bella carriera proprio per la conoscenza delle lingue slovena, ungherese e tedesca. Per quanto riguarda l'istruzione, la possibilità di ricoprire un grado più prestigioso, spettava ai sacerdoti che hanno condotto studi di diritto canonico, di teologia morale e speculativa, nonché di scienze umanistiche e filosofia. Nel periodo più recente erano privilegiati quelli che hanno conseguito un titolo accademico. A parecchi chierici più poveri l'istruzione e con ciò anche una carriera di successo, era resa possibile da istituzioni che offrivano alloggio e borse di studio, per lo più nei collegi gesuitici o alle università. Varie modalità di sostegno venivano offerte sia dai laici che dai sacerdoti. Comunque nelle raccomandazioni e nelle domande volte ad ottenere

la nomina di parroco o altro, sono spesso menzionate insieme diverse qualità dei sacerdoti: oltre all'istruzione anche l'integrità morale, le esperienze pastorali, il prestigio personale e simili.

Le tappe di carriera dei sacerdoti influivano ovviamente sul loro modo di vivere e sulla (auto)immagine. L'analisi degli inventari ereditari e dei testamenti di trenta sacerdoti che hanno raggiunto vari gradi di carriera, ci mostra che i titolari di benefici superiori si circondavano ovviamente di oggetti più preziosi. In prevalenza avevano maggior valore ed erano più prestigiosi il loro abbigliamento, gli anelli, gli orologi, l'arredamento, il vasellame, gli oggetti sacri, i libri, i dipinti e anche gli alimenti. Eppure le differenze non rispecchiavano in tutti i casi le diversità del rango; inoltre i sacerdoti lasciavano al momento del trapasso quantità molto diverse di denaro contante. Il parroco Matej Vrečer di Šmarje pri Jelšah, morto nel 1758 con un patrimonio valutato in 9430 fiorini, ha superato più di qualcuno tra gli appartenenti al clero superiore, potendo anche misurarsi con parecchi nobili dell'epoca. La maggior parte degli inventari ereditari e testamenti di sacerdoti contengono anche unità rurali, conseguenza del fatto che gran parte dei redditi e del patrimonio personale del clero nell'età moderna si basavano sulla proprietà fondiaria. Comunque i sacerdoti si presentano nei propri testamenti come persone devote e generose che nella speranza della vita eterna donano una parte dei propri beni per le messe, per le necessità delle chiese e anche a singoli bisognosi di aiuto. Nel 1678, per esempio, il parroco di Dobropolje Mihael Beltram lascia una grande quantità di grano al muto Janez e all'invalido Andrej. Alcuni sacerdoti inoltre sottolineano nel testamento che hanno dovuto faticare da soli per il patrimonio che lasceranno in eredità. Così afferma nel proprio testamento del 1560 il parroco di Radovljica e prevosto di Ljubljana Rupert Kupljenik. Due secoli più tardi il parroco di Spodnja Idrija Janez Buratelli sostiene di aver guadagnato i propri beni vivendo una vita parsimoniosa e amministrando saggiamente le proprietà familiari. Dal punto di vista della (auto)rappresentazione sono molto interessanti, ma come fonti troppo poco sfruttate, le epigrafi tombali dei sacerdoti. In esse sono di solito messe in evidenza le cariche più alte e gli onori, ma gli autori delle epigrafi, di solito i sacerdoti stessi, amano ammonire riguardo alla fugacità delle cose terrene. Le pietre tombali, dalle più sontuose alle più semplici, mostrano, oltre all'immagine di sé che il sacerdote voleva tramandare, anche l'impronta del tempo in cui sono state fatte. Un allontanamento radicale dal barocco, anche rispetto all'interpretazione della vocazione sacerdotale, è testimoniato dall'epitaffio di Jožef Fider, morto nel 1777 come parroco di Sv. Martin (San Martino) a Pohorje.

Sopra un bassorilievo del calice l'epigrafe tombale comunica semplicemente: »Qui è sepolto il parroco Jožef Fider«.

Preso atto che sulla mobilità di carriere del clero dell'età moderna sul territorio sloveno restano a disposizione ancora molte inesplorate fonti d'archivio e altre, proponiamo questa monografia soprattutto come stimolo per ulteriori ricerche. Questo volume contribuisca al sorgere di nuove vie di ricerca, sia con la ricchezza di dati biografici, con la descrizione delle condizioni e dei meccanismi per la mobilità di carriere, con le rivelazioni dei legami e circostanze che hanno accompagnato la carriera dei singoli sacerdoti, sia con le questioni evidenziate in vari punti del volume, nonché con le illustrazioni.

IMENSKO KAZALO

Kazalo se nanaša na glavno besedilo, opombe in napise k slikam. Pri imenih krajev so izpostavljene tiste cerkvene in druge ustanove, ki so imele pomembno vlogo pri kariernem napredovanju duhovnikov.

A

Admont, benediktinski samostan 26, 64
Ahačič, Matija 99
Ambrožič, Matjaž 81
Ambschel, Matija 86
Andorfer → Andorffer
Andorffer, Leopold 119
Andrej 11
Andrej 113
Anzl, družina 28
Anzl, Jakob ml. 28
Anzl, Jakob st. 28
Apfaltrer, rodbina 39
Apfaltrer, baron Franc Sigismund 38
Aquileia → Oglej
Arzt, Matija ml. 18
Arzt, Matija st. 18
Asslar, Valentin 109
Attems, grof Karel Mihael 28, 29, 61, 144
Auersperg, rodbina 50
Auersperg, grof Adam Sigfrid 64, 69
Avstro-Ogrska 76

B

Bachin → Bakin
Baden, župnija 82
Bajec, Janez Jakob 58
Bakar 120
Bakin, Jurij 90
Barbaro, Francesco 82
Barbély, Nikolaj 66, 146

Barbo, grof Jošt Bernardin 40
Basel 43
Bassa, Peter 22
Baša → Bassa
Batič, Pavel 68
Bazarelli, Jakob 21
Bela krajina 28, 29, 67
Beljak (Villach), arhidiakon 88
Belliers, Andrej 113
Beltinci, župnija 34
Beltram, družina 113
Beltram, Emilija 113
Beltram, Jožef 113
Beltram (Beltramo), Jožef 26
Beltram, Mihael ml. 113
Beltram, Mihael st. 104, 112
Beltram, Sebastjan 26
Beltramo, Sebastjan → Beltram, Sebastjan
Benaglia, pl. Janez Sigmund 45
Beneška republika → Benetke
Benetke 19, 41
Beriach, Primož 20
Berner, Viljem 87
Bevec, Gašper 22
Bilichgrätz → Polhograjski
Biljana, župnija 28
Bistra, kartuzijanski samostan 31, 63, 110
Bistrica → Slovenska Bistrica
Bistrica ob Sotli → Sv. Peter pod Svetimi gorami

- Bizjak, Jakob 92
 Blaževci pri Vrbovskem 80
 Bled 29, 47, 110
 grad 34
 župnija 34
 Bleiburg → Pliberk
 Blejski otok 29, 150
 Bloke, župnija 64, 70, 79, 89
 Bobek, družina 37
 Bobek, Aleksander 37
 Bobek, Filip 37
 Bobek, pl. Gašper 8, 9, 37, 70, 71
 Bobek, Jakob 37
 Bobek, Luka 37
 Bohinc, Jurij 115
 Bohinjska Bela 40
 Bologna 66, 70
 Bonomo, pl. Peter (Pietro) 97
 Borbely → Barbély
 Borčič, Janez 113
 Borl, grad 32
 Borromeo, grof Antonio Maria 67, 90
 Boštanj, grad 78
 Branik → Rihemberk
 Braslovče
 komisariat 46, 71, 98
 župnija 46, 58, 63, 71, 98, 99
 Bratuša, Tina 48
 Brce nad Dolino pri Trstu (San Dorligo della Valle) 127
 Brdo pri Šmohorju (Egg bei Hermagor), župnija 88
 Breclj, Jakob 117
 Brenk, Mihael 32
 Brest pri Igu 21
 Brezovica v Brkinih, župnija 127
 Brikcij → Preprost, Brikcij
 Bruck, Arnold von 52
 Bruck an der Mur → Bruck na Muri
 Bruck na Muri (Bruck an der Mur) 75
 Brugge 52
 Bruti, grof Agostino 68
 Buccela → Bučela
 Buchheim, grof Oton Friderik 77, 86
 Bucelj, Luka 90
 Bučela, Matija 98, 114
 Budva, naslovna škofija 121
 Bujština → Sorbar
 Buratelli, Janez 11, 120
 Burkelca, Peter 20
 Buset, Janez 116
 Butte → Vute
C
 Caprarius → Kozjek
 Carpaccio, Vittore 22
 Carpatius → Krpač
 Cartelli, Pavel 92
 Cavalier, Urban 40, 45
 Celje 27, 102
 arhidiakonot 28, 87, 170
 kapucinski samostan 7
 župnija 28, 61, 170
 Celovec (Klagenfurt) 88
 Cerklje na Gorenjskem, župnija 33
 Cerknica 19, 79
 župnija 79, 121
 Cerkno 90
 Cerovo → Gornje Cerovo
 Cervič → Črvič
 Cirkulane → Sv. Barbara v Halozah
 Cividale del Friuli → Čedad
 Coballius → Kobal
 Cobavio, Janez Krstnik → Kobal, Janez Krstnik
 Cobenzl → Kobenzl
 Contarini, Hieronim 22
 Coraduzzi, baronica Estera Maksimilijana
 121

Coraduzzi, baronica Marija Izabela 121
 Curk, Jože 119, 162

Č

Čajniče (Tultschnig), župnija 88
 Čedad (Cividale del Friuli), kolegiatni
 kapitelj 92, 120
 Čemšenik, vikariat (župnija) 46
 Češarek → Sešarek
 Čič, Janez Krstnik 40
 Čolnišče pri Zagorju ob Savi 112
 Čop, rodbina 34
 Čop, Andrej 34
 Čop, Janez Jožef 34
 Čop, Jožef 22
 Čop, Jurij 34
 Čop, Luka 34
 Čop, Pavel 34
 Črmošnjice, župnija 62, 85
 Črna na Koroškem, župnija 46
 Črni vrh nad Idrijo, vikariat 57
 Črnomelj, župnija 67
 Črnotiče → Gradišče pri Črnotičah
 Črvič, Gregor 121
 Čubej, Janez 21
 Čubej, Štefan 92
 Čušperk, grad 50, 113

D

De Lise, družina 79
 Delfin, pl. Daniel 23
 Delfino → Delfin
 Dimitri, Hiacint 121
 Dob pri Domžalah 22
 Dobropolje 113
 bratovščina sv. Rešnjega telesa 113
 župnija 11, 49, 50, 60, 101, 104, 112, 113
 Dobrla vas (Eberndorf), arhidiakoniat 76
 Dobrnič 20
 župnija 52

Dobrova pri Ljubljani 55
 Dobrovlje na Štajerskem 19
 Dobrovnik, župnija 66
 Dobržaj, Jakob 31
 Dol pri Hrastniku, vikariat 90
 Dol pri Ljubljani, vikariat (župnija) 46
 Dolenjska 20, 32, 52, 60, 71, 90, 112
 arhidiakoniat 144
 Dolenjske Toplice 40, 91
 župnija 52, 57
 Dolfin → Delfin
 Dolina pri Trstu (San Dorligo della Valle),
 župnija 127, 156
 Dolničar, Janez Anton pl. Thalberg 35, 36,
 39, 40, 41, 44, 55, 108, 122
 Dolničar, Janez Gregor pl. Thalberg 33,
 41, 111, 124, 128, 162
 Dolničar, Janez Krstnik pl. Thalberg 35
 Dolničar, Marija Ana (roj. Schönleben) 35
 Dolnje Prekmurje 34, 65, 66
 Dolšek, Tomaž Bernard 46
 Domicel, Pavel 75
 Domicilli → Domicel
 Dragomelj pri Ljubljani, grad 117
 Drava 65, 88
 Dravsko polje, arhidiakoniat 30, 61, 134
 Drioli, Bernardin 79
 Dunaj (Wien) 26, 36, 38, 39, 42, 43, 51, 52,
 60, 70, 76, 77, 82, 92, 97, 114, 144, 164
 dvorni špital 77, 115
 nunciatura 18, 92
 škofija 8, 42, 51, 52, 97
 Dunajsko Novo mesto (Wiener Neustadt),
 cistercijanski samostan 46

E

Eberndorf → Dobrla vas
 Edling, baron Janez Pavel 21
 Egg bei Hermagor → Brdo pri Šmohorju
 Eggenberg, Sigfrid 38

- Eisenerz 79
 Engelshaus, baron Franc Anton 46
 Engelshaus, grof Franc Sigmund 21, 138
 Engelshaus, baron Janez Erazem 39
 Enzi, Anton 118
 Erberg, grof Anton Gothard 89
 Erberg, baron Ferdinand 107
 Ernst, Janez Jurij 75, 76
- F**
 Fara na Blokah → Bloke
 Fara pri Kočevju → Kostel
 Feldkirchen in Kärnten → Trg na Koroškem
 Felicijan, Anže st. 127, 156
 Felsószölnök → Gornji Senik
 Ferri, Mihael 47
 Fider, Jožef 11, 126
 First, Blaženka 50
 Fischer, Franc Bernard 82
 Flach, Ana (roj. Sontner) 112
 Flachenfeld, pl. Janez Andrej 68
 Flamska 52, 97
 Flandrija → Flamska
 Flis, Marija 170
 Florjančič, Janez Štefan pl. Grienfeld 122
 Fogarino, Benedikt 127, 156
 Foramitti, Andrej (Andrea) 120
 Francelj, diskantist 119
 Francija 40, 42
 Francolo, Janez Krstnik (Giovanni Battista) 44
 Freudenschuss, Gašper 91
 Furlan, Andrej (Andrea) 138, 154, 162, 166, 172
 Fürstenfeld, samostan avguštincev eremitov 89
- G**
 Gabrje pri Vipavi 74
 Gallenberg, rodbina 32
 Gallenfels, baron Anton 47
 Gallenfels, baron Janez Danijel 40
 Garzarolli, pl. Janez Anton 99
 Gaus (Gauss), Jakob von 64
 Gladič, Janez Jernej 42, 43
 Gladič, pl. Jurij Andrej 45, 56, 122
 Glavič, Marjeta 86
 Glavinič, Sebastjan de Glamoč 127
 Globočnik, Marko 116
 Glušič, Konrad 53, 128
 Goimerez → Gojmerc
 Gojmerc, Jurij 67
 Golec, Boris 34, 88
 Golmajer, Anton 22
 Gorenjska, arhidiakonot 47, 51, 64, 68, 91, 154
 Gorica (Gorizia/Görz) 19, 22, 58, 74, 86, 144
 arhidiakonot 30, 74, 83, 164
 jezuitski kolegij 35, 37, 57, 60, 144
 kapucinski samostan 89, 113
 minoritski samostan 113
 nadškofija 7, 28, 87, 144
 semenišče 60, 144
 župnija 30, 73, 74, 83, 164
 Goriška 10, 22, 30, 61, 73, 88, 112, 121, 134, 164
 Goriška Brda 127
 Gorizia → Gorica
 Gorje → Zgornje Gorje
 Gornje Cerovo 30, 127
 Gornje Prekmurje 66, 86
 Gornji Grad 18, 23, 31, 32, 59, 63, 87, 96, 103, 110, 123, 148, 170
 beneficij sv. Rešnjega Telesa 78
 duhovniški kolegij 9, 31, 53, 63, 70, 107, 134
 komisariat 86, 99, 103, 107

- župnija 31, 57, 58, 86, 99, 103, 107
 Gornji Senik (Felsőszölnök) 28
 župnija 66, 146
 Görz → Gorica
 Gradec (Graz) 26, 58, 60, 65, 71, 73, 74, 75,
 76, 77, 101, 102, 104, 116, 125, 144
 Ferdinandeum 30, 73, 74, 111
 jezuitski kolegij 59, 73, 110
 kongregacija Marijinega oznanjenja v
 jezuitskem kolegiju 110
 nunciatura 18
 Gradisca → Gradiška
 Gradisch na Koroškem, grad 21
 Gradišče pri Črnoticah 156
 Gradišče pri Divači 127
 Gradiška (Gradisca) → Goriška,
 arhidiakonat
 Graffenweger, rodbina 39
 Graffenweger, Ernest Friderik pl.
 Graffenau 39
 Grahovar, Franc 21
 Grajšek, Andrej 114
 Graz → Gradec
 Grebin, Filip 80
 Grebinj (Griffen) 87
 grad 88
 Gregorič, Anton (Antonio) 26, 27
 Gregorič, Jurij (Zorzi) 26, 27
 Griess, Janez Krstnik 31
 Griffen → Grebinj
 Gril, Franc Jožef 105, 118, 119, 152
 Gril, Mihael 119
 Gril, Sebastjan 119
 Griže, župnija 46
 Grmače, grad 38, 39
 Grochauer → Grahovar
 Großrußbach, župnija 77
 Gruden, Jakob 18
 Gruden, Matija 18
 Güettler, Janez Jakob 98, 105
 Gurk → Krka na Koroškem
 Gurk, Jurij 20
 Guštanj, župnija 76
 Gutnik, Janez 46
 Gutsmandl, Jožef 87
 Győr 66
 škofija 7, 66, 86, 146
- ## H
- Habsburg, rodbina 19
 Ferdinand I., nadvojvoda, kralj, cesar
 52, 128
 Ferdinand II., nadvojvoda, cesar 26,
 37, 85
 Jožef II., cesar 55
 Karel II., nadvojvoda 9, 160
 Karel VI., cesar 10, 56
 Leopold I., nadvojvoda, kralj, cesar
 42, 114
 Maksimilijan I., kralj, cesar 52
 Maksimilijan Ernest, nadvojvoda 37
 Marija Terezija, kraljica 22, 70, 142
 Hainellius, Jurij 53
 Hainin → Hainellius
 Haloze 32, 61, 80, 126
 Hanžek, Ivan 28
 Hanžek, Mihael 28
 Harrach, grof Ferdinand Bonaventura I.
 42, 43
 Harrach, grof Franc Anton 42
 Harrer, Mihael 63
 Hauser, Jurij 63
 Heipl, Karel Ignac 21
 Helena 91
 Hélyory, Ivo, svetnik 69
 Herberstein, grof Karel Janez 106
 Herberstein, grof Žiga (Sigmund) Krištof
 36, 106, 108
 Hertenfelser, Jurij 51

Hinje, vikariat 47
 Hlapše → Klapše
 Hmeljnik, grad 80
 Hoče 27, 62, 119, 152
 (nad)župnija 61, 87, 95, 96, 119
 Hoffer, Jožef 49
 Höfler, Janez 54
 Homec, beneficij Blažene device Marije
 47, 81
 Hompoš, grad 119
 Hörner, Janez 43
 Hörner, Marko Valerij 127
 Hotič 112
 Hrastovec, grad 65
 Hraše pri Radovljici 36, 37, 140
 Hren, Lenart 26
 Hren, Tomaž 8, 18, 23, 26, 29, 31, 37, 53,
 54, 70, 73, 77, 110, 112, 128, 134, 166
 Hren, Uršula (roj. Žitnik) 26
 Hribernik, Marko 20
 Hrvaška 27, 34, 66
 Hudi Kot 118
 Hudiman, Filip Jakob 96

I

Idrija 92
 Idrija, župnija → Zgornja Idrija, župnija
 Ig 40, 55, 58
 beneficij sv. Katarine 72
 župnija 72, 138
 Ig, grad → Zonek
 Ihan, župnija 68, 71
 Ilirska Bistrica → Trnovo pri Ilirski
 Bistrici
 Impoljca, dvorec 81
 Ingenerio, Giovanni 60
 Istra 10, 22, 67, 68
 Italija 40, 41, 42, 91, 93
 Ivanič-Grad 66
 Izola 16, 26, 68, 79

beneficij Loretske matere božje 79
 kolegiatni kapitelj 26, 79

J

Jabacin, Martin Jožef 60, 108, 144
 Jaketič, Janez 23
 Jakob, hlapec 119
 Jamnik, Franc 102
 Jamnik, Henrik 28
 Jamnik, Henrik Žiga 28, 117, 118
 Jamnik, Jakob Jožef 28, 61, 170
 Jamnik, Janez Adavkt 28
 Jamnik, Luka 28, 170
 Jamnik, Marija 117
 Jamnik, Štefan 28, 170
 Jamšek, Andrej Jožef 45
 Jamšek, Luka 45
 Janeček, Janez Frančišek 119
 Janez 11, 113
 Japelj, Jurij 64
 Jarenina, župnija 64
 Javeršič, Pavel Jožef 98, 99
 Jelovšek, Jožef 107
 Jelšane, župnija 64, 92, 142
 Jerančič, Matija 81
 Jerkič, Tomaž 92
 Jesenice 22, 29, 34
 župnija 29, 34
 Jurešič, Janez Krstnik 128
 Jurešič, Martin Jurij 128
 Jurjevič, Andrej 27
 Jurjevič, Jakob 27
 Jurkloster, nekdanji kartuzijanski samo-
 stan 76
 Juvan, Andrej 79

K

Kacijanar, pl. Franc 25
 Kačič, družina 27
 Kačič, Matija 27

- Kačič, Pavel 27
 Kalčič, Matija 127
 Kamnicer, Matej 76
 Kamnik 18, 21, 47, 51, 54, 55, 56, 71, 81, 93,
 127, 142, 154
 Akademsko združenje (bratovščina)
 sv. Cecilije 57
 beneficij sv. Janeza Krstnika 92
 Marijina bratovščina 50
 župnija 47, 51, 56, 70, 72, 93
 Kanal ob Soči, župnija 29
 Kančevci, župnija 66, 146
 Kartelli → Cartelli
 Kastelec, Matija 57
 Kaštel v hrvaški Istri, župnija 27, 68, 136
 Kazó, Štefan 86
 Kempčan, Tomaž 64
 Kemperl, Metoda 102
 Kestner, Jurij Sigmund 68, 69
 Kic, Gregor ml. 78, 79
 Kic, Gregor st. 78
 Kic, Matija 78
 Kilovče nad Premom 57
 Klagenfurt → Celovec
 Klapše, Franc Pavel 67
 Klemenčič, Andrej 81, 82
 Klemenčič, Jakob 99
 Knafelj, Luka 76, 77
 Kobal, Janez Krstnik 60, 61
 Kobal, Ludvik 71, 72
 Kobenzl, grof Janez 30
 Kočevje 37, 85, 86
 župnija 85
 Köln, bratovščina sv. Rožnega venca 50, 51
 Kolpa 80
 Komen, župnija 29, 82, 83, 164
 Komenda → Sv. Peter v Komendi
 König, Gašper 69
 Konjice 45
 beneficij sv. Andreja 81
 župnija 127
 Koper 22, 68
 semenišče 68
 stolni kapitelj 26
 škofija 7, 9, 22, 26, 27, 45, 53, 60, 67,
 68, 79, 90, 136
 Koprivec, Nikolaj 73
 Kordin, Jožef Gregor 125, 126
 Koroška 9, 18, 21, 63, 87, 88, 91
 Koroška Bela 34, 40
 Korte, župnija 68, 136
 Kos, Valentin 71
 Kostel 67
 župnija 62, 67
 Košak, Tina 104
 Košir, Matija 69
 Koštabona, župnija 67, 68, 136
 Koštnar, Jurij Žiga 46
 Kozina, Jurij 86
 Kozjek, Martin 31
 Krajljik, Franc Erazem 46
 Kralj, Andrej 19, 37
 Kramer, Filip Jakob 107
 Kramer, Jurij 20
 Kranj 25, 40, 63, 87, 93, 106, 116
 beneficij sv. Jurija 25
 beneficij sv. Katarine 93
 beneficij sv. Lenarta in Antona v
 špitalu 93
 bratovščina sv. Rešnjega telesa 116
 kapucinski samostan 115, 116
 župnija 43, 51, 58, 62, 63, 85, 106, 115,
 116, 123
 Kranjska 9, 20, 22, 35, 36, 38, 39, 41, 44,
 45, 51, 52, 62, 67, 68, 74, 78, 81, 82, 85,
 88, 97, 100, 102, 112, 123, 134, 168, 172
 Kras 10, 29, 158, 164
 Kraškovic, Janez Evangelist 106, 107

- Krašnja
 beneficij sv. Andreja 79
 vikariat (župnija) 79
 Kreuzer, Gregor 25
 Kreuzer, Janez 25
 Krieglach 61
 Krimer, Ferdinand 59
 Kristan, Anton 69
 Križaj, Jakob 75
 Križaj, Janez Krstnik 30, 74
 Križaj, Jurij 75
 Križe pri Tržiču, župnija 81
 Križman, Franc Ksaver 10, 57, 58
 Krka na Koroškem (Gurk), škofija 33
 Krkavče, župnija 68, 90, 136
 Kronlehner, Janez Ludvik 35
 Kropa 37
 Krpač, Anton 22
 Krško 18, 50, 81, 108, 114, 115
 kapucinski samostan 50, 114
 Krško, župnija → Leskovec pri Krškem
 Kubed 10
 dekanija 46
 Kuenburg, grof Franc Ferdinand 41
 Kuenburg, grof Maksimilijan Gandolf
 40, 41
 Kunej, Marko 108
 Kupljenik, Pankracij 109, 150
 Kupljenik, Rupert 11, 26, 108, 109, 112, 150
 Kupljenik, Sebastjan 109
 Kürchperg, pl. Franc Adam 82
 Kurinčič, Matej 20
 Kus, Jakob 100
 Kus, Janez Jurij 99, 100, 101, 106
 Kuss → Kos
 Kuzmina, Janez Gašper 93
- L**
- Lakner, Anton 10, 56
 Lakner, Janez Andrej 60
 Lamberg, rodbina 81
 Lamberg, grof Franc Jožef 81
 Lamberg, pl. Friderik 78
 Lamberg, pl. Gašper 78
 Lamberg, pl. Jožef Dominik 48
 Lamberg, grof Karel 48
 Lanthieri, pl. Franc Anton 67
 Laško 91, 97
 (nad)župnija 27, 30, 91, 134
 Latomus → Steinmetzer
 Lausca → Lovša
 Lavrič, Ana 104
 Lavrič, Jernej 119
 Lavrin, družina 28
 Lavrin, Gašper 29
 Lavrin, Jakob 28
 Lavrin, Jurij 28
 Leban, Janez Peter 75
 Lemberg, župnija 48, 125
 Lenart v Slovenskih goricah → Sv.
 Lenart v Slovenskih goricah
 Lenkovič, baron Jurij 72
 Leporij, Antonio 36
 Lesce
 beneficij Blažene device Marije 52
 beneficij sv. Katarine 37
 Leskovec pri Krškem 113, 114
 župnija 32, 98, 108, 113, 114
 Leslie, grof Viljem 138
 Levar, Jurij 98
 Limbuš 118, 119, 152
 župnija 28, 105, 107, 119, 152
 Ljubljana 7, 8, 9, 10, 25, 26, 33, 34, 35, 36,
 37, 41, 43, 44, 47, 51, 52, 53, 54, 56, 62,
 63, 64, 69, 70, 71, 72, 72, 73, 74, 76, 77,
 78, 81, 82, 86, 91, 100, 106, 107, 110, 111,
 112, 116, 123, 126, 128, 140, 150, 166, 168
 Akademija delavnih (Academia)

- operosorum) 10, 36, 41, 43, 44, 45, 72, 82, 168
 Akademija filharmonikov 54, 55, 56
 beneficij sv. Andreja v stolni cerkvi sv. Nikolaja 48, 72, 78
 beneficij sv. Janeza Nepomuka v stolni cerkvi sv. Nikolaja 44
 beneficij sv. Jurija v stolni cerkvi sv. Nikolaja 35
 beneficij sv. Trojice v stolni cerkvi sv. Nikolaja 123
 bratovščina sv. Rešnjega telesa v stolni cerkvi sv. Nikolaja 110
 Codelljev kanonikat 44
 Družba sv. Dizme 10, 36, 44, 168
 dvorni špital III
 frančiškanski samostan 47, 81, 110
 jezuitski kolegij 9, 35, 36, 37, 38, 54, 63, 64, 70, 71, 73, 78, 110
 kapucinski samostan 110
 Klemenčič-Wollwitzev kanonikat 81, 82
 kongregacija Kraljice angelov varuhov 77
 kongregacija Marijinega vnebovzetja v jezuitskem kolegiju 37, 62, 110
 Kürchperg-Gallenbergov kanonikat 82
 Lambergov kanonikat 48, 81
 meščanski špital III
 samostan avguštincev eremitov 110
 seminar za revne študente v jezuitskem kolegiju 70, 71, 72
 semenišče 36, 41, 55, III, 116
 Semeniška knjižnica 36, 44, 107, 122
 stolna župnija 32, 124, 162
 stolni kapitelj 8, 25, 26, 31, 32, 33, 35, 36, 39, 41, 42, 43, 52, 53, 54, 55, 56, 70, 72, 77, 78, 109, 122, 123, 140
 škofija 9, 18, 23, 26, 29, 31, 33, 36, 40, 44, 53, 54, 57, 59, 63, 70, 87, 103, 106, 109, III, 134, 138, 148, 158, 164, 166
 Ljubljana, župnija sv. Petra → Ljubljana – Sv. Peter 86, III
 Ljubljana Poljane → Poljane (Ljubljana)
 Ljubljana Polje → Polje pri Ljubljani
 Ljubljana Rožnik 110
 Ljubljana Šentvid → Šentvid nad Ljubljano
 Ljubljana Štepanja vas → Štepanja vas pri Ljubljani
 Ljubno ob Savinji
 bratovščina sv. Jožefa 116
 župnija 31, 46
 Lödel, Jakob 70
 Logatec 22
 Loreto 110, III
 Lovrenc na Pohorju → Sv. Lovrenc na Pohorju
 Lovša, družina 74
 Lovša, Andrej pl. Lauschenhof 73
 Lovša, Peter pl. Lauschenhof 73, 74
 Lož 81
 beneficij sv. Petra 79
 župnija 52, 61
- M**
- Maček, Andrej 46
 Maček, Gregor 22
 Madžarska → Ogrska
 Malahorna 127
 Malečnik → Sv. Peter pri Mariboru
 Malič, Simon 22
 Manikor, Anton 33
 Mantuani, Josip 97
 Marburg, pl. Konrad Anton 92
 Marcina, Matija 85
 Maren, Jožef Anton 40
 Marenberg 119, 152
 Marezige 46

- duhovniška bratovščina 46
 župnija 26, 68, 136
 Maria Saal → Marija Sveta
 Maribor 49, 79, 117
 župnija 33
 Maribor Studenci → Maribor – Sv. Jožef
 Maribor – Sv. Jožef, župnija → Limbuš
 Maribor – Sv. Marija Magdalena, župnija
 → Limbuš
 Marija Neža, kuharica 119
 Marija Sveta (Maria Saal) 88
 Marinc, Adam Ignacij 90
 Marinc, Janez 27
 Marinc, Marina 27
 Marjeta, kuharica 91
 Marjeta na Dravskem polju → Sv.
 Marjeta na Dravskem polju
 Markovec, župnija 28
 Marotti, pl. Jurij Francišek Ksaverij 89
 Martjanci, župnija 66, 146
 Mašič, Anton 49, 50
 Matena, dvorec 21
 Mayon, Jožef 105
 Mažič → Mašič
 McDonald, Grantley 52
 Mejak, Janez 38
 Mengeš 45, 63
 beneficij v kapeli sv. Ane 81
 beneficij v kapeli sv. Andreja 81
 duhovniška bratovščina sv. Mihaela 10,
 40, 45, 46, 48, 49, 50, 93, 172
 Lambergov beneficij 48, 81
 župnija 33, 46, 69
 Mertlic, Lenart 58
 Metlika 29, 67
 župnija 67
 Meznerič, Jožef Avgustin 117
 Mihael z Iga 58
 Mihelčič, Jožef 67
 Mihelič, Mihael 80
 Mikec, družina 48
 Mikec, Gregor Martin 48
 Mikec, Janez Krstnik 48, 49
 Miklavčič, Maks 38, 41
 Miller, Giovanni Francesco 92
 Mislinja → Šentilj pod Turjakom
 Mokronog 89
 vikariat (župnija) 18, 89
 Monošter (Szentgotthárd), cistercijanski
 samostan 28
 Morato, Paskal (Pasqualinus) 16
 Moravče, župnija 45, 52, 68, 69, 88, 89,
 106, 107
 Mossa → Moš
 Moš (Mossa), župnija 127
 Mošnje, župnija 59
 Mozirje 32, 124, 162
 župnija 31, 46
 Mrak, Simon 40
 Mrav, pl. Nikolaj 87
 Mravljak, Josip 75
 Mura 65
 Murmajer, Janez 18
 Murska Sobota, župnija 66, 146
- N**
 Nagode, Tomaž 22
 Nahtigal, Gašper 87
 Nahtigal, Jurij 87
 Naklo, župnija 32, 106
 Naklo pri Kranju → Naklo
 Naldini, Pavel (Paolo) 26, 53, 68, 79
 Naurizio, Elia 130
 Nazarje, frančiškanski samostan 47, 107
 Nemanič, Janez Krstnik 67
 Nemčija 40, 102
 Nepokaj, Andrej 30
 Nepokaj, Janez Andrej 88
 Nepokoj → Nepokaj

- Nevlje, vikariat 93
 Novak, Andrej 59
 Novak, Jurij 19
 Novo mesto 58, 74, 144
 kolegiatni kapitelj 8, 20, 32, 43, 52, 57,
 60, 73, 89, 108, 144
 proštija 42, 43, 52, 108, 128, 144
 Njlat, Emerik 66
- O**
- Obreza, Jožef Ferdinand 19
 Oglej (Aquileia), patriarhat 7, 18, 19, 23,
 29, 30, 47, 51, 54, 57, 69, 72, 82, 88, 91,
 134, 154
 Ogrin, Matija 88
 Ogrska 7, 42, 121
 Ogrsko kraljestvo → Ogrska
 Omerza, Baltazar 55
 Omerza, Mihael 10, 54, 55, 56, 72, 138
 Onič, Janez 87, 88
 Operta, Matija 51
- P**
- Padova 35, 51, 58
 Paglovec, Franc Mihael 56, 57
 Panger → Penger
 Paradeiser, baron Henrik 69
 Passau, škofija 48, 82
 Pavia 60
 Pazin, frančiškanski samostan 93
 Pedena → Pičen
 Peer, družina 36, 37
 Peer, Andrej 37
 Peer, Elija 37
 Peer, Helena 109
 Peer, Janez Jurij 37
 Peer, Pavel 37
 Peer, Primož 37
 Pekrska gorca (Maribor) 118
 Penger, Vincenc 79
 Perdon, Matija 88
 Perger → Penger
 Perše, Primož 63
 Pertoča, župnija 86
 Perugia 106
 Peternel, Jožef 90
 Peternel, Marko Lovrenc 93
 Petrovče, beneficij v Marijini kapeli 80
 Picchi, Janez 45
 Pičen (Pičan) 9
 stolni kapitelj 128
 škofija 8, 37, 52, 70, 128
 Pičan → Pičen
 Pilat, Jakob 107
 Piran 9, 68
 kolegiatni kapitelj 27
 Pistorij, Peter Frančišek 88
 Pitrocus, Anton 86
 Planina pri Sevnici, župnija 31, 96
 Plank, Kristof 72, 73
 Plankelij → Plank
 Plavc, Andrej 74
 Plavc, Martin 75
 Plaz, baron Janez Franc 21
 Pliberk (Bleiburg)
 komisariat (distrikt) 33, 75
 župnija 33, 63, 102
 Pobegi → Sv. Anton
 Počeppek, Andrej Ignac 107
 Podbočje → Sv. Križ – Podbočje
 Podčetrtek, župnija 96
 Podgorc, Tomaž 69
 Podnanos → Šentvid pri Vipavi
 Podšentjur, dvorec 34
 Podzemelj, župnija 67
 Pogačnik, Franc Jožef 99
 Pogonik, graščina 39
 Pohlin, Marko 43
 Polhograjski, baron Franc Gotfrid 122

- Poljane (Ljubljana) 112
 Poljane ob Kolpi → Stari trg ob Kolpi
 Polje pri Ljubljani 110
 Polzela 80
 župnija 80
 Pomjan, župnija 68, 136
 Ponikva, župnija 125, 127, 128
 Poppal, Jožef 19
 Posarelli, Alfonz 19
 Posarelli, Franc Jožef 40
 Praga 65
 Preddvor, župnija 34
 Predenca → Sv. Rok nad Šmarjem pri
 Jelšah
 Preinfalk, Miha 47
 Prekmurje 9, 10, 28, 34, 66, 86, 146
 Premrl, Božidar 127, 156
 Preprost, Brikcij 82
 Preserje 55
 župnija 30, 31
 Preserje pri Vrhnikih → Preserje
 Prešeren, družina 37, 122
 Prešeren, Janez 72
 Prešeren, Janez Karel 32
 Prešeren, Janez Krstnik ml. 37
 Prešeren, Janez Krstnik st. 36, 37, 38, 39,
 40, 41, 44, 45, 59, 72, 108, 122, 140, 168
 Prešeren, Jurij 72
 Prešeren, Matija 46
 Prihova, župnija 80
 Primorska 81
 Prygl, Avguštin 97, 126
 Ptuj 21, 73
 župnija 59
- R**
- Raab, pl. Anton Friderik 44
 Raab, pl. Franc Ksaver 102
 Radeče 123
 Radlič, pl. Baltazar 8, 128, 160
 Radlje ob Dravi → Marenberg
 Radmirje 57
 Radoblje 27
 Radovljica 22, 26, 37, 70, 91, 107, 109, 150
 župnija 11, 26, 91, 108, 150
 Rasp, baron Maksimilijan Leopold 56,
 70, 93
 Rauber → Ravbar
 Ravbar, pl. Krištof 126
 Ravne na Koroškem → Guštanj
 Ravne pri Pivki, graščina 102
 Ravnjak, Uršula 117
 Razdrto pri Postojni 101
 Rece, Jurij Danijel 93, 116
 Rečica ob Savinji 29, 134
 župnija 46
 Reggio, Peter (Pietro) 136
 Reiffenstuel, Johann Georg 64
 Reinwald, Katarina 119
 Reinwaldt, Janez Mihael 55, 138
 Reka (Rijeka) 42
 Rešetinger, Luka 76
 Rettel, Janez Jakob 62
 Revc, Lovrenc Tobija 61, 96
 Rhenanus, Beatus 43
 Ribnica 21, 58, 76, 87
 arhidiakonat 35, 61, 71, 96
 župnija 35, 50, 61, 71, 96
 Rieger, Kristjan 64
 Rieggers, župnija 82
 Rihemberk, župnija 10
 Rihtaršič, Mateja 146
 Rijeka → Reka
 Rim (Roma) 36, 40, 41, 82, 112
 Rinkenberk → Vogrče na Koroškem
 Rodik 127
 Rogatec, (nad)župnija 80
 Rojc → Revc
 Rojina, Anže 127, 156

- Rojko, Gašper 65
 Roma → Rim
 Rome, Franc Lovrenc 92
 Rosa, Janez Krstnik 77
 Rosa, Jurij 77, 93, 115, 116, 117
 Rossa → Rosa
 Rosazzo → Rozač
 Rottenmann 58
 Rovšič, Štefan 19
 Rozač (Rosazzo) 74
 Rožac → Rozač
 Rožnik → Ljubljana Rožnik
 Rubida, Gregor 63
 Ruessenstein, baron Karel Avguštin 102
 Rundul, Bertrand 51
 Rusjan, Janez 19
 Rustja, Francišek 30
 Rustja, Marko 30
 Rustja, Pavel 30
 Ruše 10, 27, 28, 31, 61, 62, 118, 119, 170
 bratovščina Žalostne matere božje 117,
 118, 152
 župnija 28, 86, 117, 118, 119, 170
 Rutar, Jožef 22
- S**
- Salzburg 36, 38, 39, 40, 41, 45, 122, 140
 nadškofija (metropolija) 7, 40, 41, 42,
 64, 88, 140
 semenišče 40, 41
 Samniz, Jurij 69
 San Dorligo della Valle → Dolina pri
 Trstu
 Sauer, grof Vincenc 32
 Sava → Stara Sava
 Savinja 46
 Savinjska dolina, arhidiakonot 30, 60, 61,
 134
 Savletič, Ignacij 101
 Savletič, Janez Andrej 101
 Savudrija, župnija 136
 Scarlichi, pl. Rinaldo 54, 86
 Schilling, Janez Jakob 43, 44, 45, 58, 59,
 115, 116, 138
 Schlangenburg, pl. Franc Leopold 102
 Schönleben, Janez Ludvik 35, 43, 77
 Schönleben, Marija Ana → Dolničar,
 Marija Ana
 Schrattenbach, grof Sigmund Feliks 106
 Schuppe → Župe
 Schweiger, Filip 85
 Schwizen, rodbina 39
 Schwizen, pl. Franc Ignac 39
 Schwizen, pl. Franc Jožef 39
 Sebriacher, Andrej 75
 Seidel, Jurlin (Jurij) 51
 Seidel, Lenart 51, 154
 Sekovšek, Mihael 89
 Selca nad Škofjo Loko, župnija 65
 Selnica ob Dravi, župnija 65
 Selo pri Radohovi vasi, graščina 102
 Semen, Andrej 89
 Semič 67
 župnija 29, 67
 Senj → Senj - Modruš
 Senj - Modruš, škofija 80, 121
 Senožec, grad 99
 Sernes, Jurij 23
 Sessarich → Sešarek
 Sešarek, Matija 21
 Sevnica 81
 Sgargeth → Škrget
 Silkovič, Martin 18
 Sivec, Primož 80
 Siviz → Sivec
 Skalar, Adam 62, 63
 Skarle, Matej 19
 Skerpin → Škerpin
 Sketa, Jakob 51

- Skopje, škofija 42
 Sladka Gora 48
 bratovščina Marijinega brezmadežnega
 spočetja 49
 Sladka Gora, župnija → Lemberg, župnija
 Slatkonja, Jurij 8, 51, 52, 97
 Slatkonja, Kolman 52
 Slatna, grad 39
 Slovenj Gradec 46
 Slovenska Bistrica, župnija 126
 Slovenska krajina (Tótság), dekanija (vice-
 arhidiakonot) 66, 146
 Slovenske Konjice → Konjice
 Smuk, Matija 107
 Sočerga
 bratovščina sv. Rešnjega telesa 27
 župnija 136
 Solčava, župnija 104
 Solkan 22, 30
 Solon, Nikolaj 93
 Sombotel (Szombathely)
 kolegiatni kapitelj 66, 146
 škofija 7, 66, 146
 Sontner, Adam 53, 54, 109, 110, 111, 112,
 113, 123
 Sontner, Ana → Flach, Ana
 Sorbar (Bujština) 27
 Soteska
 beneficij sv. Erazma 32
 župnija 32
 Spodnja Avstrija 82
 Spodnja Idrija
 bratovščina sv. Rešnjega telesa 120
 župnija 11, 92, 120
 Spodnja Štajerska 9, 27, 31, 45, 75
 Spodnji Hotič → Hotič
 Spreitzer, Andrej ml. 27
 Spreitzer, Andrej st. 27
 Spreitzer, Mihael 27
 Spreitzer, Tomaž 27
 Sromlje, župnija 81
 St. Andrä im Lavanttal → Šentandraž v
 Labotski dolini
 St. Daniel im Gailtal → Sv. Danijel v
 Ziljski dolini
 St. Veit am Vogau, župnija 74
 Stara Loka, župnija 91
 Stara Sava (Jesenice), kaplanija 29
 Stari trg ob Kolpi 23
 župnija 80
 Stari trg pri Ložu → Lož
 Stari trg pri Slovenj Gradcu 126
 komisariat 29
 župnija 29, 40, 45, 75, 126
 Steidl, Adam 103
 Steidler, Peter 166
 Steinmetzer, družina 33
 Steinmetzer, Andrej 33, 123
 Steinmetzer, Jurij 33, 123
 Steinmetzer, Matija 33, 123
 Steirer → Steyrer
 Stenberg, pl. Janez Andrej 42, 43
 Stenberg, pl. Franc Anton 92
 Sterlekar, Marko 40
 Sternad, Jurij 63
 Sternad, Mihael 63
 Steyrer, Erazem 51, 154
 Stična
 arhidiakonot 46
 cistercijanski samostan 20, 32, 33, 46,
 47, 85, 93
 Stokrat, Filip 25
 Stokrat, Tomaž 25
 Stopar, Jakob 32, 123, 124, 162
 Stopar, Tomaž 162
 Stopper → Stopar
 Straža → Radmirje
 Streha, Martin 74

- Strle, Anton 13
 Stržinar, Ahacij 57
 Studenice, samostan dominikank 20
 Suardo, pl. Ludvik Kamilo (Camillo) 85
 Suha pri Škofji Loki 57
 Sumpichler, Martin Jožef 61
 Sv. Andraž v Halozah → Sv. Andraž v Leskovcu
 Sv. Andraž v Leskovcu, vikariat (župnija) 32
 Sv. Barbara v Halozah, župnija 32, 61, 80, 126
 Sv. Danijel v Ziljski dolini (St. Daniel im Gailtal), župnija 88
 Sv. Jurij ob Taboru, vikariat 98
 Sv. Križ – Podbočje, župnija 71, 81
 Sv. Lenart v Slovenskih goricah, župnija 64
 Sv. Lovrenc na Pohorju, župnija 170
 Sv. Marjeta na Dravskem polju, vikariat 87
 Sv. Martin na Pohorju, župnija 11, 87, 126
 Sv. Peter pod Svetimi gorami
 komisariat 98, 105
 župnija 31, 98, 105
 Sv. Peter pri Mariboru, župnija 65
 Sv. Peter v Komendi, župnija 93
 Sv. Primož nad Kamnikom 50, 154
 Sv. Rok nad Šmarjem pri Jelšah 172
 Sv. Rok ob Sotli, vikariat 80
 Svečina, župnija 65
 Sveta Gora pri Gorici, frančiškanski samostan 113
 Sveti Anton, župnija 136
 Svibno, župnija 34, 99
 Szentgotthárd → Monošter
 Szombathely → Sombotel
- Š**
 Šempas, župnija 61
 Šempeter pri Gorici, župnija 112, 113
 Šentandraž v Labotski dolini (St. Andrä im Lavanttal), škofija 7
 Šentilj pod Turjakom → Št. Ilj pod Turjakom
 Šentjanž na Vinski gori, vikariat 31
 Šentjanž nad Štorami 172
 Šentjernej, župnija 39, 71
 Šentjur pri Celju
 komisariat 125, 126
 župnija 125, 126
 Šentrupert, župnija 60
 Šentvid nad Ljubljano 86
 Šentvid pri Vipavi, vikariat (župnija) 60, 144
 Šerbol, Jožef 32
 Škafar, Vinko 34
 Škale, župnija 31, 40, 63, 170
 Škerpin, rodbina 47, 48
 Škerpin, Avguštin Jožef → Škerpin, Jožef Avguštin pl. Oberfeld
 Škerpin, Friderik → Škerpin, Janez Friderik pl. Oberfeld
 Škerpin, Janez Andrej pl. Oberfeld 47, 48, 81
 Škerpin, Janez Friderik pl. Oberfeld 47, 48
 Škerpin, Janez Krstnik 47
 Škerpin, Jožef Avguštin pl. Oberfeld 47
 Škerpin, Jurij Friderik → Škerpin, Žiga (Sigmund)
 Škerpin, Nivard 48
 Škerpin, Sigmund (Žiga) Henrik 47
 Škerpin, Sigmund (Žiga) Konrad pl. Oberfeld 47
 Škerpin, Žiga (Sigmund) 47, 81
 Škocjan pri Turjaku, župnija 50
 Škofič, družina 33
 Škofič, Janez 34
 Škofič, Krištof 34

Škofič, Marjeta 33
 Škofič, Matej 33
 Škofič, Nikolaj 33
 Škofja Loka 33, 40, 47, 123, 126
 gospodstvo 89
 kapucinski samostan 116
 Škrget, Sebastjan 64, 65
 Škrinjer, Jurij Leopold 92, 142
 Šmarje pri Jelšah 101, 172
 župnija 11, 49, 125, 128, 172
 Šmarje pri Kopru, župnija 68, 136
 Šmarna gora 55, 110
 Šmartin pri Kranju 115, 116
 župnija 40, 58, 62, 78, 115, 116
 Šmartno na Pohorju → Sv. Martin na
 Pohorju
 Šmartno pri Litiji, župnija 32, 33, 82
 Šmartno pri Slovenj Gradcu, (nad)župnija
 61, 118
 Šmartno v Tuhinju, župnija 56, 70
 Šoštanj, župnija 99
 Španija 42, 43, 56
 Špitalič pri Kamniku 71
 Št. Andraž v Labotski dolini →
 Šentandraž v Labotski dolini
 Št. Ilj pod Turjakom, župnija 103
 Štajerska 19, 20, 26, 31, 47, 49, 58, 63, 64,
 67, 74, 79, 81, 90, 102, 118, 125, 127, 134,
 172
 Štanjel 29, 30
 Šteberk, grad 79
 beneficij Naše ljube Gospe 79
 Štepanja vas pri Ljubljani 42
 Štrukelj, Matej 89
 Štuhec, Marko 95, 102
 Šujica pri Dobrovi 112
 Šuligoj, Jernej 29
 Šuligoj, Krištof 29

T

Tabore, Karel Krištof 90
 Taler, Janez 71, 72
 Talianut, Jurij 127
 Talmeiner → Tolmajner
 Tank, Matej 31
 Tavčar, družina 10, 134
 Tavčar, Andrej 29
 Tavčar, Baltazar 30, 134
 Tavčar, Gabrijel 29, 30, 134
 Tavčar, Gašper 134
 Tavčar, Janez 23, 29, 30, 53, 82, 128, 134,
 164
 Tavčar, Matija 82
 Tavčar, Suzana (roj. Ruepp) 134
 Teharje, župnija 48
 Tenkh, Erhard 79
 Terkel, Jakob 104
 Terpin, Filip 58, 59
 Tertulijan 43
 Tervisan, Blaž 30
 Tervisan, Jakob 30
 Tervižan → Tervisan
 Textor, Urban 128, 158
 Thalgau, župnija 40
 Thaller → Taler
 Thannhausen, grofica Uršula 74
 Thun, grof Janez Ernest 40, 41
 Thurn → Turn pri Gabrovki
 Thurn Valsassina, grof Franc Anton
 Sigfrid 56
 Tinjan, župnija 136
 Tišina, župnija 34
 Tivadar, Blaž 61
 Tolmajner, Ignac 46, 47
 Tolmin 22
 arhidiakoniat 120
 Tomaj, župnija 64, 67, 91, 92
 Tomec, Ivan 34

- Tomec, Jožef 34
 Tomišelj 55, 138
 bratovščina sv. Rožnega venca 55
 kuratni beneficij (lokalija) 55, 138
 Torta, Anton Frančišek pl. Grienthal 125
 Tótság → Slovenska krajina
 Trbovlje, župnija 46, 99
 Trebnje, župnija 48
 Trento → Trident
 Trg na Koroškem (Feldkirchen in
 Kärnten) 21
 Trident (Trento) 13, 15, 16, 17, 18, 60, 82,
 130
 Trilek, baron Jurij Andrej 21
 Trnovo pri Ilirski Bistrici, župnija 93
 Trošt, Franc Anton 80
 Trošt, Jožef Franc 80
 Trošt, Jožef Hieronim 80
 Trpin → Terpin
 Trst 44, 64, 92, 97
 bratovščina sv. Filipa Nerija 44
 stolni kapitelj 92
 škofija 7, 29, 44, 92
 Trška gora 113
 Trubar, Primož 26, 78, 166
 Tržič 21
 župnija 69
 Tudor, Juraj 34
 Tuhinjska dolina 20
 Tultschnig → Čajniče
 Tunjice 58
 Tunkelsteiner, Andrej 113
 Tunkelsteiner, Gašper 113, 114, 115
 Tunkelsteiner, Jakob 113, 114
 Tunkelsteiner, Janez 115
 Tunkelsteiner, Judita 114
 Tunkelsteiner, Modest Baltazar 113
 Turjak, grad 50
 Turjaški → Auersperg
 Turn pri Gabrovki, graščina 82
 Turnišče, župnija 61, 66
 Tyfarnus → Prygl
U
 Učan, pl. Franc Sigmund 116, 117
 Udine → Videm
 Umek, Janez Ludvik 102, 103, 105, 107, 148
 Umek, Jožef Karel 103
 Uniše 127
 Urner, Jožef 118
 Ursini Blagaj, grof Franc Adam 62
 Uršič, Filip Jakob 92
 Utschan → Učan
V
 Vaccano, pl. Franc Maksimilijan 77
 Vače 32
 beneficij v Marijini kapeli 81
 župnija 33, 46, 79
 Valič, Matija 122, 123
 Valier, Agostino 26, 27
 Valvasor, pl. Janez Vajkard 114, 115
 Valvasor, baron Jožef Karel 40
 Valvasor, baron Maksimilijan Anton 46
 Varh, Matej 21
 Vehovec, Peter 46, 47
 Velesovo 33
 samostan dominikank 33, 37, 116
 Velika Nedelja, župnija 67
 Velike Lašče, vikariat 50
 Veronese, Paolo 122
 Videm (Udine) 7, 18, 19, 22, 23, 57, 85
 Vidmajer, Jožef 89
 Villach → Beljak
 Vinica 23
 župnija 67
 Vipava 19, 21, 60, 76, 80, 144
 župnija 57, 67
 Vipavska → Vipavska dolina

Vipavska dolina 29, 30, 50, 80
 Višnja Gora 19, 160
 Voch → Vuch
 Vodice, župnija 78
 Vodnik, Hugo 64
 Vodopivec, Peter 76
 Vogrče na Koroškem (Rinkenbergl),
 župnija 81
 Vojsko 120
 vikariat 90, 92
 Volče 19
 župnija 89
 Vransko 71
 župnija 35, 40, 99
 Vrečer, Matej 11, 49, 101, 102, 103, 124, 125,
 128, 172
 Vreme, župnija 127
 Vremski Britof → Vreme
 Vrhnika 19
 župnija 128
 Vrtojba 69
 Vuch, Simon → Vuk, Simon ml./st.
 Vugrin, Matija 23
 Vuk, Matija 68
 Vuk, Simon ml. 67, 68, 136
 Vuk, Simon st. 68, 136
 Vukovič, Jakob 66
 Vukovič, Janez 40
 Vute, Jožef 62
 Vuzenica 117
 (nad)župnija 75, 89, 170

W

Waas, Franc 71
 Waiz → Bajec
 Wagenring, Janez Martin 96
 Wallich → Valič
 Wasch → Waas
 Watitsh → Batič
 Werneck, baron Andrej Ferdinand 107

Wernegg → Werneck
 Wernegkh → Werneck
 Werth, pl. Henrik Ferdinand 107
 Wetstein, Jurij 42, 43
 Wetzstein → Wetstein
 Weviz → Bevec
 Wien → Dunaj
 Wiener Neustadt → Dunajsko Novo
 mesto
 Windisch, Ožbolt Jožef 21
 Wollich, Krištof 91
 Wollich, Mihael 91
 Wollwitz, pl. Lovrenc 81
 Work, Matej 46
 Wrezl → Breclj
 Wuppertal 102
 Wurzer, Baltazar 50
 Wuseth → Buset
 Wuzl → Bucelj

Z

Zagorje ob Savi, župnija 32, 33, 46, 71
 Zagreb 34, 66
 stolni kapitelj 66
 škofija 7, 66, 146
 Zali Log, vikariat 89
 Zamujen, Sebastjan 53
 Zaton (Krško) 113
 Zavrč 61
 župnija 80
 Završnik, Ožbolt 99, 106
 Zebriacher → Sebriacher
 Zeit, Anton 50
 Zeno, Francesco 90
 Zgornja Avstrija 58, 82
 Zgornja Idrija 120
 župnija 120
 Zgornja Štajerska 61
 Zgornje Gorje, župnija 29
 Zgornji Hotič → Hotič

Zgornji Leskovec → Sv. Andraž v
 Leskovcu
 Zibika, župnija 125, 172
 Zieglfest, Lenart 85
 Zierer, Valentin 89, 90
 Zhizh → Čič
 Zonek, grad 21
 Zorzin, Ivan 127
 Zubei → Čubej
 Zuccalli, Giovanni Gaspar 41
 Zupan, Janez Krstnik 32
 Zupan, Jožef 33
 Zupan, Lovrenc 85
 Zupančič, Peter Adam 27, 28
 Zupanič, Janez 64
 Zwettl, župnija 82

Ž

Žalec 20, 76, 91
 župnija 20, 32, 48, 71, 80
 Žalostna gora pri Preserju 30
 Železna županija (Vas megye) 146
 Železniki, župnija 37
 Žerovnik, Anton 70
 Žiče, kartuzijanski samostan 20
 Žitnik, Gašper 26
 Žitnik, Uršula → Hren, Uršula
 Župe, Adam 71
 Župe, Antonija 120
 Župe, Jožef 120
 Župe, Peter 120
 Žusem, župnija 31
 Žužemberk, župnija 46, 52

9 789610 502203

23 €

<http://zalozba.zrc-sazu.si>

Delo ponuja domišljeno sintezo avtoričinih raziskav duhovniških usod na celotnem ozemlju današnje Slovenije, pri čemer avtorica posega tudi v zamejstvo ... Z bogastvom podatkov in povezav, ki ga je najti na straneh besedila, bodo *Kariere duhovnikov* tako rekoč nepogrešljiv pripomoček za preučevalce cerkvene, kulturne in socialne zgodovine, pa tudi za teologe, literarne zgodovinarje in jezikoslovce.

Iz recenzije doc. dr. Aleša Mavra